

25-26.1.2018

Η στήριξη ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ

Πέμπτη 25 Ιανουαρίου
Έναρξη: 11:00 π.μ.

Παρασκευή 26 Ιανουαρίου
Έναρξη: 10:00 π.μ.

ΕΣΗΕΑ, αίθουσα Γ. ΚΑΡΑΝΤΖΑΣ
Ακαδημίας 20 (α' όροφος)

Τηλ.: 210 3675430-1
e-mail: morfotiko@esiea.gr
www.morfotikoesiea.gr

A STAR ALLIANCE MEMBER

ELECTRA
METROPOLIS
• ATHENS •

Μορφωτικό Ίδρυμα ΕΣΗΕΑ

Διημερίδα: «Η στήριξη εφημερίδων και περιοδικών στην εποχή της κρίσης»

25 – 26 Ιανουαρίου 2018

Από την έναρξη της Διημερίδας, διακρίνονται οι κ.κ. Χρ. Παναγιωτακοπούλου, Π. Χρηστίδης, Ν. Ξυδάκης, Δ. Τσίοδρας, Μ. Σπυράκη, R. Lorruso, P. Kamenka, J. Boumelha, Μ. Αντωνιάδου, Ν. Παππάς, Λ. Κρέτσος, Γ. Φράγκος, και η κ. Κ. Λυμπεροπούλου.

Έναρξη Διημερίδας — Χαιρετισμός του μέλους ΔΣ του Μορφωτικού Ιδρύματος ΕΣΗΕΑ, δημοσιογράφου **Κατερίνας Λυμπεροπούλου**:

Κύριε υπουργέ, κύριε γενικό γραμματέα, κύριοι βουλευτές, εκπρόσωποι των κοινοβουλευτικών κομμάτων, αγαπητοί συνάδελφοι, εκ μέρους του ΔΣ του Μορφωτικού Ιδρύματος της ΕΣΗΕΑ σας καλωσορίζω με ιδιαίτερη τιμή και μεγάλη χαρά στο ιστορικό κτήριο της ΕΣΗΕΑ για τη διημερίδα που διοργανώνουμε σήμερα και αύριο (25, 26 Ιανουαρίου) για τη στήριξη των εφημερίδων και περιοδικών την εποχή της κρίσης.

Χαιρετίζουμε και ευχαριστούμε τους συναδέλφους που ήρθαν από το εξωτερικό, για να ανταλλάξουν απόψεις με εμάς, τους **Jim Boumhela**, **Raffaele Lorruso** και **Patrick Kamenka**. Με εμάς που βιώνουμε μία, σε πολλές περιπτώσεις, αποκαρδιωτική κατάσταση.

Επίσης, όλους τους εκλεκτούς συναδέλφους που δέχθηκαν πρόθυμα να διαθέσουν το χρόνο τους, τις γνώσεις τους και την εμπειρία τους για την εξεύρεση πιθανών λύσεων στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος μας.

Περιμένουμε να ακούσουμε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την εναρκτήρια ομιλία του υπουργού Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, Νίκου Παππά, τον οποίο ευχαριστούμε που είναι σήμερα μαζί μας.

Παρών στην εκδήλωσή μας είναι ο βουλευτής Μαγνησίας του ΣΥΡΙΖΑ, **Συμεών Μπαλής**, εκπροσωπώντας

τον πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων, **Νίκο Βούτση**, που δεν τα κατάφερε να είναι μαζί μας λόγω ανειλημμένων υποχρεώσεων. Σας ευχαριστούμε.

Μαζί μας σήμερα και ο γενικός γραμματέας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, **Λευτέρης Κρέτσος**, τον οποίο ευχαριστούμε επίσης.

Να ευχαριστήσουμε, επίσης, για την παρουσία τους την αντιπρόεδρο της Ένωσης Ιδιοκτητών Εφημερίδων, **Ειρήνη Αθανασιάδου**, της ιστορικής εφημερίδας “Ναυτεμπορική”, καθώς και τους προέδρους της Ένωσης Συντακτών Κύπρου, **Γιώργο Φράγκο** και της Ένωσης Συντακτών Θεσσαλίας και Ηπείρου, **Δημήτρη Χορταργιά**.

Περιμένουμε να ακούσουμε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τους χαιρετισμούς των εκπροσώπων των κομμάτων. Συγκεκριμένα του κοινοβουλευτικού εκπροσώπου του ΣΥΡΙΖΑ, συναδέλφου, **Νίκου Ξυδάκη**, της εκπροσώπου Τύπου της Νέας Δημοκρατίας, συναδέλφου, **Μαρίας Σπυράκη**, του εκπροσώπου Τύπου του ΠΑΣΟΚ, **Παύλου Χρηστίδη**, του μέλους της Κεντρικής Επιτροπής και του γραφείου Τύπου του ΚΚΕ, **Χριστίνας Παναγιωτακοπούλου**, του εκπροσώπου Τύπου από το Ποτάμι, συναδέλφου, **Δημήτρη Τσιόδρα** και της εκπροσώπου Τύπου των Ανεξάρτητων Ελλήνων, **Μανταλένας Παπαδοπούλου**. Τους ευχαριστούμε όλους που είναι σήμερα μαζί μας εδώ.

Ευχαριστούμε και το **Ίδρυμα Μπότση** που είναι σήμερα μαζί μας εδώ.

Είναι αλήθεια ότι από το 2009, οπότε και ξεκίνησε η οικονομική κρίση, ο έντυπος Τύπος στη χώρα μας αντιμετωπίζει σοβαρότατα προβλήματα. Εκατοντάδες συνάδελφοί μας έχασαν τις δουλειές τους. Οι περισσότεροι από εμάς έχουμε να διηγηθούμε ιστορίες. Περισσότερα από 500 μέλη μας εργάζονται και πληρώνονται με μεγάλες καθυστερήσεις δύο, τριών, τεσσάρων και πέντε μηνών. Προβλήματα που προϋπήρχαν, αλλά διογκώθηκαν.

Μακάρι η διημερίδα μας να προσφέρει μία αφετηρία για την ενίσχυση του έντυπου Τύπου, τη διάσωση των ιστορικών εντύπων και τη διασφάλιση των σταθερών θέσεων εργασίας, διότι ο φοβισμένος, ο απλήρωτος και ο ανασφαλής δημοσιογράφος δεν μπορεί να εκπληρώσει όσα το λειτουργήμα επιτάσσει.

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε τους χορηγούς της διημερίδας, την πρωτοπόρο ελληνική αεροπορική εταιρεία **Aegean** που γενναιόδωρα κάλυψε τα εισιτήρια των συναδέλφων από το εξωτερικό. Τα **Electra Resorts** που τους επεφύλαξαν τιμητική μεταχείριση στο καινούριο ξενοδοχείο της οδού Μητροπόλεως, το **Electra Metropolis**. Και τα **Ελληνικά Ταχυδρομεία** που στέκονται δίπλα μας τα τελευταία χρόνια και μας δίνουν τη δυνατότητα οι άνεργοι συνάδελφοί μας να λαμβάνουν με αξιοπρέπεια τα δέματα τροφίμων της οργάνωσης «Αποστολή».

Κυρίες και κύριοι, αγαπητοί συνάδελφοι, με την ευχή να διατυπωθούν ενδιαφέρουσες προτάσεις, που θα προσφέρουν στο δοκιμαζόμενο επάγγελμά μας λύσεις, λύσεις στην πράξη, καλώ στο βήμα του ομιλητή τον υπουργό Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, **Νίκο Παππά**.

Ομιλία **Νίκου Παππά**, υπουργού Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης:

Κυρία πρόεδρε, κύριε γενικό, αγαπητοί βουλευτές, το κείμενο των αρχών δεοντολογίας της ΕΣΗΕΑ λέει ότι το δικαίωμα του ανθρώπου και του πολίτη να πληροφορεί και να πληροφορείται ελεύθερα είναι αναφαίρετο και η πληροφόρηση είναι κοινωνικό αγαθό και όχι εμπόρευμα ή μέσο προπαγάνδας.

Και για αυτό το λόγο σήμερα μαζευόμαστε για να συζητήσουμε. Η κοινωνία μας δεν έχει την πολυτέλεια το «προϊόν», που λέγεται ενημέρωση, να το αποσύρει επειδή για λόγους αγοράς είναι ασύμφορο να υπάρχει και να διανέμεται, διότι είναι ζήτημα δημοκρατίας.

Πριν από 30 χρόνια ο Chomski και ο Herman μίλησαν για την κατασκευή της συναίνεσης και περιέγραψαν πώς τα μεγάλα media στην Αμερική μπορούσαν, διαμεσολαβώντας μεταξύ της πολιτικής εξουσίας και της κοινής γνώμης, να επιβάλουν ατζέντα. Έχει κυλήσει πάρα πολύ νερό στο αυλάκι από τότε, βεβαίως.

Η εποχή του διαδικτύου έχει καταστήσει δυνατή την παράκαμψη αυτής της διαμεσολάβησης και έχει δώσει και τη δυνατότητα και στις πολιτικές ηγεσίες να επικοινωνούν απευθείας με το κοινό.

Αυτό έχει μία θετική και έχει και μία αρνητική πλευρά, καθώς μπορεί ο καθένας, και χωρίς υπογραφή, να πει οτιδήποτε και αυτό το οτιδήποτε να ακολουθήσει τη διαδρομή από την γκρίζα ζώνη στα media που έχουμε συνηθίσει μεταξύ μας να τα λέμε media mainstream.

Και εκεί πέρα υπάρχει ο επικίνδυνος δρόμος. Να μην παρεξηγηθώ, δεν είμαι από αυτούς που θεωρούν, και το λέω και από προσωπική εμπειρία, φίλες και φίλοι, ότι τα λεγόμενα fake news έχουν την πηγή τους αποκλειστικά στο διαδίκτυο. Σε συμβατικά Μέσα Ενημέρωσης έχουν γραφεί τέρατα και σημεία, τα οποία από όσο έχει αποδειχθεί μετά δεν είχαν καμία σχέση με την πραγματικότητα.

Δυστυχώς πάντα η διάψευση καταλαμβάνει πολύ μικρότερο χώρο από το πρωτογενές ψέμα, το οποίο πολλές φορές αποτελεί και πρώτη ύλη πολιτικής αντιπαράθεσης και αφήνει έτσι πίσω τα σημάδια.

Συνεπώς εδώ μιλάμε για έναν κλάδο, ο οποίος χρειάζεται στήριξη και έρχομαι να σας πω ότι αυτό περιλαμβάνεται στις άμεσες προτεραιότητες της κυβέρνησης.

Ξεκινώντας να το συζητάμε, δε θα μπορούσα να μην αναφερθώ στο γεγονός ότι όχι μόνο είχαμε την αποκατάσταση 2.300 θέσεων εργασίας στην ΕΡΤ, αλλά και την πρόνοια του νόμου 4339 που αφορά στην αδειοδότηση των τηλεοπτικών σταθμών, ο οποίος προβλέπει ότι κατ' ελάχιστον θα έχουν 400 εργαζόμενους τα κανάλια πανελλαδικής εμβέλειας και μάλιστα με τις προβλεπόμενες ΣΣΕ.

Μία πρωτοβουλία η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη και η οποία νομίζω θα συμβάλει στο να γίνει, να υπάρξει, θα σας έλεγα, μία ένεση διαφάνειας στον τρόπο με τον οποίο διανέμεται ο Τύπος, είναι η πρωτοβουλία μας για την εισαγωγή του γραμμωτού κώδικα, του λεγόμενου barcode. Πριν από λίγες μέρες πέρασε στο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων και τα επόμενα 24ωρα θα έχουμε και τη σχετική προκήρυξη για το διαγωνισμό, ώστε τους επόμενους μήνες να έχουμε το πρόγραμμα στην ανάπτυξή του. Θα πάρει βέβαια κάποιο διάστημα να αναπτυχθεί πλήρως, διότι, όπως και εσείς γνωρίζετε, έχουμε 9.000-9.500, αν δεν κάνω λάθος, σημεία πώλησης τα οποία θα πρέπει να παραλάβουν τον εξοπλισμό, να ξεκινήσουν να το λειτουργούν και βεβαίως να μπορέσουμε να έχουμε τη δυνατότητα να συλλέγουμε την πληροφορία για τις κυκλοφορίες των εφημερίδων, χωρίς να υπάρχουν σκιές.

Δεν είναι δευτερεύον ζήτημα, διότι υπάρχει ζήτημα σύγκρουσης συμφερόντων. Εάν ο διανομέας διανέμει και τους ανταγωνιστές του, αντιλαμβάνεστε ότι ακόμη και τις καλύτερες προθέσεις να έχει, υπάρχει ένα κρίσιμο ζήτημα διαφάνειας και διασφάλισης ίσων όρων, το οποίο δεν μπορεί η οργανωμένη πολιτεία να παρακάμψει.

Στο ζήτημα του διαδικτύου. Εκεί ήταν μία απόλυτα γκρίζα ζώνη και νομίζω ότι η πρωτοβουλία μας για το μητρώο των διαδικτυακών Μέσων Ενημέρωσης, το μητρώο των online media, έχει αγκαλιαστεί και από τη διαδικτυακή κοινότητα. Είναι σχεδόν 500 επιχειρήσεις, πάνω από 1.000 ιστοσελίδες ήδη εγγεγραμμένες.

Και θέλω να ευχαριστήσω από αυτό το βήμα την ηγεσία της Ενώσεως Συντακτών, η οποία πήρε την πρωτοβουλία, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για τη σωτηρία του ΕΔΟΕΑΠ, να ανοίξει τις πόρτες και στους ανθρώπους οι οποίοι εργάζονται στο διαδίκτυο.

Αυτό, νομίζω, ήταν ένα πάρα πολύ σημαντικό βήμα, ένα βήμα το οποίο μας έδωσε και εμάς αισιοδοξία και δύναμη και πίστη για να συνεχίσουμε να ενισχύουμε το μητρώο με καινούρια εργαλεία.

Και βεβαίως, όπως έχουμε πει, και την άλλη μας πρωτοβουλία, την πρωτοβουλία μας για τη στήριξη του περιφερειακού Τύπου. Η στήριξή του προβλεπόταν με το λεγόμενο 7030, το οποίο υπάρχει από το νόμο Βενιζέλου, αλλά δεν υπήρχαν οι δικλίδες ασφαλείας και οι μηχανισμοί τήρησης αυτής της ρήτρας, της ρήτρας δηλαδή η οποία προβλέπει ότι τουλάχιστον 30% των διαφημιστικών δαπανών των φορέων του Δημοσίου πρέπει να διοχετεύεται σε ΜΜΕ της επαρχίας, ούτως ώστε να διασφαλίζονται οι όροι βιωσιμότητας.

Να σας πω, αγαπητές φίλες και φίλοι, ότι σε αυτό το πεδίο δυστυχώς είχαμε φαινόμενα τα οποία έδειχναν μία κρατική ή δομή τοπικής αυτοδιοίκησης της επαρχίας να δαπανά το 90% ή το 95% της διαφημιστικής της πίτας σε ένα ή δύο ΜΜΕ του κέντρου. Αντιλαμβάνεστε ότι αυτή ήταν μία πραγματικότητα, την οποία δε θα μπορούσαμε και δεν έπρεπε να αποδεχθούμε.

Και βεβαίως είμαστε στη φάση συλλογής στοιχείων, ούτως ώστε, και αυτό δεν το απευθύνω σε εσάς κυρίως αλλά θέλω να το απευθύνω με απόλυτη ειλικρίνεια στους συναδέλφους υπουργούς και στους λειτουργούς τους δημόσιους, οι οποίοι έχουν στην ευθύνη τους τα διαφημιστικά πακέτα του Δημοσίου, εάν δεν τηρηθεί το 70-30 να υπάρξουν τα προβλεπόμενα από το νόμο πρόστιμα.

Άρα χρειάζεται από τώρα μία πρόνοια. Εσάς θα ήθελα απλώς να σας καλέσω να παρακινείτε τους δημόσιους λειτουργούς στο να τηρούν αυτή ακριβώς την πάρα πολύ κρίσιμη πρόνοια του νόμου.

Έχουμε ξεκινήσει ένα πάρα πολύ, νομίζω, δημιουργικό διάλογο και με τις ενώσεις του Τύπου και με τις ιδιοκτησίες των εφημερίδων και με τις ενώσεις των συντακτών. Έχουν κατατεθεί πάρα πολύ σοβαρές προτάσεις στο τραπέζι του διαλόγου.

Φτάνει το σημείο όπου αυτό το διάλογο πρέπει να τον ολοκληρώσουμε, να αξιοποιήσουμε όσες από τις προτάσεις είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν και να καταλήξουμε στη συγκρότηση ενός Ταμείου για τη στήριξη του Τύπου. Δε θα επανεφεύρουμε τον τροχό, είναι πρωτοβουλίες που σε άλλες χώρες έχουν προχωρήσει.

Και θα πρέπει εδώ, θα έλεγα, να υπάρξει η δυνατότητα να ομονοήσουν και οι πολιτικές δυνάμεις, να μην αποτελέσει αυτό αντικείμενο πολιτικής σύγκρουσης.

Εκεί θα μπουν και οι πάρα πολύ σοβαρές βάσεις. Έχουμε πάρει την απόφαση και είμαστε έτοιμοι να συζητήσουμε και τις όποιες ιδέες για την επαρκή χρηματοδότηση ενός τέτοιου Ταμείου.

Στην πολιτική συνεννόηση βρίσκεται και η βάση για να αποφύγουμε οποιαδήποτε, θα σας έλεγα, δυσκολία, η οποία μπορεί να προκύψει, ενδεχομένως, έξωθεν.

Με βήματα διακομματικά, διαπαραταξιακά, όσον αφορά στο συνδικαλιστικό όργανο, μπορούμε πραγματικά πάρα πολύ σύντομα να ολοκληρώσουμε αυτό τον πολύ γόνιμο διάλογο, ο οποίος ξεκίνησε και να πάρουμε άμεσα τα μέτρα τα οποία χρειάζονται.

Προσωπική μου άποψη, την οποία βεβαίως και θα καταθέσω και στην οποία θα επιμείνω, είναι ότι στη διαχείριση ενός τέτοιου Ταμείου αυξημένο ρόλο πρέπει να έχουν οι ενώσεις του Τύπου, οι άνθρωποι που υπηρετούν τον Τύπο, οι άνθρωποι που δουλεύουν στον Τύπο, οι οποίοι, θα σας έλεγα, έχουν και την ευθύνη της αυτορρύθμισης του τοπίου.

Εκεί δε θα πρέπει να έχουμε εμείς ως κυβέρνηση πάρα πολύ μεγάλο λόγο. Πρέπει ο ρόλος μας να σταματάει στο να συγκροτηθεί η δομή και να βρεθούν οι πόροι για να στηριχθεί ο Τύπος.

Και από εκεί και πέρα νομίζω ότι υπάρχουν οι συνθήκες της ωριμότητας της πολιτικής, ούτως ώστε να υπάρξει και η διαχείριση με τον τρόπο που πρέπει.

Θέλω να ευχηθώ καλή επιτυχία, δημιουργικό διάλογο στη διημερίδα. Με την ολοκλήρωση του κύκλου διαλόγου, που έχουμε ανοίξει, θα είμαστε σε μία θέση να πούμε ότι έχουν γίνει τα σοβαρά πρώτα βήματα για τη ρύθμιση του τοπίου της ενημέρωσης. Προφανέστατα δε θα είναι ένα τοπίο χωρίς προβλήματα, αλλά νομίζω ότι θα έχουν μπει οι βάσεις ούτως ώστε και αυτό το τοπίο, καθώς η χώρα μας βγαίνει από την κρίση, να αναπτυχθεί με όρους λογικής, με όρους ρύθμισης, με όρους αλληλοσεβασμού, θα έλεγα, μεταξύ και των συμμετεχόντων στην αγορά της ενημέρωσης. Αλλά και με όρους αλληλοσεβασμού και διακριτούς μεταξύ πολιτικής και δημοσιογραφίας, η οποία από τη φύση της πρέπει την πολιτική εξουσία να την ελέγχει και μάλλον να την αντιπολιτεύεται.

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ, κυρία πρόεδρε, και καλή επιτυχία.

Χαιρετισμός **Μαρίας Σπυράκη**, εκπροσώπου Τύπου Νέας Δημοκρατίας:

Σας ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση. Ευχαριστώ πολύ για την κατανόηση τον κύριο Ξυδάκη.

Αξιότιμοι καλεσμένοι, σας ευχαριστούμε πολύ για την παρουσία σας. Είναι πολύ σημαντική η ανταλλαγή απόψεων και βέλτιστων πρακτικών. Στην Ελλάδα η κρίση του Τύπου είναι βαθιά διαρθρωτική και πολυεπίπεδη και εκτείνεται, φυσικά, σε όλες τις εκδοτικές επιχειρήσεις.

Είναι μια δίδυμη κρίση που αφορά στην αξιοπιστία και την αλλαγή του βασικού μοντέλου. Είναι μία κρίση που αφορά στο πέρασμα των Μέσων στη νέα εποχή. Είναι και μία κρίση που οπωσδήποτε είναι κρίση μέσα στην κρίση της δημοσιονομικής κρίσης. Για το λόγο αυτό οι συνεργάτες μου, όχι εγώ, γιατί δε συνηθίζω να λέω ψέματα, αναζήτησαν και βρήκαν μία σειρά από καλές πρακτικές υποστήριξης Μέσων Ενημέρωσης, και ειδικά του έντυπου Τύπου, στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Θα τις παραθέσω με μία αξιολόγηση και κυρίως για να ξεκινήσω από εκεί που το άφησε ο κ. Πατππάς, γιατί δεν είναι η ώρα να ανακαλύψουμε την Αμερική.

Υπάρχει πράγματι η διαδεδομένη πρακτική της δημιουργίας ενός ειδικού Ταμείου του Τύπου που έχει χαρακτηριστικά προώθησης του εκσυγχρονισμού του Τύπου. Αυτό το ειδικό Ταμείο χρηματοδοτείται με δεδομένες πρακτικές στο εξωτερικό και είναι μία ευκαιρία να αρχίσουμε να το συζητάμε και εδώ και να δούμε ακριβώς πώς θα βρούμε και τους πόρους. Σε κάθε περίπτωση η υπόθεση δεν εδράζεται στην ιδέα να ξαναγυρίσουμε το λογαριασμό στους φορολογούμενους, αλλά να δούμε πώς θα δώσουμε κίνητρα, ούτως ώστε και τον Τύπο να ενδυναμώσουμε και τις θέσεις απασχόλησης να υποστηρίξουμε και την πολυφωνία να φέρουμε.

Και ξεκινάω. Υπάρχουν συστήματα ενίσχυσης από τη δεκαετία του '70 που περιλαμβάνουν μειωμένο ΦΠΑ στις πωλήσεις, επιδότηση στην μεταφορά του Τύπου, ενίσχυση των πρακτορείων διανομής και μειωμένα τέλη.

Αναζητώντας τις χώρες που το κάνουν με τον επαρκέστερο και μάλλον και με τον ακριβότερο τρόπο, η Φιλανδία ξοδεύει 130 ευρώ ανά κάτοικο το χρόνο σε αυτή την προσπάθεια ώστε να ενισχύσει τον Τύπο. Είναι μία επένδυση κατά 22 φορές περισσότερες από αυτή που κάνουν συνολικά οι ΗΠΑ, 9 φορές περισσότερες από αυτό που κάνει η Γερμανία, 5 φορές περισσότερες από αυτό που κάνει το Ηνωμένο Βασίλειο που έχει έναν εδραιωμένο Τύπο και ειδικά έναν, επιτρέψτε μου την εμπειρία του παρελθόντος, εδραιωμένο τοπικό Τύπο με πολύ ισχυρά χαρακτηριστικά.

Η Φιλανδία, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο χρησιμοποιούν ένα διπλό σύστημα υποστήριξης του Τύπου. Συνδυάζουν σε υψηλό βαθμό τη χρηματοδότηση των τελών αδείας για τα δημόσια Μέσα με την παράλληλη έμμεση επιδότηση των ιδιωτικών Μέσων.

Στη Γαλλία υπάρχει το Ταμείο, για το οποίο ξεκινάμε ήδη να συζητάμε. Είναι το στρατηγικό Ταμείο για την ανάπτυξη του Τύπου. Ιδρύθηκε το 2012, στηρίζει μέσω άμεσων βοηθημάτων του κράτους σχέδια καινοτομίας, αύξηση της παραγωγικότητας μέσω του βιομηχανικού εκσυγχρονισμού και υποστήριξη στην ψηφιακή ανάπτυξη. Στην πραγματικότητα δηλαδή είναι το εργαλείο εκείνο, μέσα από το οποίο θα περάσει όλος ο εκσυγχρονισμός του γαλλικού Τύπου, προκειμένου να επεκταθεί η επιρροή του και να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας στη Γαλλία. Υπάρχουν όμως και έμμεσες επιδοτήσεις. Μειωμένος ΦΠΑ 2,1% επί των

πωλήσεων και 5,5% στην εκτύπωση, απαλλαγή του φόρου από την ακίνητη περιουσία, επιδότηση των ταχυδρομικών μελών. Είναι επίσης μειωμένες οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης για συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων στην αλυσίδα του Τύπου.

Στην Ιταλία ακολουθήθηκε επίσης μία διαδικασία ενίσχυσης μέσω των δημοσίων επενδύσεων από το 2016 με το Ταμείο για τον πλουραλισμό και την καινοτομία στην ενημέρωση. Το Ταμείο έχει παρόμοια χαρακτηριστικά με αυτό της Γαλλίας, έχει όμως πολύ μεγαλύτερο ποσό σε ό,τι αφορά την κατανομή των δημοσίων πόρων. Για παράδειγμα, μόλις το 2016 το κονδύλι που διέθεσε η Ιταλία για αυτή την υπόθεση άγγιξε τα 155 εκατομμύρια ευρώ.

Στο Βέλγιο η διαρκής στήριξη του έντυπου Τύπου είναι καθιερωμένη. Μειωμένος ΦΠΑ, ταχυδρομικές ατέλειες. Και βέβαια εκεί υπάρχει και ένα ποσό 7,6 εκατομμυρίων ευρώ που δίνεται για άμεση ενίσχυση στο γαλλόφωνο Τύπο που έχει μόνο ένα κριτήριο: την τήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

Και είναι πολύ σημαντικό αυτό, διότι βρισκόμαστε πραγματικά σε μία εποχή πολλαπλών προκλήσεων. Η συζήτηση για τα fake news που ξεκινάει από το καθημερινό επίπεδο και διατρέχει συνολικά το πολιτικό σύστημα και τους θεσμούς, είναι μία συζήτηση που νομίζω ότι λαμβάνουμε όλοι μέρος. Ο καθένας από τη δική του πλευρά.

Ως συμπίροδος στην πρωτοβουλία που έχει αναλάβει το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα νομίζω πως είναι μία καλή ευκαιρία να ξεκινήσουμε ο καθένας, προφανώς με βάση την αρμοδιότητά του, από το σπίτι μας.

Δηλαδή σε κάθε περίπτωση να ελέγχουμε και να προσπαθούμε να περιορίσουμε αυτό που συμβαίνει στην πατρίδα μας, στο κόμμα μας, στο σπίτι μας. Και να προσπαθούμε να μην ενθαρρύνουμε τέτοιες πρακτικές, γιατί βεβαίως εδώ υπάρχει ένα τεράστιο ζήτημα του τρόπου, με τον οποίο συνεργάζονται οι κολοσσοί με αυτήν την επιλογή του ελέγχου των fake news. Υπάρχει όμως και ο δικός μας μικρός κόσμος, η δική μας μικρή συνεισφορά σε αυτήν την προσπάθεια.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της στρατηγικής της αντιμετώπισης των fake news θα επιχειρήσει να δημιουργήσει ένα σύστημα ελέγχου των fake news. Καταλαβαίνετε όμως ότι καμία φορά τα ψέματα τρέχουν πολύ γρηγορότερα από τα θεσμικά πλαίσια και από τις επιπτώσεις που μπορούμε να βάλουμε.

Συνεχίζοντας με τις ιδέες που έχουμε συλλέξει, βλέπουμε ότι στην Αυστρία υπάρχει μία καινοτόμος ιδέα, πέφτουν 10%, επιστρέφονται δηλαδή 10% τα έξοδα σε όσες εφημερίδες διανέμονται δωρεάν στα σχολεία. Και είναι και αυτό ένας τρόπος, για να μπορέσουμε να εμπλέξουμε έτσι το νεανικό κοινό σε μία κατάσταση πέρα από τη διαδικτυακή και σε μία κατάσταση που εμπλέκει και το χαρτί σε αυτήν την υπόθεση.

Στη Σουηδία, που έχει επίσης έναν πολύ ισχυρό Τύπο, υπάρχουν αναπτυξιακές επιδοτήσεις. Εκεί, δηλαδή, όποιος αποφασίζει να αναπτύξει την επιχείρησή του Τύπου έχει ένα ειδικό καθεστώς υποστήριξης με στόχο την αύξηση των θέσεων εργασίας αλλά και με στόχο την, αν θέλετε, διεύρυνση του πλουραλισμού, διότι υπάρχουν ειδικά κριτήρια που δεν αφορούν μόνο στους κολοσσούς, αλλά αφορούν και στις μικρότερες επιχειρήσεις, αφορούν και στις επαρχιακές επιχειρήσεις του Τύπου.

Για να μη σας κουράζω, θα ήθελα μόνο να μείνω σε δύο σημεία.

Το πρώτο αφορά στους πρώην και πάντα συναδέλφους μου. Αφορά δηλαδή την επιλογή των δημοσιογράφων να εμπλακούν στα αλήθεια στο ρεπορτάζ, να επενδύσουν σε αυτό, να επενδύσουν στην αξία της αποκάλυψης και στην αξία της υπηρεσίας στο κοινό.

Όλοι έχουμε απόψεις. Τις είχαμε, τις διαμορφώσαμε στη διαδρομή και πάντως οι άνθρωποι ξεχωρίζουμε γιατί έχουμε απόψεις. Είναι διαφορετικό πράγμα αυτό από τη διαρκή υποβάθμιση, υπονόμηση της αξιοπιστίας των ανθρώπων που εργάζονται σε αυτόν τον κλάδο.

Το δεύτερο και το οποίο έχει πολύ μεγάλη σημασία είναι ότι ως πολιτικοί οφείλουμε να ενθαρρύνουμε τη μετάβαση του Τύπου στη νέα εποχή όχι μόνο μέσα από τα γνωστά και παραδοσιακά εργαλεία της επιμόρφωσης, αλλά κυρίως μέσα από συγχωνεύσεις, μέσα από τη δημιουργία ισχυρών παικτών.

Για εμένα ο περιφερειακός Τύπος είναι μία πολύ μεγάλη κατηγορία και πρέπει εκεί να δούμε πώς ακριβώς θα εξελιχθεί το τοπίο και να ενθαρρύνουμε τέτοιου είδους πρωτοβουλίες.

Στην πραγματικότητα πιστεύω πως δεν υπάρχουν μαγικές λύσεις. Είναι όμως απαραίτητο να γνωρίζουμε όλοι ότι κάποια πράγματα περνάνε από εμάς. Στην περίοδο της κρίσης η δαπάνη στον Τύπο έπεσε κατά 70% από το 2008 και 40% τα έσοδα από την κυκλοφορία. Εν ολίγοις καταστροφή. Κάποια από τα στοιχεία μπορούν να λειτουργήσουν σε ένα πλαίσιο κινήτρων και, χωρίς να ανακαλύψουμε την Αμερική, υιοθετώντας καλές πρακτικές, να πάμε παρακάτω.

Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.

Χαιρετισμός **Νίκου Ξυδάκη**, κοινοβουλευτικού εκπρόσωπου ΣΥΡΙΖΑ:

Γεια σας. Καλό μεσημέρι. Ευχαριστώ πολύ το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ και την Ένωση Συντακτών όχι μόνο για την αφορμή που δίνει σε δημοσιογράφους και πολιτικούς να συνομιλήσουν πάνω στο υπαρξιακό, κατ' εμέ, πρόβλημα του ελληνικού Τύπου αλλά και για την ελπίδα που ανοίγεται, μήπως αρχίσουμε και μιλάμε πιο πρακτικά, πιο στοχευμένα και πιο συναινετικά με ένα δομικό τρόπο.

Πολύ επιγραμματικά θα πω ότι αυτό που ονομάζουμε κρίση του Τύπου στην Ελλάδα κορυφώνεται με την εθνική ιστορική περιπέτεια του 2010 έως τα χρόνια που ζούμε, αλλά νομίζω ότι όλοι γνωρίζουμε ότι πολλά σημάδια πρόδρομα υπήρχαν και τις περασμένες δεκαετίες. Και τα δομικά προβλήματα του Τύπου διεθνώς διαπερνούσαν τη δική μας βιομηχανία ενημέρωσης, με τη μετάβαση μίας νέας ανθρωπολογίας στο δημοσιογραφικό επάγγελμα, μίας νέας αγοράς που αλλάζει ραγδαία.

Ένα στοιχείο θα σας πω με τα νούμερα του 2016 για την εγχώρια διαφημιστική αγορά, για να δούμε πώς η δομική αλλαγή επηρεάζει και την Ελλάδα. Από τα 600 περίπου εκατομμύρια ευρώ της διαφημιστικής δαπάνης, τα 200 εκατομμύρια πάνε στους δύο μεγάλους παίκτες τους παγκόσμιους, στην Google και τη

Facebook και τιμολογούνται εκτός Ελλάδας. Δεν υπάρχει ούτε καν το ψίχουλο του trickle-down effect, να πέσει λίγος ΦΠΑ, λίγος φόρος, μία εισφορά σε ένα Ταμείο.

Αυτό πρέπει να το έχουμε υπόψη μας, γιατί η μεγάλη δομική αλλαγή που γίνεται στην ενημέρωση και συγκλονίζει γίγαντες, όπως οι New York Times ή ο Guardian ή η Washington Post, μεγάλα εκδοτικά συγκροτήματα, με πόρους, με τεχνογνωσία, με ακροατήρια, είναι φυσικό να συγκλονίσει και τους δικούς μας ομίλους ή πρώην ομίλους ή νέους ομίλους.

Βεβαίως εδώ έχουμε και μία ντόπια ιδιομορφία. Αυτό που είδαμε και διατυπώθηκε ως τρίγωνο διαπλοκής και στην ουσία είναι μία συγκέντρωση δύναμης, ενημέρωσης και Τύπου στα χέρια κάποιων ολιγαρχών, των οποίων ο Τύπος δεν είναι ούτε η πρώτη ούτε η αποκλειστική επιχειρηματική δραστηριότητα, αλλά κυρίως ο πολιορκητικός κριός για την έκφραση άλλων αλλότριων συμφερόντων και αλλότριων σκοπών, την επιρροή της δημοσίας σφαίρας. Αγοράζει δημόσια σφαίρα, αγοράζει πολιτική δύναμη, αγοράζει πολιτική ισχύ.

Πάνω σε αυτό, λοιπόν, το φόντο, το οποίο ήταν ήδη φανερό από τη δεκαετία του '90, βρίσκονται τα χαρακτηριστικά της αλλοίωσης, της διαπλοκής και κάποιας ελαστικοποίησης. Πρέπει κάποια στιγμή και οι δημοσιογράφοι να κάνουμε κριτική, αυτοκριτική. Ελαστικοποίηση επαγγελματικής στάσης, ηθικής στάσης. Τι λέμε, γιατί το λέμε, πού το λέμε.

Οι ολιάρχες έχουν κάθε λόγο να υποστηρίζουν αυτό τον partizan press, το μεροληπτικό, το διαρκές αντάρτικο, το σημειολογικό. Δικά τους τα συμφέροντα, δικά τους και τα καρπούζια και τα μαχαίρια. Οι δημοσιογράφοι τι κάνουμε;

Θεωρώ ότι χαϊδεύτηκαν αφτιά, ήδη από τις παλαιές εποχές ενός κλειστού επαγγέλματος. Για να γίνεις δημοσιογράφος έπρεπε να είσαι σε μισθολόγιο ημερήσιας εφημερίδας, μάλιστα αθηναϊκής, ώστε να εγγραφείς στο σωματείο σου το επαγγελματικό και για να έχεις και τα προνόμια μίας καλής ασφάλισης, ενός ευγενούς Ταμείου. Χαλαρώσαμε εκεί. Κάναμε 8-10 χρόνια να παραδεχτούμε ότι υπάρχει ιδιωτική ραδιοτηλεόραση και ότι οι συνάδελφοι που δούλευαν εκεί ήταν πράγματι δημοσιογράφοι. Πέρασαν 10 χρόνια και ακόμα δεν έχουμε αποδεχθεί ότι οι δημοσιογράφοι στα ιντερνετικά Μέσα, στην ψηφιακή δημοσιογραφία, δεν είναι λαντζιέρες και κουζινιάστρες που κάνουν copy-paste αλλά είναι δημοσιογράφοι, κάνουν ρεπορτάζ, κάνουν έρευνα, γράφουν. Ακόμα δεν τους έχουμε βάλει στα σωματεία και στο Ταμείο. Τώρα με την τελευταία ρύθμιση ανοίγουμε τις πόρτες και το αποδεχόμαστε.

Έχουμε και εμείς, λοιπόν, ένα μέρος της ευθύνης. Όχι το μεγαλύτερο, ίσως το μικρότερο, αλλά πρέπει από εκεί να ξεκινήσουμε. Να δούμε εμείς τι κάναμε τα χρόνια του lifestyle, τα χρόνια της κιτρινίλας, τα χρόνια του κραξίματος και της διάλυσης των ιδιωτικών βίων και της δημοσιογραφίας της κρεβατοκάμαρας, τα χρόνια που συρρικνώθηκε η ερευνητική δημοσιογραφία και φούντωσε η αποκάλυψη και το κουτσομπολιό, τα χρόνια που η πολιτική εκπομπή έγινε πρωινάδικο ποικιλιών.

Δεν ταυτίζονται οι δημοσιογράφοι με τα αφεντικά τους. Ποτέ δεν έγινε αυτό. Η συντριπτική πλειονότητα έχει επαγγελματική συνείδηση και τιμά το επάγγελμά της.

Και οι όροι μίας υλικής αξιοπρέπειας, οι όροι μίας αναπαραγωγής του επαγγέλματος συντηρούν και αυτό που λέμε ηθική στάση και διανοητική συγκρότηση. Δυστυχώς η μεγάλη κρίση έχει υπονομεύσει τους

όρους αναπαραγωγής του επαγγέλματος. Βιώνουμε μία ερείπωση, μία καταστροφή του επαγγέλματος, μία ατέλειωτη υπαρξιακή δοκιμασία των δημοσιογράφων.

Προσωπικά κοντεύω 60 χρονών, έχω ξεκινήσει με ανθρώπους στη δική μου ηλικία, ανθρώπους λαμπρούς, μορφωμένους, νοικοκύρηδες, να πούμε και αυτή τη λέξη, με παιδιά, με υποχρεώσεις που σήμερα δεν έχουν δουλειά!

Αυτό είναι καταστροφή και αυτό πρέπει να το αντιμετωπίσουμε στη ρίζα του με βαθιές πολιτικές τομές. Με αντιλήψεις και συναίσθηση ότι πρέπει να αλλάξουμε το επάγγελμά μας προς το καλύτερο, προς την επιβίωση πρώτον και προς το καλύτερο δεύτερον.

Ένα τελευταίο και κλείνω, γιατί μακρηγόρησα. Και η κρίση μάς έβαλε να ξανασκεφτούμε πράγματα και οι μεγάλες πολιτικές ανακατατάξεις και ο εν εξελίξει κοινωνικός μετασχηματισμός που συντελείται και λόγω της κρίσης. Και η δημοσιογραφία αλλάζει. Πρέπει να την ξανασκεφτούμε διαφορετικά.

Στα δικά μου τα μάτια, από τη μεριά της δημοσιογραφίας που την υπηρέτησα επί 30 χρόνια και πιθανώς να την υπηρετήσω ξανά, και από τη μεριά μας πολιτικής που είναι πολιτική διάσωσης και εκτάκτου ανάγκης, έτσι αντιλαμβάνομαι το ρόλο μου στην κυβέρνηση της Αριστεράς, νομίζω είναι καθήκον μας είναι να ξαναδώσουμε στους πολίτες τη δημοσιογραφία ως απαντοχή, ως θεμέλιο, ως πηγή έμπνευσης να πιστέψουν σε αυτή.

Διαφορετικά θα αφήσουμε την ελληνική κοινωνία και την ελληνική πολιτική σφαίρα και τη δημόσια σφαίρα, στα χέρια εγκληματικών οργανώσεων, ολιγαρχών και όλους αυτούς τους απίθανους τύπους που ενώ δικάζονται για εγκλήματα και θα πάνε φυλακή, διεκδικούν να ορίσουν την πολιτική μας ατζέντα, την πολιτική μας σκέψη και το πολιτικό μας ήθος.

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Χαιρετισμός **Παύλου Χρηστίδη**, εκπροσώπου Τύπου ΠΑΣΟΚ:

Καλημέρα σε όλους. Θέλω να πω ότι αξίζουν πραγματικά πολύ θερμά συγχαρητήρια στην ΕΣΗΕΑ και στο Μορφωτικό της Ίδρυμα για την πρωτοβουλία αυτής της διημερίδας που έχει στόχο να αναδείξει τις αιτίες, αλλά και ενδεχόμενες λύσεις της κρίσης στις εφημερίδες και τα περιοδικά.

Πρέπει να είμαστε σαφείς. Η κρίση του Τύπου και του δημοσιογραφικού λειτουργήματος σημαίνει κρίση του πολιτεύματος, σημαίνει κρίση της δημοκρατίας.

Και οι αριθμοί στην περίπτωση, την οποία συζητάμε, λένε μία εκκωφαντική αλήθεια. Ανεργία άνω του 50%, πτώση των κυκλοφοριών (όταν η Μαρία Σπυράκη είπε 70%, κάποιος από πίσω είπε τουλάχιστον 90%), αδήλωτη και απλήρωτη εργασία, κατρακύλα μισθών, απώλεια αποζημιώσεων...

Τα ενδογενή προβλήματα των ΜΜΕ αλλά και της διαφημιστικής αγοράς μετατράπηκαν σε μία πυορροούσα πληγή, η οποία πρέπει να αντιμετωπιστεί με γενναίες και ουσιαστικές πρωτοβουλίες.

Πρώτα από όλα με την καλλιέργεια της αγάπης για το διάβασμα, κάτι το οποίο ξεχάσαμε να μαθαίνουμε στις νεότερες γενιές, ξεχάσαμε να το βλέπουμε όσο ο χρόνος περνά. Με τη διασταύρωση των γεγονότων και της αλήθειας.

Θέλω εδώ να σταθώ σε ένα άρθρο, το οποίο έγραψε πριν από λίγες εβδομάδες στην «Καθημερινή», ο Βασίλης Νέδος μετά από μία εμπειρία την οποία έζησε στις ΗΠΑ.

Εκεί διάβασα για τον ενθουσιασμό που είχε ο Βασίλης, όταν στα γυμνάσια τα οποία επισκέφθηκε, μάλιστα σε περιοχές οι οποίες δεν είναι από τις πιο αναπτυγμένες στις ΗΠΑ, είδε πώς μάθαιναν οι μαθητές για τη διασταύρωση των γεγονότων, της αλήθειας και εν τέλει την καταπολέμηση των fake news.

Πρέπει εδώ όμως να πούμε επίσης ότι η εξέλιξη της δημοσιογραφίας, έτσι ακριβώς όπως περιγράφηκε προηγουμένως, όπως και του Τύπου, είναι κάτι το οποίο το αντιμετωπίζουμε. Είναι ένα δεδομένο της εποχής και είναι κάτι με το οποίο πρέπει να προχωρήσουμε μαζί.

Χρειάζεται ενίσχυση του Τύπου. Ακούστηκαν πολύ σωστές προτάσεις προηγουμένως, δεν έχει νόημα να επεκταθούμε σε αυτές. Όμως θα μου επιτρέψετε να πω ότι η κατάργηση ή μείωση του ΦΠΑ, όπως και η στήριξη με την κάλυψη μέρους των εξόδων αποστολής είναι κάτι το οποίο πρέπει να το δούμε και νομίζω ότι όλοι όσοι μίλησαν συμφωνούν σε αυτό.

Έχουμε μπροστά μας μία πρόκληση. Και η πρόκληση είναι όταν γίνεται ένας σεισμός να αναρωτηθούμε τι είναι το πρώτο πράγμα το οποίο κάνει σήμερα ένας νέος άνθρωπος.

Μέχρι πριν από κάποιες δεκαετίες ή κάποια χρόνια το πρώτο πράγμα το οποίο έκανε ήταν να περιμένει να μιλήσει ο Τύπος, να δούμε τι κάνει ένας δημοσιογράφος ο οποίος έχει επικοινωνήσει με το Εργαστήριο Σεισμολογίας, το Γεωδυναμικό και έχει δει πόσα ρίχτερ ήταν ο σεισμός. Σήμερα ο νέος άνθρωπος όταν γίνεται ο σεισμός, πριν καλά καλά καλύψει το κεφάλι του, μπαίνει στα social media και ψάχνει να δει πόσο ήταν ο σεισμός.

Αυτό είναι κάτι, ξέρετε, το οποίο είναι ένα ζήτημα της εποχής, το οποίο ο Τύπος πρέπει να το απαντήσει, διότι η ταχύτητα μαζί με τη διασταύρωση της πληροφορίας είναι μία πρόκληση της επόμενης ημέρας.

Με αυτά τα λίγα λόγια θέλω να πω ότι θα παρακολουθήσουμε με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον όλες τις προτάσεις, οι οποίες θα κατατεθούν.

Και εκ μέρους και της Φώφης Γεννηματά θέλω να σας πω ότι είμαστε εδώ, για να συμβάλουμε όπου μπορούμε.

Σας ευχαριστώ πολύ.

Χαιρετισμός **Χριστίνας Παναγιωτακοπούλου**, μέλους της Κεντρικής Επιτροπής και του γραφείου Τύπου ΚΚΕ:

Κυρίες και κύριοι, καλημέρα. Η διημερίδα θίγει ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα, αυτό της κυκλοφορίας του ημερήσιου και περιοδικού Τύπου, που τα τελευταία χρόνια βεβαίως οξύνθηκε ελέω κρίσης. Σωστά το διαπιστώνουμε.

Πρόβλημα το οποίο βεβαίως πληρώνουν πρώτα από όλα οι ίδιοι οι εργαζόμενοι στον κλάδο. Δημοσιογράφοι, τυπογράφοι, εργαζόμενοι στα πρακτορεία διανομής και πολλοί άλλοι.

Κατά τη γνώμη μας το πρόβλημα αυτό δεν μπορεί να ιδωθεί στενά ως ένα πρόβλημα κυκλοφορίας. Έχει να κάνει με τη σχέση του λαού με την ενημέρωση, σε τελική ανάλυση με το διάβασμα. Έχει να κάνει με τον ίδιο το χαρακτήρα των εφημερίδων, συνολικά των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ως επιχειρήσεων, γιατί αυτό είναι στις περισσότερες περιπτώσεις. Έχει να κάνει με τον ίδιο τον τρόπο λειτουργίας του καπιταλιστικού συστήματος.

Οι βασικοί παράγοντες που συνετέλεσαν στην πτώση, τα τελευταία χρόνια, της κυκλοφορίας των εφημερίδων είναι λίγο πολύ γνωστοί και νομίζω ότι πολλοί μπορούμε να συμφωνήσουμε.

Πρώτον η εκδήλωση της κρίσης με τις γνωστές επιπτώσεις της στα ΜΜΕ, όπως είναι, για παράδειγμα, η μείωση της διαφημιστικής δαπάνης, αλλά πάνω από όλα οι επιπτώσεις στο ίδιο το εισόδημα των εργαζομένων, στο ίδιο το εισόδημα του λαού, ο οποίος είναι αναγκασμένος να κάνει περικοπές ακόμα και από την ανάγκη του για ενημέρωση.

Δεύτερον η εξάπλωση του διαδικτύου και γενικότερα των νέων τεχνολογιών στο χώρο της ενημέρωσης που αντικειμενικά οδηγεί σε μείωση εργαζομένων λόγω αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας.

Και βεβαίως το ζήτημα δεν είναι μόνο οικονομικό. Έχει να κάνει με την υποβάθμιση της ίδιας της ενημέρωσης, της απόπειρας να αντικατασταθεί η ενημέρωση από την προσπάθεια να εξηγήσει ολοκληρωμένα τα γεγονότα και τις εξελίξεις και αυτό να το υποκαθιστά η παροχή σκόρπιων πληροφοριών. Πολλές φορές πληροφοριών μίας χρήσης, κάτι το οποίο μάλιστα καλλιεργείται σήμερα ακόμη και από το ίδιο το σχολείο. Όσοι έχουμε παιδιά, ακόμα και στις τάξεις του δημοτικού, αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο, το βλέπουμε. Τις περισσότερες φορές, μάλιστα, οι ιδιοκτήτες των εφημερίδων είναι και οι ίδιοι ιδιοκτήτες άλλων ψηφιακών Μέσων, εστιάζοντας σε έναν τέτοιο τρόπο προσέγγισης της ενημέρωσης.

Τρίτον έχει να κάνει με την αναδιανομή συνολικά στο χώρο των Μέσων που επιχειρείται τα τελευταία χρόνια και εξαιτίας της κρίσης αλλά και για συγκεκριμένους πολιτικούς λόγους.

Εμείς ως Κομμουνιστικό Κόμμα έχουμε πει ότι είναι σε εξέλιξη η διαδικασία αναμόρφωσης στο χώρο των Μέσων. Πρόκειται ουσιαστικά για την αναδιανομή της πίτας, ανάμεσα σε παλαιά και σε νέα τζάκια που φιλοδοξούν, αν θέλετε, να μπουν σε αυτήν την αγορά. Αυτό ήδη συντελείται με εξαγορές, πωλήσεις καναλιών, εφημερίδων, αλλαγές στις μετοχικές συνθέσεις και βεβαίως με μεγάλα θύματα τους ίδιους τους εργαζόμενους.

Σε κάθε περίπτωση πίσω από αυτούς τους παράγοντες βρίσκεται ο ίδιος ο κοινός παρανομαστής, η λειτουργία του ΜΜΕ, εν προκειμένω της εφημερίδας, ως καπιταλιστικής επιχείρησης και μάλιστα μίας επιχείρησης που δεν ιδρύεται για να δώσει η ίδια κέρδη, αλλά για να στηρίξει άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες, να στηρίξει, αν θέλετε, κυβερνήσεις, αστικά κόμματα. Να στηρίξει πάνω από όλα την αναπαραγωγή, αυτό που εμείς έχουμε συνηθίσει να λέμε με τη γνωστή ξύλινη γλώσσα μας, της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Για παράδειγμα, αν οι εφημερίδες δεν αντιμετώπιζαν, σε αρκετές περιπτώσεις, εχθρικά τα δικαιώματα και τις ανάγκες των εργαζομένων για το δίκαιο των αγώνων και των διεκδικήσεών τους μπορεί να μην υπήρχε ή, τέλος πάντων, να ήταν μικρότερη αυτή η πτώση της κυκλοφορίας.

Επίσης, αν δε μειωνόταν δραστικά το εργατικό λαϊκό εισόδημα για να ενισχυθεί το κεφάλαιο με συγκεκριμένους τρόπους, ίσως και να μη σταματούσαν την αγορά των εφημερίδων οι εργαζόμενοι. Άρα η ίδια η πολιτική αντιμετώπισης της κρίσης σε βάρος των εργαζομένων έχει συνέπεια την πτώση της κυκλοφορίας των εφημερίδων.

Η εκδήλωση της κρίσης στο χώρο του Τύπου αντιμετωπίστηκε από τους ιδιοκτήτες και τις κυβερνήσεις με δραστική μείωση των μισθών και των εργαζομένων στα Μέσα, με εντατικοποίηση της δουλειάς, με ανασφάλιστη δουλειά. Εσείς τα ξέρετε καλύτερα από εμένα.

Αντιμετωπίστηκε και αντιμετωπίζεται με τη συγκέντρωση της αγοράς σε λίγα χέρια, με τη συρρίκνωση και του περιφερειακού Τύπου προς όφελος των μεγάλων εκδοτικών ομίλων.

Αντιμετωπίστηκε με μέτρα υπέρ των μεγαλοϊδιοκτητών των Μέσων Ενημέρωσης, την ίδια βέβαια στιγμή που κόβονται μισθοί, συντάξεις, κοινωνικές παροχές.

Τέτοιες ήταν οι ρυθμίσεις της κυβέρνησης για τον ΕΔΟΕΑΠ, η μείωση του φόρου στις διαφημίσεις από 20% στο 5%, ενώ δεν έβαλε αναδρομική εργοδοτική εισφορά όταν στους εργαζόμενους υπερδιπλασίασε τις εισφορές και τους ανάγκασε να πληρώσουν τα αναδρομικά.

Σε κάθε περίπτωση θεωρούμε ότι οι εργαζόμενοι στα ΜΜΕ πρέπει να προτάξουν τα δικά τους αιτήματα και όχι αυτά που διεκδικούν οι μεγαλομέτοχοι για το δικό τους όφελος.

Να υπάρχουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας, να μην απολύονται εργαζόμενοι, να πληρώνονται κανονικά και να μην τους χρωστούν, να έχουν πλήρη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και ικανοποιητικές συντάξεις, κανονική και όχι εντατικοποιημένη δουλειά.

Να προβάλλεται ισότιμα η πολιτική των κομμάτων χωρίς διαστρεβλώσεις, να σταματήσει η προπαγάνδα της εναντίωσης στις διεκδικήσεις και τους αγώνες των εργαζομένων.

Την ίδια στιγμή, όμως, θεωρούμε ότι αυτός ο αγώνας πρέπει να κοιτάει μπροστά και όχι πίσω στο τι είχαμε και το τι χάσαμε. Να αμφισβητεί την πραγματικότητα που λέει ότι ο Τύπος και το αγαθό της ενημέρωσης πρέπει να είναι στα χέρια του κεφαλαίου.

Η δική μας θέση σχετικά με τα Μέσα είναι ότι δεν πρέπει να είναι ιδιοκτησία των καπιταλιστών και να λειτουργούν ως επιχειρήσεις. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης μπορεί να έχουν το κράτος, οι θεσμοί του (για

παράδειγμα οι δήμοι), μπορεί να έχουν τα πολιτικά κόμματα, τα συνδικάτα και άλλοι μαζικοί φορείς του λαού και της νεολαίας.

Αν δεν ανήκαν στους επιχειρηματικούς ομίλους, δε θα υπήρχε πρόβλημα γιατί θα υπήρχε φροντίδα του κράτους για τη λειτουργία τους, επομένως και για τη διακίνηση του Τύπου.

Μόνον έτσι θα μπορούμε και να βάζουμε εμπόδια και να αποσπάμε κάποιες κατακτήσεις και ταυτόχρονα να ανοίγουμε το δρόμο, εμείς λέμε, για μία κοινωνία που η ενημέρωση θα αποτελεί πραγματικό δικαίωμα και οι άνθρωποι της ενημέρωσης θα είναι πραγματικά απαλλαγμένοι από το βραχνά των χρεών, της επιβίωσης – όλα αυτά που ζείτε εσείς καθημερινά.

Ευχαριστώ.

Χαιρετισμός **Δημήτρη Τσιόδρα**, εκπροσώπου Τύπου «Το Ποτάμι»:

Αγαπητοί συνάδελφοι, φίλες και φίλοι, σας ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση και συγχαίρω την ΕΣΗΕΑ για τη διοργάνωση της συζήτησης. Έπρεπε ίσως να έχει γίνει και λίγο νωρίτερα.

Θα μου επιτρέψετε να σταθώ στο θέμα έτσι όπως δίνεται εδώ: η στήριξη εφημερίδων και περιοδικών στην εποχή της κρίσης. Ως εκ τούτου δε θα επεκταθώ πολύ στο χώρο της ενημέρωσης γενικά και το τι συμβαίνει ούτε στο πώς η δημοσιογραφία λειτουργεί στη νέα εποχή. Θα σταθώ ακριβώς στο πώς μπορούν να στηριχθούν οι εφημερίδες σήμερα.

Έχουμε το πρόβλημα της μετάβασης στην ηλεκτρονική εποχή που υπάρχει ούτως ή άλλως. Για παράδειγμα, στις ΗΠΑ εμφανίστηκε πέρυσι πτώση κατά 8% και κάθε χρόνο πάνε πιο κάτω.

Έχουμε τα προβλήματα που προκάλεσε η κρίση και η χρεοκοπία της χώρας που άπτονται της διαφήμισης και του μειωμένου εισοδήματος των ανθρώπων, που σημαίνει ότι δυσκολεύεται ο άλλος να δώσει χρήματα ή εκεί που παίρναμε δύο εφημερίδες κυριακάτικες, θα πάρουμε μία. Ή καθημερινά παίρναμε την εφημερίδα μας, τώρα κάποιοι που ζορίζονται πάρα πάρα πολύ θα την κόψουν και θα πάνε στο διαδίκτυο.

Και όμως σήμερα είναι που η χώρα θα χρειαζόταν ανεξάρτητα, ισχυρά Μέσα που θα τηρούσαν τους κανόνες δεοντολογίας.

Έχοντας συνεργαστεί όλα μου τα 25 χρόνια στη δημοσιογραφία πάντα σε εφημερίδες και παράλληλα σε κάτι άλλο, πρέπει να πω ότι μου λείπει πάρα πολύ η εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» σήμερα. Όχι επειδή εργαζόμουν εκεί επί σειρά ετών, αλλά μου λείπει ως άποψη, μου λείπει η κριτική ματιά, μου λείπουν οι διαφορετικές οπτικές μέσα στις σελίδες της.

Διάβαζα μία έρευνα του **Pew Institute** που έλεγε ότι για την αντικειμενικότητα στην κάλυψη των πολιτικών ειδήσεων στην Ελλάδα έχουμε μόνο 18%, το χαμηλότερο ποσοστό όλων όσοι πιστεύουν ότι

υπάρχει τέτοιου είδους κάλυψη, τη στιγμή που στη Γαλλία το ποσοστό είναι 47%, στη Γερμανία 72%, στην Ιταλία 36%.

Δε θα σας φάω το χρόνο, μιλώντας για τα προβλήματα. Αναφέρω τα συγκεκριμένα ποσοστά γιατί; Γιατί για να προχωρήσουμε σε κάποια μέτρα και να συμφωνήσει το πολιτικό σύστημα, θα πρέπει ο κόσμος να καταλαβαίνει ότι αυτό είναι απαραίτητο. Αν θεωρεί ότι δεν είναι απαραίτητο, τότε αυτό θα σημαίνει ότι δίνετε λεφτά στους εκδότες και τα λοιπά, τσάμπα.

Άρα, λοιπόν, πρέπει να τα δούμε και τα δύο μαζί. Και τα μέτρα και παράλληλα να δούμε, να βελτιώσουμε τη δουλειά μας εμείς οι δημοσιογράφοι – τώρα εγώ είμαι στο χώρο της πολιτικής βέβαια, αλλά είναι προσωρινά όλα αυτά, όπως το λέει ο Νίκος Φίλης.

Πρέπει, λοιπόν, να δούμε πώς θα βελτιώσουμε το περιεχόμενο της δουλειάς μας, πώς θα αποκαταστήσουμε την αξιοπιστία και παράλληλα να δούμε τα μέτρα.

Δε σας τρώω χρόνο, προχωράω κατευθείαν στο εξής. Δε θα ανακαλύψουμε την πυρίτιδα. Συμφωνώ και εγώ. Προσωπικά παίρνω το γαλλικό παράδειγμα. Είναι εδώ ο εκπρόσωπος της γαλλικής Ένωσης Συντακτών στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων.

Η Γαλλία έχει μία παράδοση στη στήριξη του Τύπου που ξεκινάει από το '30. Λοιπόν, έχουμε άμεσα μέτρα, δηλαδή επιδοτήσεις και αγορές εντύπων και έμμεσα μέτρα, μειωμένοι φόροι, εισφορές και τα λοιπά. Από το 1987 βρίσκεται σε ισχύ νόμος που προβλέπει μειωμένες κατά 20% ασφαλιστικές εισφορές για εργαζόμενους σε επιχειρήσεις διακίνησης Τύπου και για μεμονωμένους ελεύθερους επαγγελματίες που ασχολούνται στον ίδιο τομέα, εφημεριδοπώλες και τα λοιπά. Αργότερα η ρύθμιση αυτή επεκτάθηκε σε όλες τις επιχειρήσεις έντυπου Τύπου, όχι μόνο στους διανομείς.

Εκπίπτει από τη φορολογία ποσό που προβλέπουν οι επιχειρήσεις έντυπου Τύπου για μελλοντικές επενδύσεις. Η κυβέρνηση Jospin εισήγαγε το 1998 νόμο που προέβλεπε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους επαγγελματίες δημοσιογράφους του έντυπου Τύπου. Εδώ βεβαίως, έτσι όπως είναι τα πράγματα σήμερα, θα θεωρηθεί ότι γίνεται χάρη σε μία συντεχνία και τα λοιπά και τα λοιπά... Θα πρέπει να δούμε πώς μπορούμε να το κάνουμε.

Ο νόμος προβλέπει ότι το ετήσιο εισόδημα που σχετίζεται μόνο με δραστηριότητα σε έντυπο Τύπο των δημοσιογράφων εκπίπτει, όπως είπαμε, κατά 30%. Για να αντιμετωπίσει την παρατεταμένη κρίση του έντυπου Τύπου, η γαλλική κυβέρνηση εισήγαγε, αρχής γενομένης από το 2009, μία σειρά άλλων μέτρων. Ένα από αυτά ήταν η δράση του υπουργείου Πολιτισμού να πληρώσει 200.000 ετήσιες συνδρομές σε εφημερίδες και περιοδικά για νέους 18 έως 24 ετών.

Ο έντυπος Τύπος απολαμβάνει επίσης ένα προνομιακό καθεστώς ΦΠΑ, αντί για 19,6% που είναι ο κύριος συντελεστής στη Γαλλία. Για τα είδη πρώτης ανάγκης είναι 5,5% και 7%, για τις εφημερίδες και τα περιοδικά είναι 2,1%!

Η σημαντικότερη νέα ρύθμιση που άρχισε να ισχύει από το 2009 ήταν η άμεση επιδότηση των επιχειρήσεων έντυπου Τύπου. Εδώ πρόκειται για άμεσες επιδοτήσεις, δηλαδή για κανονική χρηματοδότηση, η οποία υπολογίζεται με βάση την οικονομική κατάσταση της εφημερίδας, την κυκλοφορία της, τα διαφημιστικά της έσοδα – τίτλοι εθνικής κυκλοφορίας με μειωμένα διαφημιστικά έσοδα λαμβάνουν μεγαλύτερη επιδότηση.

Το υπουργείο Πολιτισμού δίνει στη δημοσιότητα τα ποσά, με τα οποία ενίσχυσε εφημερίδες και περιοδικά που περιλαμβάνουν το συνολικό ποσό ενίσχυσης.

Το ζήτημα είναι να υπάρξει η πολιτική βούληση. Στη Γαλλία ή άμεση επιδότηση ανέρχεται σε 62 εκατομμύρια ευρώ και η έμμεση, φοροαπαλλαγές και τα λοιπά, 164 εκατομμύρια ευρώ, δηλαδή 226 εκατομμύρια ευρώ συνολικά. Στην Ελλάδα μιλάμε για πολύ μικρότερο ποσό, γιατί δεν έχουμε τις αναλογίες της Γαλλίας.

Το ζήτημα, λοιπόν, είναι να δούμε το πρόβλημα σε όλη τη διάσταση και στην οικονομική πλευρά, αλλά και στο πώς θέλουμε να είναι ο Τύπος. Εδώ η ΕΣΗΕΑ έχει να παίξει πολύ πιο ουσιαστικό ρόλο να υπάρξει πολιτική βούληση, διαφάνεια και αντικειμενικότητα, ενίσχυση σε αυτούς που τηρούν τους κανόνες, που απασχολούν επαγγελματίες δημοσιογράφους, που σέβονται τη δεοντολογία.

Δηλαδή οποιοσδήποτε ανοίγει μία φυλλάδα, όπως είδαμε στα περίπτερα να κυκλοφορεί, να μη λέει «φέρε μου λεφτά». Πρέπει να υπάρχουν κανόνες και οι κανόνες που είπαμε παραπάνω.

Παράλληλα με τα οικονομικά, όπως είπαμε, είναι η ανάγκη ενίσχυσης της αξιοπιστίας και της ανεξαρτησίας του Τύπου, ώστε να μπορεί να ελέγχει την κάθε εξουσία.

Αυτά τα λίγα είχα να πω. Νομίζω πρέπει να προχωρήσουμε σε προτάσεις, γιατί το γενικό μπλα μπλα εντάξει καλό είναι, αλλά κάποια στιγμή να καταλήγουμε σε κάποιες λύσεις και αυτό είναι το ζητούμενο για εμάς.

Η καταστροφή στον κλάδο, δε θέλω να αναφερθώ, την ξέρετε πολύ καλύτερα από εμένα, είναι τεράστια. Είπε πριν και ο Νίκος Ξυδάκης, σχετικά με συναδέλφους που είναι 60 χρονών με τεράστια προσόντα και δε βρίσκουν δουλειά και βλέπεις ειδήσεις που λες, η κλοπή πάει και έρχεται, τέλος πάντων, και στο διαδίκτυο και αλλού και άνθρωποι οι οποίοι θα μπορούσαν να δώσουν πάρα πολλά δεν έχουν εργασία. Αυτά λοιπόν όλα πρέπει να τα δούμε.

Από τη δική μας πλευρά υπάρχει η διάθεση – ο Σταύρος Θεοδωράκης δημοσιογράφος είναι. Είχε αναφερθεί και στη Βουλή σχετικά με την ανάγκη ενίσχυσης των εφημερίδων, να φτιαχτεί ένα πλαίσιο στο οποίο να συμφωνήσουν οι πολιτικές δυνάμεις και να προχωρήσουμε στην υλοποίησή του.

Αυτά και σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Χαιρετισμός **Θέμη Μπερεδήμα**, προέδρου ΕΣΠΗΤ:

Αγαπητοί φίλοι, κύριε υπουργέ, κύριοι εκπρόσωποι των κομμάτων, νομίζουμε ότι η πρωτοβουλία του Μορφωτικού Ιδρύματος, την οποία στήριξε πρωτίστως η ΕΣΗΕΑ και όλες οι υπόλοιπες Ενώσεις, ανοίγει ένα παράθυρο σε ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε χρόνια τώρα.

Από τις εισηγήσεις και του κ. Νίκου Παππά και των εκπροσώπων των κομμάτων αντιλαμβάνομαι ότι το πολιτικό σύστημα εγκύπτει στο πρόβλημα.

Θεωρώ ότι αυτό το διήμερο, σήμερα και αύριο, θα έχουμε πολλά και σημαντικά συμπεράσματα. Μαζί με τις προτάσεις, τις οποίες έχουμε υποβάλει, και η Μαρία Αντωνιάδου έχει παρουσιάσει στον υπουργό Ψηφιακής Πολιτικής, να κωδικοποιήσουμε και τα συμπεράσματα αυτής της διημερίδας και άμεσα το υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής να πάρει πολιτική πρωτοβουλία, σε συντονισμό και με τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Να δώσουμε μία λύση και μία ανάσα στις εφημερίδες και τα περιοδικά και βεβαίως στους ανθρώπους που είναι πίσω από αυτά.

Χαιρετισμός **Δημήτρη Χορταργιά**, προέδρου ΕΣΗΕΘΣΤΕ-Ε:

Χαιρετίζουμε και εμείς την ημερίδα, την ημερίδα της Ένωσης Συντακτών και του Μορφωτικού Ιδρύματος της ΕΣΗΕΑ.

Πραγματικά έπρεπε να έχει γίνει πριν από λίγο καιρό. Έπρεπε να την κάνουμε πιο νωρίς. Είναι πολύ σημαντική. Περιμένουμε τα αποτελέσματα και θεωρώ, το συζητήσα και με την πρόεδρο της ΕΣΗΕΑ, τη Μαρία Αντωνιάδου, ότι θα πρέπει να επεκταθεί αυτή η διημερίδα και στην επαρχία. Να δούμε λίγο και τα προβλήματα ειδικότερα του τοπικού Τύπου και απευθύνω και την πρόσκληση και στην ηγεσία και στον κ. Παππά και στον κ. Κρέτσο, να δεσμευτούν ότι θα κάνουμε και στην επαρχία ένα αντίστοιχο συνέδριο και με τη συμμετοχή των εκδοτών της επαρχίας και των δημοσιογράφων. Εκεί τα προβλήματα δεν είναι διαφορετικά από τα προβλήματα των συναδέλφων της Αθήνας και γενικότερα του όλου συστήματος. Είναι όμως πολύ ειδικότερα σε κάποια άλλα ζητήματα και πραγματικά χρήζουν μίας ιδιαίτερης και συγκεκριμένης πολιτικής.

Και θα πω ότι τουλάχιστον η πρώτη εντύπωση που δόθηκε από την αρχή αυτής της διημερίδας είναι θετική, με την ανακοίνωση του κ. Παππά για το θέμα του Ταμείου που προσωπικά την κρατάω. Πιστεύω ότι θα τη δούμε στις επόμενες μέρες. Θετικά αναμένουμε, επίσης, τις προτάσεις που διάβασα ήδη από το γενικό γραμματέα της ΕΣΗΕΑ, Σταύρο Καπάκο, και τις οποίες πιστεύω θα τις ακούσουμε και εδώ. Όπως και τις προτάσεις που είπαν και οι εκπρόσωποι των κομμάτων. Πραγματικά ήταν πολύ θετικές. Αυτό δείχνει ότι υπάρχει πολύ ενδιαφέρον από όλους μας.

Ευχαριστούμε πάρα πολύ και καλή συνέχεια.

Χαιρετισμός **Μαρίας Αντωνιάδου**, προέδρου ΕΣΗΕΑ και προέδρου Μορφωτικού Ιδρύματος ΕΣΗΕΑ:

Συνάδελφοι, σας ευχαριστώ. Ευχαριστώ το Μορφωτικό Ίδρυμα που αγκάλιασε αυτήν την προσπάθεια που κάνουμε ως ΔΣ της ΕΣΗΕΑ. Και αισθάνομαι την ανάγκη, πριν ξεκινήσουν οι ομιλητές, να ευχαριστήσω ιδιαίτερα το συνάδελφο **Παύλο Τσίμα**.

Ο Παύλος ο Τσίμας, ο οποίος κατά το παρελθόν έχει διατελέσει μέλος του ΔΣ, ήταν ο άνθρωπος που καλέσαμε από την πρώτη στιγμή να μας συμβουλευτεί και είχε συνεργαστεί στο παρελθόν και με τον πρόεδρο της Ομοσπονδίας, το Δημήτρη Κουμπιά. Και τον ευχαριστώ, γιατί και αυτή η ημερίδα είναι μία δική του σκέψη. Για αυτό και του ζήτησα να συντονίσει τα πρώτα πάνελ.

Ευχαριστώ πάρα πολύ όλους τους συναδέλφους που ήρθατε, για να ενισχύσετε την προσπάθειά μας. Θέλω να ευχαριστήσω μέσα από την καρδιά μου τους συναδέλφους που ήρθαν από το εξωτερικό και αγόγγυστα κάθονται όλες αυτές τις ώρες. Μας δώσανε μια μοναδική εμπειρία.

Να ευχαριστήσω, επίσης, τα μέλη του Μορφωτικού Ιδρύματος, τη **Φανή Πετραλιά**, το **Δημήτρη Γκιώνη**. Επίσης, την **Ντόρυ Ράλλη**. Και τα μέλη του ΔΣ της ΕΣΗΕΑ, το γενικό γραμματέα **Σταύρο Καπάκο**, την αντιπρόεδρο **Άρια Αγάτσα**, την **Αγγελική Γυπάκη** και το **Γιώργο Μηλιώνη**. Θα ήθελα να ευχαριστήσω, επίσης, την αρχισυντάκτριά μου στην εφημερίδα, **Ελένη Βουλτσίδου** και τον **Κώστα Ντελέζο**.

Ευχαριστώ, τέλος, τον κ. **Jim Bumelha**, που στηρίζει την ΕΣΗΕΑ διαχρονικά. Μόλις πρόσφατα για το θέμα του ΕΔΟΕΑΠ κινητοποίησε περισσότερες από 60 δημοσιογραφικές ενώσεις ανά τον κόσμο για να μας στηρίξουν.

Νομίζω ότι σύντομα θα έχουμε εξελίξεις.

Ευχαριστώ πάρα πολύ και πάλι.

1^η Ενότητα

«Η κρίση του Τύπου στην Ευρώπη. Το ευρωπαϊκό επιχειρηματικό μοντέλο των ΜΜΕ σε κρίση: Προβλήματα και λύσεις»

Συντονίζει ο **Παύλος Τσίμας**

ΑΠΟ ΤΗΝ 1^η ΕΝΟΤΗΤΑ, ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ Κ.Κ. ΑΛΚ. ΨΑΡΡΑΣ, R. LORUSSO, Π. ΤΣΙΜΑΣ, ΑΝΤ. ΚΑΡΑΚΟΥΣΗΣ, Β. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ, Μ. ΨΥΛΛΟΣ ΚΑΙ Ο Κ. Φ. ΖΩΗΣ.

Εισηγητής ενότητας ο **Raffaele Lorruso**, γενικός γραμματέας της Ιταλικής Ομοσπονδίας FNSI

Ομιλητές:

- Αντώνης Καρακούσης**, διευθυντής εφημερίδας «Το Βήμα»
- Μιχάλης Ψύλλος**, πρόεδρος και γενικός διευθυντής ΑΠΕ-ΜΠΕ
- Βασίλης Βασιλόπουλος**, δημοσιογράφος πρώην διευθυντής περιεχομένου Νέων Μέσων της ΕΡΤ, συντάκτης του Κώδικα Δεοντολογίας της ΕΝΕΔ
- Αλκιβιάδης Ψάρρας**, δικηγόρος Δ.Ν.
- Φάνης Ζώης**, δημοσιογράφος εκπρόσωπος στο Μεικτό Συμβούλιο ΕΣΗΕΑ εφημερίδας «Ναυτεμπορική»

Παύλος Τσίμας, δημοσιογράφος:

Είμαστε έτοιμοι, ξεκινάμε. Ευχαριστώ πάρα πολύ. Ευχαριστώ πολύ την πρόεδρο, ευχαριστώ το Μορφωτικό Ίδρυμα. Είναι μεγάλη μου τιμή να συμμετέχω σε αυτή την ημερίδα, η οποία ελπίζω ότι θα αποδειχθεί ότι είναι πολύ σημαντική.

Υπάρχει μία ανοιχτή συζήτηση σε όλον τον κόσμο. Κανείς δεν έχει την οριστική απάντηση στα ερωτήματα που αυτή η ημερίδα θέτει, αλλά αυτά τα ερωτήματα ζυμώνονται, συζητούνται, δοκιμάζονται στην πράξη διαφορετικές εκδοχές λύσεων. Δοκιμάζουμε πράγματα, δοκιμάζουν οι δημοσιογράφοι και οι άνθρωποι των Μέσων Ενημέρωσης σε όλον τον κόσμο ιδέες, λύσεις. Κάποιες πετυχαίνουν, κάποιες αποτυγχάνουν αλλά η συζήτηση συνεχίζεται και είναι πολύ σημαντικό η ελληνική δημοσιογραφία να είναι μέρος αυτής της διεθνούς συζήτησης, αυτής της διεθνούς αναζήτησης.

Ό,τι συζητάμε μεταξύ μας, ιδίως αυτά τα τελευταία χρόνια της κρίσης, δεν τα συζητάμε μόνο εμείς, πρώτον γιατί δεν έχουμε μόνον εμείς κρίση αλλά και γιατί δεν υπάρχει χώρα του κόσμου, ανεξαρτήτως οικονομικών συνθηκών, στην οποία δεν τίθενται τα ίδια ερωτήματα για το μέλλον των εφημερίδων, για το μέλλον των περιοδικών, για το μέλλον των ΜΜΕ.

Εμείς οι δημοσιογράφοι μπορεί να διαφωνούμε μεταξύ μας σχεδόν σε όλα, αλλά συμφωνούμε νομίζω σε ένα: ότι η έγνοια για την επιβίωση των εφημερίδων, του πολιτισμού των εφημερίδων δεν αφορά μόνο, όχι ότι αυτό είναι ασήμαντο, στις δικές μας θέσεις εργασίας, την απασχόληση και τις αμοιβές των συναδέλφων μας. Αφορά στην πραγματικότητα τη διάσωση του πολιτισμού του ορθού λόγου, του πολιτισμού του διαλόγου, της πολυφωνίας, άρα και της δημοκρατίας.

Εν πάση περιπτώσει. Θα μιλήσουν πολλοί για αυτά και δε θέλω να πάρω από το ρόλο του συντονιστή το ρόλο του εισηγητή.

Εισηγητής ενότητας ο **Raffaele Lorruso**, γενικός γραμματέας της ιταλικής Ομοσπονδίας Τύπου FNSI:

Σας ευχαριστώ για την πρόσκληση.

Οι εφημερίδες, λοιπόν, βρίσκονται σε κρίση σε όλο τον κόσμο. Περικοπές διαφημιστικών δαπανών γίνονται παντού, οπότε τα κέρδη τα οποία θα χρηματοδοτήσουν πρωτοβουλίες επενδυτικές μειώνονται. Τα τελευταία χρόνια η κυκλοφορία των εφημερίδων μειώνεται στο μισό. Στην Ιταλία μειώθηκε από 5 εκατομμύρια σε 2,5 εκατομμύρια φύλλα. Οι ψηφιακές εκδόσεις, αντίθετα, θα λέγαμε, αυξάνουν τη συνδρομητική τους βάση. Μόνον το α' τρίμηνο του 2017 η ψηφιακή έκδοση των New York Times αυξήθηκε κατά 308.000 συνδρομητές, ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό των συνδρομητών (μέσω διαδικτύου) στους 2,3 εκατομμύρια!

Τα αγγλόφωνα Μέσα προφανώς βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση. Ο Jeff Bezos, της γνωστής εταιρείας Amazon, αλλά και νέος ιδιοκτήτης της εφημερίδας The Washington Post, ενίσχυσε την ψηφιακή έκδοση με επενδύσεις, προσλαμβάνοντας δεκάδες δημοσιογράφους, καθώς και εξειδικευμένους τεχνικούς στο mobile video. Ωστόσο, η κυκλοφορία των συμβατικών (σε έντυπη μορφή) εφημερίδων μειώθηκε κατά το ήμισυ τα τελευταία δέκα χρόνια, με τη διαφημιστική δαπάνη να συρρικνώνεται από τα 46 δισ. το 2006 στα 18 δισ. το 2016!

Στην Ευρώπη οι έντυπες εκδόσεις των εφημερίδων μειώθηκαν κυκλοφοριακά κατά 6% στη Γαλλία, 11% στην Ιταλία, 9% στη Γερμανία, 12% στο Ηνωμένο Βασίλειο. Την ίδια στιγμή, εάν δούμε μία άλλη περιοχή του κόσμου όπου η ανάπτυξη είναι ισχυρή όπως η Ινδία, θα παρατηρήσουμε ότι τα τελευταία δέκα χρόνια ο μέσος όρος των πωλήσεων ημερησίων εφημερίδων αυξήθηκε από 39 σε 62 εκατομμύρια φύλλα!

Προφανώς δεν μπορούμε εμείς να πάμε στην Ινδία να δουλέψουμε και στην Ευρώπη, βέβαια, τέτοιες αυξήσεις δεν υπάρχουν. Οι ψηφιακές εκδόσεις των εφημερίδων εξακολουθούν να παρέχουν ειδησιογραφία, αλλά και διαφημιστικές πλατφόρμες, την ίδια στιγμή που η δημοσιογραφική εργασία βάλλεται. Τόσο τα κοινοβούλια των χωρών-μελών, όσο και το Ευρωπαϊκό

Κοινοβούλιο έχουν αδρανήσει στο μείζον ζήτημα της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων. Και εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με ένα ζήτημα που άπτεται μόνον της προστασίας εργασιακών θέσεων, αλλά με ζήτημα δημοκρατίας.

Χωρίς επαγγελματίες δημοσιογράφους, άρα χωρίς ελεύθερη έγκυρη, διασταυρωμένη και με γνώμονα τη δεοντολογία και την ενημέρωση, προκαλούμε τον αργό θάνατο της δημοκρατίας. Ειδικά σήμερα, την εποχή της παγκοσμιοποίησης, πρέπει να έχουμε συνειδητούς και ενημερωμένους πολίτες. Αλλά, χωρίς την ενημέρωση από επαγγελματίες δημοσιογράφους, η πληροφόρηση ουδόλως διασφαλίζεται. Για αυτό και επιβάλλεται η επανεξισορρόπηση της διαφημιστικής αγοράς προς περιορισμό των μονοπωλίων. Αυτός που αποκομίζει κέρδη από τη διαφήμιση, χρησιμοποιώντας τις πληροφορίες που παράγουν οι δημοσιογράφοι όπως οι πολυεθνικοί κολοσσοί Google και Facebook, πρέπει να κληθεί να καταβάλει τη δέουσα φορολογία.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει επανειλημμένα εξηγήσει ότι δε θεωρείται κρατική βοήθεια η ενίσχυση από το κράτος ενός ΜΜΕ, καθώς συμβάλλει στη δημιουργία ενός πιο ισορροπημένου συστήματος. Επομένως χρειάζεται στενή παρακολούθηση και διάλογος με την ΕΕ, για να καθοριστεί ξανά η θέση, το status μίας εκδοτικής εταιρείας και μέσω των νόμων κατά των μονοπωλίων και της συγκέντρωσης στην αγορά της διαφήμισης και των ψηφιακών Μέσων.

Στην Ιταλία προκειμένου να δοθούν κίνητρα για αύξηση της διαφημιστικής δαπάνης, η κυβέρνηση παρείχε διετή φορολογική ελάφρυνση στις επιχειρήσεις που προβαίνουν σε τέτοιες πρωτοβουλίες, ποσό που υπερβαίνει τα 80 εκατ. ευρώ. Πρόκειται για περιορισμένο μέτρο, αλλά κινείται στη σωστή κατεύθυνση.

Η πλειονότητα προβλέπει το τέλος των εφημερίδων. Δε συμφωνώ. Ο Jeff Bezos το περασμένο καλοκαίρι στη διάρκεια ενός συνεδρίου για το μέλλον των εφημερίδων είπε χαριτολογώντας: «Μπορεί σήμερα να μη χρησιμοποιούμε ένα άλογο για τη μεταφορά μας όπως στο παρελθόν, αλλά

εξακολουθούμε να το θαυμάζουμε και να μας θέλγει. Το ίδιο θα συμβεί και με τις εφημερίδες».

Η ψηφιακή ενημέρωση προφανώς θα ηγείται των ΜΜΕ, αλλά ακριβώς για αυτό θα πρέπει να την αναβαθμίζουμε με αποτελεσματικό και ελκυστικό τρόπο. Πρέπει επίσης να σκεφθούμε τη σχέση των νέων ανθρώπων με την εφημερίδα. Οι εφημερίδες θα πρέπει να είναι χρήσιμες, προτάσσοντας το ρεπορτάζ και την ανάλυση. Αλλιώς από πρωταγωνιστές, οι εφημερίδες θα καταντήσουν κομπάρσοι! Καθοριστικός (θα) είναι και ο ρόλος των εκδοτών που καλούνται να επενδύσουν στην ποιότητα της ενημέρωσης και τις θέσεις εργασίας. Η επισφάλεια και η ανισότητα είναι σημάδια της εποχής μας. Πρέπει να επενδύουν στις θέσεις εργασίας. Επισφαλείς θέσεις εργασίας σημαίνει επισφαλής ενημέρωση, επισφαλής ενημέρωση σημαίνει επισφαλής δημοκρατία.

Αντώνης Καρακούσης, διευθυντής εφημερίδας «Το Βήμα»:

Αγαπητοί συνάδελφοι και συναδέλφισσες, από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου στις εφημερίδες, από το 1978 συγκεκριμένα, εδώ και 40 χρόνια δηλαδή, ο Τύπος έζησε σε περιβάλλον διαρκών προκλήσεων, συνεχών και αλλεπάλληλων αλλαγών. Δεν υπάρχει περίοδος σ' αυτά τα 40 χρόνια χωρίς μετατοπίσεις, χωρίς εμπλουτισμό, χωρίς ενσωμάτωση νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων, χωρίς εν τέλει μεταβολή των συνθηκών.

Όταν πρωτοπέρασα την πόρτα των εφημερίδων, μύριζα αντιμόνιο, μελάνι και βρεγμένο χαρτί. Τα γραφεία ήταν μικρά κι ανήλιαγα, οι απασχολούμενοι μετρημένοι, τα εταιρικά σχήματα λιτά, τα εργαλεία περιορισμένα. Όλα γίνονταν στο χέρι. Μόνον οι εξωτερικές ειδήσεις έρχονταν σε κάτι σεντόνια του τέλεξ. Η ζωή στις εφημερίδες ήταν πνιγμένη στους καπνούς και στα τσιγάρα. Οι περισσότεροι ήσαν υποαμειβόμενοι, το επάγγελμα κλειστό. Και για να ζει κανείς αξιοπρεπώς, έπρεπε να δουλεύει σε 3-4 δουλειές.

Οι σελίδες, επίσης, ήταν λίγες. Το κασέ πυκνό, για να χωράει όσο γινόταν περισσότερα ειδησάρια, οι ρεκλάμες περιορισμένες, οι εφημερίδες, αν και πανάσχημες πρόκοβαν, κυρίως από τις πωλήσεις τους.

Διέπρεπαν βεβαίως, σ' αυτό το περιβάλλον, ξεχωριστές προσωπικότητες, διακεκριμένοι ευρυμαθείς δημοσιογράφοι, πνευματικοί άνθρωποι, πρόσωπα της πολιτικής, με την ευρεία του όρου έννοια. Αλλά και εκδότες μερακλήδες, όπως και σκιτζίδες, της ελαφράδας, της εντυπωσιοθηρίας, της σκανδαλογίας και του κιτρινισμού.

Ο κόσμος, ωστόσο, ακόμη αγόραζε. Η εφημερίδα ήταν μέσα στις καθημερινές συνήθειες των περισσοτέρων πολιτών. Εκείνο το μοντέλο υπέφερε, ακολουθώντας τη φτώχεια και την ανέχεια της χώρας.

Στα τέλη του '70 άρχισε να αχνοφαίνεται η τεχνολογική εισβολή και η μεταβολή των συνθηκών. Εν μία νυκτί, ένα δυο χρόνια μετά την πολιτική αλλαγή του '81, το αντιμόνιο αποσύρθηκε, οι τυπογράφοι συνταξιοδοτήθηκαν πρόωρα και οι λινοτυπικές μηχανές αντικαταστάθηκαν από τη φωτοσύνθεση.

Οι εφημερίδες μίκρυναν μεν, αλλά έγιναν καθαρότερες. Δε μαύριζαν πια τα χέρια. Και επιπλέον ήταν έγχρωμες. Οι ρεκλάμες ολοσέλιδες και περισσότερες. Η ενσωμάτωση της νέας τεχνολογίας αύξησε τις πωλήσεις. Τα μαγαζιά ανάσαναν, το επάγγελμα άρχισε να ανοίγει και οι δημοσιογράφοι είχαν περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης και βελτίωσης του εισοδήματος.

Ωστόσο, χρηματοδοτικά εργαλεία δεν υπήρχαν. Η εξάρτηση από χορηγούς και πάτρωνες, πολιτικούς και οικονομικούς, παρέμενε ισχυρή. Και ως εκ τούτου τα πάθη παρέμεναν ενεργά, οι εντάσεις ήταν διαρκείς και οι εφημερίδες έμοιαζαν κομμάτι της έντασης, του διχασμού και μιας ατέρμονης, χωρίς τέλος πολιτικής διαμάχης, που ερχόταν από τον Εμφύλιο και δεν έλεγε να τελειώσει.

Εν τω μεταξύ, η χώρα έδειχνε να βγαίνει από του προστατευτισμού τα τείχη. Είχαμε μπει στην ΕΟΚ πια και ήμαστε δέκτες περισσότερων επιρροών από την Ευρώπη. Οι δουλειές, γενικώς, άνοιγαν και η χώρα φαινόταν να ειρηνεύει, να βρίσκει βηματισμό καινούριο.

Εκείνη η πρώτη φάση της τεχνολογικής αλλαγής και της εκδοτικής άνοιξης κράτησε κοντά μια δεκαετία. Η ελεύθερη ραδιοφωνία το 1986 έδωσε το πρώτο ισχυρό σήμα ανταγωνισμού στις εφημερίδες. Αλλά μάλλον δεν ελήφθη σοβαρά υπ' όψιν.

Ακολούθησε, 3 χρόνια αργότερα, μετά, το άνοιγμα της ιδιωτικής τηλεόρασης. Οι ημερήσιες εφημερίδες ένωσαν τότε την πίεση. Η τηλεόραση ήταν ευθέως ανταγωνιστική των εφημερίδων. Το μονοπώλιο της είδησης χάθηκε.

Τα γεγονότα έτρεχαν μαζί με τις εικόνες στα σαλόνια των σπιτιών, μπροστά στα μάτια των έκπληκτων τηλεθεατών. Πόλεμοι, συγκρούσεις, διαδηλώσεις, επιστημονικά επιτεύγματα, μα και κουτσομπολιά, ήρθαν δωρεάν στα σπίτια σχεδόν του συνόλου των πολιτών.

Οι εκδότες, που τότε έγιναν και καναλάρχες, γοητεύτηκαν, για να μην πούμε τυφλώθηκαν, από τα τηλεοπτικά πλούτη, την ισχύ και την επιρροή που μετέφερε σ' εκείνους το γυαλί και αφοσιώθηκαν στη νέα τους αγάπη. Οι εφημερίδες πέρασαν σε δεύτερη μοίρα. Δεν αποτελούσαν πια γι' αυτούς προϊόν πρώτης γραμμής.

Ωστόσο, από τότε έγινε φανερό ότι οι εφημερίδες κινδύνευαν, ότι έπρεπε να αλλάξουν, να εμβαθύνουν, να γίνουν συστηματικότερες και αναλυτικότερες, να διεισδύσουν στις λεπτομέρειες, να ξεφύγουν από την ξερή ειδησιογραφία, να δημιουργήσουν ξεχωριστό προϊόν ενημέρωσης, ικανό να ανταγωνιστεί τη γρήγορη και εντυπωσιακή πληροφόρηση της τηλεόρασης.

Λίγες εφημερίδες μπόρεσαν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της τηλεοπτικής εποχής. Αποδοτικότερη ήταν η προσπάθεια των κυριακάτικων εφημερίδων, οι οποίες όντως εμπλουτίστηκαν τότε, απέκτησαν δική τους ταυτότητα και στάθηκαν με σχετική επάρκεια, απέναντι στην τηλεοπτική εισβολή.

Οι ημερήσιες εφημερίδες, από την άλλη πλευρά, έμειναν εκτεθειμένες. Παρά τις πολλές απόπειρες προσαρμογής στις νέες συνθήκες, δεν μπόρεσαν

να αλλάξουν την πορεία των πραγμάτων. Η φθορά ήταν φανερή από τότε και η φθίνουσα πορεία τους προδιαγεγραμμένη.

Εν τω μεταξύ, η χώρα συντονιζόταν με το στόχο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Η προοπτική ένταξης της ελληνικής οικονομίας σε ένα σταθερό νομισματικό περιβάλλον άλλαζε τα καταναλωτικά ήθη, δημιουργούσε υπερπροσδοκίες προόδου και ευημερίας. Και επιπλέον καθιστούσε ευχερή την πρόσβαση των πάντων στις αγορές. Έδινε, δηλαδή, ευκαιρίες μεγέθυνσης, μοναδικές για τα δεδομένα της μικρής έως τότε ελληνικής εκδοτικής αγοράς.

Η άνθηση της τηλεοπτικής εποχής συνέπεσε με εκείνο το κύμα υψηλών προσδοκιών. Τα πολλαπλάσια έσοδα της τηλεόρασης επηρέασαν τότε τη βιομηχανία της ενημέρωσης και του θεάματος, βεβαίως, προσανατολίζοντας τους εκδότες σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις.

Λίγα χρόνια αργότερα, το Μάρτιο του '98, όταν εντάχθηκε η δραχμή στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών και κλείδωσε τόσο η ισοτιμία της δραχμής και κατέστη βεβαία η έλευση του ευρώ, το χρήμα φθίνυνε και ο καθείς απέκτησε πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Οι δυνατότητες άντλησης χρηματοδοτικών πόρων κορυφώθηκαν με τη χρηματιστηριακή έκρηξη του 1999. Όλες οι συνδεδεμένες μεταξύ τους τηλεοπτικές και εκδοτικές επιχειρήσεις διεκδίκησαν χρήματα απευθείας από την αγορά. Και επειδή τότε τα ήθη ήταν χαλαρά, σήκωσαν αμύθητα ποσά, χωρίς ωστόσο να έχουν υποτυπωδώς φροντίσει για την ορθολογική διάθεσή τους. Το εκδοτικό περιβάλλον τρελάθηκε τότε στην κυριολεξία.

Πλάνα-αεροπλάνα, όπως λένε οι νέοι σήμερα, κατετίθεντο και γίνονταν αποδεκτά από τις εποπτικές αρχές του Χρηματιστηρίου Αθηνών εν ριπή οφθαλμού. Τα περισσότερα επενδυτικά σχέδια ήταν ανεδαφικά, δεν παρέπεμπαν σε ορθολογικές τοποθετήσεις, εξυπηρετούσαν απλώς το κύμα της χρηματιστηριακής μεγέθυνσης και τίποτε άλλο. Τα κεφάλαια ελήφθησαν μεν, αλλά ξοδεύτηκαν σε ζημιογόνες, κατά βάση, δραστηριότητες, που μόνο

δαπάνες δημιουργούσαν και τις πολυτελείς οργανώσεις των εκδοτικών επιχειρήσεων υπηρετούσαν, παρά οτιδήποτε άλλο.

Όταν έσκασε η φούσκα του Χρηματιστηρίου, φάνηκε το κακό, αλλά η ζημιά είχε γίνει. Τα μαγαζιά της Ενημέρωσης είχαν μεγαλώσει χωρίς μέτρο, είχαν ενσωματώσει κατά βάση ζημιογόνες δραστηριότητες και ήταν θέμα χρόνου πότε όλο το οικοδόμημα θα κατέρρεε ως άλλος χάρτινος πύργος.

Κράτησε η περίοδος της ευφορίας των καρπών της γης μέχρι και το 2005. Την επομένη των Ολυμπιακών Αγώνων ήδη όλα έμοιαζαν διαφορετικά. Η μόνη που διασώθηκε ήταν «Η Καθημερινή», επειδή ο Αριστείδης Αλαφούζος είχε την προνοητικότητα να διεκδικήσει και να επιβάλει την αλλαγή του επενδυτικού σχεδίου, μεταφέροντας τους πόρους που απορρόφησε από το Χρηματιστήριο Αθηνών σε ναυτιλιακές δραστηριότητες, προικοδοτώντας έτσι την επιχείρηση με σταθερά και αδιατάρακτα έσοδα.

Όλες οι άλλες έχασαν στην κυριολεξία και τα αβγά και τα καλάθια. Οι πολυτελείς οργανώσεις, που οικοδομήθηκαν την προηγούμενη περίοδο, ήταν φανερό από το 2005 ότι δεν μπορούσαν να εξυπηρετηθούν χωρίς γενναία και οργανωμένα προγράμματα εξυγίανσης. Ωστόσο, η μετάπτωση σε πιο λογικά σχήματα απαιτούσε εμπνευσμένες ηγεσίες, οργανωμένες προσπάθειες και αποτελεσματικές διοικήσεις. Οι τότε εκδότες δεν είχαν ούτε την εκπαίδευση ούτε την κουλτούρα της εξυγίανσης. Δεν αντιλαμβάνονταν το βάρος των φαραωνικών δημιουργημάτων που είχαν κτίσει στον καιρό της ευημερίας ούτε μπορούσαν να φανταστούν ότι θα έρθει ένα πρωί που δε θα μπορούν να κάνουν βήμα.

Οι περισσότεροι εκδότες, αλλά όχι μόνον αυτοί, μα και πολλοί συνάδελφοί μας, διατηρούσαν την ψευδαίσθηση ότι αδιατάρακτη θα είναι η πορεία των επιχειρήσεων του Τύπου. Πίστευαν, ανοήτως, επίσης ότι η πολιτική θα είναι αρωγός, θα έρθει να καλύψει τα όποια ελλείμματα.

Ταυτόχρονα, οι νέες τεχνολογίες, το Ίντερνετ και τα social media είχαν αρχίσει να τοποθετούνται απέναντι στις παραδοσιακές εκδοτικές δυνάμεις. Παρ' ότι ορισμένες από αυτές υπήρξαν πρωτοπόρες στην ανάπτυξη των νέων

Μέσων, παρέμειναν εγκλωβισμένες στο παλαιό μοντέλο, δεν μπόρεσαν να οργανώσουν τη μετάπτωση, δεν είχαν την ευελιξία. Βαρύνονταν από τα άλλα, που ήταν δεσμευτικά και ασήκωτα.

Ωστόσο, τα σήματα και τα μηνύματα υπήρχαν. Αλλά άπαντες έκλειναν τα μάτια και τα αφτιά τους. Όταν το 2008 ξέσπασε η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και φανερώθηκε το κενό, σχεδόν άπαντες ακινητοποιήθηκαν. Δεν είχαν τις δυνάμεις.

Οι εκδότες διακρίθηκαν από αντίστοιχα ελλείμματα κατανόησης με εκείνα των πολιτικών. Στις πολλές προειδοποιήσεις αντέτειναν ότι σε έξι μήνες η κρίση θα περάσει και άλλα τέτοια, αστήριχτα και αβάσιμα. Επέμειναν μάλιστα οι περισσότεροι στην ίδια λογική. Δεν μπορούσαν να διακρίνουν τη μακρά και συνδεδεμένη αλυσίδα της φθοράς.

Βρέθηκε τότε ο Τύπος και συνολικά τα Μέσα Ενημέρωσης, σε περιδίνηση τριών βασικών παραγόντων μεγάλης κρίσης. Συνέπεσαν η οικονομική κρίση, η τεχνολογική αλλαγή και η γενικευμένη πολιτική αμφισβήτηση, ως αποτέλεσμα αδυναμίας της κοινωνίας να αντιληφθεί τους λόγους και το βάρος της χρεοκοπίας.

Οι εφημερίδες και τα Μέσα Ενημέρωσης, από το 2009 και εντεύθεν, είδαν ταυτόχρονα τις πωλήσεις τους να κάμπτονται δυναμικά, τα διαφημιστικά έσοδα να βυθίζονται στα τάρταρα, τις πολλές και ταχύτατα αναπτυσσόμενες ιστοσελίδες να κλέβουν το περιεχόμενό τους και να διεκδικούν δι' αυτού μερίδιο από τη χειμαζόμενη διαφημιστική αγορά.

Και μαζί είδαν το σύνολο σχεδόν του πολλαπλασιαζόμενου αντιμνημονιακού κύματος να μεταφέρει όλο το βάρος της ευθύνης για την κρίση στον Τύπο, στα Μέσα Ενημέρωσης και στους δημοσιογράφους, ωσάν να ήταν αυτοί υπεύθυνοι για όλα τα κακά του κόσμου τούτου.

Συνδυαζόμενα όλα τα παραπάνω επέτειναν την κρίση, ακινητοποίησαν, όπως είπαμε προηγουμένως, τους ήδη παραδομένους εκδότες, με αποτέλεσμα να μείνουν οι επιχειρήσεις ενημέρωσης μόνες, στο έλεος του Θεού, χωρίς δυνάμεις, χωρίς πόρους, με τις ανερχόμενες πολιτικές

δυνάμεις εχθρικές και διεκδικητικές μαζί. Ήθελαν μεγάλες, συμβολικές νίκες. Και επιπλέον, παλαιά Μέσα, είτε δικά τους είτε νεκρά.

Ο υπουργός που άνοιξε τις εργασίες της διημερίδας, όπως όλοι γνωρίζουμε, πρωταγωνίστησε και πρωταγωνιστεί στη διεκδίκηση. Είναι εξουσιαστής πλέον. Θέλει τα Μέσα δικά του, ελεγχόμενα, να τον υπηρετούν και να τον λιβανίζουν.

Έτυχε να βρεθούμε, οι συνάδελφοί μου κι εγώ στο ΔΟΛ, στο επίκεντρο αυτής της μεγάλης κρίσης του Τύπου. Όταν φανερώθηκε στα τέλη του 2014, με αρχές του 2015, ότι ο εκδότης δεν είχε τις δυνάμεις και δεν μπορούσε να σηκώσει το βάρος της διάσωσης του Οργανισμού και αποκαλύφθηκε στα μάτια μας η ανεδαφική και προβληματική διεκδίκηση της τότε αξιωματικής αντιπολίτευσης και μετέπειτα κυβέρνησης, η οποία δε στηριζόταν ούτε οικονομικά ούτε επιχειρηματικά, κρίναμε ότι δεν υπάρχει σωτηρία χωρίς τη δική μας θυσία και πρωτοβουλία. Πολύ περισσότερο, μάλιστα, όταν ο εκδότης επιχείρησε να διαπραγματευτεί με τους νέους κυβερνήτες και άρχισε να συζητά όρους και προϋποθέσεις που, αν μη τι άλλο, προσέβαλαν τον καθένα από εμάς.

Όσοι είχαμε υποτυπώδη επαφή με το οικονομικό πρόβλημα του Οργανισμού, γνωρίζαμε ότι καμιά κυβέρνηση και κανένας πρωθυπουργός δεν μπορούν να σώσουν τον Οργανισμό. Και όταν αυτό αποκαλύφθηκε σε όλο το μέγεθός του, το καλοκαίρι του 2016, αρχίσαμε πιο συστηματικά τις αναζητήσεις. Και αυτό γιατί πιστεύαμε βαθιά στην αξία και στην ιστορία του. Εκτιμούσαμε σωστά, όπως απεδείχθη στη συνέχεια, ότι υπάρχει βάθος ικανό να προκαλέσει μεγάλο ενδιαφέρον.

Διαπιστώσαμε τότε ότι η διάσωση του Οργανισμού μπορούσε να έρθει μόνο μέσα από μια ολοκληρωμένη διαδικασία εξυγίανσης. Έτσι, στα τέλη του 2016 απευθυνθήκαμε σε διεθνή εταιρεία συμβούλων, καταρτίσαμε αξιόπιστο business plan και ταυτόχρονα συνδεθήκαμε με διακεκριμένα νομικά γραφεία, πήγαμε στις δανειστριες τράπεζες, προκειμένου να δούμε τις νομικές δυνατότητες, αλλά και τις πιθανές επιχειρηματικές λύσεις. Ενημερώσαμε τους

συναδέλφους μας, εξηγήσαμε ότι η διάσωση δε θα χωράει τους πάντες. Έγινε εξαρχής σαφές ότι η παλαιά δομή δε θα μπορέσει να διατηρηθεί. Ιδιαίτερως τα διοικητικά και τα εμπορικά τμήματα θα φέρουν το μεγαλύτερο βάρος της αναδιάρθρωσης.

Ταυτόχρονα, γνωστοποιήσαμε το πρόβλημα. Το αναγνωστικό κοινό έμαθε από εμάς για το πρόβλημα αυτό καθεαυτό, όπως και για τη διεκδίκηση της κυβέρνησης και την αδυναμία των τραπεζών, λόγω των πιέσεων που αντιμετώπιζαν εκείνη την περίοδο. Να στηρίξουν, δηλαδή μία προ-πτωχευτική διαδικασία.

Πήγαμε στα δικαστήρια, παλέψαμε για τη διάσωση με όρους πραγματικούς, χωρίς φόβους και προκαταλήψεις, με οδηγό πάντα την πεποίθησή μας ότι η κρίση δεν αντιμετωπίζεται με ευχολόγια και αγώνες άγονους, παρά με σχέδιο, στρατηγική, συνέπεια, πίστη και αντοχές.

Σήμερα μπορούμε να πούμε ότι οι εφημερίδες του ΔΟΛ διασώθηκαν και κοντά τρεις εκατοντάδες θέσεις εργασίες. Δυστυχώς, δε διασώθηκαν όλες. Αλλά ας είμαστε ρεαλιστές. Οι εφημερίδες και συνολικά τα Μέσα Ενημέρωσης, οφείλουν να προσαρμοστούν.

Τα εταιρικά σχήματα θα πρέπει να είναι λιτά, καλά οργανωμένα, με απορροφημένες τις νέες τεχνολογίες και σε απόλυτη επαφή με τα νέα εργαλεία. Επίσης, εκδότες και δημοσιογράφοι οφείλουν να περιφρουρήσουν την ανεξαρτησία τους. Να υπηρετήσουν τον πλουραλισμό, να σηκώσουν σημαία εγκυρότητας και πνευματικότητας. Να επανασυνδεθούν με την κοινωνία, χωρίς ωστόσο να γίνουν παρακολούθημα των όποιων οπισθοδρομικών τάσεων που κατά καιρούς εμφανίζονται.

Πιστεύω βαθιά ότι ο Τύπος θα έχει ευκαιρία αναγέννησης και οι δημοσιογράφοι πεδία προκοπής. Οι απαιτήσεις για έγκυρη και αντικειμενική ενημέρωση θα πολλαπλασιαστούν. Η ανάγκη για πραγματική ενημέρωση θα αναδειχθεί. Η εποχή μας είναι πολύ σύνθετη και το αγαθό της πληροφόρησης κρίσιμο και χρήσιμο. Θα το επιζητούν ολοένα και περισσότεροι.

Και ένα τελευταίο σχόλιο. Ακούμε με κατανόηση τα αιτήματα για επιδότηση και κρατική ενίσχυση των εφημερίδων και γενικά των Μέσων. Ωστόσο, κρίνω ότι μόνο επικουρικά μπορεί να δει κανείς τέτοιες δυνατότητες. Κατά την ταπεινή μου γνώμη, επιδοτούμενος Τύπος είναι εξαρτημένος Τύπος. Και ένας εξαρτημένος Τύπος δεν μπορεί να έχει τύχη στην εποχή μας.

Ελπίζω να μη σας κούρασα. Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας. Ελπίζω να προσέθεσα κάτι στον προβληματισμό σας. Ευχαριστώ και πάλι.

Μιχάλης Ψύλλος, πρόεδρος και γενικός διευθυντής ΑΠΕ-ΜΠΕ:

Αγαπητοί συνάδελφοι, ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση στη διημερίδα, στην οποία όλοι ελπίζουμε ότι όχι μόνο θα αναδείξει το πρόβλημα του Τύπου, των media, του έντυπου Τύπου, αλλά κυρίως θα αναζητήσει λύσεις.

Πριν ακριβώς από 203 χρόνια, ήταν 19 Ιουνίου του 1815, ο Neithan Rothschild, της γνωστής οικογένειας, μπήκε το πρωί βλοσυρός στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου. Αμίλητος. Μόλις τον είδαν οι χρηματιστές, κατάλαβαν ότι η μάχη του Βατερλό, που γινόταν εκείνες τις μέρες, είχε χαθεί για τους συμμάχους και την είχε κερδίσει ο Ναπολέον.

Με το κόλπο αυτό (καθώς ο Rothschild είχε μάθει με ένα σύστημα με ταχυδρομικά περιστέρια ότι είχαν νικήσει οι σύμμαχοι και είχε ηττηθεί ο Ναπολέον), παίζοντάς το βλοσυρός και αμίλητος, τι κατάφερε; Έκανε τους άλλους χρηματιστές να πουλήσουν όσο όσο τις μετοχές. Και τότε ξεκίνησε η δυναστεία των Rothschild ή Rothschild κατά άλλους, με την εν συνεχεία εξαγορά και της Τράπεζας της Αγγλίας.

Άρα, η δύναμη της ενημέρωσης και της ταχύτητας της ενημέρωσης φάνηκε περίτρανα ακριβώς πριν από 203 χρόνια, όπως φάνηκε επίσης και η δύναμη των fake news. Η ανάγκη αυτή τότε δημιούργησε την ανάγκη των πρακτορείων ειδήσεων. Και λίγα χρόνια μετά, δημιουργήθηκε το πρώτο

πρακτορείο, το τότε Georges Havas, του Sarl Georges Havas, το πρακτορείο Havas, το οποίο ήταν το μετέπειτα Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων.

Διακόσια χρόνια μετά, η ταχύτητα μετάδοσης της είδησης και η αξιοπιστία εξακολουθούν και σήμερα να παραμένουν πιο επίκαιρα από ποτέ. Πριν λίγες μέρες, σε μια εκδήλωση στη Ρώμη, ο πρόεδρος του DPA, του Γερμανικού Πρακτορείου Ειδήσεων, ο Peter Kropp, είπε ότι η ταχύτητα της ενημέρωσης και της είδησης είναι πλέον τέτοια, ώστε το παρόν να είναι ήδη παρελθόν στον Τύπο.

Η έκθεση, το «Wall Press Trends», της WAN, της Παγκόσμιας Ένωσης Εκδοτών Ημερησίων Εφημερίδων, για το 2017 είχε τον εξής τίτλο: «Η εμπιστοσύνη και η αξιοπιστία είναι το νέο νόμισμα για την επιτυχία του Τύπου». Σε μια εποχή που η εμπιστοσύνη στα παραδοσιακά, θα έλεγα, ΜΜΕ είναι ίσως στα χαμηλότερα επίπεδα, κατά ειρωνικό τρόπο η αξιοπιστία και η εμπιστοσύνη είναι ο κρίσιμος παράγων, που στηρίζει τη ριζική αλλαγή και τη μελλοντική επιτυχία στον κλάδο των ειδήσεων, όπως αναφέρει στα συμπεράσματά της η WAN.

Η έκθεση, που δημοσιεύθηκε με την ευκαιρία εκδήλωσης στο Βερολίνο, αναλύει στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για περισσότερες από 70 χώρες. Και όλες φυσικά τις ευρωπαϊκές. Πριν από δύο χρόνια, το συμπέρασμα είναι ότι υπήρξε μια καμπή στη βιομηχανία των ειδησιογραφικών Μέσων, όταν πραγματοποιήθηκε μια θεμελιώδης αλλαγή στο επιχειρηματικό μοντέλο. Τα έσοδα από τους αναγνώστες έγιναν η μεγαλύτερη πηγή εσόδων για τους εκδότες των εφημερίδων και των περιοδικών. Η έρευνα του 2017 επιβεβαιώνει ότι παγκοσμίως, στις 70 αυτές χώρες, το 56% των συνολικών εσόδων των εφημερίδων προήλθε από τις πωλήσεις των εφημερίδων. Και φυσικά, η κινητήρια δύναμη αυτής της τάσης, για την οικοδόμηση και τη δημιουργία πιστών αναγνωστών, συνδέεται με την υψηλής ποιότητας δημοσιογραφία. Αυτή είναι αναμφίβολα η εμπιστοσύνη, σημειώνει η έκθεση. Η μείωση της εμπιστοσύνης, λέει ο επικεφαλής της WAN, είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος που αντιμετωπίζουμε ως βιομηχανία. Και όλες οι προσπάθειές μας πρέπει να έχουν αυτόν το στόχο, να την πάρουμε πίσω, να την ανακτήσουμε.

Τα στοιχεία από την έκθεση είναι σημαντικά – θα σας αναφέρω δύο τρία νούμερα, καθώς είναι σημαντικά για τη συζήτηση. Τα έσοδα, λοιπόν, από την ψηφιακή κυκλοφορία παγκοσμίως, το 2017 αυξήθηκαν κατά 28%, σε ετήσια βάση και κατά 300% από το 2012 έως το 2016. Και η τάση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί.

Τα έσοδα από τους αναγνώστες αποτελούν πλέον, για τις εφημερίδες ειδικά, το 30% των συνολικών τους εσόδων. Παρά ταύτα, τα συνολικά έσοδα από τις εφημερίδες, μειώθηκαν το 2016 κατά 2,1%, ενώ τα τελευταία πέντε χρόνια έχουν μειωθεί κατά 7,8%. Τα έσοδα από τις διαφημίσεις στα έντυπα, εφημερίδες και περιοδικά, συνεχίζουν να μειώνονται, κατά 8% πέρυσι και κατά 26,8% τα τελευταία πέντε χρόνια. Η ψηφιακή διαφήμιση, αντίστοιχα, αυξήθηκε κατά 5%.

Για όλους εμάς τους δημοσιογράφους, που πολύ εύκολα καταγράφουμε και περιγράφουμε μια εικόνα καταστροφής, όπως για παράδειγμα στη Μάνδρα τελευταία ή οτιδήποτε έχει να κάνει σε σχέση με μια πολεμική επιχείρηση, είναι πολλές φορές πάρα πολύ δύσκολο να περιγράψουμε και να διεισδύσουμε στα αίτια που έχουν οδηγήσει σε αυτήν την κρίση τον Τύπο. Κάθε μέρα υπάρχουν συνεχώς νέα σε όλον τον κόσμο για πωλήσεις, πτωχεύσεις και κλείσιμο εφημερίδων και περιοδικών. Γιατί λοιπόν τα πράγματα είναι τόσο άσχημα, ειδικά για τις εφημερίδες, αυτήν τη στιγμή;

Κατ' αρχάς, όλοι γνωρίζουμε ότι η πτώση ξεκίνησε με το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Με την εμφάνιση του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης η κυκλοφορία των εφημερίδων ξεκίνησε να έχει μία σταδιακή αλλά σταθερή πτώση, καθώς η τηλεόραση έγινε το κυρίαρχο Μέσο. Μάλιστα, οι απογευματινές εφημερίδες ήταν η πρώτη απώλεια αυτής της κρίσης. Οι άνθρωποι που γυρίζανε από τη δουλειά προτιμούσαν να δουν κάτι στην τηλεόραση, παρά να ανοίξουν την εφημερίδα τους, που φυσικά δεν είχαν αγοράσει. Κι όμως, στην κυριαρχία της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου, οι εφημερίδες κατάφεραν να επιβιώσουν σε μεγάλο βαθμό. Τα κείμενα δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν την τηλεόραση σε ταχύτητα, αλλά μπορούσαν

να παράσχουν μια σε βάθος δημοσιογραφική κάλυψη, που δε θα μπορούσαν ποτέ να έχουν ακόμα και οι καλύτερες τηλεοπτικές εκπομπές.

Η τηλεόραση μπορεί να ήταν ένα χτύπημα για τις εφημερίδες, αλλά το διαδίκτυο, λένε κάποιοι, μπορούσε ή μπορεί να αποδειχθεί το τελευταίο καρφί στο φέρετρο του έντυπου Τύπου. Οι περισσότερες εφημερίδες που δε θέλουν να μείνουν πίσω από την εποχή, έφτιαξαν ιστοσελίδες, στις οποίες ουσιαστικά τι έκαναν; Έδωσαν το πιο πολύτιμο εμπόρευσμά τους, το περιεχόμενό τους δωρεάν ή σχεδόν δωρεάν. Αυτό το μοντέλο εξακολουθεί να είναι, δυστυχώς, κυρίαρχο σήμερα και να χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο.

Ωστόσο, πολλοί αναλυτές πιστεύουν ότι αυτό ήταν, ίσως είναι, ένα θανατηφόρο λάθος. Πολλοί αναγνώστες εφημερίδων συνειδητοποίησαν ότι αν μπορούσαν να έχουν εύκολη πρόσβαση στα νέα από το διαδίκτυο δωρεάν, δεν υπάρχει λόγος να πληρώσουν τη συνδρομή σε εφημερίδες. Όλη αυτή φυσικά η ύφεση έχει επιδεινώσει τα δεινά των δημοσιογράφων. Απολύσεις, μην τα επαναλαμβάνω, κλείσιμο εφημερίδων και τα λοιπά. Με την πτώση των κερδών, οι εκδότες των εφημερίδων απάντησαν με συνεχείς περικοπές και αυτό κάνει τα πράγματα χειρότερα.

Και όπως μας είπε η επικεφαλής διευθύντρια ειδήσεων του Γαλλικού Πρακτορείου, κάνοντας αυτό οι εκδότες, κόβουν τον ανθρώπινο παράγοντα, τον οποίο αναζητούν ακριβώς οι αναγνώστες στις εφημερίδες. Αναζητούν την υπογραφή και όχι έναν άνθρωπο που απλά και μόνο τρέχει με ένα μικρόφωνο να καταγράψει μία είδηση στην τηλεόραση.

Τι επιφυλάσσει το μέλλον; Οι απόψεις αφθονούν ως προς το τι πρέπει να κάνουν οι εφημερίδες, για να επιβιώσουν. Πολλοί λένε ότι τα έντυπα πρέπει να αρχίσουν να χρεώνουν για το περιεχόμενό τους στο διαδίκτυο. Άλλοι λένε ότι οι εφημερίδες προορίζονται να γίνουν οντότητες μόνο στο διαδίκτυο. Το τι πραγματικά θα συμβεί, μένει να το δούμε. Απλώς θα ήθελα να φέρω ένα παράδειγμα. Το 1860 στην Αμερική ξεκίνησε το λεγόμενο «Pony Express». Το «Pony Express» ήταν οι ταχυδρομικές άμαξες που μετέφεραν τις επιστολές από τη μία πόλη ή από τη μία άκρη της Αμερικής στην άλλη. Το

1861, όμως, άρχισαν να μπαίνουν τα πρώτα τηλεγραφόξυλα. Και αυτό το περιβόητο σχέδιο του «Pony Express», που είχαν επενδύσει εκατομμύρια δολάρια τότε οι Αμερικανοί, καταστράφηκε μέσα σε ένα χρόνο.

Δυο λόγια, γιατί πιστεύω ότι είναι σημαντικό για το Αθηναϊκό και Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, το οποίο φέτος κλείνει 113 χρόνια ζωής. Το Πρακτορείο δίνει σήμερα περίπου 700 ειδήσεις, από πρωτογενείς πηγές, 1.200 φωτογραφίες, 200 από την Ελλάδα, 1.000 από το εξωτερικό, σε συνεργασία με το ΕΡΑ, 20 βίντεο, infographics, για τα οποία μάλιστα βραβευτήκαμε πρόσφατα, με βραβείο Μπότση.

Χωρίς υπερβολές, οι 8 ή 9 στις 10 ειδήσεις – και δεν εννοώ σχόλια ή αναλύσεις που δημοσιεύονται σήμερα στο διαδίκτυο – προέρχονται από το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων. Και εκεί αρχίζουν, δυστυχώς, τα προβλήματα. Στην Ελλάδα έχουμε περίπου 50.000 sites, 130 περιφερειακά τηλεοπτικά δίκτυα, άλλες τόσες τοπικές εφημερίδες, οι οποίες επιβιώνουν στον έναν ή στον άλλο βαθμό. Με μια πρόσφατη έρευνα που κάναμε, με ένα λογισμικό που αναπτύξαμε, διακρίναμε ότι από τα 50.000 αυτά sites, μερικές χιλιάδες μάς κλέβουν, χωρίς να πληρώνουν συνδρομή. Και μάλιστα ασύστολα. Εντοπίσαμε 1.100 από αυτά. Τους κάναμε μια ευγενική υπενθύμιση, ότι «ξέρετε, δεν είναι θέμα μόνον ότι δημοσιεύετε ειδήσεις από το ΑΠΕ κλεμμένες, είναι ότι κλέβετε τη δουλειά των συναδέλφων».

Όπως είπαν και ο Παύλος Τσίμας και ο Αντώνης Καρακούσης πριν, κάθε είδηση έχει πίσω της μια αγωνία, έχει πόνο, έχει δάκρυ, έχει τρέξιμο. Έχει θάνατο, πολλές φορές. Δεν μπορεί ο οποιοσδήποτε να την παίρνει την είδηση και να τη δημοσιεύει και μάλιστα πολλές φορές – και γίνεται αυτό, θα το έχετε δει – χωρίς πηγή.

Προσπαθούμε, και εκεί θέλουμε τη βοήθεια τη δική σας και ειδικά τη βοήθεια της ΕΣΗΕΑ και της ΠΟΕΣΥ και όλων των Ενώσεων Συντακτών της χώρας, πραγματικά να αναδείξουμε αυτό το θέμα. Θέλουμε ως Αθηναϊκό Πρακτορείο, ως το δημόσιο πρακτορείο να ενισχύσουμε, να βοηθήσουμε τον

Τύπο. Και ειδικά τον περιφερειακό Τύπο, που αντιμετωπίζει και τα μεγαλύτερα προβλήματα.

Προσπαθούμε, λοιπόν, να κάνουμε ένα πολύ ευέλικτο συνδρομητικό τιμολόγιο, αλά καρτ. Μία εφημερίδα στην Κοζάνη δε χρειάζεται τις 700-800 ειδήσεις μας, χρειάζεται μόνο 50. Ένα τηλεοπτικό δίκτυο δε χρειάζεται τα 25 βίντεο που βγάζουμε κάθε μέρα, χρειάζεται 5. Άρα, λοιπόν, εμείς προσπαθούμε, και θέλουμε τη βοήθειά σας, να αναδείξουμε ότι πρέπει τα sites αυτά και να έχουν συνδρομητική σχέση με το ΑΠΕ, εφόσον χρησιμοποιούν φυσικά τις ειδήσεις μας.

Και δεύτερον, συνδικαλιστικά να αναδείξουμε το θέμα, ώστε κάθε site για να μπορεί να παίρνει διαφήμιση, να έχει τουλάχιστον δύο τρεις δημοσιογράφους επαγγελματίες, με Ταμείο. Αυτός, νομίζω, είναι ένας στόχος που μπορεί και να αναβαθμίσει το ρόλο των περιφερειακών ή όλων των sites και κυρίως να αντιμετωπίσουμε το τεράστιο θέμα της ανεργίας.

Άρα, πρέπει λοιπόν να ενώσουμε δυνάμεις τα δημόσια και τα ιδιωτικά Μέσα. Και να αντιμετωπίσουμε τη λογοκλοπή, να αντιμετωπίσουμε τα fake news. Γιατί δυστυχώς λογοκλοπή και fake news είναι τα πραγματικά καρφιά στο φέρετρο του έντυπου Τύπου και όχι τίποτε άλλο.

Σας ευχαριστώ πολύ.

Βασίλης Βασιλόπουλος, δημοσιογράφος, πρώην διευθυντής περιεχομένου Νέων Μέσων ΕΡΤ, συντάκτης Κώδικα Δεοντολογίας ΕΝΕΔ:

Κυρίες και κύριοι, σας ευχαριστώ πάρα πολύ που είστε εδώ. Ευχαριστώ τους διοργανωτές.

Είναι εξαιρετικά δύσκολο για ένα δημοσιογράφο μικρότερο σε ηλικία, ενδεχομένως και σε εμπειρίες, να σταθεί μπροστά σε ανθρώπους οι οποίοι, αναγνωρίζω ορισμένους, έχουν καταθέσει την ψυχή τους σε αυτό το επάγγελμα και αυτήν τη στιγμή είναι αναγκασμένοι να βλέπουν λίγο μοιρολατρικά την κατάσταση. Και να προσπαθούν να κάνουν μια αποτίμηση της ζημιάς και να δουν αν υπάρχει, εν πάση περιπτώσει, κάποιο παράθυρο που μπορεί να ανοίξει, να φωτίσει λίγο το χώρο, να δούμε τι μπορεί να γίνει στο μέλλον.

Είναι δύσκολο, λοιπόν. Γιατί; Διότι εγώ έκανα τη σύνταξη του Κώδικα Δεοντολογίας της Ένωσης Εκδοτών Διαδικτύου. Αν δεν τον ξέρετε, μη νιώθετε ένοχα. Δεν τον ξέρουν ούτε οι ίδιοι. Διότι είναι υπερβολικό να απαιτείς να καταλάβει κάποιος τι του λες, όταν ο δημοσιογραφικός Κώδικας Δεοντολογίας στην Ελλάδα έχει επτά άρθρα. Κάνω λάθος; Λοιπόν, έχει οκτώ. Το όγδοο λέει «τηρήστε τα προηγούμενα επτά». Εάν κάνω λάθος, παρακαλώ τώρα να ανοίξουμε τον Κώδικα και να το δούμε. Η αλήθεια, λοιπόν, είναι ότι έχουμε ένα πρόβλημα σε σχέση με τη συνειδητοποίηση του επαγγέλματος.

Δηλαδή, ποια είναι τα καινούρια ζητήματα που έχουμε να αντιμετωπίσουμε; Δεν το έχουμε εξετάσει. Ποια είναι τα καινούρια στοιχεία; Ποιοι είναι οι κίνδυνοι του επαγγέλματος; Δεν το έχουμε εξετάσει. Τι καινούριο έφερε η τεχνολογία και τι κινδύνους και τι ευκαιρίες; Δεν το έχουμε εξετάσει. Πρέπει να το εξετάσουμε, να το δούμε κατάματα. Δεν είμαι από αυτούς που μαλώνουν τους προηγούμενους, γιατί δεν είδαν το ζήτημα, κατά το γνωστό «ο άνθρωπος είναι το μόνο ον που ξέρει ότι θα πεθάνει», άρα έχει αυτήν την ευλογία και το ευτύχημα να ξέρει πώς θα σχεδιάσει τη ζωή του και να την κάνει καλύτερη ή οτιδήποτε άλλο... Έτσι ο δημοσιογράφος, αφού έχει αυτογνωσία, θα πρέπει να έχει λύσει το πρόβλημά του. Όχι. Μπορούμε και

τώρα να το λύσουμε. Φτάνει να δούμε εντελώς αντίστροφα αυτήν την πραγματικότητα. Αν θεωρήσουμε ότι η εφημερίδα, το χαρτί δηλαδή, είναι το στοιχείο που επιβεβαιώνει ότι διασώζονται τα ΜΜΕ και η δημοσιογραφία, έχουμε αποτύχει. Διότι το χαρτί σήμερα είναι ηλεκτρονικό.

Αν δούμε τον εαυτό μας, τη λειτουργία μας, τη δημοσιογραφία με τους κανόνες και τους όρους και τη δεοντολογία που πρέπει μέσα σε αυτό το καινούριο περιβάλλον, προφανώς η τεχνολογία θα είναι όπλο μας, εργαλείο μας. Αυτήν τη στιγμή, λοιπόν, μπορεί να αλλάξει το μοντέλο, να αλλάξει το παράδειγμα, μπορεί να ξαναγυρίσουμε στην εφημερίδα τοίχου, να σκαλίζουμε στην πέτρα. Σημασία έχει ότι ο δημοσιογράφος θα πρέπει να συνεχίσει να το κάνει αυτό. Και με όρους δεοντολογίας. Δηλαδή, να προστατέψει το δικαίωμά του να είναι αυτός, ο οποίος τεκμηριώνει μια πληροφορία και την καθιστά είδηση.

Αυτήν τη στιγμή, λοιπόν, έχουμε πλημμυρίσει σε πληροφορίες. Διαθέτουμε πληροφορίες. Στο 80% του χρόνου της ημέρας ενός ανθρώπου, λένε όλες οι έρευνες, βλέπει οθόνες ο άνθρωπος μπροστά του. Άρα, παίρνει πληροφορίες. Αυτές τις πληροφορίες μπορεί να τις μετασχηματίσει σε ειδήσεις και σε ενημέρωση ο δημοσιογράφος. Να, λοιπόν, η ευκαιρία. Αν, για παράδειγμα, μας είναι δύσκολο να κατανοήσουμε ποια είναι η διαδικασία, μπορούμε να πάμε από την αρχή στο επίπεδο της εκπαίδευσης ενός μικρού παιδιού.

Ας δούμε λίγο τι διαφορά έχει η εφημερίδα, το περιοδικό, με το digital περιβάλλον. Πίσω μου γράφει «η δημοσίευσις είναι η ψυχή της δικαιοσύνης». Γράμμα γράμμα, λέξη λέξη, έννοια έννοια, το είδαμε, το καταλάβαμε. Αν δείτε μία εικόνα με ένα στίλο, μία πένα, να γράφει σε ένα χαρτί και δίπλα τη ζυγαριά, θα καταλάβετε περίπου το ίδιο; Η διαφορά είναι ότι στο ψηφιακό περιβάλλον δεν υπάρχει η ίδια διαδικασία ανάγνωσης και πρόσληψης της πληροφορίας.

Υπάρχει η διαδικασία glance, η διαγώνια σχεδόν ανάγνωση αυτού που έχουμε μπροστά μας. Προτίμηση στο οπτικοποιημένο περιβάλλον, τη

φωτογραφία, το infographic, το βίντεο. Ταχύτητα, που σημαίνει να εγκαταλείψουμε ενδεχομένως πτυχές, λεπτομέρειες, εξηγήσεις, τεκμηριώσεις, προκειμένου να πάρουμε γρήγορα όσο περισσότερη πληροφορία γίνεται. Επιμένω στη λέξη πληροφορία, διότι δεν είναι είδηση, έτσι; Δεν είναι ενημέρωση. Η πληροφορία είναι κάτι, το οποίο κινείται στο σύμπαν. Για μερικούς φυσικούς είναι και φυσικό μέγεθος. Η πληροφορία, η ύλη, η ενέργεια. Η Μαρίνα, συναδέλφισσα, που έχουμε συνεργαστεί κιόλας για όλα αυτά που μιλάμε, γνωρίζει πάρα πολύ καλά ότι η πληροφορία δεν έχει καμία αξία αν δεν τεκμηριωθεί. Έτσι δεν είναι;

Ποια είναι η κατάσταση σήμερα, λοιπόν; Η κατάσταση σήμερα είναι ότι έχουμε συνηθίσει τον κόσμο να παίρνει πληροφορία όλη μέρα σε οθόνες, να θεωρεί θεμιτή αυτήν τη διαδικασία, να τη θεωρεί σωστή σε ό,τι αφορά την ενημέρωσή του και άρα να ξέρει και τι σχεδιασμό κάνει στη ζωή του. Και να αφαιρεί κάποιες άλλες συνήθειες. Βέβαια και η κρίση τα έχει αφαιρέσει αυτά. Να καθίσω στο τραπέζι, με τους φίλους μου, να ανοίξω την εφημερίδα και να διαβάσω την εφημερίδα μου, με τον καφέ. Δεν υπάρχει η πολυτέλεια. Να καθίσω στον καναπέ και να δω ειδήσεις. Όχι, προτιμώ να δω ποδόσφαιρο ή κάποια ταινία. Αφού έχω πάρει όλη τη μέρα πληροφορίες, είναι πάρα πολύ λογικό να θεωρώ χαμένο χρόνο να ξαναδώ ειδήσεις στην τηλεόραση ή να αγοράσω μια εφημερίδα.

Η εφημερίδα θα πρέπει να μου δώσει το κάτι παραπάνω. Πολλές είναι οι περιπτώσεις που βλέπουμε, τουλάχιστον στο εξωτερικό, να συμβαίνει. Να δίνουν κάτι παραπάνω. Θα πω μονάχα τη θεωρία του Lionel Barber. Λέει στους συντάκτες των Financial Times: «Τελειώσαμε με το χαρτί, μεταφερόμαστε στο digital περιβάλλον και το απόγευμα θα δούμε ποιο είναι το παραπάνω που μπορούμε να τυπώσουμε στο χαρτί για τους αγοραστές μας. Για τους ανθρώπους που θα μας αγοράσουν αύριο το πρωί με τον καφέ τους. Να διαβάσουν κάτι παραπάνω».

Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει πάρα πολύ απλά ότι αποδέχεται η ίδια η βιομηχανία την εξέλιξη. Υιοθετεί την τεχνολογία, την κάνει όπλο της. Το έκαναν οι Financial Times, το κάνουν και οι New York Times, το βλέπετε να

πετυχαίνει. Αλλά, είναι όλοι οι λαοί ίδιοι, έχουν την ίδια κουλτούρα; Μπορεί ο Έλληνας να δεχθεί να πληρώσει; Υπάρχει τέτοια λογική; Δεν υπάρχει. Αυτός είναι ο πυρήνας του προβλήματος. Αυτό ακριβώς είναι το ζήτημά μας.

Πάμε τώρα να δούμε τι προβλήματα προκαλεί. Τα γνωστά. Διαπλοκή, τριβή, αθέμιτο ανταγωνισμό ή οτιδήποτε άλλο, προκειμένου να επιβιώσεις, αφού δίνεις δωρεάν το περιεχόμενο. Και τι άλλο; Και λογοκλοπή. Λογοκλοπή. Έρχεται κάποιος σε αυτόν το χώρο, δε μας ξέρει, δεν ξέρει τι επάγγελμα κάνουμε και ρωτάει «γιατί συζητάτε για την λογοκλοπή; Δηλαδή κλέβει ο ένας τον άλλον;». Η απάντηση είναι: «ναι».

Τι νομίζετε ότι μπορεί να καταλάβει κάποιος από έναν άλλο χώρο, από μία άλλη βιομηχανία, όχι τη βιομηχανία του Τύπου; Ότι επειδή δεν έχουμε πρόβλημα με αυτό, δεν πηγαίνουμε ο ένας τον άλλο στα δικαστήρια ή δεν έχουμε νόμους, άρα είμαστε μια πρωτόγονη κοινωνία ή δεν προστατεύουμε ως πνευματικό δικαίωμα την εργασία του δημοσιογράφου ή μας ενδιαφέρει να κλέβουν την άποψή μας και να τη μοιράζονται με άλλους.

Το βάζω σαν αστεράκι, διότι, το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, πολύ σωστά είπε ο Μιχάλης Ψύλλος, το κατακλέβουν. Την ΕΡΤ, επίσης. Ενδιαφέρει έναν κυρίαρχο μηχανισμό να τον κλέβουν, για να διακινείται η πληροφορία; Σε ποιες περιπτώσεις; Αυτά θα είναι τα ερωτήματα του ανθρώπου που θα ρωτήσει, αν βρίσκεται εκτός συστήματος. Ο άνθρωπος που βρίσκεται εντός συστήματος δεν ασχολείται μ' αυτό.

Πρέπει να σας πω ότι μηχανισμοί λογοκλοπής υπάρχουν. Προφανώς, πάρα πολλοί και δωρεάν, άπειροι, online, free. Δε χρειάζεται κόπος, δε χρειάζεται να τους πληρώσεις. Πρόσφατα, ένας νεαρός εμφανίστηκε στο γραφείο μου και μου έδειξε έναν τέτοιο μηχανισμό. Ο οποίος καταφέρνει, real time, να βρει την αντιγραφή. Γιατί δεν το χρησιμοποιούμε; Να το χρησιμοποιήσουμε, να δούμε το πλεονέκτημά του. Τι σημαίνει αυτό; Θα εξουδετερώσουμε ένα μειονέκτημα.

Πάμε στο επόμενο. Fake news. Υπάρχουν τα εργαλεία σήμερα στο δημοσιογράφο, για να τα αντιμετωπίσει; Βεβαίως υπάρχουν. Αφού υπάρχουν

τα εργαλεία, δεν υπάρχει άλλοθι για να διακινούνται fake news. Με λίγα λόγια, αν μια εφημερίδα την επόμενη μέρα είχε και μία σελίδα ή μία στήλη με τα fake news που κυκλοφόρησαν την προηγούμενη μέρα και με ένα fact checking από έμπειρους συντάκτες, που να τεκμηρίωναν το λόγο, να τεκμηρίωναν το εντελώς αντίθετο συμπέρασμα, θα ήταν πολύ καλύτερα τα πράγματα; Θα ήταν.

Κλείνοντας, δεν εισηγούμαι κάποιο μέτρο να σώσει το χαρτί. Εισηγούμαι κάποιο μέτρο να σώσει τη δημοσιογραφία. Να επιστρέψουμε στη ρίζα μας, στη δεοντολογία, να προστατέψουμε την ενημέρωση. Γιατί υπηρετούμε έτσι το δημόσιο συμφέρον.

Εάν το κάνουμε αυτό, θα πονέσει. Αλλά θα πείσει το κοινό ότι αυτοί δουλεύουν για αυτόν το σκοπό. Θα το πείσει το κοινό. Και το κοινό θα ξαναδείξει εμπιστοσύνη, γιατί το βασικότερο πρόβλημα πια είναι η εμπιστοσύνη του κοινού.

Ευχαριστώ.

Αλκιβιάδης Ψάρρας, δικηγόρος Δ.Ν:

Ως δικηγόρος βλέπω τα πράγματα λίγο διαφορετικά. Και αναγκαστικά, από τη δική μας τη δουλειά, αυτό το οποίο προσπαθούμε να κάνουμε είναι να δούμε πώς μπορεί να λειτουργήσει ένα πλαίσιο νομικό, το οποίο να εξυπηρετεί καλύτερα τις ανάγκες που είναι διαμορφωμένες, την πραγματικότητα, η οποία είναι διαμορφωμένη.

Μια πραγματικότητα, λοιπόν, είναι και το Internet, όπως ήταν και η τηλεόραση. Είναι καταστάσεις, οι οποίες αλλάζουν, εξαρθρώνουν την πραγματικότητα μιας συγκεκριμένης στιγμής και χτίζουν καινούριες συνθήκες.

Και φυσικά ως τέτοιες πρέπει να τις εκλαμβάνουμε. Και δεν μπορούμε να τις δαιμονοποιήσουμε ή, από την άλλη πλευρά, να τις αντιμετωπίσουμε ως κάτι το απόλυτο, κάτι το οποίο δεν μπορούμε να κριτάρουμε ή κάτι το οποίο πρέπει να θαυμάζουμε. Να ζήσουμε, λοιπόν, μέσα στην πραγματικότητα που διαμορφώνονται.

Το δεύτερο ζήτημα, το οποίο είναι σημαντικό, από πλευράς νομικής, είναι να δούμε ένα πολύ κρίσιμο σημείο, που είναι οι θεσμοί. Ξέρετε, αντίστοιχη περίοδος μεγάλης κρίσης ήταν η περίοδος της Βαϊμάρης.

Δε θα σας απασχολήσω ιδιαίτερα μ' αυτό. Θα πω μόνο ότι εκείνη την εποχή υπήρχαν δύο κρίσιμες, δύο ουσιαστικές γραμμές νομικής σκέψης. Η μία εκφραζόταν με τον Carl Schmitt, που είναι περισσότερο γνωστός στο ευρύτερο κοινό, γιατί παρόλο που είχε ιδιαίτερες σχέσεις με τους ναζιστές (Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα), στην πορεία και μετά τον πόλεμο, υιοθετήθηκαν οι θέσεις του και από πολλές αντίθετες πλευρές. Και ακούστηκε πάρα πολύ, έγινε πολύ γνωστός. Υπάρχει μεγάλη συζήτηση σε σχέση με τα όσα έλεγε.

Και η άλλη ήταν ο Hans Kelsen, ο οποίος είναι πολύ γνωστός στο νομικό κοινό, αλλά όχι ευρύτερα. Τώρα, ο Kelsen είχε μια απλή λογική και έλεγε ότι, να το πούμε απλά, ουσία έχει το τι μπορούμε να γράψουμε στο γράμμα του νόμου. Δε μας ενδιαφέρουν μεταφυσικές καταστάσεις, δε μας ενδιαφέρουν φυσικά δίκαια, δε μας ενδιαφέρουν γενικές αρχές. Αυτά προκύπτουν, ορίζονται από το γράμμα του νόμου.

Άρα, το κρίσιμο είναι τι θα βάλω στο γράμμα του νόμου. Και αν αυτό που θα μπει στο γράμμα του νόμου είναι σωστό, λειτουργικό ή όχι, αυτό εξαρτάται από τους θεσμούς που θα κάνω, πάλι με τον ίδιο τρόπο. Κατά συνέπεια το κρίσιμο εδώ είναι ο σχεδιασμός των θεσμών

Ας ανατρέξουμε, σε σχέση με όλα αυτά τα οποία άκουσα, στη λειτουργία των θεσμών σ' αυτόν το χώρο της δημοσιογραφίας και στον ευρύτερο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, όλο αυτό το χρονικό διάστημα, από το 1974 μέχρι σήμερα. Και ας δούμε εάν υπήρξαν θεσμοί.

Η νομοθεσία, η οποία επικρατούσε σ' αυτό το χρονικό διάστημα ήταν ατελής, ήταν ανεφάρμοστη, ήταν συντεχνιακή. Και επίσης, σε πολύ μεγάλο βαθμό, ήταν νομοθεσία, η οποία εξυπηρετούσε συγκεκριμένες καταστάσεις.

Είναι αστείο το γεγονός ότι στην Ελλάδα μέχρι σήμερα συζητάμε για τις άδειες για την τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Και ακόμα και τώρα η κατάσταση είναι απλώς ανακάτεμα σούπας.

Είναι αστείο ότι στην Ελλάδα είχαμε τόσο καιρό να συζητάμε για το Αγγελιόσημο. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι στην Ελλάδα, επί πολλά έτη, συζητούσαμε για το πώς θα υποχρεούνται οι εταιρείες να δημοσιεύουν τους ισολογισμούς τους στις εφημερίδες.

Δε δημιουργείται υγιής Τύπος ούτε υγιής δημοσιογραφία ούτε υγιείς εκδοτικές επιχειρήσεις πάνω σε τέτοια πήλινα πόδια. Δεν υπήρχαν θεσμοί και το πληρώνουμε. Αυτό πληρώνουμε.

Όπως πληρώνουμε το γεγονός ότι οι εκδοτικές επιχειρήσεις δεν αντιμετωπίζονταν όπως έπρεπε να αντιμετωπιστούν, όπως οι άλλες επιχειρήσεις. Για μία επιχείρηση που αποτυγχάνει, πρέπει να έχουμε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουμε τις συνέπειες της αποτυχίας της κοινωνικά. Αυτό, όμως, δεν αναιρεί την αποτυχία της.

Εάν αυτή η επιχείρηση, παρόλο που αποτυγχάνει, παρόλο που υπερδανείζεται, παρόλο που δε λειτουργεί σωστά, συνεχίζει να ζει, κάτι περίεργο συμβαίνει. Οι θεσμοί δε λειτουργούν σωστά.

Άρα, λοιπόν, ένα πρώτο ζήτημα το οποίο έχουμε να δούμε, νομίζω, είναι το πώς όλος αυτός ο χώρος θα λειτουργήσει σωστά. Είναι πολύ δύσκολο, γιατί είμαστε σε μια μεταβατική περίοδο. Δεν αρκεί μόνο να διαπιστώνεις το πρόβλημα.

Αυτήν τη στιγμή έχουμε την πολυτέλεια να διαπιστώνουμε το πρόβλημα. Αλλά υπάρχουν τόσοι άνθρωποι εκεί πέρα, τόσοι δημοσιογράφοι, τόσοι τεχνικοί, οι οποίοι έχουν ταυτίσει τη ζωή τους μέσα σ' αυτήν τη διαδικασία, έχουν μάθει αυτήν τη διαδικασία, περιμένουν, ανέπτυξαν την καθημερινότητά τους με βάση αυτή τη διαδικασία.

Και περνάμε σε μια καινούρια. Και αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο. Και εκεί είναι που αναγκαστικά θα πρέπει βήμα βήμα να προχωρήσει κανείς. Άρα, πρέπει να σχεδιαστεί το αύριο, με βάση καθαρούς θεσμούς, ρεαλιστικούς. Πραγματικούς, λειτουργικούς και εφαρμόσιμους.

Αυτό είναι το ένα κομμάτι.

Το άλλο κομμάτι, το οποίο θα ήθελα και είχα άλλα σχεδιάσει να πω, να σας αναφέρω, είναι αυτή η συζήτηση, η οποία γίνεται για τη λογοκλοπή. Ξέρετε, το 1918, εκατό χρόνια πριν πλέον, στην Αμερική είχαν συζητήσει, στο Supreme Court, το Ανώτατο Δικαστήριο, μία υπόθεση, η οποία από τότε θεωρείται κομβική.

Επρόκειτο για προσφυγή του International News Association κατά του Associated Press. Το αντικείμενο της υπόθεσης ήταν η λογοκλοπή. Η μία πλευρά, δηλαδή, το International News κατηγορούσε το Associated ότι έκανε τι; Έπαιρνε τις πληροφορίες, τις οποίες μάζευε το International News, και τις αναπαρήγαγε χωρίς την άδειά του.

Η βάση της αγωγής ήταν η πνευματική ιδιοκτησία. Η βάση αυτή απορρίφθηκε. Γιατί απλούστατα δεν υπάρχει κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας, γιατί η πνευματική ιδιοκτησία δεν είναι σχεδιασμένη να προστατεύει την ιδέα.

Και η πνευματική ιδιοκτησία δεν είναι σχεδιασμένη να προστατεύει την ιδέα, γιατί η πνευματική ιδιοκτησία αποδίδει ένα αποκλειστικό δικαίωμα. Και

τα αποκλειστικά δικαιώματα εάν δεν τα περιορίσεις σε συγκεκριμένο πλαίσιο, τότε δημιουργείς πολλά μικρά μονοπώλια.

Πώς αντιμετωπίστηκε το ζήτημα τότε; Το δικαστήριο, το Supreme Court, δέχθηκε την αίτηση, βασιζόμενο σε μία καινούρια αρχή για το έως τότε κοινό δίκαιο (common law), που προσομοιάζει σ' αυτό το οποίο λέμε εμείς στην Ελλάδα αθέμιτο ανταγωνισμό.

Δηλαδή, τι είπε; Είπε ότι επειδή συνεχώς και συντονισμένα αντιγράφετε τα κρίσιμα νέα και στην ολότητά τους, αυτό συνιστά αθέμιτο ανταγωνισμό. Όχι κάθε νέο, όχι κάθε είδηση, αλλά τα κρίσιμα νέα στην ολότητά τους και συντονισμένα.

Έκτοτε, αυτή η υπόθεση έχει δεχθεί τεράστια κριτική από τη μία πλευρά που την έχουν κριτικάρει πάρα πολύ, ενώ την έχουν υποστηρίξει από την άλλη πλευρά και υπάρχει πολύ μεγάλη συζήτηση στο αμερικανικό δίκαιο γι' αυτό. Στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, την ίδια περίοδο, αναπτύξαμε τον αθέμιτο ανταγωνισμό.

Ούτε ο αθέμιτος ανταγωνισμός δίνει προστασία όμως εδώ πέρα. Διότι ο αθέμιτος ανταγωνισμός προϋποθέτει ότι υπάρχει μία πρακτική, η οποία αντίκειται στα χρηστά ήθη, λέει το ελληνικό δίκαιο. Άλλοι λέγανε, και σωστά, ότι θα έπρεπε να λέει ότι αντίκειται στη δημόσια τάξη.

Όταν λοιπόν απλώς παίρνω μία είδηση, τη μεταφέρω, τη γνωρίζω την είδηση και την αναπαράγω, δεν είναι βέβαιον ότι πάντοτε συντρέχει η προσβολή της δημόσιας τάξης. Αντίθετα, μπορεί να έχουμε απλώς ελευθερία λόγου. Μαθαίνω ειδήσεις, όπως μαθαίνω στο δρόμο, όπως μαθαίνω παντού. Και αυτές τις ειδήσεις τις διαδίδω.

Υπάρχει εργασία πίσω από αυτό; Προφανώς υπάρχει εργασία πίσω από αυτό. Αλλά να δώσω ένα αποκλειστικό δικαίωμα, ένα δικαίωμα το οποίο ο άλλος δεν μπορεί να προσβάλει, ένα δικαίωμα ως πνευματική ιδιοκτησία, που να περιορίσω την προσέγγιση σ' αυτό. Και μάλιστα ένα δικαίωμα, όταν μιλάμε για πνευματική ιδιοκτησία, εννοούμε κάτι το οποίο προστατεύεται για 70 χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού.

Αυτό απλώς θα δημιουργούσε τεράστια στεγανά. Υπάρχουν λύσεις; Προφανώς υπάρχουν λύσεις. Υπάρχουν λύσεις, εάν είναι ρεαλιστικές. Εάν, δηλαδή, ο στόχος μας δεν είναι να πούμε ότι «μην αναπαράγεις την είδηση», αλλά «μην αναπαράγεις το άρθρο». «Μη στοχεύεις στο να ακολουθείς ακριβώς ό,τι κάνω εγώ». «Μη στοχεύεις στο να αναπαράγεις τα κρίσιμα γεγονότα στην ουσία τους».

Μπορούν να θεσμοθετηθούν αυτά; Μπορούν. Αλλά θα πρέπει κανείς να το δει έτσι, νομίζω. Και θα πρέπει να το δει μ' αυτόν το ρεαλιστικό τρόπο. Αντίστοιχα, θα πρέπει να δει πώς, όταν πράγματι τίθεται ζήτημα εφαρμογής της πνευματικής ιδιοκτησίας, μπορεί να προστατέψει τα δικαιώματα του δημοσιογράφου.

Δηλαδή, αυτήν τη στιγμή στην Ευρωπαϊκή Ένωση συζητείται μια καινούρια Οδηγία. Η Οδηγία αυτή αφορά σε πολύ μεγάλο μέρος ακριβώς την προστασία, την εξέλιξη μάλλον, το τι είδους προστασία θα παρέχεται στα δικαιώματα των δημιουργών-δημοσιογράφων και των εκδοτών.

Τείνει προς το να καλύπτει περισσότερο τους εκδότες. Δε θα έλεγα ότι είναι επαρκής. Θα τη δούμε πώς θα βγει. Ακόμα είναι σε τελικό στάδιο προετοιμασίας. Αλλά, από την άλλη πλευρά θα πρέπει να σκεφτούμε ότι δε θα υπήρχαν επιχειρήσεις, αν δεν υπήρχαν εκδότες. Δηλαδή, κάποιος για να βάλει τα λεφτά, προφανώς θέλει να βγάλει κάποιο κέρδος από εκεί.

Υπάρχει εναλλακτική λύση; Η εκπρόσωπος, που μίλησε από το ΚΚΕ, την πρότεινε. Κρατικός έλεγχος των ΜΜΕ. Είναι μία προσέγγιση. Αλλά από τη στιγμή κατά την οποία δεν υιοθετούμε αυτήν την προσέγγιση, τότε κάποιος που θέλει να βάλει τα λεφτά του περιμένει κέρδος. Άρα, λοιπόν, πρέπει να έχει κάποια δικαιώματα. Βέβαια, πρέπει να έχει και υποχρεώσεις. Είναι το πρώτο μέρος που είπα. Ότι πρέπει να υπάρχουν οι θεσμοί, οι οποίοι θα επιβάλλουν και θα ελέγχουν την εφαρμογή αυτών των υποχρεώσεων. Γιατί; Γιατί θα προσδιορίζουν το χώρο, μέσα στον οποίο κινείται. Γιατί; Γιατί ο χώρος των ΜΜΕ είναι ταυτισμένος με την εξουσία.

Ο Karl Popper έλεγε ότι στην ανοιχτή κοινωνία το κρίσιμο, το βασικό στοιχείο, για τη λειτουργία της δημοκρατίας είναι ο έλεγχος της εξουσίας. Η λογική του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος είναι ο έλεγχος της εξουσίας. Αν δεν υπάρχουν οι θεσμοί που λειτουργούν για να τα καλύψουν αυτά, τότε δεν υπάρχει δημοκρατία. Και αυτό είναι το ζητούμενο.

Αυτό που η ΕΣΗΕΑ θα μπορούσε να κάνει και υποθέτω ότι είναι βασικό μέλημα είναι να δει ακριβώς λοιπόν πώς αυτή η Οδηγία, η οποία προσπαθεί να δημιουργήσει το νομικό πλαίσιο που θα διέπει τα δικαιώματα των δημοσιογράφων και των εκδοτών, θα λειτουργήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Εκεί, λοιπόν, προβλέπεται και η δυνατότητα εύλογης αμοιβής. Τι είναι η εύλογη αμοιβή; Η αποζημίωση που προβλέπει το ελληνικό δίκαιο και τα περισσότερα δίκαια και αφορά σε ζημία συγκεκριμένη, η οποία αποδεικνύεται ότι έχει συμβεί.

Το πρόβλημα στην αντιγραφή των έργων, όπου πραγματικά υπάρχει πνευματικό έργο, είναι ότι αυτό δεν μπορεί να προσδιοριστεί. Προβλέπεται λοιπόν σ' αυτές τις περιπτώσεις μία εύλογη αμοιβή. Όχι ακριβής αποζημίωση, αλλά εύλογη αμοιβή.

Για παράδειγμα, εύλογη αμοιβή έχουμε στην περίπτωση της αντιγραφής για ιδιωτική χρήση, που λέμε. Προβλέπει ο νόμος και ο ενωσιακός και ελληνικός, ότι όταν κάποιος αγοράζει ένα μηχάνημα, για παράδειγμα, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιήσει στο σπίτι του για να αναπαράγει έργα του πνεύματος, τότε μέσα στην τιμή για αυτό το μηχάνημα υπάρχει κι ένα levy, υπάρχει μία εύλογη αμοιβή, η οποία αποδίδεται. Πώς αποδίδεται; Μέσω των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης.

Η εύλογη αμοιβή, λοιπόν, η οποία προβλέπεται και στο σχέδιο Οδηγίας, αφορά ακριβώς στον τρόπο, με τον οποίο μπορεί ο δημοσιογράφος να διεκδικήσει τα δικαιώματά του και μετά. Και προσπαθεί να φέρει μια ισορροπία στη δεδομένη ανισορροπία ανάμεσα στη δύναμη του δημοσιογράφου και στη δύναμη του εκδότη.

Είναι κάτι εξαιρετικά σημαντικό. Προϋποθέτει όμως ότι υπάρχουν οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης, οι οποίοι έχουν τη δυναμική και τη διαφάνεια, ώστε να μπορέσουν να λειτουργήσουν και να αποδώσουν αντιστοίχως.

Στην Ελλάδα ούτε οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης υπάρχουν που να μπορούν να κάνουν αυτό. Είχαμε πρόσφατα ένα πάρα πολύ θλιβερό παράδειγμα, το οποίο το συζητούσαμε, το ξέραμε, αλλά το βλέπαμε να ζει και να βασιλεύει. Όπως γινόταν, άλλωστε, και με το καθεστώς που υπήρχε και με την τηλεόραση και με όλα τα υπόλοιπα.

Όμως, αν θέλουμε πραγματικά να προστατέψουμε τα δικαιώματα του δημοσιογράφου μέσα ιδίως στο περιβάλλον το ψηφιακό, μέσα από εκεί θα πρέπει να το αναζητήσουμε νομίζω. Γιατί εκεί πέρα θα μπορέσει πραγματικά να δοθεί συλλογική δύναμη.

Και εκεί είναι κι ένα ζήτημα, το οποίο η ΕΣΗΕΑ μπορεί να κοιτάξει η ίδια ενισχύοντας ή αναπτύσσοντας οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης, που να διαχειρίζονται ακριβώς αυτά τα δικαιώματα.

Με ποια λογική; Με τη λογική να καλύπτουν τα συμφέροντα και την ασφάλεια των περισσότερων δημοσιογράφων. Έως τώρα όποτε πηγαίνουν να υπογράψουν μία σύμβαση, αναγκαστικά δέχονται όρους πολύ περιοριστικούς. Θα μπορούσε κανείς να σκεφτεί κι άλλα πράγματα. Να πάει παραπέρα από την Οδηγία. Να εμποδίσει, στην περίπτωση της δημοσιογραφίας, τη μεταβίβαση του δικαιώματος κατά την υπογραφή μιας σύμβασης με τους εκδότες, επειδή ακριβώς υπάρχει αυτή η τεράστια διαφορά στη διαπραγματευτική δύναμη ανάμεσα στον εκδότη και τον ιδιώτη δημοσιογράφο.

Να δίνεται δηλαδή μόνον άδεια χρήσης προς τον εκδότη. Και άρα να έχει έτσι μεγαλύτερο έλεγχο ο δημοσιογράφος. Η Οδηγία δεν το κάνει αυτό. Η Οδηγία πηγαίνει μέχρι την εύλογη αμοιβή και προβλέπει πώς θα λειτουργήσει και πώς θα μπορεί να λειτουργήσει μέσα στο πλαίσιο των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης.

Αντιλαμβάνομαι, βεβαίως, τη λογική των μεταβατικών λύσεων. Για παράδειγμα, έλεγε ο καινούριος νόμος για την τηλεόραση άμα στήσετε ένα σταθμό, θα έχει τόσο αριθμό εργαζομένων. Ή άμα έχετε μια εφημερίδα, θα έχει τόσους εργαζόμενους. Ή άμα έχετε οτιδήποτε, ένα περιοδικό, θα έχει τόσους εργαζόμενους. Πρόκειται, ωστόσο, για συντεχνιακή προσέγγιση. Αντιληπτή για το μεταβατικό στάδιο, γιατί όπως είπαμε χιλιάδες επαγγελματίες όλα αυτά τα χρόνια έχουν μάθει να ζουν μ' έναν τρόπο και έχουν στήσει τη ζωή τους με αυτόν τον τρόπο.

Εάν πάμε σε άλλες λύσεις, οι οποίες είναι πιο ρεαλιστικές, θα βασιζόμαστε στη λογική του νόμου. Τότε θα υπάρχει και μεγαλύτερη ασφάλεια για το δημοσιογράφο και μεγαλύτερη δυνατότητα να αναπτύξει τη δραστηριότητά του, η οποία είναι κομβική. Είναι σημαντική, είναι μέρος της λειτουργίας της δημοκρατίας. Δε χρειάζεται να τα ξαναλέμε τα προφανή. Αλλά έτσι είναι.

Κλείνοντας, είχα την τύχη να επισκεφθώ το γραφείο της προέδρου της ΕΣΗΕΑ, όπου υπάρχουν τα πορτρέτα των ανθρώπων που έχουν χρηματίσει πρόεδροι της ΕΣΗΕΑ. Νομίζω ότι καταλαβαίνει κανείς την αξία όλου αυτού του πράγματος και αισθάνεται δέος.

Είναι, λοιπόν, μεγάλο το βάρος το οποίο έχετε, γιατί είναι βάρος δικό σας. Εμείς οι νομικοί, προσωπικά μας αντιμετωπίζω σαν γραφιάδες, ερχόμαστε μόνο να προσπαθήσουμε να δώσουμε μορφή σ' αυτό το οποίο μας ζητάνε. Αλλά είναι δική σας υποχρέωση να διασφαλίσετε τη σωστή λειτουργία της δημοσιογραφίας, που αποτελεί ζωτικό κομμάτι της δημοκρατίας.

Φάνης Ζώης, δημοσιογράφος, εκπρόσωπος στο Μεικτό Συμβούλιο ΕΣΗΕΑ εφημερίδας «Ναυτεμπορική»:

Γεια σας. Ως πιο πρακτικός θα πω πολύ λιγότερα πράγματα. Κατ' αρχάς, θέλω να ευχαριστήσω για την πρόσκληση την ΕΣΗΕΑ. Και για τη διημερίδα αυτήν, την οποία διοργανώνει.

Προέρχομαι από μία εφημερίδα που πλέον κοντεύει να κλείσει τα 95 χρόνια λειτουργίας στην Ελλάδα, έχοντας επικεφαλής τους λεγόμενους παραδοσιακούς εκδότες. Η «Ναυτεμπορική», μία από τις μεγαλύτερες οικονομικές ιστορικές εφημερίδες και η μοναδική που έχει μείνει, δυστυχώς, από τον οικονομικό Τύπο ζωντανή, δίνει μια πρωτόγνωρη μάχη επιβίωσης, έχοντας να αντιμετωπίσει πρωτίστως οικονομική κρίση, αλλά και δυσμενές φορολογικό περιβάλλον.

Η εφημερίδα κατόρθωσε να παραμείνει μάχιμη, εισβάλλοντας στο διαδίκτυο, με την δημιουργία, το 1995, ενός site το οποίο έχει υψηλή αναγνωρισιμότητα και αξιοπιστία. Όμως, η οικονομική κρίση κατακεραύνωσε συνολικά τον Τύπο, που έχει να αντιμετωπίσει όχι μόνο την οικονομική ανέχεια, αλλά και την κρίση της αξιοπιστίας των θεσμών, που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στη χώρα, με τον Τύπο να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι τους.

Η δραστική μείωση της κυκλοφορίας των εφημερίδων, εξαιτίας όχι μόνον της οικονομικής κρίσης, αλλά και της ευκολίας πρόσβασης του κοινού σε ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης και μάλιστα δωρεάν, φέρνει στην επιφάνεια την ανάγκη για προστασία της δουλειάς του δημοσιογράφου και του Μέσου που εργάζεται. Η ανεξέλεγκτη αναπαραγωγή ειδήσεων είναι θέμα που πρέπει άμεσα να απασχολήσει το δημοσιογραφικό κόσμο, αλλά και τους ιδιοκτήτες των εφημερίδων. Δεν είναι τυχαίο ότι τις τελευταίες ημέρες το Facebook, έχοντας θορυβηθεί από το φαινόμενο των ψευδών ειδήσεων, ξεκινά καμπάνια προκειμένου να καταγράψει τις πηγές ειδήσεων που οι χρήστες εμπιστεύονται, με σκοπό να προβάλει πραγματικές ειδήσεις και να καταπολεμήσει την παραπληροφόρηση.

Επίσης, δεν είναι τυχαίο ότι οι Βρυξέλλες επιδιώκουν να επιβάλουν φόρο στο Google News και αντίστοιχες πλατφόρμες, που ενσωματώνουν ειδήσεις και τις παρέχουν δωρεάν στους χρήστες. Το σχέδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ο φόρος να καταβάλλεται στα ΜΜΕ. Την ενέργεια αυτή στηρίζουν, όπως αναμενόταν, κι όλα τα μεγάλα Μέσα.

Όμως, τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχουν ενιαία γραμμή σε αυτό το ζήτημα. Γαλλία, Ισπανία, Γερμανία είναι υπέρ του φόρου, ενώ οι σκανδιναβικές χώρες, η Ιρλανδία και η Βρετανία, όσο παραμένει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι κατά. Στο διαδικαστικό κομμάτι, για να περάσει η νομοθεσία για το φόρο, θα πρέπει να ψηφιστεί από μία ειδική πλειοψηφία, που θα περιλαμβάνει όχι μόνο την πλειοψηφία των κρατών-μελών, αλλά και το 65% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τρεις Επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έχουν εγκρίνει την επιβολή του φόρου, αλλά όχι ακόμη η σημαντική Επιτροπή Νομικών Υποθέσεων, με τους διάφορους λομππίστες να πασχίζουν να επηρεάσουν την απόφασή της.

Προσωπικά, για να έρθω και στα δικά μας, θεωρώ θετικό βήμα ότι στην τελευταία συνάντηση της ΕΣΗΕΑ, με την Ένωση Ιδιωτικών Ημερησίων Εφημερίδων, τέθηκαν στο τραπέζι θέματα, όπως αυτό της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Πρέπει όμως να ληφθούν άμεσα μέτρα, αν θέλουμε όχι μόνο να επιβιώσουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά να τονωθεί και η αξιοπιστία τους.

Η λήψη μέτρων ενίσχυσης της αναγνωσιμότητας των εφημερίδων, προκειμένου να διατηρηθούν οι θέσεις εργασίας και οι εκδότες να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους απέναντι στους εργαζόμενους, προβάλλει πλέον ως μονόδρομος. Σημαντικό θέμα προς συζήτηση, αποτελεί και η κατοχύρωση των πνευματικών δικαιωμάτων των δημοσιογράφων και η εφαρμογή του Κώδικα Αρχών και Δεοντολογίας.

Εμείς, οι δημοσιογράφοι, οφείλουμε, προκειμένου να ξεφύγουμε από τη δίνη, να σταθούμε απέναντι σε τακτικές copyright και payroll. Αλλά και οι εκδότες να ξεφύγουν από τη χρησιμοποίηση ΜΜΕ προς ίδιον όφελος,

μετατρέποντάς τα σε κρίκο του συστήματος. Παραβλέπουν ότι στο τέλος ο πολίτης ως μέρος του συστήματος θα τους αντιμετωπίσει, γυρνώντας την πλάτη και στους εκδότες και σ' εμάς, τους δημοσιογράφους.

Επίσης, με αφορμή την τοποθέτηση του Αντώνη Καρακούση, δεν μπορώ να θέσω εκτός προβληματισμού το γεγονός ότι πλέον ένα μεγάλο μέρος του Τύπου έχει περάσει έμμεσα ή άμεσα στον έλεγχο των τραπεζών. Όπως λέει και ο λαός μας, μαζί με τα ξερά καίγονται και τα χλωρά. Διότι δεν μπορεί να πούμε ότι ακόμη υπάρχουν αξιόλογες προσπάθειες ιδιοκτητών ΜΜΕ.

Θέλω να επισημάνω ότι η κρίση στον Τύπο δεν αφορά μόνο στα Μέσα. Αντιθέτως, αγγίζει θεμελιώδεις και βασικούς πυρήνες του πολιτεύματός μας. Και ταυτόχρονα αγγίζει και τους υπόλοιπους θεσμούς της πολιτείας. Δηλαδή, αγγίζει το σύνολο της πολιτείας, αλλά και της οργάνωσής της καθεαυτήν.

Ουσιαστικά, έχουμε μία πολύ μεγάλη απομείωση της εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς (τοπική αυτοδιοίκηση, κυβέρνηση, κοινοβούλιο, πολιτικά κόμματα και ΜΜΕ). Αν κάποιος πιστεύει, είτε σαν πολιτεία είτε σαν τραπεζικό σύστημα, ότι απομειώνοντας τα ΜΜΕ μπορεί να βγει αλώβητος, κάνει λάθος. Αντιθέτως, η απομείωση της εμπιστοσύνης στα Μέσα συμπαρασύρει όλο το θεσμικό εποικοδόμημα. Είναι δεδομένο ότι τα ΜΜΕ, εξαιτίας της απαξίωσης που έχουν υποστεί, πλέον δεν είναι κερδοφόρα. Και για να γίνουν, θα πρέπει να ενισχυθούν.

Η κρίση, βέβαια, που βιώνουν οι εφημερίδες στη χώρα μας, δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο. Σύμφωνα με έρευνα του Αμερικανικού Ινστιτούτου, καταγράφεται παγκοσμίως δυσaréσκεια για τη μεροληψία των ΜΜΕ. Και μάλιστα, έντονη δυσaréσκεια καταγράφεται και για τον έλεγχο της ειδησιογραφίας από τα πολιτικά κόμματα, που στην Ελλάδα δυστυχώς έφθασε το 88%. Πριν 15 χρόνια, εξαιτίας της επανάστασης στο χώρο της τεχνολογίας και των social media, πολλοί προέβλεπαν το τέλος των εφημερίδων. Όσες μέχρι στιγμής έχουν επιβιώσει πειραματίζονται συνεχώς. Ας μην ξεχνάμε όμως ότι παραμένουν η πιο έγκυρη μορφή ενημέρωσης,

καθώς έχουν μεγαλύτερη επιρροή στο κοινό από την τηλεόραση, η οποία ως κυρίαρχο σκοπό έχει την ψυχαγωγία.

Η νέα ψηφιακή εποχή έχει διευρύνει τις πλατφόρμες και έχει αλλάξει τον τρόπο που λειτουργούν οι εφημερίδες. Αυτό που ουσιαστικά έχει αποδυναμώσει τη θέση του δημοσιογράφου στα μάτια της κοινωνίας είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η δημοσιογραφία απομακρύνθηκε από τον ελεγκτικό της ρόλο και θεώρησε τα ΜΜΕ κρίκο στην αλυσίδα του συστήματος.

Γι' αυτό η πολιτεία πρέπει να καταλήξει άμεσα σε μοντέλο χρηματοδότησης του έντυπου Τύπου. Και στα βραχυπρόθεσμα μέτρα, κατά την άποψή μου, θα πρέπει να δώσει μια παράταση στις διακηρύξεις, όπως και στον επαρχιακό Τύπο, μέχρι το 2020.

Να δημοσιεύσει συνοπτικές οικονομικές καταστάσεις και πάλι όλων των εταιρειών, με σημαντικό τζίρο. Κάτι που θα συνεισφέρει και στην ενημέρωση και στη διαφάνεια, που δεν υπάρχει αυτήν τη στιγμή. Διότι από το 2012 και μετά, οποιοσδήποτε ψάξει να βρει κάποια στοιχεία για μια οποιαδήποτε επιχείρηση, δεν μπορεί να τα βρει πουθενά. Και βεβαίως, να μην είναι σήμερα οι τιμές τις οποίες δίνανε κάποιες εποχές οι επιχειρήσεις σε εφημερίδες για να δημοσιεύσουν στους ισολογισμούς τους ή τις συνοπτικές οικονομικές καταστάσεις. Αλλά πολύ, πολύ προσαρμοσμένες στα σημερινά δεδομένα. Και τέλος, να υπάρξει και μια ευνοϊκή ρύθμιση για τις οφειλές προς τα ασφαλιστικά ταμεία και την εφορία για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα να εκφράσω την πεποίθησή μου ότι ο έντυπος και ο ηλεκτρονικός Τύπος μπορεί να συνυπάρξουν. Γιατί γρήγορη πληροφόρηση δε σημαίνει απαραίτητα και ποιοτική. Το πρώτο είναι πλεονέκτημα των νέων ηλεκτρονικών ΜΜΕ. Το δεύτερο, όμως, αποτελεί ισχυρό όπλο των εφημερίδων.

Επομένως, πρέπει να συνυπάρξουν. Αν το καθένα χρησιμοποιήσει τα δικά του όπλα και η πολιτεία αποφασίσει να στηρίξει ουσιαστικά το παραδοσιακό μοντέλο του Τύπου που εμβαθύνει, θέλει χρόνο και κριτική σκέψη, απαιτεί μεγαλύτερη έρευνα από εμάς τους δημοσιογράφους. Γιατί

πάντα το παραδοσιακό θα υστερεί από το μοντέρνο σε ταχύτητα και αμεσότητα, αλλά όχι σε ποιότητα.

Περιμένουμε, λοιπόν, εμπράκτως η πολιτεία να στηρίξει τον έντυπο Τύπο, γιατί πιστεύω ακράδαντα ότι αυτός είναι τελικά που θα επαναφέρει την εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς της χώρας.

Ευχαριστώ.

2^η Ενότητα

«Πώς απειλεί η οικονομική κρίση την ανεξαρτησία των Μέσων Ενημέρωσης; Οι κίνδυνοι και ιδέες για την αντιμετώπισή τους»

Συντονίζει ο Παύλος Τσίμας

ΑΠΟ ΤΗ 2^η ΕΝΟΤΗΤΑ, ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ Κ.Κ. Γ. ΠΛΕΙΟΣ, ΚΥΡ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΟΣ, Ρ. ΚΑΜΕΝΚΑ, Π. ΤΣΙΜΑΣ, ΑΝΤ. ΠΑΝΟΥΤΣΟΣ, Π. ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗΣ, ΚΑΙ Ο Κ. Λ. ΚΟΥΣΟΥΛΗΣ.

Εισηγητής ενότητας ο **Patrick Kamenka**, εκπρόσωπος του γαλλικού δημοσιογραφικού συνδικαλιστικού οργάνου SNJ CGT στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων

Ομιλητές:

- Πάσχος Μανδραβέλης**, δημοσιογράφος «Η Καθημερινή»
- Γιώργος Πλειός**, καθηγητής τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Αντώνης Πανούτσος**, δημοσιογράφος, μέλος ΔΣ Μορφωτικού Ιδρύματος ΕΣΗΕΑ
- Κυριάκος Θεοδωρακάκος**, δημοσιογράφος ΑΠΕ, πολιτικός επιστήμων, μέλος Γενικού Συμβουλίου ΠΟΕΣΥ
- Λευτέρης Κουσούλης**, πολιτικός επιστήμων, αρθρογράφος

Παύλος Τσίμας: Είμαστε στη δεύτερη ενότητα, το δεύτερο τραπέζι. Στην προηγούμενη συζήτηση με πολλούς τρόπους προσπαθήσαμε να περιγράψουμε την πολυσχιδή κρίση που αντιμετωπίζει ο Τύπος στον κόσμο, στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, τις διάφορες όψεις τις τεχνικές, τις ηθικές και δεοντολογικές, τις πρακτικές, τις οικονομικές.

Υπάρχει ένα κεντρικό ερώτημα που εκκρεμεί από την προηγούμενη συζήτηση και είναι κατά πόσον η κρίση, η οικονομική κρίση που απειλεί την επιχειρηματική υπόσταση των Μέσων, απειλεί και τη θεμελιώδη αξία της ανεξαρτησίας των Μέσων Ενημέρωσης. Τα ΜΜΕ είναι αρκετά ανεξάρτητα, ώστε αποτελεσματικά και πρακτικά να ελέγχουν την εξουσία;

Ο βασικός εισηγητής αυτής της ενότητας είναι ο Patrick Kamenka από το γαλλικό συνδικάτο SNJ-CGT. Είναι εκπρόσωπος του SNJ-CGT στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία. Ο συνάδελφος έρχεται από τη Γαλλία, μια χώρα στην οποία αυτή η συζήτηση που κάνουμε εμείς σήμερα άνοιξε πολύ έγκαιρα, αλλά ούτε εκεί νομίζω ότι έχει τελειώσει...

Εισηγητής ο **Patrick Kamenka**, εκπρόσωπος του γαλλικού δημοσιογραφικού συνδικαλιστικού οργάνου SNJ-CGT στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων:

Σας ευχαριστώ πολύ. Σας ευχαριστώ για την πρόσκληση, είμαι ευτυχής που είμαι εδώ.

Θα ήθελα, όπως ο τίτλος το υποδηλώνει, να μιλήσω για τις συνέπειες της κρίσης στα Μέσα. Ήδη σήμερα το πρωί ειπώθηκαν αρκετά γύρω από όσα συνέβησαν στα Μέσα στην Ελλάδα και σε όλον τον κόσμο. Η ανάλυση των συνεπειών της συστημικής κρίσης από το 2008 και η απήχηση στα Μέσα ήταν ίσως αναγκαίες, για να κατανοηθεί και η αναγκαιότητα του συνδικαλισμού, προκειμένου να υποστηριχθούν κατά τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα των συναδέλφων μας.

Είμαστε λοιπόν μια δύναμη επαγρύπνησης, για να συμβάλουμε στην αφύπνιση του κοινού στους κινδύνους από αυτή την οργουελιανή κοινωνία, στην οποία φαίνεται ότι μπαίνουμε. Να έρθουμε στο υπόβαθρο της κρίσης

που ήταν η πιο σοβαρή από το 1929, είχε μια διαρκή επίδραση στις χώρες αρχίζοντας από τη διάσωση τραπεζών στις Ηνωμένες Πολιτείες, προχωρώντας στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που επέβαλαν μέτρα λιτότητας στους εργαζόμενους σε όλην την Ευρώπη, αμφισβητώντας την κοινωνικοοικονομική ισορροπία.

Ο λαός της Ελλάδας τα βίωσε αυτά. Έχει υποστεί όλες τις αρνητικές συνέπειες των υπαγορεύσεων του ΔΝΤ, τα μέτρα λιτότητας τα οποία σκοπεύουν στην αποπληρωμή ενός αβυσσαλέου χρέους. Οι Έλληνες δεν ήταν στο παραμικρό υπεύθυνοι για την κρίση και καλούνται να πληρώσουν για τις ασωτίες του πολιτικού τους συστήματος.

Ειδικές αρνητικές συνέπειες υπέστη και το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Εκεί φαίνονται ειδικά οι αρνητικές συνέπειες της κρίσης.

Η κρίση ήταν συστημική, άγγιξε όλους τους τομείς δραστηριότητας της κοινωνίας και στον τραπεζικό και ευρύτερα στον οικονομικό, στον πολιτικό, στον κοινωνικό χώρο. Τα μέτρα λιτότητας προκάλεσαν τεράστια καταστροφή στις εργασιακές σχέσεις, οδηγώντας σε ξενοφοβικά ανακλαστικά, στην άνοδο ξενοφοβικών ανακλαστικών όπως στην Πολωνία, στην Ουγγαρία, στην Τσεχία και στην Αυστρία. Ακόμη και στη Γαλλία και τη Γερμανία η άνοδος των εθνικιστικών κομμάτων, όπως το Εθνικό Μέτωπο, δείχνει ότι δεν είναι ένα φαινόμενο μόνο στην ανατολική Ευρώπη.

Γίνονται προτάσεις για τη μεταμόρφωση της Ευρώπης σε μια Ευρώπη-φρούριο, ειδικά σε ό,τι αφορά εμάς τους δημοσιογράφους και τα Μέσα καθίστανται έρμαιο αρκετών ιδιοκτητών που βρίσκονται κοντά στις πολιτικές εξουσίες. Στο χώρο των ΜΜΕ, όπως και σε άλλους τομείς, έχουμε αισθητή την παρουσία ολιγοπωλίων που είναι πανταχού παρόντα ως παράγοντες στη διαχείριση εταιρικών μοντέλων, όπως η Black Rock που διαχειρίζεται 100 δισεκατομμύρια δολάρια. Τα πιο συμβολικά παραδείγματα ήταν εξαγορές ΜΜΕ στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ήταν η εξαγορά μιας συστάδας από μικρότερα Μέσα και η συγκέντρωσή τους σε μεγάλους ιδιοκτήτες, όπως στη Γαλλία όπου

τα σχήματα τα οποία αφομοίωσαν τα μικρά Μέσα έχουν επενδύσεις και σε χώρες εκτός της Γαλλίας.

Φυσικά σε όλες αυτές τις εξαγορές διασφαλίζεται το καλύτερο συμφέρον των μεγαλομετόχων των εταιρικών σχημάτων με τεράστια μερίσματα, που προβλέπεται να φτάνουν μέχρι και το 15%, 20%, με βαρύ τίμημα προφανώς για τις θέσεις εργασίας στις αντίστοιχες εταιρείες.

Στο κοινωνικό επίπεδο, όλοι βιώσαμε στην Ευρώπη τα αποτελέσματα της κρίσης στις θέσεις εργασίας, με τις συγχωνεύσεις και το κλείσιμο εταιρειών και Μέσων. Στα γραφεία σύνταξης διαπιστώνουμε μια υπερεκμετάλλευση των δημοσιογράφων, οι οποίοι καταλήγουν να είναι άνθρωποι-ορχήστρες, να εργάζονται ταυτόχρονα σε πολλά Μέσα του ίδιου ομίλου.

Ταυτοχρόνως όμως διογκώνεται η επισφάλεια, ενώ οι μισθοί μειώνονται. Όλοι γινόμαστε σαν το εταιρικό μοντέλο της UBER, της γαλλικής εταιρείας των ταξί, η οποία λειτουργεί ως εταιρικό πρότυπο για πολλούς ομίλους. Τα δημόσια Μέσα, τα κρατικά Μέσα ραδιοτηλεόρασης αντιμετωπίζουν μειωμένα κονδύλια στους προϋπολογισμούς. Επομένως και η ποιότητα της ενημέρωσης τίθεται εν κινδύνω.

Εναντίον του επαγγέλματος ξεσπούν επίσης και οι καινούριοι νόμοι που στοχεύουν κατά της τρομοκρατίας αρχικά. Αλλά στην κατάχρησή τους θίγουν και το δικό μας επάγγελμα και έχουν συνέπειες και για τα Μέσα και για τους δημοσιογράφους και για τις επαγγελματικές ενώσεις. Επομένως πρέπει να διαφωτιστούν τα διακυβεύματα με πολύ σαφή τρόπο.

Ο νομπελίστας οικονομολόγος Γιόζεφ Στίγκλιτς συνδέει την εμφάνιση της κρίσης με την παγκοσμιοποίηση που προκάλεσε την επιτάχυνση των φαινομένων συγκέντρωσης του πλούτου. Η παγκοσμιοποίηση σε μια ανταγωνιστική αγορά ευνόησε τη γέννηση γιγάντων (Microsoft, Google) που συλλογικά καταφεύγουν στη συσσώρευση πλούτου στους φορολογικούς παραδείσους, όπως οι πρόσφατες καταγγελίες στα Panama Papers ανέδειξαν.

Ο απόηχος της παγκοσμιοποίησης στους εργαζόμενους ήταν καταστροφικός. Όταν οι εταιρείες αλλάζουν έδρα και πηγαίνουν, για παράδειγμα, σε άλλες χώρες, υποχρεώνοντας τους εργαζόμενους είτε σε παραίτηση είτε σε υποχρεωτική παρακολούθηση της πορείας της εταιρείας. Και πάλι ο Στίγκλιτς έχει πει ότι η τέταρτη εξουσία είναι βασικός πυλώνας στη λειτουργία της κοινωνίας, όμως όταν τα ΜΜΕ λαμβάνονται ως όμηροι, όταν αιχμαλωτίζονται στα χέρια των λίγων, τότε δεν είναι δυνατόν πια να παίξουν το θεσμικό τους ρόλο εντός της κοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο τα ΜΜΕ περιορίζουν το ρόλο τους στον έλεγχο των κυβερνήσεων, όπως συμβαίνει στην Τουρκία όπου συχνά φίλοι της πολιτικής εξουσίας εξαγοράζουν ΜΜΕ μετά το πρόσφατο πραξικόπημα.

Στην Ιταλία όπως ακούσαμε ο Μπερλουσκόνι επί πολύ καιρό χρησιμοποιούσε τα Μέσα των οποίων ήταν ιδιοκτήτης για προώθηση της δικής του πολιτικής καριέρας. Και προφανώς εδραίωσε την εξουσία του πάνω σε αυτά. Στην Τσεχία τα Μέσα αγοράζονται από ξένους ιδιοκτήτες και μετά την οικονομική κρίση επαναπωλούνται σε τοπικούς παράγοντες, οι οποίοι έχουν στενή σχέση με την πολιτική εξουσία. Επομένως δημιουργείται αυτό το αμαρτωλό τρίγωνο οικονομικοπολιτικής εξουσίας και ΜΜΕ. Τα όρια επίσης γίνονται δυσδιάκριτα μεταξύ του καθαρά δημοσιογραφικού έργου και του διαφημιστικού έργου.

Θα ήθελα τώρα να αναλύσω κάποιες από τις συνέπειες της κρίσης. Σε 10 χρόνια τα ΜΜΕ στη Γαλλία έγιναν ιδιοκτησία νεηλύδων του χώρου, νεοφανών επιχειρηματιών, των οποίων πολλές φορές τα κύρια επιχειρηματικά τους συμφέροντα δεν έχουν καμία σχέση και με το χώρο του Τύπου αλλά με προϊόντα πολυτελείας ή αισθητικής κ.λπ.

Το τοπίο των ΜΜΕ τροποποιήθηκε ριζικά στη Γαλλία. Εφημερίδες που δεν έχουν σημαντικά διαφημιστικά έσοδα αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Επομένως η πολυφωνία τίθεται εν κινδύνω και στη χώρα μας όπως και σε άλλες χώρες.

Διαπιστώνουμε ότι οι καθημερινές εφημερίδες εθνικής κυκλοφορίας, οι εξειδικευμένου Τύπου, όπως επίσης και τα Μέσα του περιφερειακού Τύπου αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγω υπερβολικής συγκέντρωσης. Μπορούμε να δούμε τη διάθεση μεγάλου όγκου πληροφορίας από όλους τους τομείς σε καινούρια σημεία διάθεσης, όπως πλατφόρμες βιομηχανικής παραγωγής (μηχανή αναζήτησης Google), όπου η απορρύθμιση και η απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων και της αγοράς οδήγησαν σε αναδιανομή της τράπουλας. Οι αποδόσεις των κεφαλαίων καθίστανται σχεδόν το αποκλειστικό κριτήριο, οπότε και ο Τύπος, ειδικά για τα κριτήρια των εργοδοτών, γίνεται ένα εμπόρευμα, ένα προϊόν που πωλείται όπως κάθε άλλο προϊόν.

Η εισαγωγή τέτοιων στρατηγικών σε γνωστούς γαλλικούς ομίλους, όπως ο όμιλος Λαγκαρντέρ, δείχνει πως προϊόντα πολιτισμού καθίστανται τελικά αλληλένδετα με τραπεζικές υπηρεσίες. Μια αλληλοδιαπήδηση του βιομηχανικού με το πολιτισμικό καθιστά τα όρια ακόμα πιο δυσδιάκριτα. Οδηγούμαστε σε κινδύνους για την ανεξαρτησία των δημοσιογράφων και την πολυφωνία.

Αυτό είναι ένα θέμα για το οποίο αγωνιζόμαστε εμείς οι συνδικαλιστές και στο οποίο αφορούν οι προτάσεις που θα διατυπώσω. Αδρομερώς η υποχώρηση των Μέσων μπροστά στην πίεση των αγορών και της διαφήμισης έχει τις αρνητικές συνέπειες που περιγράφουμε και για τη χώρα μου και για άλλες χώρες.

Οι δημόσιες υπηρεσίες στη Γαλλία επίσης υφίστανται δραστικές περικοπές. Στην Πολωνία μεταρρυθμίσεις στο χώρο των οπτικοακουστικών έχουν αναδείξει παρόμοιους κινδύνους, στην Κροατία επίσης και στον οπτικοακουστικό τομέα και το ραδιόφωνο. Στη Ρουμανία. Στην Ελλάδα...

Ο απολογισμός επομένως είναι ανησυχητικός και για αυτό απαιτείται η κινητοποίηση δημοσιογράφων, ενώσεων επαγγελματιών αλλά και του ευρύτερου κοινού. Κάποιες σκέψεις θα ήθελα να προτείνω προς συζήτηση που προέρχονται και από ακαδημαϊκές έρευνες σε αμερικανικά πανεπιστήμια. Θα μπορούσαμε να σκεφτούμε το ρόλο των κυβερνήσεων στο σύστημα των

ΜΜΕ για τη συνιδιοκτησία, για τη συγκέντρωση ιδιοκτησίας. Τον ανταγωνισμό για τη διαφοροποίηση των ιδιοκτησιών. Οφείλουμε να παλέψουμε λοιπόν προς αυτήν την κατεύθυνση που θα αναγνωρίζει δικαιώματα, θα δίνει αποζημιώσεις.

Ανάμεσα στους ερευνητές λοιπόν μεγαλώνει η ανησυχία. Για παράδειγμα, σήμερα η φιλική προς τους επιχειρηματίες προεδρία Τραμπ στην Αμερική προτείνει ενίσχυση των δικαιωμάτων των επιχειρηματιών σε αυτούς τους συσχετισμούς, όμως η ελευθερία της έκφρασης απαιτεί αυτά τα κανάλια ενημέρωσης να μείνουν ανεξάρτητα.

Για τη Γαλλία σίγουρα υπάρχει η ανάγκη βελτίωσης της υπάρχουσας νομοθεσίας σχετικά με τη συγκέντρωση των Μέσων σε χέρια ολίγων, ώστε να εξασφαλιστεί η πολυμορφία της γνώμης και η πολυφωνία. Η δημόσια χρηματοδότηση που αναφέρθηκε και σήμερα εδώ προηγουμένως αλλά με ασφαλιστικές δικλίδες, ώστε να μη θίγεται η ανεξαρτησία των αποδεκτών αυτής της χρηματοδότησης, θα πρέπει να εξεταστεί. Επίσης φορολογικές μειώσεις, εκπτώσεις φόρου στους πολίτες, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στο χώρο της ενημέρωσης. Παρά τους πρόσφατους περιορισμούς λόγω του αντιτρομοκρατικού νόμου, δε θα πρέπει να θίγονται βασικά δικαιώματα ενημέρωσης, επικοινωνίας.

Οι προσβολές στην ελευθερία της έκφρασης θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με ασφαλιστικές δικλίδες που θα προστατεύουν τους δημοσιογράφους ακόμη και ενώπιον δικαστηρίων όχι μόνο εκ των υστέρων, αλλά και εκ των προτέρων.

Η πολυμορφία των Μέσων θα πρέπει να τεθεί υπό μια πανευρωπαϊκή εγγύηση. Άλλες λύσεις λοιπόν είναι άξιες σκέψης προς αυτήν την κατεύθυνση. Ως συνδικαλιστής μου φαίνεται σημαντικό να σταθώ στους κινδύνους της υπερσυγκέντρωσης και να τονίσω την ανάγκη κινητοποίησης της κοινωνίας των πολιτών, μη κυβερνητικών οργανισμών, ακόμη και με ένα ψήφισμα πανευρωπαϊκό και με δημοψηφίσματα που θα οδηγήσουν τις ευρωπαϊκές

αρχές στην υιοθέτηση οδηγιών και μέτρων εναντίον της υπερβολικής συγκέντρωσης.

Πρέπει να αντιμετωπίσουμε τα αντικοινωνικά μέτρα που λαμβάνονται, να υιοθετηθούν μέτρα κατά της συγκέντρωσης σε ξένους ομίλους μέσω συμφωνιών, οι οποίες θα εγγυώνται την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων και των θέσεων εργασίας, όταν π.χ. κάποιος ξένος όμιλος εξαγοράζει πολλά ΜΜΕ.

Επίσης θα πρέπει να δοθεί προσοχή στα καθαρά τεχνικά δημοσιογραφικά επαγγέλματα. Πλάι στις επαγγελματικές ενώσεις των δημοσιογράφων να προστατευθούν οι ομάδες που πλήττονται επίσης από μέτρα λιτότητας.

Όσον αφορά στην ανεξαρτησία των Μέσων θα πρέπει να γίνονται διαβουλεύσεις με τα συνδικαλιστικά όργανα, τα οποία μονίμως προτείνουν την υιοθέτηση, την απόκτηση μιας νομικής υπόστασης στις ενώσεις συντακτών που θα τους επιτρέψει κοινή προστασία.

Είδαμε τέτοια παραδείγματα όταν είχαμε τις διαρροές υλικού στα Wikileaks ή στα Panama Papers ως προς την προστασία των αντίστοιχων πηγών. Σε ό,τι αφορά τα λεγόμενα fake news υπάρχουν πλέον προσπάθειες και από τη δική μας κυβέρνηση στη Γαλλία προς υιοθέτηση μιας νέας νομοθεσίας, όπως ανακοινώθηκε και πρόσφατα από το Γάλλο πρόεδρο, προς έλεγχο και επαλήθευση της γνησιότητας και της αλήθειας κάθε είδησης που ανήκει σε αυτή την περιοχή της γκρίζας ζώνης.

Όλα αυτά είναι ενδιαφέροντα στοιχεία. Υπάρχουν και νούμερα που τα τεκμηριώνουν. Υπάρχει ένα πρόβλημα επί ανισότητας στη λήψη επιδοτήσεων. Οι μεγαλύτερης κυκλοφορίας εφημερίδες όπως οι Monde, Figaro, Parisian έχουν σχεδόν τη μερίδα του λέοντος στις δημόσιες επιδοτήσεις, οπότε θα πρέπει να επαγρυπνούμε και ως επαγγελματικές ενώσεις για την ακριβοδίκαιη κατανομή τέτοιων κονδυλίων.

Τελειώνοντας ως προς τα πνευματικά δικαιώματα πιστεύω ότι συζητήθηκε μια πλευρά σήμερα. Δεν ξέρω πώς είναι η κατάσταση στην

Ελλάδα, αλλά σε εμάς υπάρχουν επαγγελματικές ενώσεις των συγγραφέων που κατόπιν αποδίδουν τα δικαιώματα στους συγγραφείς με συλλογική διαχείριση, ώστε μαζί με τις συνδικαλιστικές ενώσεις και τους εργοδότες και στο χώρο του Τύπου αυτά τα δικαιώματα να καταβάλλονται στους δικαιούχους δημοσιογράφους. Και γίνεται μεγάλος αγώνας να διαφυλαχθούν. Υπάρχει η διαδικασία ψήφισης οδηγιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τα δικαιώματα των παρεμφερών δραστηριοτήτων, ώστε να αντιμετωπιστεί ο ανταγωνισμός με τα μεγάλα δίκτυα (Google).

Αρχισυντάκτης στη Monde Diplomatique παρατηρούσε ότι ένα από τα πιο πολύτιμα δικαιώματα του ανθρώπινου όντος είναι η ελεύθερη επικοινωνία των ιδεών του σε μια δημοκρατική κοινωνία. Η ελευθερία του λόγου δεν είναι αντικείμενο εγγύησης μόνον, αλλά θεμελιώδες δικαίωμα, όπως και το δικαίωμα της ενημέρωσης και της προστασίας από υπερβολική συγκέντρωση, από συγχώνευση ΜΜΕ.

Οι πολίτες δεν είναι δυνατόν να δεχθούν απομείωση των δικαιωμάτων τους στην ενημέρωση και αυτό οδηγεί σε πραγματικά έντονες και δραστήριες συζητήσεις.

Πάσχος Μανδραβέλης, δημοσιογράφος εφημερίδας «Η Καθημερινή»:

Να σας μεταφέρω τη συγγνώμη του Αλέξη Παπαχελά (σημ.: κατά το πρόγραμμα ομιλητής, στη θέση του μίλησε ο κ. Μανδραβέλης). Του έτυχε κάτι έκτακτο. Οπότε... θα φάτε εμένα στη μάπα.

Λοιπόν, μιλάμε για την οικονομική κρίση και τη στήριξη των εφημερίδων και περιοδικών στην εποχή της κρίσης. Και κάνουμε μια συζήτηση, η οποία άπτεται της διεθνούς κρίσης του Τύπου και όλα αυτά τα προβλήματα που ο Γάλλος συνάδελφος πολύ καλά μας είπε. Αναρωτιέμαι όμως το εξής, για ποια κρίση του ελληνικού Τύπου μιλάμε; Μιλάμε για την κρίση του ελληνικού Τύπου, η οποία από το 1990 μέχρι το 2009 πριν νιώσουμε την (οικονομική) κρίση έχασε το 90% της κυκλοφορίας του και δεν κάναμε μια ημερίδα για αυτό. Οι εφημερίδες πουλούσαν 1.000.000 φύλλα το 1989 και το 2009 πουλούσαν συμβολικά 150.000. Όσο πουλούσε η πρώτη εφημερίδα στο παρελθόν, που ήταν «Τα Νέα».

Άρα λοιπόν μιλάμε για την κρίση του Τύπου, αλλά πρέπει να μιλήσουμε για την κρίση, αν μιλήσουμε για την κρίση του ελληνικού Τύπου, καθώς έχει κάποια χαρακτηριστικά με την κρίση του διεθνούς Τύπου. Σαφώς υπάρχει το διαδίκτυο, σαφώς υπάρχει η τηλεόραση, οι καινούριες πλατφόρμες. Σημειωτέον ούτε αυτά τα συζητήσαμε. Όταν ήρθε το διαδίκτυο, όταν ήρθε η ελεύθερη τηλεόραση, πάλι τα συνδικαλιστικά μας όργανα, εμείς οι δημοσιογράφοι, δε συζητήσαμε τι θα κάνουμε.

Συνεπώς πρέπει να μιλήσουμε ειδικά για τον ελληνικό Τύπο και μετά να λύσουμε και τα προβλήματα που φέρνουν οι ψηφιακές πλατφόρμες, οι πολυεθνικές ο καπιταλισμός, η παγκοσμιοποίηση κ.λπ. Και να μιλήσουμε λοιπόν για τα προγράμματα στήριξης εφημερίδων και περιοδικών που χρειάζονται. Ξεκινώ με το γεγονός ότι χρειάζονται. Μα με συγχωρείτε, μέχρι πρόσφατα, τα τελευταία 30 χρόνια άρχισε να περικόπτεται η στήριξη του ελληνικού Τύπου και των ελληνικών ΜΜΕ. Είχαμε το Αγγελιόσημο που επιδοτούσε τα Ταμεία μας, είχαμε την Ολυμπιακή που μετέφερε δωρεάν ή με κάποιο συμβολικό αντίτιμο τις εφημερίδες μας, είχαμε φοροαπαλλαγές

δημοσιογράφων, είχαμε το 2% του τζίρου των επιχειρήσεων ΜΜΕ αφορολόγητο. Είχαμε υποχρεωτικές δημοσιεύσεις ισολογισμών, διακηρύξεων κ.λπ. με δισεκατομμύρια τζίρο.

Είχαμε παλαιότερα απαλλαγές των επιχειρήσεων Τύπου από τέλη τηλεφωνίας και ρεύματος. Είχαμε δωρεάν θεάματα εμείς οι δημοσιογράφοι και δωρεάν μετακίνηση στις μεταφορές ακόμα και στα αεροπλάνα. Είχαμε και δάνεια από κρατικές τράπεζες που οι δημοσιογράφοι παίρναμε χαμηλότοκα. Και είχαμε βεβαίως και το μεγάλο δώρο της πολιτείας προς τις εκδοτικές επιχειρήσεις που ήταν οι συχνότητες. Δώρο κανονικό, χωρίς να πληρώνουν μία. Αυτό σημαίνει ότι κάναμε καλύτερες εφημερίδες; Κάναμε πιο υγιείς επιχειρήσεις, οι οποίες αντέξανε την κρίση; Μας είπε ο κ. Πλειός ότι τα μεγαλύτερα μαγαζιά καταρρεύσανε ξαφνικά με ένα φύσημα αέρα.

Αλλά να πούμε και το άλλο. Γίναμε εμείς καλύτεροι δημοσιογράφοι; Οι εφημερίδες, τις οποίες προτιμούσε ο κόσμος, έγιναν καλύτερες; Η στήριξη των εφημερίδων και περιοδικών στην εποχή της δικής μας κρίσης, η οποία δεν ξεκινάει τώρα, έχει καμιά 20ετία που τρέχει, δε μας έκανε καλό. Δεν έκανε καλύτερες τις εφημερίδες. Δε μας έκανε καλύτερους δημοσιογράφους.

Έχουμε αναρωτηθεί ποτέ ότι σε όλες τις πολυεθνικές εταιρείες οι οποίες πουλάνε τσιμέντο έχουν προγράμματα διαρκούς επιμόρφωσης του προσωπικού τους πάνω στα θέματά τους, έτσι; Εμείς οι δημοσιογράφοι; Δεν ξέρω αν υπάρχει κανείς εδώ πέρα, ο οποίος τα τελευταία χρόνια ή τα χρόνια της καλής εποχής επιμορφώθηκε σε κάτι. Οι επιχειρήσεις στο εξωτερικό, τα τσιμέντα, ο Τιτάν στέλνει τα στελέχη του, τους υπαλλήλους του στο εξωτερικό να μάθουν καινούριες τεχνικές, να μάθουν τις καινούριες τάσεις της αγοράς. Πήγε κάποιος από εμάς; Εμείς είμαστε βέβαια που σηκώνουμε το δάκτυλο ότι χρειάζεται διαρκής επιμόρφωση.

Επιχειρήσεις που πουλάνε βερίκοκα έχουν τμήματα human management resources, δηλαδή διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού. Οι εφημερίδες, τα ΜΜΕ που διαχειρίζονται το ανθρώπινο δυναμικό, πουλάνε

ανθρώπινο δυναμικό, που λάνε εμάς, το μυαλό μας, δεν έχουν αυτό το τμήμα. Θα μας έσωζε; Δε θα μας έσωζε, αλλά το επισημαίνω ως τάση.

Οι επιχειρήσεις του ελληνικού Τύπου τι έκαναν; Πληρώνανε τους δημοσιογράφους φθηνά, για να μπορούν αυτοί να δουλεύουν και αλλού, όχι αναγκάζοντάς τους να δουλεύουν σε πολλές δουλειές, κάνοντας δουλειά του ποδαριού σε βάρος του προϊόντος τους. Και εμείς δε διαμαρτυρηθήκαμε. Βεβαίως αυτοί επιχειρηματίες είναι...

Δε σας κάνει εντύπωση το γεγονός ότι σε μια αγορά που συρρικνωνόταν διαρκώς οι κυκλοφορίες χρόνο με το χρόνο κατά 50.000-100.000 οι εφημερίδες πληθαίνανε; Γιατί; Διότι υπήρχε όλη αυτή η στήριξη του κράτους, αφανής διά της διαπλοκής και εμφανής διά όλων αυτών που είπαμε. Η εν λόγω στήριξη δημιουργούσε μια στρέβλωση: «βγάλε εφημερίδα και μη σε νοιάζει αν θα πουλήσεις, μη σε νοιάζει αν θα έχεις δημοσιογράφους, μη σε νοιάζει αν θα είναι εγγράμματοι οι δημοσιογράφοι που έχεις, μη σε νοιάζει αν αυτοί θα δουλεύουν και σε 8 ακόμα δουλειές και σε γραφεία Τύπου και θα είναι και υπάλληλοι υπουργών και όλες αυτές τις ασθένειες».

Δε μας ένοιαζε το περιεχόμενο. Βάζω και εμάς τους δημοσιογράφους μέσα, έτσι; Πλην ελαχίστων εξαιρέσεων που φώναξαν, είπαν. Ιστορίες, φασαρίες. Ως χώρος δεν αντιμετωπίσαμε ποτέ τη δική μας κρίση του Τύπου. Συνεπώς, θα είχα πολλά να πω για την έρευνα του κ. Πλειού, αλλά εδώ υπάρχει κάτι περίεργο. Υπάρχει η ανεξαρτησία στα mainstream Μέσα, ανεξαρτησία των δημοσιογράφων.

Μου έκανε εντύπωση ένα πράγμα. Την εποχή της κρίσης είχαμε το κανάλι των μεγάλων εκδοτών, των μεγάλων επιχειρηματιών της χώρας (Μπόμπολας, Λαμπράκης, Βαρδινογιάννης κ.ά.). Το κεφάλαιο, έτσι; Προσωποποιημένο το κεφάλαιο. Το 2011 τέθηκε ένα ζήτημα αποκρατικοποίησης 50 δισεκατομμύριων κρατικής περιουσίας. Και βγήκε το μεγάλο κανάλι των Ελλήνων επιχειρηματιών να ουρλιάζει ότι θέλουν να μας πουλήσουν και τα τασάκια. Μπορούμε να καταλάβουμε πώς γίνεται το κεφάλαιο, το κακό κεφάλαιο που πίνει το αίμα με το μπουρί της σόμπας, να

μη θέλει τις αποκρατικοποιήσεις; Βλέπουμε εφημερίδες κεντροαριστερές παλαιότερα να στηρίζουν τη Δεξιά μόλις είναι να πάει στην κυβέρνηση και μετά να βρίζουν τη Δεξιά ή το ΣΥΡΙΖΑ ή δεν ξέρω ποιον άλλον μόλις πάει ο άλλος! Άρα λοιπόν υπάρχει εξάρτηση του ελληνικού Τύπου, υπάρχει κρίση στον ελληνικό Τύπο, διότι ήταν τόσο πολλή αγκαλιά με το κράτος. Είτε διά της διαπλοκής είτε διά των εμφανών ενισχύσεων.

Θέλω να πω και κάτι για τα συγγραφικά δικαιώματα στην Ελλάδα. Είναι κάτι, το οποίο επίσης δε συζητήσαμε. Δεν κάναμε έναν οργανισμό συλλογικής διαχείρισης των δικαιωμάτων, αλλά μου κάνει εντύπωση ότι φορείς κρατικοί όπως είναι η ΕΡΤ ή το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων θέλουν να πληρώνονται για τα δικαιώματά τους. Όχι, τα έχουνε πληρωθεί διά της φορολογίας.

Επομένως το κρατικό περιεχόμενο, το περιεχόμενο που προάγεται από κρατικούς φορείς που ο Έλληνας φορολογούμενος το πλήρωσε από την τσέπη του, πρέπει να είναι δωρεάν σε όλους.

Σας ευχαριστώ.

Γιώργος Πλειός, καθηγητής τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών:

Κατ' αρχάς να ευχαριστήσω τους διοργανωτές, την ΕΣΗΕΑ για αυτήν την τιμητική πρόσκληση σε αυτήν τη συζήτηση, η οποία αφορά κεφαλαιώδη, κομβικά ζητήματα του Τύπου συνολικά, ιδιαίτερα σήμερα. Πάντοτε αυτά τα ζητήματα ήταν σημαντικά, ιδιαίτερα όμως σήμερα.

Πριν ξεκινήσω, να κάνω μία βασική διάκριση. Να διακρίνουμε την ανεξαρτησία από την ουδετερότητα. Ακόμα και αν θεωρητικά υπάρχει ανεξαρτησία, προσωπικά δεν πιστεύω, θα το εξηγήσω σε λίγο, ότι δεν υπάρχει απόλυτη ανεξαρτησία, τίποτε δεν είναι απόλυτο άλλωστε, είναι κάτι διαφορετικό από την ουδετερότητα. Ουδετερότητα δεν υπάρχει ακόμα και αν θεωρητικά υπάρχει απόλυτη ανεξαρτησία. Δηλαδή ο δημοσιογραφικός λόγος, είτε είναι ρεπορτάζ είτε είναι καταγραφή στοιχείων είτε είναι άρθρο γνώμης ή οτιδήποτε άλλο, λίγο ή πολύ θα συμπίπτει, θα προσεγγίζει, θα συγγενεύει με κάποιες από τις αντιτιθέμενες, κατά κανόνα, απόψεις που υπάρχουν στο χώρο της δημοσιογραφίας, όπως φυσικά και σε κάθε άλλο χώρο στις κοινωνίες που ζούμε. Σε ό,τι αφορά τώρα την ίδια την ανεξαρτησία θα την καταλάβαινα ως τη δυνατότητα αλλά και την ικανότητα, διότι η ανεξαρτησία δεν προϋποθέτει μόνο τη θεσμική δυνατότητα, προϋποθέτει να έχεις και τους πόρους να παίρνεις αποφάσεις κατά αυτόνομο τρόπο.

Άρα, λοιπόν, μιλάμε και για την ικανότητα των ΜΜΕ να λαμβάνουν στρατηγικές και άλλες αποφάσεις που αφορούν στην καθημερινή τους δραστηριότητα, την εκδοτική τους πολιτική, την καθημερινή στρατηγική τους, χωρίς την τυπική ή και την άτυπη υπακοή σε εξωτερικές εντολές. Ανεξαρτήτως το πώς αυτές οι εντολές, εντός ή εκτός εισαγωγικών, διατυπώνονται. Αν πρόκειται για συστάσεις, αν πρόκειται για παρακλήσεις ή παράκληση, για επιθυμίες, για απειλή, για χρηματισμό ή οτιδήποτε άλλο. Το θεμελιώδες ερώτημα εδώ, που ισχύει και σήμερα και σε όλες τις εποχές, είναι αν κατ' αρχήν η ανεξαρτησία του Τύπου και των ΜΜΕ συνολικά είναι δυνατή. Νοητή είναι. Δυνατή δεν ξέρουμε αν είναι.

Θα λέγαμε ότι υπάρχουν δύο επίπεδα, στα οποία κάποιος αναζητεί την ανεξαρτησία του Τύπου. Πρώτον μεταξύ των επιχειρηματικών πολιτικών και άλλων οργανισμών και των οργανισμών του Τύπου, κάτι στο οποίο αναφέρθηκε εκτενώς ο προηγούμενος ομιλητής. Και δεύτερον, στην ανεξαρτησία του δημοσιογράφου εντός του οργανισμού, στον οποίο εργάζεται. Είναι η άλλη όψη, στο εσωτερικό του οργανισμού. Η μία είναι η εξωτερική όψη, η εξωτερική ανεξαρτησία, και η άλλη είναι η εσωτερική ανεξαρτησία. Συνήθως, και αναφέρομαι τη βιβλιογραφία, όταν μιλάμε για ανεξάρτητη δημοσιογραφία, για ανεξάρτητα Μέσα, για ανεξαρτησία των Μέσων, εννοούμε την πρώτη μορφή, την εξωτερική μορφή, την εξωτερική ανεξαρτησία, την οποία πολλοί την ταυτίζουν και με την εναλλακτική δημοσιογραφία, τα εναλλακτικά Μέσα είτε είναι σύγχρονα είτε είναι παραδοσιακά. Θα ήθελα να πω ότι από πολιτική άποψη, αν και αυτό μοιάζει με μία μεγάλη ανατροπή στην πορεία των σκέψεων που εκθέτω, ότι η πεμπτοσύνη της δημοκρατίας δε φαίνεται στην ύπαρξη ΜΜΕ, αλλά στη δυνατότητα ύπαρξης ανεξαρτήτων Μέσων. Και αυτό είναι συγκριτικό μέγεθος, λέω ξανά ότι δεν είναι απόλυτο.

Πόσο σύνθετο ή πόσο πολύπλοκο είναι, νομίζω ότι το ξέρετε καλύτερα από εμένα, απλώς είναι ρητορικό αυτό το οποίο λέω, το θέμα της ανεξαρτησίας, το πρόβλημα της ανεξαρτησίας. Το συμπέρασμα από μία τέτοια προσέγγιση είναι ότι η ανεξαρτησία είναι μάλλον κάτι ιδανικό. Κάτι μάλλον άπιαστο κατά την ίδια έννοια κατά την οποία είναι και η αντικειμενικότητα, τουλάχιστον κατά μία προσέγγιση στις κοινωνικές επιστήμες, στις δημοσιογραφικές σπουδές και αλλού.

Η ανεξαρτησία, λοιπόν, είναι υπό αναζήτηση. Με δύο λόγια δεν υπάρχει η πλήρης ανεξαρτησία, η απόλυτη, για να είμαι σαφής, κατά την ίδια έννοια που δεν υπάρχει αντικειμενικότητα και κατά την ίδια έννοια που δεν υπάρχει ευτυχία. Η αντικειμενικότητα, λοιπόν, είναι σαν την ευτυχία. Την αναζητούμε, αλλά μάλλον δεν υπάρχει. Ωραία, εδώ μία κυρία λέει ότι δεν υπάρχει, οπότε ακολουθώ τη γνώμη της και με τα δύο χέρια. Λοιπόν, δεν υπάρχει.

Συγκριτικά μεγαλύτερη ανεξαρτησία, και αυτό είναι παράδοξο, υπάρχει πότε; Όταν οι δημοσιογράφοι, ο οργανισμός ταυτίζεται αξιακά και ιδεολογικά με τους εξαρτησιογόνους παράγοντες, όταν εσωτερικά ο ίδιος εσωτερικά, λόγω των αξιών και της ιδεολογίας του, ταυτίζεται με τους εξωτερικούς οργανισμούς, με ένα πολιτικό κόμμα, με μία εκκλησία ή με οτιδήποτε άλλο, αν προτιμάτε. Και εδώ ένα τέτοιο παράδειγμα είναι τα λεγόμενα κομματικά έντυπα. Τα κομματικά έντυπα μπορεί κάποιος να τα δει από δύο διαφορετικές οπτικές γωνίες. Είτε με απόλυτα εξαρτημένους δημοσιογράφους εκεί είτε με ανεξάρτητους γιατί πιστεύουν σε αυτό που κάνουν, δεν τους το επιβάλλει κανένας. Το ίδιο ισχύει και για τους στρατευμένους δημοσιογράφους και δεν εννοώ απαραίτητα τη λεγόμενη ενσωματωμένη δημοσιογραφία. Εννοώ τη συνήθη, την τρέχουσα δημοσιογραφία.

Μία άλλη περίπτωση, στην οποία είναι μεγαλύτερη η ανεξαρτησία στα Μέσα, είναι όταν δεν εξαρτώνται από τους «εξαρτησιογόνους» παράγοντες. Και σε αυτή την περίπτωση μιλάμε για τα Μέσα δημόσιας υπηρεσίας, τα Μέσα όπως θα έπρεπε να είναι, όχι όπως είναι πολλές φορές στην πράξη. Καθώς επίσης και για τα Μέσα μη κερδοσκοπικών οργανισμών, κοινωνικών οργανώσεων κ.λπ.

Σκεφτείτε, λοιπόν, για παράδειγμα, ότι έχετε ένα σύλλογο των κατοίκων των Φιλιατρών που ζουν στην Αθήνα ή στην Αττική και εκδίδουν ένα περιοδικό. Ωραία. Δεν υπάρχει κάποιου είδους εξάρτηση εδώ πέρα. Οι άνθρωποι το κάνουν γιατί πιστεύουν σε κάτι και το κάνουν όσο πιστεύουν. Είναι περισσότερο ένα χόμπι και όχι μια επαγγελματική δραστηριότητα. Το ερώτημα είναι αν υπάρχει εξάρτηση ή ανεξαρτησία, μάλλον, στο mainstream, για να το πω πολύ σύντομα, Τύπο. Και εδώ είναι που είπαμε ότι απόλυτη ανεξαρτησία δεν υπάρχει. Το ερώτημα, λοιπόν, δεν είναι αν υπάρχει ανεξαρτησία αλλά τι είδους εξάρτηση υπάρχει ή τι είδους ανεξαρτησία υπάρχει. Μπορούμε να το δούμε και αντίστροφα αυτό.

Για να έρθουμε τώρα στην κρίση, για να δούμε τι συμβαίνει, αν μπορούμε να δούμε τι συμβαίνει, γιατί πολλές γωνίες αυτού του ερωτήματος είναι ακόμα σκοτεινές και θα περάσουν πολλά χρόνια μέχρι να μάθουμε όλες

τις λεπτομέρειες, αν τις μάθουμε ποτέ. Γιατί δεν ξέρουμε αν αυτοί που τις ζουν θα τις πουν κάποτε, όχι επειδή φοβούνται αλλά πολλές φορές επειδή ίσως ντρέπονται.

Η κρίση, λοιπόν, το ξέρουμε, φέρνει μείωση των εσόδων με διάφορους τρόπους, αύξηση του δανεισμού. Στους δημοσιογράφους εκτός από απόλυση φέρνει κάτι εξίσου τρομακτικό, την απειλή της απόλυσης, γιατί ο δημοσιογράφος που έχει απολυθεί δε γράφει. Ο δημοσιογράφος ο οποίος όμως κινδυνεύει να απολυθεί μπορεί να γράψει. Συνολικά, λοιπόν, η κρίση αυξάνει την οικονομική εξάρτηση των Μέσων και των δημοσιογράφων από την άλλη πλευρά, βεβαίως, και μειώνει την ταύτιση με τους εξαρτησιογόνους παράγοντες. Ακόμα και ο δημοσιογράφος, ο οποίος ενδεχομένως ταυτιζόταν με έναν πολιτικό φορέα, σε συνθήκες κρίσης αμφιβάλλει, γίνεται πιο επικριτικός από ό,τι ήταν ή γίνεται επικριτικός αν δεν ήταν. Αυτό, λοιπόν, μειώνει την ταύτιση. Και η μείωση της ταύτισης, λοιπόν, θέτει σε κίνηση τους εξαρτησιογόνους παράγοντες που μπορούν να δημιουργήσουν αυτή την παρέμβαση με οποιοδήποτε τρόπο.

Πάμε, λοιπόν, να δούμε μερικά στοιχεία των επιπτώσεων της κρίσης στα ΜΜΕ των χωρών που είναι σε κρίση οικονομική, όχι σε πολιτική. Δηλαδή δεν αναφέρομαι στην Τουρκία, για παράδειγμα, όπου το πρόβλημα της εξάρτησης των Μέσων είναι δραματικό, τρομακτικό, είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα στην Ευρώπη και σας το λέω με την προηγούμενη ιδιότητα αυτό. Δεν αναφέρομαι στην Πολωνία, επίσης, δεν αναφέρομαι στην Ουγγαρία, επίσης. Και δεν αναφέρομαι και σε μία σειρά άλλες χώρες για συντομία. Ή στη Ρωσία και σε άλλες χώρες. Δεν είναι μόνον αυτές. Ενδεικτικά τις αναφέρω, για να είμαι σαφής.

Μεγάλη μείωση των διαφημιστικών εσόδων παρατηρούμε σε βασικές χώρες της νότιας Ευρώπης. Τα πρώτα τρία χρόνια, τα πρώτα δύο χρόνια στην πραγματικότητα της κρίσης στην Ευρώπη μεσοσταθμικά μειώθηκαν κατά 3,1% τα διαφημιστικά έσοδα. Στην Ελλάδα, την 5ετία 2007-2012, ήταν 63% η μείωση των διαφημιστικών εσόδων. Εκτός από την Ελλάδα, στην Ισπανία έχουμε μία πάρα πολύ μεγάλη κρίση στο χώρο του Τύπου λόγω της

οικονομίας. Και οι πωλήσεις και τα κέρδη γνωρίζουν, επίσης, μία πολύ μεγάλη μείωση στις χώρες που είναι σε κρίση. Βλέπουμε, για παράδειγμα, ότι μόνο σε ένα χρόνο στην Ελλάδα το 2010, μιλάμε για την αρχή της κρίσης, είχαμε μείωση 21% περίπου. Ενώ τα κέρδη την ίδια χρονιά, την ίδια περίοδο, τα κέρδη μειώθηκαν κατά 137%. Στην Ιταλία επίσης είχαμε σημαντική μείωση των πωλήσεων την 3ετία 2008-2012, στην Ισπανία επίσης, ειδικά στις εφημερίδες. Μεσοσταθμικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση 12%.

Αντιλαμβάνομαι και είναι λογικό ότι η κρίση αυτή του Τύπου, η μείωση των πωλήσεων και συνεπώς των κερδών δεν προκύπτει μόνο, δεν έρχεται μόνο από την κρίση, έρχεται και από τεχνολογικούς παράγοντες. Ωστόσο αυτοί οι δύο παράγοντες δεν είναι ανεξάρτητοι. Όταν η κρίση δημιουργεί οικονομικές δυσκολίες, πιο εύκολα προσφεύγει κανείς στις νέες τεχνολογίες για να την ξεπεράσει και αυτό ανακυκλώνεται. Δημιουργείται δηλαδή ένας φαύλος κύκλος οικονομικών και πολιτικών αιτιών και τεχνολογικών δεδομένων από την άλλη.

Αυτό βεβαίως φέρνει την κατάρρευση πολλών μιντιακών οργανισμών. Στην Ελλάδα είχαμε τα τελευταία χρόνια τη διακοπή της κυκλοφορίας 50 εφημερίδων, 48 στην Αττική, δηλαδή των λεγόμενων αθηναϊκών, και 2 στη Θεσσαλονίκη. Είχαμε τη διακοπή λειτουργίας 2 τηλεοπτικών σταθμών, 9 ραδιοφωνικών σταθμών και βεβαίως είχαμε τη διακοπή λειτουργίας, το κλείσιμο της ΕΡΤ, με πολλούς να πιστεύουν (και προσωπικά συμμερίστηκα αυτήν την άποψη) ότι έκλεισε για πολιτικούς λόγους.

Αυτά έφεραν και κάποιες εξαγορές. Στην Ισπανία, για παράδειγμα, πρέπει να ξέρουμε ότι το χρέος των ΜΜΕ ανταλλάχθηκε με μετοχές. Δηλαδή, τα Μέσα που χρωστούσαν σε τράπεζες έδωσαν το χρέος και οι τράπεζες πήραν στα χέρια τους τις μετοχές των Μέσων έναντι του χρέους, το οποίο όφειλαν τα ΜΜΕ στις τράπεζες. Μεγαλύτερος πρωταγωνιστής, εκ μέρους των τραπεζών, αναδείχθηκε η Caixa Bank, αν τη λέω σωστά, η οποία δραστηριοποιείται στην Ιβηρική, τόσο στην Ισπανία όσο και στην Πορτογαλία. Και είχαμε, τέλος πάντων, συγκέντρωση. Αυτό το στοιχείο αφορά στην

περίοδο, που πουλιόταν στην Ελλάδα το Mega και το Star ή την περίοδο που συζητούσαμε για τη συγχώνευση.

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα ειδικότερα τα στοιχεία που έχουμε δείχνουν ότι τρεις από τους μεγαλύτερους οργανισμούς MME είχαν ίδια κεφάλαια λιγότερα από 10% το 2013. Και το λέω το 10% γιατί τόσο απαιτούσε ο νόμος, όχι γιατί έχω κάποια ιδιοτροπία εγώ. Το 2010, οι συνολικές τους οφειλές ήταν κάτι παραπάνω από 3 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ το 2013 νεότερα στοιχεία έδειχναν ότι είχε μειωθεί αυτό το οφειλόμενο ποσό, αλλά πρέπει να περιλάβουμε εδώ και τα χρέη Μέσων που εν τω μεταξύ έκλεισαν.

Επίσης έχουμε δραματική μείωση της οπτικοακουστικής παραγωγής και στην Ιταλία, σε ένα χρόνο κατά 24%. Στην Ιταλία βλέπουμε ότι αν συγκρίνουμε την οπτικοακουστική παραγωγή του 2010 με του 2015 σε ό,τι αφορά την επίγεια τηλεόραση είναι 20%, στην επί πληρωμή τηλεόραση είναι μικρότερο, πολύ μικρότερο, και συνολικά η μείωση είναι άνω του 10%. Στην Ελλάδα την περίοδο 2009-2010 έχουμε 50% μείωση της οπτικοακουστικής παραγωγής. Το ίδιο και το 2011 και το 2012. Δηλαδή το 17% δεν είναι σε σχέση με πριν από το 2009, είναι επί του 50% συν 17,1% και το 2012-2013 είχαμε συν 16% περίπου σε σχέση δηλαδή με το προηγούμενο.

Με δύο λόγια, δηλαδή, οι επαγγελματίες οπτικοακουστικής παραγωγής δεν είναι σε καλύτερη θέση από τους δημοσιογράφους. Αν τους εξαιρέσουμε, είναι επίσης σε πάρα πολύ δεινή θέση, εφόσον το δούμε από τη σκοπιά της απασχόλησης. Και βεβαίως αυτό που μόλις προείπα μεταφράζεται σε δραματική ανεργία για τους δημοσιογράφους, για τους Έλληνες δημοσιογράφους. Τα στοιχεία αυτά είναι είναι μόνον από την ΕΣΗΕΑ. Αντιλαμβάνεστε και εσείς καλύτερα από εμένα ότι είναι ενδεικτικά και μόνο, δηλαδή μία μυρωδιά των πραγματικών στοιχείων, δεν είναι τα πραγματικά στοιχεία. Λείπουν τα στοιχεία των άλλων ή των υπολοίπων Ενώσεων και λείπουν προφανώς και στοιχεία τα οποία δεν έχουν δηλωθεί.

Μεγάλη είναι η ανεργία και στις άλλες χώρες της νότιας Ευρώπης, οι οποίες βίωσαν και βιώνουν ακόμα την κρίση. Βλέπετε, λοιπόν, ότι 8.000

Ισπανοί δημοσιογράφοι την περίοδο 2008-2013 έμειναν άνεργοι, ενώ οι μισοί σχεδόν, το 41% των Ισπανών δημοσιογράφων, θεωρούν ότι η επερχόμενη ανεργία είναι το κυριότερο πρόβλημα, το οποίο πρόκειται να αντιμετωπίσουν τα επόμενα χρόνια. Μεγάλο είναι το πρόβλημα και στην Ιταλία, όπου ένα πολύ μεγάλο μέρος των δημοσιογράφων στην πραγματικότητα δεν είναι δημοσιογράφοι, είναι κάτι άλλο, μεταξύ άλλων κάνουν και δημοσιογραφία, δηλαδή οι δημοσιογραφούντες ή οι δημοσιολογούντες δεν είναι δημοσιογράφοι. Δεν είναι η κατηγορία της δημοσιογραφίας των πολιτών αυτό, είναι κάτι διαφορετικό. Υπάρχει και στην Ελλάδα. Το ξέρετε.

Μεγάλες δραματικές αλλαγές έχουμε και στο περιεχόμενο των Μέσων, με μείωση, μεγάλη μείωση των ανταποκριτών στα έντυπα και ηλεκτρονικά Μέσα λόγω του κόστους. Και σε ό,τι αφορά τα οπτικοακουστικά έχουμε την προσφυγή σε εξωτερικές παραγωγές, το outsourcing, και την προσφυγή στο φθηνό πρόγραμμα, την εισαγωγή δηλαδή φθηνού προγράμματος από το εξωτερικό. Καθώς επίσης και την προσφυγή σε μεγαλύτερη δραματοποίηση, άρα και πιο συναφή θέματα, δηλαδή εγκλήματα, συγκρούσεις, ατυχήματα, δολοφονίες ό,τι μπορείτε να φανταστείτε. Και πολύ περισσότερο reality, βεβαίως, στην τηλεόραση.

Σε ό,τι αφορά τώρα, εκείνο που ενδιαφέρει περισσότερο τους δημοσιογράφους, δηλαδή το δημοσιογραφικό λόγο και την κάλυψη των γεγονότων, την πραγματικότητα αν θέλετε, εδώ βλέπουμε, θα μπορούσε κάποιος να πει, ίσως και με μία δόση υπερβολής, ότι παρατηρούμε το θάνατο όχι της αντικειμενικότητας, της αμεροληψίας. Αν η αμεροληψία ήταν η σωτηρία από την έλλειψη αντικειμενικότητας, ακόμα και αυτή πλέον η αμεροληψία είναι υπό διαπραγμάτευση ή προς συζήτηση. Και έχουμε βεβαίως και μείωση του κοινού στην Ελλάδα, η οποία είναι μεταβαλλόμενη. Και στην Ιταλία το ίδιο.

Δεν πρέπει να ξεχάσουμε εδώ, δεν πρέπει να αφήσουμε εκτός πλάνου δηλαδή, την ανεξαρτησία του Τύπου, και τις παραβιάσεις της ελευθερίας του Τύπου. Ένα πολύ μεγάλο αριθμό παραβιάσεων της ελευθερίας του Τύπου είχαμε το 2012, το 2014 επίσης. Είναι διάφορες κατηγορίες, επιθέσεις

εναντίον δημοσιογράφων, περιπτώσεις λογοκρισίας, άδικη προσαγωγή των δημοσιογράφων από την αστυνομία και δολοφονίες.

Αναφέρω την δολοφονία του Φύσσα. Εδώ πρέπει να πω κάτι που νομίζω ότι έχει σημασία. Η δολοφονία του Φύσσα μπορεί να ήταν και πολιτική δολοφονία, μπορεί να είναι πολλά πράγματα. Πάνω από όλα είναι έγκλημα κατά της ελευθερίας του λόγου. Γιατί ο Φύσσας δε δολοφονήθηκε για τη μουσική του ούτε για τις πολιτικές του απόψεις. Δεν ήταν δημοσιογράφος. Δολοφονήθηκε γιατί έλεγε ελεύθερα τις απόψεις του. Είναι βαρύτερο έγκλημα από τη δολοφονία ενός δημοσιογράφου, ο οποίος δημοσιεύει τα ευρήματα της έρευνάς του. Γιατί είναι έγκλημα εναντίον οποιουδήποτε μπορεί να έχει άποψη και να την εκφράζει.

Τώρα σε ό,τι αφορά την κάλυψη, γιατί αυτό είναι πολύ σημαντικό, της κρίσης σε περίοδο κρίσης, στο Εργαστήριο, το οποίο έχω την τιμή να διευθύνω στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, από την πρώτη κιόλας στιγμή που η Ελλάδα μπήκε σε κρίση (2010), ξεκινήσαμε να μελετάμε τη σχέση κρίσης και Τύπου και ΜΜΕ συνολικότερα όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες, όπως στην Ιταλία, όπως στη Γαλλία, στη Μεγάλη Βρετανία, στη Γερμανία. Και έχουμε πάρα πολλά ευρήματα. Το 2010 τα ΜΜΕ στη χώρα μας, τη Γερμανία και τη Γαλλία κατέγραψαν ως πτυχές της κρίσης σε μεγαλύτερο ποσοστό το χρέος, τις τράπεζες, την αδυναμία δανεισμού. Το 2012, εδώ έχει ενδιαφέρον, οι πτυχές της κρίσης ή τουλάχιστον της χώρας σε κρίση που καλύφθηκαν περισσότερο ήταν η εγκληματικότητα, οι μειώσεις των μισθών, το μεταναστευτικό και η στρατηγική των κομμάτων. Η φτώχεια, η ακρίβεια, η ανεργία, η φοροδιαφυγή, όλα αυτά καλύφθηκαν πολύ λιγότερο. Το ερώτημα είναι κατά τα ΜΜΕ ποιος φταίει για την κρίση και για τις όψεις που καλύφθηκαν. Το 2010 η απάντηση είναι κατηγορηματική: οι τεμπέληδες Έλληνες. Και εδώ πρέπει να σας πω κάτι το οποίο με σόκαρε και εμένα τον ίδιο στη διαδικασία της έρευνας. Τα ελληνικά Μέσα υιοθετούσαν πιο πολύ από τα γερμανικά και τα γαλλικά τη θεωρία του τεμπέλη Έλληνα. Δεν το περίμενα. Περίμενα να είναι μεγαλύτερο στα γερμανικά έντυπα, περίμενα ενδεχομένως να είναι μεγαλύτερο στα γαλλικά έντυπα που μελετήσαμε.

Το 2012 έχουμε μια μετατόπιση προς τις πολιτικές ερμηνείες περισσότερο της κρίσης. Δηλαδή αφήνουμε πίσω μας τις πολιτιστικές θεωρίες, τις ηθικές θεωρίες του τεμπέλη Έλληνα, όχι ότι παύουν να υπάρχουν αλλά εξασθενούν, και σταδιακά προσανατολιζόμαστε προς πιο χειροπιαστά πράγματα, όπως είναι οι ευθύνες των κυβερνήσεων, η οικονομική πολιτική που άσκησαν.

Το 2014 έχουμε ακόμα μία αλλαγή παραδείγματος. Οι αιτίες της κρίσης είναι πολύ περισσότερες, δηλαδή πολύ περισσότερα πράγματα θεωρούνται αιτίες. Η ευθύνη από τους δημοσιογράφους που γράφουν άρθρα απευθύνεται προς την κακοδιαχείριση των προηγούμενων κυβερνήσεων. Πλέον οι δημοσιογράφοι κάνουν μία στροφή και αρχίζει και γίνεται πιο κοινότοπη η απάντηση ότι φταίνει οι κυβερνήσεις για την κρίση και όχι οι τεμπέληδες Έλληνες. Θέλω να πω ότι αυτή η άποψη ότι Έλληνες είναι τεμπέληδες μπορεί να υπήρξε στην αρχή, αλλά δεν κυριαρχεί καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης. Τουλάχιστον αυτό βρήκαμε εμείς. Όπως επίσης και η διεθνής οικονομική κρίση είναι ο δεύτερος παράγων, ο οποίος θεωρείται αιτία για την κρίση από τους δημοσιογράφους.

Σε ό,τι αφορά τη στρατηγική υπέρβαση της κρίσης, το 2010 στο βαθμό που υπάρχει μια τέτοια αναφορά στα άρθρα, υποδεικνύεται ως στρατηγική υπέρβαση της κρίσης η διατήρηση του συμφώνου σταθερότητας. Είναι σαφές ότι εδώ η πλειονότητα των άρθρων υιοθετεί το επίσημο αφήγημα για το πώς θα ξεπεράσουμε την κρίση, ανεξάρτητα αν αυτό κάποιος το κρίνει θετικό ή αρνητικό. Το 2010 η ολοκλήρωση, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι αντιδημοφιλής ιδέα ακόμα. Αν οι δημοσιογράφοι υιοθετούν την ιδέα της ολοκλήρωσης, τη λύση της ολοκλήρωσης ως το φάρμακο για την κρίση, αυτό το περιορίζουν μόνο στα δημόσια οικονομικά, δηλαδή στους προϋπολογισμούς, στην κατάρτιση των προϋπολογισμών των επιμέρους κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το 2014, όπως είπα, η εικόνα αλλάζει. Βλέπετε ότι στο βαθμό στον οποίο έχουμε μια τέτοια αναφορά οι διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία, η χρηστή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών αλλά και η προσφυγή στο

δανεισμό εξακολουθούν να θεωρούνται οι δημοφιλείς λύσεις για την αντιμετώπιση της εν εξελίξει κρίσης.

Σε σχέση με το θάνατο της αμεροληψίας, κάναμε μια πολύ προσεκτική ανάλυση της στάσης των ΜΜΕ απέναντι στα τρία κύρια κόμματα της ελληνικής πολιτικής σκηνής εκείνη την περίοδο. Τη Νέα Δημοκρατία, το ΠΑΣΟΚ και το ΣΥΡΙΖΑ. Ως προς το ΠΑΣΟΚ δεν υπάρχει μεγάλη αλλαγή. Σε σχέση με τη Νέα Δημοκρατία υπάρχει μια αύξηση την περίοδο που μελετήσαμε. Είναι η εκλογική περίοδος, μην ξεχνάτε, προεκλογική περίοδος. Σε ό,τι αφορά το ΣΥΡΙΖΑ ενώ μέχρι το 2009 υπάρχει μια κατακόρυφη αύξηση της θετικής στάσης των δημοσιογράφων προς το κόμμα αυτό, από το 2009, 2010 και μετά υπάρχει μια αντίστροφη πορεία σε ό,τι αφορά τη στάση των δημοσιογράφων στο σημερινό κυβερνητικό κόμμα.

Στα συμπεράσματα τώρα. Η κρίση, έτσι όπως εξελίχθηκε και έτσι όπως εξελίσσεται, οδηγεί αντί στη μικρότερη στη μεγαλύτερη πολιτική εξάρτηση του Τύπου, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι οικονομικές δυσκολίες, προκειμένου να επιβιώσουν. Την ίδια στιγμή είναι άγνωστο το μέλλον της εξάρτησης των Μέσων από την αγορά. Το οποίο μάλλον φαίνεται απαισιόδοξο. Οι δραματικές αλλαγές εξακολουθούν, οι συνθήκες για τους δημοσιογράφους και αν δε γίνονται χειρότερες εξακολουθούν να είναι οι ίδιες, οι ίδιες κακές δηλαδή. Αυτό σημαίνει ότι καθίστανται ευάλωτοι για πολλά χρόνια από εδώ και πέρα και νομίζω καταλαβαίνουμε τι σημαίνει αυτό.

Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο βλέπουμε πως η μεγαλύτερη πολιτική εξάρτηση των Μέσων κρύβει έναν κίνδυνο. Τον κίνδυνο της αύξησης της πολιτικής πόλωσης. Της ακόμη μεγαλύτερης αύξησης της πολιτικής πόλωσης στον Τύπο και διά του Τύπου. Νομίζω ότι με αυτό συνδέεται και το βασίλειο των fake news. Και δεν είναι ελληνικό φαινόμενο μόνον αυτό. Αν αυτό συμβεί, είναι υποθετικά αυτά, αν αυτό συμβεί τότε λοιπόν δεν αποκλείεται να βρεθούμε μπροστά σε έναν κίνδυνο έλλειψης ισορροπίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Πιθανώς θα προστρέξουν κάποιοι σωτήρες να το καλύψουν...

Ευχαριστώ πολύ.

Αντώνης Πανούτσος, δημοσιογράφος, μέλος ΔΣ Μορφωτικού Ιδρύματος ΕΣΗΕΑ:

Οι περισσότεροι μέσα στην αίθουσα είναι δημοσιογράφοι. Άρα εάν πάμε σε μια αποστειρωμένη αποτύπωση της πραγματικότητας, προσπαθώντας να πούμε κάτι το οποίο θα είναι politically correct αλλά δε θα έχει καμία σχέση με αυτά που θα έχουμε ζήσει, θα έχουμε αποτύχει.

Ξέρω από την ηλικία των 16 ετών, όταν ήμουν ακόμα γυμνάσιο και έγραφα το πρώτο μου κείμενο, ότι φθάνοντας να το γράψω στο «Φως των Σπορ» ήξερα πού πήγαινα. Ήξερα ότι ο Θόδωρος Νικολαΐδης βγάζει μια εφημερίδα που πρόσκειται στον Ολυμπιακό. Καθένας που έχει δουλέψει σε Μέσο δεν μπορεί να πει ότι δεν ήξερε πού πήγαινε. Στην «Ελευθεροτυπία», για παράδειγμα, ένα υπόδειγμα ανεξάρτητης εφημερίδας, όταν ανέλαβε η Μάνια ήξεραν ότι δεν μπορούν να γράψουν για θρησκεία. Φρένο. Όλα αυτά τα ξέρουμε. Δεν υπάρχει θέμα.

Στο ζήτημα της ασφάλειας, γιατί αναφέρθηκε ο καθηγητής Πλειός πιο πριν. Στο χώρο που κινούμαι δεν μου έχει τύχει ποτέ να πάρουν κάποιον και να τον πάνε στην αστυνομία να τον δείρουν, να τον τρομοκρατήσουν, να τον ανακρίνουν. Μου έχει τύχει περίπου 4 ντουζίνες φορές να έχουν επιτεθεί σε δημοσιογράφους άγνωστοι που δεν τους βρήκε η αστυνομία. Έχουν επιτεθεί σε εμένα. Μου έχει τύχει να με απειλήσουν μια, δυο, πέντε φορές. Έχω λίγα παραδείγματα μπροστά σε άλλους. Το πρόβλημά μας είναι η τρομοκρατία απέξω. Στην «Athens Voice», όπου δουλεύω στο ραδιόφωνο, κάνανε ντου μέσα και «τα σπάσανε». Καλώς. Λέω «τα σπάσανε» με την ευρεία έννοια του όρου.

Ξέρουμε πού ζούμε και ξέρουμε την τρομοκρατία που έπεσε. Ξέρουμε ότι προχωρώντας ο Τέλλογλου τον δείρανε άνευ λόγου και αιτίας. Ο Τέλλογλου δεν έχει δώσει ποτέ δικαίωμα σε κανέναν. Ζήσαμε σε μια τρομοκρατία τον τελευταίο καιρό και όσοι μπόρεσαν να καβατζωθούν, καλώς.

Λοιπόν, για τη χρυσή εποχή του Τύπου. Δούλεψα στη δεκαετία του '80 στον Κουρή. Από την εποχή που μεγάλωσα οι εφημερίδες από κάπου εξαρτώνται. Δεν μου έτυχε μια εφημερίδα να μην εξαρτηθεί από κάπου. Στην αρχή η «Ελευθεροτυπία», μέχρι να αναλάβει ο Τεγόπουλος, ναι, ανήκε στους συντάκτες. Πολύ σύντομα ανήκε στους δυο ιδιοκτήτες και μετά στον έναν. Φωτισμένος ηγέτης; Φωτισμένος ηγέτης, αλλά πάντα σε ηγέτη. Έχω σημειώσει, είχα γράψει ένα κείμενο αλλά δεν έχει πια νόημα...

Τα Μέσα διαβάζουν τι θέλουν οι αναγνώστες, οι ακροατές, ο οποιοσδήποτε παραλήπτης του μηνύματος. Αυτό έγινε και στην κρίση. Υπήρξαν άνθρωποι που προέβαλαν την εικόνα του πονόψυχου. Ήταν ο ασφαλέστερος τρόπος επιβίωσης εκείνη την εποχή. Ξέραμε τι συνέβαινε. Είμαστε υπεύθυνοι; Ξέραμε ότι τα Μέσα χρηματοδοτούντο από τις τράπεζες, αλλά και βολευόμαστε και δεν είμαστε υπεύθυνοι στο κάτω κάτω. Στο ΔΟΛ δουλεύαμε. Σε κάποια στιγμή το βλέπαμε, αλλά πιστεύαμε ότι πάντα θα χρηματοδοτείται. Δε φέραμε καμία αντίρρηση. Εντάξει, αυτή είναι η μικρότερη ευθύνη.

Επίσης, θέλω να πω πως η κρίση αν δημιούργησε κάτι είναι έναν πανικό. Ξεκίνησα, σας είπα, στο «Φως των Σπορ», έχω δουλέψει και στα «Σημερινά» με αρχισυντάκτη το Λυκούργο Κομίνη. Εκείνη την εποχή υπήρχε ένα αυτοκίνητο στην εφημερίδα και το αυτοκίνητο ανήκε στο Λυκούργο Κομίνη. Αυτά ήταν τα αυτοκίνητα της εφημερίδας.

Και πάλι σε επίπεδο επιβίωσης οι καταστάσεις ήταν, πώς να πω, τραγικές. Χρειαζόταν να δουλεύεις το λιγότερο δυο χρόνια δόκιμος, δεν πληρωνόσουν. Ήταν κάτι σαν δικαστής σε βρετανικό δικαστήριο. Τις συνθήκες που δουλεύαμε, όσοι είμαστε παλαιότεροι, τις ξέρουμε. Δεν πάμε σε έναν ιδεατό κόσμο. Το κακό είναι ότι σιγά σιγά ανεβαίνοντας οι απολαβές με πολλές δουλειές, αυτό που είπε ο Πάσχος είχε απόλυτα δίκιο, σε κάποιο σημείο η πιο κοινή λέξη στη δουλειά ήταν το επιμίσθιο που σήμαινε «θα σε πάρω με λιγότερα λεφτά να βάζεις πλάτη». Δουλεύεις στην εφημερίδα «Το Βήμα»; Βάλε μου και λίγη πλάτη στο in.gr. Βάλε μου και λίγη πλάτη εκεί πέρα...

Κάποια στιγμή λοιπόν, εις βάρος της προσωπικής ζωής, πάρα πολλοί βγάλαμε σημαντικά λεφτά. Τα περνάγαμε καλά, πώς να το πω. Όταν υπήρξε ο κίνδυνος, όπως σε όλες τις κοινωνίες, επικράτησε πανικός. Εκεί χρειάζεται να δείξουμε την ψυχική αντοχή. Να μην ξαναπούμε: «σε παρακαλώ πάρα πολύ, κ. Μαρινάκη, μπες μέσα και σώσε μας». Να μπορέσουμε να έχουμε αντοχές. Ο καθένας μπορεί να γέρνει κατά 'δω ή να γέρνει κατά 'κει. Αλλά δεν πρέπει ξανά να πέσουμε σε αυτό το λούκι. Ξεπουλήθηκε ένα πολύ μεγάλο μέρος του Τύπου σε επιχειρηματίες και είχαμε βολευτεί οι ίδιοι. Ήταν πολύ βολικό, αλλά πληρώθηκε ακριβά και πληρώθηκε κυρίως η αξιοπιστία.

Σας ευχαριστώ.

Κυριάκος Θεοδωρακάκος, δημοσιογράφος ΑΠΕ, πολιτικός επιστήμων, μέλος Γενικού Συμβουλίου ΠΟΕΣΥ:

Καλησπέρα. Θα σταθώ στα περί του πανικού στην οικονομική κρίση, για να μιλήσω για το θέμα της λογοκλοπής όχι βέβαια από τις νομικές διαστάσεις που εξαιρετικά ανέπτυξε ο κ. Ψάρρας στο προηγούμενο πάνελ, αλλά στο πώς αυτό γίνεται στην Ελλάδα και καταστρέφει τη δημοσιογραφία, τις θέσεις εργασίας και την αξιοπιστία των Μέσων Ενημέρωσης.

Θα ξεκινήσω από ένα παράδειγμα που έγινε σχετικά πρόσφατα στην Αμερική σχεδόν ένα χρόνο πριν. Το Μάρτιο του 2017 ο Λευκός Οίκος εκδίδει μια ανακοίνωση, στην οποία αναφέρει ότι μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες πετρελαιοειδών στον κόσμο πολυεθνική και αμερικανική, η ExxonMobil, προτίθεται να κάνει μεγάλης έκτασης επενδύσεις στον κόλπο του Μεξικού και να δώσει δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας. Το ίδιο λέει και ο πρόεδρος Τραμπ στο tweet του που δημοσιεύει την ίδια μέρα.

Ένας δημοσιογράφος της Washington Post αντιλαμβάνεται και δημοσιεύει στον προσωπικό του λογαριασμό ότι ένα απόσπασμα από το δελτίο Τύπου της ExxonMobil έχει μεταφερθεί αυτούσιο στο δελτίο Τύπου του Λευκού Οίκου! Και γίνεται κόλαση. Όχι για αυτό που μπορεί να φανταστεί κάποιος ή που θα γινόταν στην Ελλάδα, ότι ας πούμε το δελτίο βγήκε την

ημέρα που συναντήθηκε ο πρόεδρος Τραμπ με τον υπουργό Εξωτερικών της Αμερικής, το Rex Tillerson, ο οποίος όμως ήταν επί πολλά χρόνια ο πρόεδρος της ExxonMobil και ταυτοχρόνως είχε θέσει και ζήτημα να εξαιρεθεί η εταιρεία από τις κυρώσεις κατά της Ρωσίας. Όλο αυτό που θα λέγαμε εμείς εδώ περίπου διαπλοκή πέρασε σχεδόν απαρατήρητο.

Η κριτική δε στηρίχθηκε σε αυτή την άβολη σχέση, αλλά στο γεγονός της λογοκλοπής. Και ερμηνεύτηκε ότι ο Λευκός Οίκος κατάπιε αμάσητα τα επιχειρήματα της εταιρείας, χωρίς να τα διασταυρώσει, άρα δεν είναι έγκυρος. Και αναγκάστηκε να ζητήσει συγγνώμη η διοίκηση κ.λπ.

Στην Αμερική τώρα υπάρχει μια ιδιαιτερότητα που εμείς δεν την έχουμε εδώ, είναι ηθικής τάξεως. Η λογοκλοπή δεν αποτιμάται απλώς ως μια κακοήθης πράξη ή μια κλοπή. Θεωρείται προσπάθεια εξαπάτησης της κοινής γνώμης για το δημοσιογράφο που την κάνει, διότι αυτός όφειλε να διασταυρώσει την είδηση, να κάνει έλεγχο αν είναι έτσι ή δεν είναι τα πράγματα, να βρει παραμέτρους, να βρει πιθανές σχέσεις. Αλλιώς, γιατί πληρώνεται; Και έχουν απολυθεί πάρα πολλοί άνθρωποι ή έχουν παραιτηθεί ή ζητήσαν συγγνώμη. Δε θέλω να αναφέρω παραδείγματα τέτοια, για να μην σας κουράσω, όμως είναι πιθανόν να αποφευχθεί η αντιγραφή και μάλιστα αυτό το «αντιγραφή-επικόλληση»;

Όταν έχουμε μια συνθήκη που ο σημερινός δημοσιογράφος, αυτός που δουλεύει σε ένα newsroom, θα πρέπει με μεγάλη ταχύτητα να πει τι έχει γίνει, να ετοιμάσει μια ειδησούλα μικρή και εύχρηστη και γρήγορη, την οποία θα την πάρουν αμέσως τα διαδικτυακά Μέσα, θα πάνε στα smartphones κ.λπ., τι χρόνους έχει; Μπορεί να μην πάρει στοιχεία από το διπλανό, από τον παραδιπλανό, από τον απέναντι, να γκουγκλάρει, για να μπορέσει να το στήσει. Πιθανώς η αντιγραφή εκεί να είναι και ένας εύκολος τρόπος, για να κάνεις τη δουλειά σου. Στην Αμερική είναι και ένας εύκολος τρόπος, για να απολυθείς. Υπάρχει βέβαια η άλλη άποψη ότι θα μπορούσες να πεις: «το πήρα από το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, το πήρα από την Πελαγία, το βάζω σε εισαγωγικά και το συνοδεύω» χωρίς ενδεχομένως πρόβλημα.

Αυτοί είναι προβληματισμοί που αναπτύσσονται σε όλον τον κόσμο, όπου υπάρχει η επέκταση των διαδικτυακών Μέσων και είναι πάρα πολύ εύκολη η αναπαραγωγή. Στη χώρα μας έχει συμβεί κάτι παραπάνω από αυτό. Δε μιλάμε για ένα περιστατικό, μιλάμε για τη μόνιμη κατάσταση. Γιατί; Ο καθηγητής Πλειός προηγουμένως ανέλυσε με μεγάλη λεπτομέρεια την κρίση και την πτώση της διαφημιστικής δαπάνης και την πτώση των κυκλοφοριών κ.λπ. Μέσα σε δυο μόλις χρόνια ο κλάδος συνετρίβη. Δηλαδή, ξεκινώντας από την εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» που έκλεισε τον Ιούνιο του 2009 λόγω της κρίσης, η ιδιωτική διαφημιστική δαπάνη έπεσε περισσότερο από το 80% από το 2008 μέχρι σήμερα. Η κρατική εξαφανίστηκε, γιατί βεβαίως το κράτος δεν μπορούσε πια να κάνει καμία δαπάνη για χρόνια. Αραιά και πού έμπαινε μια διαφήμιση. Θυμάμαι το 2011 την «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» με ολοσέλιδη καταχώριση 3.000 ευρώ. Πώς θα ζούσε αυτή η εφημερίδα; Οι δαπάνες της ήταν πολλαπλάσιες. Και θυμάμαι έκλεισαν το Alter, εν συνεχεία έκλεισε η εφημερίδα «Απογευματινή» η «Ελευθεροτυπία», η «Εξπρές», έκλεισε η EPT, κλείνει τώρα το MEGA...

Οι ενώσεις συντακτών υπολογίζουν ότι είναι εγγεγραμμένοι στις ενώσεις 8.000 περίπου δημοσιογράφοι σε όλη τη χώρα, εκ των οποίων οι 6.000 είναι μέλη της ΕΣΗΕΑ. Μας λένε επίσης ότι το 48% αυτή τη στιγμή είναι άνεργοι, ενώ υπάρχει και ένας πολύ μεγάλος αριθμός που κανείς δεν έχει εκτιμήσει υποαπασχολούμενων, υποαμειβόμενων και άρα πρόσφορων σε κάθε είδους πράγματα. Πιθανότατα το διαδίκτυο εκεί υπήρξε μια λύση πανικού, μια λύση εγκατάλειψης πλοίου και για επιχειρηματίες που βρήκαν ένα Μέσο λιγότερο κοστοβόρο από το χαρτί ή την τηλεόραση, αλλά και για δημοσιογράφους που η συγκρότηση για αυτούς ενός ειδησεογραφικού site υπέκρυπτε ανεργία.

Εκεί λοιπόν το πιο απλό ήταν αφού δεν έχεις να αξιοποιήσεις πόρους να πάρεις ειδήσεις των άλλων. Ήταν πάρα πολύ εύκολο να παρθούν ειδήσεις από το Αθηναϊκό Πρακτορείο, το οποίο γενικώς μετέδιδε, αλλά και κυρίως από το υλικό των εφημερίδων. Δηλαδή αν πάει ένας νέος δημοσιογράφος,

που λέγατε πριν για τα δυο χρόνια δόκιμος, σήμερα δε θα είναι δυο χρόνια δόκιμος, θα είναι ενδεχομένως πέντε χρόνια απλήρωτος.

Σήμερα αυτό που θα μάθει ως δημοσιογραφία δεν είναι να βγει να κάνει ρεπορτάζ, να παίρνει συνεντεύξεις, να διασταυρώνει την είδηση. Θα μάθει το εξής: να μπει σε ένα newsroom να πάρει τα δελτία Τύπου, να σβήσει ποιος το στέλνει, αν είναι το υπουργείο τάδε ας πούμε ή η εταιρεία η φαρμακευτική, να αλλάξει λίγο τις δυο πρώτες γραμμές, να το υπογράψει και να πατήσει ένα enter. Η δεύτερη λύση είναι να πάρει τη ροή του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων και να τη γράψει. Τα ελληνικά ΜΜΕ έχουν μια πρόσθετη δυσκολία που δεν την έχουν έξω. Η ελληνική γλώσσα μιλιέται και γράφεται από ελάχιστους αναλογικά ανθρώπους. Το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, το οποίο δεν υπάρχει και αυτό λόγω της κρίσης, εκτιμούσε το 1997 σε 300.000 ανθρώπους το αναγνωστικό κοινό. Αυτό δεν αφορά μόνο στις εφημερίδες και τα sites ακόμα, αφορά και στα βιβλία. Μια έκδοση βιβλίου στην Ελλάδα είναι κατά μέσο όρο 1.500-2.000 αντίτυπα η πρώτη έκδοση. Η αντίστοιχη στην Ιταλία είναι 80.000 αντίτυπα. Ένας μικρός εκδοτικός οίκος που θέλει να καλύψει μόνο τις βιβλιοθήκες θα βγάλει τόσα. Άρα εξ αντικειμένου είναι πάρα πολύ δύσκολο να υποστηριχθεί μια επιχειρηματική προσπάθεια ενός Μέσου Ενημέρωσης. Να υποστηριχθεί καθαρά από τους αναγνώστες, από το κοινό.

Εδώ θα πω στο φίλο μου τον Πάσχο ότι θα προτιμούσα το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων να μην παίρνει 1 ευρώ από το ελληνικό δημόσιο και να πληρώνεται τα δικαιώματα κανονικά. Γιατί πρέπει να το επωμιστούμε από τη φορολογία δηλαδή; Εντάξει, η δημόσια τηλεόραση είναι μια άλλη υπόθεση, αλλά γιατί να μην πληρώσουμε αυτό το οποίο αγοράζουμε; Αν μπορούμε φοβάμαι σε αυτή τη λογική ότι το κράτος πρέπει να έχει ένα Μέσο και να διοχετεύει το υλικό του παντού, πάμε κάπου αλλού. Ως προς την ανεξαρτησία του δημοσιογράφου δηλαδή που δουλεύει εκεί αυτό είναι τραγικό.

Η κατάσταση είναι ότι παντού βλέπεις την ίδια είδηση, ακόμα και με τον ίδιο τρόπο διατυπωμένο ακόμα και με κάποιο λάθος που μπορεί να έχει γίνει και πολλές φορές κάποιοι συνάδελφοί μου, το κάνουν και επίτηδες δηλαδή,

βάζουν ένα «και» παραπάνω και δεν το σβήνει κανένας. Θα πάει και στον τίτλο, που σημαίνει ότι δεν το κοιτάνε ούτε στο copy paste. Δίνεται μια εντύπωση πλήρους απαξίωσης. Το 2012 το ελληνικό κράτος ζήτησε από μια κοινοπραξία συμβούλων μια εκτίμηση για το Αθηναϊκό Πρακτορείο. Δε θέλω να την αναφέρω τώρα, δεν έχει και καμιά αξία ιδιαίτερη. Βγαίνουν λοιπόν αυτοί και λένε ότι δεν υπάρχει λόγος ύπαρξης, διότι αυτές οι ειδήσεις υπάρχουν παντού. Άρα οι πηγές είναι πάρα πολλές, μπορεί κανείς να τις βρει οπουδήποτε και γιατί να το πληρώνουμε; Ε, με μια έννοια είχαν δίκιο, γιατί δεν υπήρχαν τότε και τα εργαλεία να αναζητήσεις από πού ήρθε αυτή η είδηση. Κάνανε ένα γκουγκλάρισμα προφανώς και είδαν παντού την ίδια είδηση. Ενδεχομένως να είχε προέλθει επίσης από το ΑΠΕ και να είχε αναπαραχθεί. Αλλά ένας αναγνώστης που βλέπει παντού την ίδια είδηση τι θα θεωρήσει; Προσωπικά θα έλεγα ότι κάποιος με κοροϊδεύει. Δεν μπορεί όλοι οι άνθρωποι να συμφωνούν για το ίδιο πράγμα.

Θα ήθελα λίγο να σταθώ στο πώς μπορούν να καταστραφούν θέσεις εργασίας με αυτή τη διαδικασία των αλληπάλληλων copy paste σε χιλιάδες αναπαραγωγές με το χτύπημα ενός κουμπιού. Και κυρίως για τις εφημερίδες. Ας υποθέσουμε ότι αύριο το πρωί μια κυριακάτικη εφημερίδα έχει καταφέρει να εξασφαλίσει μια πολύ σημαντική αποκλειστική συνέντευξη ενός υψηλόβαθμου κυβερνητικού στελέχους ή ενός στελέχους των Βρυξελλών που ανακοινώνει μια συμφωνία για το χρέος που έκανε η Ελλάδα. Είναι βέβαιο ότι από τη 01:00 μετά τα μεσάνυχτα, οπότε και οι εφημερίδες είναι στην Ομόνοια, εκατοντάδες διαδικτυακά Μέσα θα αναπαραγάγουν την είδηση. Άρα γιατί να πάω να αγοράσω την εφημερίδα; Η οποία και αυτή προσδοκούσε κέρδη από τις πωλήσεις και φήμη. Υπάρχει και η πιθανότητα να μην αναφερθεί ούτε η πηγή της είδησης καν. Αν η επιχείρηση όμως δεν μπορεί να κερδίσει από τις πωλήσεις, θα αναγκαστεί να περιορίσει τη δραστηριότητα ή να κλείσει. Ε, μια σκέψη είναι αυτή. Οι εργαζόμενοι ή θα κληθούν να εργαστούν με λιγότερα χρήματα ή θα απολυθούν. Εάν απολυθούν, θα πρέπει να πάνε σε ένα site και με αμοιβές πολύ κατώτερες από του ανειδίκευτου εργάτη να δουλέψουν ως αντιγραφείς.

Για να μην σας κουράζω, τι θα μπορούσε να γίνει για να σταματήσει αυτό; Να πω μόνο κάτι που έχει μια σημασία. Πριν από ένα χρόνο στην Ιταλία η ειδική μονάδα δίωξης διαδικτυακής πειρατείας, που υπάγεται στην οικονομική αστυνομία, μπήκε σε 50 ιστοσελίδες και τις έκλεισε. Κατέσχεσε το προϊόν της λογοκλοπής, συνέλαβε ανθρώπους διότι είχαν έναν ολόκληρο κατάλογο ιταλικών και ξένων ΜΜΕ χωρίς να καταβάλλουν δικαιώματα. Τότε λοιπόν έδωσαν στη δημοσιότητα ένα στοιχείο ότι μόνο τα τελευταία 5 χρόνια στην Ιταλία εξαιτίας της λογοκλοπής οι εθνικής εμβέλειας ραδιοτηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί είχαν πάθει ζημιές πάνω από 2 εκατομμύρια ευρώ εξαιτίας της πειρατείας. Οι πωλήσεις των εφημερίδων είχαν μειωθεί κατά 33% για αυτό το λόγο και χάθηκαν περισσότερες από 4.500 θέσεις εργασίας στα Μέσα αυτά.

Κατά τη γνώμη μου οι Ενώσεις μας θα έπρεπε να κινηθούν σχετικά γρήγορα. Να μην περιμένουν τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες αφορούν κυρίως στην Google και άλλες μηχανές αναζήτηση και που μάλλον θα πάνε στο μέσο όρο, όπως πάνε συνήθως όλες οι οδηγίες του Ευρωκοινοβουλίου με τα διάφορα lobbies που λειτουργούν. Προσωπικά δε θα περίμενα πάρα πολλά πράγματα.

Μπορεί να φτιαχτεί ένας νέος οργανισμός διαχείρισης, συλλογικής διαχείρισης των δικαιωμάτων με τους εκδότες και τους εργαζόμενους προφανώς. Υπάρχει από το 1994 ένας οργανισμός, ο ΟΣΔΕΛ (Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Έργων Λόγου), στον οποίο είχαν απευθυνθεί οι εκδότες βιβλίου. Εκεί τι έκαναν; Αυτό που έλεγε ο κ. Ψάρρας ως εύλογη αμοιβή. Επειδή δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τη συνεχή φωτοτυπική αναπαραγωγή βιβλίων, καθώς ο φοιτητής Νομικής π.χ. έπαιρνε το βιβλίο του καθηγητή του και πήγαινε και το φωτοτυπούσε, δεν μπορούσε να κάνει ο Σάκκουλας κάτι για αυτό ούτε να αστυνομεύει μόνος του όλα τα φωτοτυπικά στη Σόλωνος, είπαν ότι ένα ποσοστό της τάξεως του 10% από το εισαγόμενο φωτοτυπικό χαρτί και από τα εισαγόμενα εκτυπωτικά μηχανήματα θα δίνεται στους εκδότες σε αντιστάθμισμα για τη ζημιά που έχουν υποστεί. Σήμερα όλοι οι συγγραφείς και οι εκδότες ανάλογα με τις πωλήσεις τους και με την κίνησή

τους στο χώρο, όπως και οι δημοσιογράφοι του Τύπου, έχουν αυτό το δικαίωμα, να προσκομίσουν τα άρθρα που έχουν δημοσιεύσει στον Τύπο και να πάρουν κάποια χρήματα από τον ΟΣΔΕΛ.

Δεν καλύπτεται το ψηφιακό τοπίο. Καθόλου όμως. Άρα εκεί είναι ένα ανοιχτό πεδίο. Η αστυνόμευση δεν είναι κακή σε αυτά τα πράγματα, ειδικά σε ιδιαίτερα προκλητικές συμπεριφορές και απομένει αυτή η Οδηγία, η οποία είναι προς επεξεργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Να σημειώσω ότι πρόσφατα το υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής πέρασε ένα νόμο για τα διαδικτυακά Μέσα, για να δημιουργήσει ένα μητρώο. Αυτό είναι μια απολύτως αναγκαία πράξη, γιατί έχουμε περίπου πάνω από 4.000 διαδικτυακά ενημερωτικά Μέσα, τα περισσότερα από τα οποία είναι φαντάσματα. Δεν έχουν εκδότη, δεν έχουν διευθυντή, δεν έχουν τίποτα ούτε έδρα καν.

Σχετικά με την Οδηγία, να επισημάνω πως αποσκοπεί στο να πάρει κάποια χρήματα από την Google κυρίως και τις άλλες μηχανές αναζήτησης για τη σύνοψη ειδήσεων που κάνουν και να τα δώσει σε εφημερίδες.

Αυτά, δεν έχω να πω τίποτε άλλο.

Λευτέρης Κουσουλής, πολιτικός επιστήμων, αρθρογράφος:

Καλησπέρα, φίλες και φίλοι, αγαπητοί συνάδελφοι εν πολλοίς. Ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση. Για να συνεχίσω από την τελευταία παρατήρηση του συνομιλητή μας, θα σας φέρω στη μνήμη ότι όταν εφευρέθηκε η τυπογραφία ο Λούθηρος μετέφρασε την Αγία Γραφή από τα λατινικά στα γερμανικά και έτσι λοιπόν οι γνώστες των λατινικών έχασαν την εξουσία τους επί του λαού.

Κάθε αλλαγή που γίνεται στο μέτωπο της τεχνικής έχει άμεση συνέπεια στη λειτουργία του λόγου, δηλαδή στη δυνατότητα μετάδοσης του λόγου, άρα στην πολιτική του αξία πρωτίστως κατά τη δική μου ματιά και στην εμπορική αξία ακολούθως.

Πριν από λίγα χρόνια, νομίζω στην «Ελευθεροτυπία», είχα γράψει ένα άρθρο με τίτλο «Ζήτω η εφημερίδα». Και συνομιλούσα τότε με έναν φοιτητή, ο οποίος έκανε μια εργασία στο Πάντειο και μου είπε περίπου: «είστε, κύριε, ένας καθυστερημένος, αφού δεν καταλαβαίνετε ότι οι εφημερίδες θα πεθάνουν, καθώς η εισβολή του διαδικτύου είναι αυτή που θα αντικαταστήσει τον Τύπο συνολικά». Και ανοίξαμε μια συζήτηση. Προσπάθησα να του εξηγήσω ότι είχε δίκιο και άδικο μαζί. Ελέγχθησαν πάρα πολλά στη σημερινή ενδιαφέρουσα συνάντηση. Θα ήθελα να στρέψω την προσοχή σας σε μια πλευρά της λειτουργίας του Τύπου, του έντυπου Μέσου, κυρίως της καθημερινής εφημερίδας, που μεταπλάθεται μέσα από τα νέα Μέσα, τα οποία εισβάλλουν. Πρέπει κανείς να ξαναδεί αυτήν τη λειτουργία του Τύπου, εάν θέλει πράγματι να τον υποστηρίξει ως ένα κύριο συστατικό μέσο της δημοκρατικής λειτουργίας, με μεγαλύτερη αξία από την τηλεόραση και από όλα τα άλλα Μέσα μαζί.

Τι εννοώ ότι το έντυπο Μέσο, η εφημερίδα, από καταβολής της, στην πραγματικότητα είναι ένας οργανωτής του κόσμου; Είναι ένας οργανωτής των πραγμάτων. Το γραπτό κείμενο έχει ασφαλώς πολύ μεγάλη δύναμη και αξία, προκειμένου περιγράφοντας τον κόσμο να οργανώνει στη σκέψη των ανθρώπων και την ερμηνεία αυτού του κόσμου και την κατανόηση αυτού του κόσμου και τη ματιά στη μεταβολή ή τη στασιμότητα αυτού του κόσμου.

Αυτή λοιπόν η οργανωτική δύναμη του έντυπου Μέσου γιατί χάνεται μέσα από την εισβολή του διαδικτύου ή περιορίζεται; Γιατί μέσα στο φαντασιακό προστίθεται η υποτιθέμενη δυνατότητα πλέον εκάστου χρήστη να οργανώσει ο ίδιος μόνος του τον κόσμο. Και έτσι λοιπόν πιστεύει ότι κάνοντας μια ανάρτηση στο facebook ή μια σύντομη τοποθέτηση στο twitter κατά κάποιο τρόπο έχει απαντήσει στα παγκόσμια προβλήματα, τα έχει αναπλάσει, τα έχει αναδιατυπώσει και ο ίδιος αισθάνεται μια ικανοποίηση ότι συμβάλλει στη μεγάλη κίνηση των πραγμάτων, ενώ στην πραγματικότητα πρόκειται για μια αυταπάτη. Αυτή όμως η λειτουργία τον απομακρύνει από την αρχική σχέση που είχε ο άνθρωπος, ο σημερινός άνθρωπος με το έντυπο Μέσο, με την εφημερίδα.

Η εφημερίδα, για να μείνουμε στην Ελλάδα, όχι απλώς μεσουρανούσε, όπως είπε ο Πάσχος προηγουμένως για μια προηγούμενη φάση, αλλά εγώ θα μπορούσα να πω, επειδή έχω ζήσει τον Τύπο και εργάζομαι περί τον Τύπο, περί την επικοινωνία και την πολιτική ανάλυση, ήταν ο κατ' εξοχήν φορέας παντοδυναμίας στη χώρα. Δηλαδή η πολιτική εξουσία μπροστά στις μεγάλες εφημερίδες, στα μεγάλα συγκροτήματα ήταν σχεδόν ένα «τίποτα». Η εξάρτηση των πολιτικών από τα μεγάλα κέντρα του Τύπου ήταν σχεδόν δουλική, θα έλεγα, και επειδή τα πράγματα άλλαξαν, ήρθε η οικονομική κρίση, όλο αυτό το σύστημα όπως λειτούργησε κυοφορούσε το θάνατό του.

Κάποια στιγμή οι εφημερίδες μπορούσαν να προκαλέσουν το θάνατο των πολιτικών. Έχω ακούσει, για παράδειγμα, διευθυντή μεγάλης εφημερίδας κυρίαρχης σε προηγούμενη φάση, να λέει: «μπορώ να τον εξοντώσω με δυο λέξεις». Σήμερα θα έλεγε «μπορεί να τον εξοντώσει κάποιος με ένα tweet ή με μια ανάρτηση στο facebook;» Και το πίστευε και θα μπορούσε πράγματι να το κάνει.

Η οικονομική κρίση όμως έρχεται, επειδή τίποτα δεν μένει αμετάβλητο, να εξοντώσει την εφημερίδα ή τις εφημερίδες και έτσι λοιπόν να πάμε προοδευτικά σε μια νέα πραγματικότητα που είναι πράγματι μια πραγματικότητα κρίσης και πράγματι οι άνθρωποι, που συνδέονται με το δημόσιο λόγο αναγνωρίζουν τη δημοκρατική του αξία και την πολλαπλασιαστική του δύναμη, να ενδιαφέρονται πραγματικά για τη σωτηρία του Τύπου. Η δική μου γνώμη λοιπόν είναι ότι πράγματι η πολιτεία πρέπει να παρέχει υποστήριξη στα έντυπα Μέσα και γενικά στα Μέσα, ώστε να υπάρχει δημόσιος λόγος και να αντιμετωπίζει την κρίση μέσα από διαδικασίες προφανώς διαφάνειας και καθαρότητας και κατά το δυνατόν μικρότερης εξάρτησης. Τα Μέσα να παραμένουν ζωντανά σε αυτήν τη μετάβαση που ζούμε και να γίνουν και τα ίδια πολλαπλασιαστές αυτής της μετάβασης.

Έχω τη γνώμη ότι έτσι όπως έχει διαμορφωθεί η πολιτική και κοινωνική κατάσταση στη χώρα, για τα επόμενα χρόνια οι εφημερίδες δε θα ξαναβρούν τον παλαιό ρόλο τους, δηλαδή δε θα κερδίσουν και πάλι κατά τη γνώμη μου τη δύναμη που είχαν να οργανώνουν, να μιλάνε συνολικά για τον κόσμο, να

ερμηνεύουν τον κόσμο. Μάλλον όμως, όπως παρατηρώ, θα επανέλθει αυτός ο ρόλος, καθώς μέσα από την κρίση θα υπάρξει μια αυτοαναζήτηση σωτηρίας. Νέοι δημοσιογράφοι θα προκύψουν. Ο προβληματισμός έχει πάντα μια χρησιμότητα. Η αυτογνωσία πάει τα πράγματα πιο πέρα και η αυτοσυνειδησία είναι συχνά ένας δρόμος μικρής σωτηρίας.

Γιατί οι χώρες δεν πεθαίνουν έτσι και αυτή η κεντρική λειτουργία της μετάδοσης του λόγου, της ανάδειξης πολιτικών επιχειρημάτων και του Τύπου ως κεντρικού στοιχείου της πολιτικής σύγκρουσης πιστεύω ότι θα ξαναμπεί σιγά σιγά σε μια φάση αυτοαναζωογόνησης. Για να συμβεί αυτό όμως χρειάζεται μια ιδιαίτερη παρατήρηση στο ζήτημα του περιεχομένου είτε πρόκειται για την ποιότητα του λόγου είτε πρόκειται για το εύρος της ανάλυσης είτε πρόκειται για τη διεισδυτικότητα της ματιάς, έτσι ώστε να απομακρυνθεί η εφημερίδα από την επιφανειακή παρατήρηση. Η εφημερίδα να μιλάει για τα πράγματα που έχουν μεγαλύτερη διάρκεια και να μην είναι ένα προϊόν 24ώρου. Γιατί το προϊόν του 24ώρου έχει ήδη πεθάνει. Τα νέα Μέσα έχουν παρασύρει την προηγούμενη κατάσταση και όπως έκανε και ο Λούθηρος οι άνθρωποι θα μπορούν να διαβάζουν πια στα γερμανικά την Αγία Γραφή.

Άρα λοιπόν η σωτηρία του Τύπου, του έντυπου Μέσου, της εφημερίδας, περνάει από την αντιμετώπιση της κρίσης του περιεχομένου.

Ευχαριστώ πάρα πολύ.

3^η Ενότητα

«Η αναζήτηση εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης εφημερίδων και περιοδικών»

Συντονίζει η **Φανή Πετραλιά**

ΑΠΟ ΤΗΝ 3^η ΕΝΟΤΗΤΑ, ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ Κ.Κ. Δ. ΣΤΟΥΜΠΟΣ, Ν. ΒΟΥΛΕΛΗΣ, Φ. ΠΕΤΡΑΛΙΑ, J. SCHLOSBERG, Κ. ΝΤΕΛΕΖΟΣ ΚΑΙ Η Κ. ΕΛ. ΒΟΥΛΤΣΙΔΟΥ

Εισηγητής ενότητας ο **Justin Schlosberg**, διδάσκει ΜΜΕ και δημοσιογραφία στο Πανεπιστήμιο Birkbeck του Λονδίνου

Ομιλητές:

- Νικόλας Βουλέλης**, διευθυντής «Εφημερίδα των Συντακτών»
- Δημήτρης Στούμπος**, διευθύνων σύμβουλος εφημερίδας «Η Αυγή»
- Ελένη Βουλτσίδου**, δημοσιογράφος εφημερίδας «Το Βήμα»
- Κώστας Ντελέζος**, δημοσιογράφος, εκπρόσωπος στο Μεικτό Συμβούλιο ΕΣΗΕΑ εφημερίδας «Τα Νέα», μέλος ΔΣ ΕΔΟΕΑΠ

Φανή Πετραλιά, γενική γραμματέας ΔΣ Μορφωτικού Ιδρύματος ΕΣΗΕΑ:

Καλημέρα, κυρίες και κύριοι, αγαπητοί συνάδελφοι. Σας ευχαριστώ και εγώ εκ μέρους του Μορφωτικού Ιδρύματος της ΕΣΗΕΑ.

Καλούμε την πολιτεία να βοηθήσει. Πέρα από τον όποιο ρόλο της πολιτείας για τη στήριξη των εφημερίδων, μέγιστη σημασία έχει και ο ρόλος ο δικός μας. Ο ρόλος των δημοσιογράφων. Καμιά κυβέρνηση, καμιά αρχή και κανένας νόμος δεν αρκούν για σωτήριες πολιτικές, αν δεν έχουμε και εμείς τις δικές μας. Αδιαπραγμάτευτος στόχος μας πρέπει να είναι η υπεράσπιση του πολίτη, ο οποίος στο δημοσιογράφο θα πρέπει να βρίσκει όχι μόνο εκείνον που θα τον ενημερώνει έγκαιρα, αλλά και εκείνον που τον εκπροσωπεί στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων του απέναντι σε εξουσίες και αδικίες, στην απαίτηση μιας καλύτερης ζωής από τα μεγάλα του προβλήματα μέχρι τα μικρότερα, τα καθημερινά του.

Σήμερα μιλάμε για τα fake news, καθώς ο αναγνώστης εθίζεται στη γρήγορη εντυπωσιακή και επιπόλαιη ενημέρωση που μπορεί και να μην την πολυπιστεύει πάντα, είναι όμως και δωρεάν. Είναι η στιγμή που οι δημοσιογράφοι καλούνται να ξαναδώσουν κύρος στις εφημερίδες, να γίνουν φερέγγυοι με τεκμηριωμένες πληροφορίες, διαφανείς πηγές, ευρηματικές αφηγήσεις, αμεσότητα και καλή γραφή, να υπερασπιστούν την κουλτούρα της εφημερίδας. Να θυμηθούμε ότι όλες οι μεγάλες αποκαλύψεις έφεραν τη σφραγίδα των μεγάλων εφημερίδων. Από την εποχή του Εμίλ Ζολά με το «κατηγορώ» μέχρι τον πόλεμο στο Βιετνάμ, την ελληνική υπόθεση Λαμπράκη, τα διεθνή τώρα Panama Papers. Έρευνα, την οποία η Διεθνής Σύμπραξη Ερευνητών Δημοσιογράφων έφερε στο φως σε συνεργασία και σύμπραξη με δημοσιογράφους μεγάλων εφημερίδων, της γαλλικής Le Monde, τις γερμανικές Die Tageszeitung, της αμερικανικής New York Times και της αγγλικής Guardian.

Να δώσουμε πρώτα το λόγο στο φίλο τον Justin Schlosberg που έρχεται από την Αγγλία. Είναι ένας ερευνητής, δεν είναι δημοσιογράφος, επιστήμων που ασχολείται με τη δημοσιογραφία. Γράφει και ο ίδιος, αλλά δεν είναι επαγγελματίας δημοσιογράφος. Από ό,τι μας έλεγε είναι ιδιαίτερα

περήφανος για ένα από όλα αυτά που κάνει, καθώς έχει μια ομάδα δική του, θα μας τα εξηγήσει, με την οποία κάνει παρεμβατική επιστημονική δουλειά.

Πριν από τις εκλογές στην Αγγλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ομάδα του έβγαλε ένα πόρισμα, βάσει του οποίου το BBC μεροληπτούσε στις εκλογές εναντίον του Κόρμπιν. Έγινε κάποια αναταραχή, όμως τα αποτελέσματα έδειξαν ότι είχαν δίκιο και το BBC τούς ζήτησε συγγνώμη. Αυτό μου έκανε πολλή εντύπωση. Εν πάση περιπτώσει, θα μας μιλήσει για τη δουλειά που κάνουν που φαίνεται ότι είναι εξαιρετικά σημαντική.

Justin Schlosberg, διδάσκει MME και Δημοσιογραφία στο Πανεπιστήμιο Birkbeck του Λονδίνου:

Σας ευχαριστώ πολύ και είμαι πολύ ευγνώμων για την πρόσκληση να μιλήσω σε αυτήν την όμορφη πόλη, τον τόπο γέννησης της δημοκρατίας. Μια μικρή διόρθωση μόνο. Το BBC δε ζήτησε ποτέ επισήμως συγγνώμη, αλλά ανταποκρίθηκε στην έρευνά μας, ενώ αρχικά την είχε απορρίψει. Τώρα απλώς έχει επικοινωνητικά ανταποκριθεί τις κριτικές μας.

Πριν αρχίσω την εισήγησή μου, θα ήθελα να κάνω μια δήλωση και να ζητήσω συγγνώμη. Μου προκαλεί αμηχανία να μοιράζομαι σε τέτοιες περιστάσεις καλές πρακτικές από το χώρο μας. Κρίση και διαφθορά στους διάφορους τομείς της ζωής μέχρι τον ίδιο τον ιστό της κοινωνικής ζωής δεν είναι κάτι που ουδόλως συμβαίνει στη Βρετανία, όπως το ήθελε ο μύθος παλιά της βρετανικής αυτοκρατορίας. Τώρα είναι ξεκάθαρο ότι επρόκειτο για μύθο, για στερεότυπο.

Ευτυχώς οι δημοσιογράφοι στη Μεγάλη Βρετανία δεν αντιμετωπίζουν τις ίδιες απειλές για την ασφάλειά τους και την ακεραιότητά τους όπως σε άλλες χώρες, αλλά αντιμετωπίζουν απειλές για την ικανότητά τους να ανταποκριθούν στη δημοκρατική επαγγελία της ελευθεροτυπίας, η οποία σε πολλές άλλες χώρες όπως και η Ελλάδα βρίσκεται υπό ισχυρή πίεση. Θα

ήθελα λοιπόν να σας μιλήσω για το πώς αντιμετωπίζουμε ζητήματα της πολυφωνίας και της βιωσιμότητας στο χώρο των Μέσων. Ειδικά στην εποχή της ψηφιακής δημοσιογραφίας και με το υπόβαθρο της λιτότητας και των ξεσηκωμών στα λαϊκά στρώματα μετά την απόφαση του Brexit.

Υπάρχουν παραλληλισμοί που μπορούν να γίνουν με την Ελλάδα. Μου φαίνεται ότι η εδώ κυβέρνηση μπορεί να θέσει τα θεμέλια για μια προοδευτική αλλαγή όχι μόνο προς όφελος της Ελλάδας, αλλά για να αποτελέσει το παράδειγμα σε άλλες χώρες στην περιοχή και ακόμα για το Ηνωμένο Βασίλειο. Ίσως θα μπορούσαμε να στραφούμε στη χώρα σας, ως πρότυπο δημοκρατίας που ήταν πάντα, για να μας δείξει ίσως κάποιο δρόμο έξω από την κρίση.

Αυτό που είναι σαφές σε κάθε χώρα είναι η μεγάλη κατάρρευση της αγοράς στο χώρο των Μέσων και προφανώς είναι κάτι που ήρθε πριν την εισβολή του διαδικτύου και δε χρειάζεται να πω σε εσάς ότι οι συνέπειες των καινούριων εξελίξεων ήταν ανεργία, κλείσιμο εφημερίδων ακόμη και κρατικών Μέσων. Οι δημοσιογράφοι πρέπει να κάνουν περισσότερα αμειβόμενοι λιγότερο. Οι υποχρεώσεις της συμμόρφωσης είτε με τις επιχειρηματικές είτε με τις εκδοτικές επιταγές, που η παράβασή της επισύρει ακόμη και νομικές συνέπειες, έχουν ενταθεί.

Αυτά τα προβλήματα δε θα επιλυθούν από τη λεγόμενη υπόσχεση της μακράς ιστορίας, οπότε θα μπορεί κανείς να ελπίζει σε «μικρά θαύματα» που θα δίνουν περιθώριο σε ατομικές πρωτοβουλίες, όπου ο καθένας θα μπορεί να διοχετεύει, να συνεισφέρει στην ειδησιογραφία. Εδώ χρειάζονται σοβαρές πηγές χρηματοδότησης για σοβαρή συζήτηση περί ύπαρξης των Μέσων. Δεν υπάρχει πολύς χρόνος. Ήθελα απλώς να επισημάνω δυο έννοιες και να συζητήσουμε μετά τις συνέπειές τους.

Πρώτον, η έννοια της παράλληλης επιχορήγησης. Στην Αγγλία είχαμε το Channel 4 ως πρότυπο καναλιού που υποστήριζε ανεξάρτητες παραγωγές και που εξέφραζε παραγωγές από μικρότερες κατηγορίες πολιτών. Χρειάζοταν όμως σιγά σιγά επιπλέον επιχορηγήσεις. Για να έχουμε μια επικερδή τηλεόραση, θα πρέπει να υποστηρίξει τις μη κερδοσκοπικές μιντιακές επιχειρήσεις. Το SKY NEWS, που ήταν ο τρίτος τηλεοπτικός

σταθμός της Βρετανίας, έδειξε πώς μπορεί να επιβιώσει κανείς στους ανταγωνισμούς των μεγαλοεπιχειρηματιών, όπως ο Μέρντοχ, που με τα δικά τους Μέσα απείλησαν να το συνθλίψουν.

Σε τέτοιες περιπτώσεις συγχωνεύσεων χρειάζεται από διάφορες πηγές επιχορήγηση για κάλυψη των ζημιών ενός Μέσου. Μια άλλη περίπτωση ήταν ο διακανονισμός που επετεύχθη μεταξύ εκδοτών και της Google στη Γαλλία. Ειδικά όμως εκεί που δεν υπάρχει εποπτεία ως προς τις διαδρομές του χρήματος, αυτές οι παράλληλες επιχορηγήσεις με περισσότερες από μία πηγές καθίστανται προβληματικές.

Όταν το επιχειρηματικό μοντέλο εστιάζεται σε συγχωνεύσεις, περικοπές του κόστους και φροντίδα για το χρέος που συσσωρεύεται, τότε οι συνέπειες είναι να δημιουργούνται μονοπώλια. Αυτό συνέβη και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Τα κέρδη των μεγάλων ομίλων αυξάνονται με αυτόν τον τρόπο στις πλάτες κατ' ουσίαν αυτών των περικοπών που υφίστανται οι εργαζόμενοι. Επίσης εις βάρος των τοπικών παραγωγών, συμπεριλαμβανομένου του BBC, που υποτίθεται ότι με αυτές τις τοπικές παραγωγές εξασφαλίζει θέσεις δημοσιογράφων. Παράλληλα δεν υπάρχει τρόπος να σταματήσει αυτή η τάση σε συγκεκριμένους ομίλους για περαιτέρω περικοπές και επομένως τίποτε δεν τεκμηριώνει τον ισχυρισμό ότι, με αυτούς τους τρόπους όπως ισχυρίζονται μερικοί, θα δημιουργηθούν τάχα νέες δουλειές.

Παρ' ότι λοιπόν συμβούλια και όργανα θεσμοθετήθηκαν, για να εποπτεύουν τέτοιες συναλλαγές, λίγα αποτελέσματα επετεύχθησαν. Υπάρχει βέβαια όπως στην Ελλάδα η φορολογική αντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων μέσω αύξησης των φόρων, η οποία όμως οδηγεί μάλλον σε στρεβλώσεις. Μου φαινόταν πάντοτε σε χώρες όπως η Ελλάδα εξαιρετική διαστροφή να αυξάνεις τους φόρους, για να καλύψεις επενδυτικές χρηματοδοτικές πρωτοβουλίες ειδικά από τα δημόσια Μέσα.

Μια ριζοσπαστική ιδέα που διαδόθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες προτείνει μια λύση που απαλλάσσει τον καταναλωτή από περαιτέρω επιβαρύνσεις για τα όσα πρέπει να επιλέγει στα Μέσα. Η σχετική μελέτη προβλέπει ένα σύστημα με voucher, όπου η πρωτοβουλία για το τι επιλέγω έρχεται στους πολίτες. Αυτό σε χώρες όπως η Ελλάδα θα μπορούσε να

ισοδυναμεί με μια επιστροφή της επιβάρυνσης των πολιτών. Για παράδειγμα, να σου επέστρεφαν 50 ευρώ το χρόνο από όσα πληρώνεις ως ανταποδοτικό τέλος για τους φόρους, με τους οποίους επιβαρύνεσαι σε σχέση με τα Μέσα.

Φυσικά αυτό θα πρέπει να υπακούει σε συγκεκριμένα κριτήρια και όρια, ακόμα και εισοδηματικά και να ελέγχεται η διοχέτευση των χρημάτων προς μικρές παραγωγές και ατομικές πρωτοβουλίες. Όλα αυτά υποδεικνύουν ότι υπάρχουν άλλοι δρόμοι, αλλά χρειάζεται να ξανασκεφθούμε οπωσδήποτε τις έμμεσες και άμεσες δημόσιες μορφές υποστήριξης των Μέσων.

Το καθήκον μας, και των δημοσιογράφων και των επιστημόνων και των ακτιβιστών και εκείνων που χαράσσουν πολιτική και των πολιτών, είναι να συζητάμε αυτές τις ιδέες σε δημόσιο διάλογο για τις πολιτικές και να είμαστε ρεαλιστές, ακόμη και εάν απαιτούμε κάτι που μπορεί να φαίνεται αδύνατο...

Νικόλας Βουλέλης, διευθυντής «Εφημερίδα των Συντακτών»:

Ευχαριστώ πάρα πολύ. Ευχαριστώ το Μορφωτικό Ίδρυμα για την πρόσκληση όπως και το ΔΣ της ΕΣΗΕΑ, την πρόεδρο, το γενικό γραμματέα.

Θα προσπαθήσω μιλώντας για την «Εφημερίδα των Συντακτών» να πω μερικά πράγματα που συνδέονται βέβαια και με την εναλλακτική μορφή χρηματοδότησης, αλλά όπως καταλαβαίνετε αυτό έχει άμεση σχέση με την εναλλακτική μορφή ύπαρξης και λειτουργίας μιας εφημερίδας, η οποία πραγματικά είναι κάτι καινούριο και διαφορετικό.

Όλα αυτά ξεκίνησαν το 2012. Το πλαίσιο δεν ήταν καθόλου καλό, το ξέρουν όσοι είναι εδώ τουλάχιστον οι δημοσιογράφοι. Ήταν ο τέταρτος χρόνος οικονομικής κρίσης και οι επιπτώσεις ήταν πολύ σημαντικές και στα ΜΜΕ, με απολύσεις, περικοπές μισθών, κλείσιμο εφημερίδων, περιοδικών, ραδιοσταθμών. Ξεκινήσαμε το Σεπτέμβριο του '12 και εδώ στα γραφεία της Ένωσής μας, της ΕΣΗΕΑ, την 1^η Νοεμβρίου δόθηκε μια συνέντευξη Τύπου και ανακοινώσαμε επισήμως την έκδοση εφημερίδας, η οποία ξεκίνησε 5 Νοεμβρίου του 2012.

Η εφημερίδα εκδίδεται από ένα συνεταιρισμό των εργαζομένων σε εφημερίδες και περιοδικά μέσω της ΑΕ Ανεξάρτητα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, στην οποία ο συνεταιρισμός είναι ο κύριος μέτοχος. Η εφημερίδα γεννήθηκε μέσα στην κρίση και ξεκίνησε με τη φιλοδοξία να συμβάλει στην υπέρβαση της κρίσης. Μια συνεταιριστική εφημερίδα, αυτό την κάνει να ξεχωρίζει από όλες τις άλλες, που μπήκε δυναμικά στην αγορά χωρίς να έχει τη στήριξη κάποιας κυβέρνησης ούτε εκείνης ούτε αυτής ή ενός πολιτικού κόμματος, χωρίς να έχει κανέναν ισχυρό ιδιοκτήτη ή εκδότη και κυρίως χωρίς να είναι τμήμα κανενός συγκροτήματος ή ομίλου ΜΜΕ. Η εφημερίδα κλήθηκε και θέλησε να καλύψει ένα ευρύτατο φάσμα της κοινωνίας με ανεξάρτητη πολυφωνική και σε βάθος ενημέρωση, ουσιαστική έρευνα και ανάλυση και κυρίως αυστηρή, σκληρή αλλά έντιμη κριτική προς κάθε κατεύθυνση. Και προς την εκάστοτε εξουσία και προς τους εκάστοτε διεκδικητές της εξουσίας.

Η έκδοση της εφημερίδας μας συνέπεσε με μια φάση βαθύτατων ανακατατάξεων στο πολιτικό σκηνικό και στην κοινωνία. Εμείς δεσμευθήκαμε ότι θα έχουμε ανοιχτές τις κεραίες μας και θα συμβάλουμε στη διαμόρφωση του νέου τοπίου. Ένα από τα βασικά πράγματα που τονίζει τον εναλλακτικό χαρακτήρα είναι αυτό που είπαμε από την αρχή, ότι η κριτική του δημόσιου βίου προϋποθέτει την ανεξαρτησία από πολιτικά, οικονομικά και εκδοτικά συμφέροντα. Ένα Μέσο συνεταιριστικό που θέλει να είναι ανεξάρτητο, εάν μετέχει σε παλαιά ή σε νέα πλέγματα εξουσίας δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητο. Αυτή η στάση δε σημαίνει αποξένωση βέβαια από το τι γίνεται στην κοινωνία. Είμαστε μέσα, ενδιαφερόμαστε για όλους τους πολιτικούς χώρους και θέλουμε να ανταποκριθούμε στις προσδοκίες ενός ευρύτατου φάσματος από τις παρυφές της συντηρητικής παράταξης μέχρι την άκρα Αριστερά. Δεύτερο στοιχείο, πολύ βασικό, κατοχυρώσαμε την πολυφωνία της εφημερίδας ως αναγκαίου όρου της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας. Τα πάντα ελέγχονται από το Σώμα των εργαζομένων σε αυτήν. Άλλωστε τα μέλη του συνεταιρισμού και αυτό είναι ένα πολύ βασικό στοιχείο εναλλακτικό συνεισέφεραν το αρχικό κεφάλαιο, το πολύ μικρό αλλά βασικό για να στηριχθεί το εγχείρημά μας και η γενική συνέλευση των μελών του συνεταιρισμού έχει τον τελικό λόγο για όλα ακόμα και για την εκλογή της

διευθυντικής ομάδας και της ίδιας της διεύθυνσης. Η εφημερίδα μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα και με αυτά τα λίγα μέσα εδραίωσε την παρουσία της, διεκδικεί μια από τις πρώτες θέσεις πανελλαδικά, κέρδισε ένα σημαντικό τμήμα του αναγνωστικού κοινού και της διαφημιστικής αγοράς και έχει και μια υπερσύγχρονη διαδικτυακή παρουσία με επιρροή και απήχηση.

Άλλο βασικό στοιχείο, εναλλακτικό, η «Εφημερίδα των Συντακτών» είναι η μόνη που δε χρωστάει στο Δημόσιο, δε χρωστάει στα ασφαλιστικά ταμεία, δε χρωστάει σε τράπεζες. Έτυχε ταυτόχρονα να κατοχυρωθεί ως μια αξιόπιστη και έγκυρη πηγή αναφοράς. Εμείς χαιρόμαστε όταν αυτό αναγνωρίζεται από τον ελληνικό Τύπο και από το διεθνές. Αυτά τα πέντε χρόνια της κυκλοφορίας μας έχουν έρθει άπειροι ξένοι δημοσιογράφοι από όλα τα μέρη του κόσμου όχι μόνο από την Ευρώπη, για να δουν τι είναι αυτό το καινούριο πράγμα στην Ελλάδα.

Ανοίξαμε πολλά και ουσιαστικά μέτωπα στην ενημέρωση για θέματα που συνήθως αποσιωπώνται και κυρίως παραμείναμε πιστοί στις ιδρυτικές αρχές μας. Δίνουμε βήμα σε ένα ευρύτατο φάσμα απόψεων και ιδεών, από τη Δεξιά μέχρι την Αριστερά, προάγοντας ουσιαστικά ένα δημόσιο διάλογο που πάσχει στην Ελλάδα και θωρακίζοντας την ελευθερία του Τύπου για την οποία πρέπει να παλεύουμε εμείς οι δημοσιογράφοι.

Δε θέλω να τονίζω μόνο τα καλά, θέλω να σας πω ότι αυτή η περιπέτεια, γιατί μια περιπέτεια είναι, δεν είναι ένας περίπατος σε ένα ειδυλλιακό τοπίο. Υπάρχουν τεράστια προβλήματα και από τις πρώτες μέρες της κυκλοφορίας μας δεχθήκαμε και δεχόμαστε έναν άγριο πόλεμο όχι μόνο δημόσιο, επιφανειακό, γνωστό, αλλά και υπόγειο. Είναι ένα πείραμα γιατί εκτός από όλα τα πρωτοποριακά στοιχεία που σας απαρίθμησα είναι και ένα πείραμα σε συνθήκες αγοράς, δηλαδή μέσα στην καρδιά του ανταγωνισμού των εφημερίδων, χωρίς όμως να έχουμε την παραδοσιακή δομή και λειτουργία των άλλων εφημερίδων. Ίσως ενδεχομένως κάποιοι ξένοι φίλοι μας αναρωτιούνται για αυτήν τη σχετική επιτυχία. Θα τονίσω τρία πράγματα. Το πρώτο, σε μια χώρα όπου οι περισσότεροι ιδιοκτήτες των εφημερίδων έχουν άμεσες εξαρτήσεις πολιτικές, οικονομικές, η «Εφημερίδα των Συντακτών» και το διακήρυξε και το απέδειξε ότι δεν είναι κομματικό όργανο και δε συνδέεται με συμφέροντα. Το δεύτερο η ανεξαρτησία και η πολυφωνία δεν είναι τυπικά

πράγματα, είναι ουσιαστικά και καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα απόψεων και δυνάμεων. Και το τρίτο, το οποίο συνδέεται με την κρίση, είναι μια εφημερίδα που ανέδειξε από την πρώτη στιγμή τα θέματα της αλληλεγγύης.

Όσον αφορά στη λειτουργία, προσπαθήσαμε και καταφέραμε να είναι μια συνεταιριστική εφημερίδα με το δικό της εσωτερικό τρόπο λειτουργίας, σεβόμενη βέβαια την υπάρχουσα νομοθεσία. Όταν λέω ανταγωνισμός και όταν λέω πλαίσιο και λέω αγορά τα πράγματα είναι ξεκάθαρα. Η εφημερίδα τυπώνεται στα πιεστήρια ενός μεγάλου εκδοτικού συγκροτήματος, πληρώνουμε. Διανέμεται μέσω ενός συστήματος διανομής, του μοναδικού πλέον πρακτορείου διανομής Τύπου που υπάρχει στην Ελλάδα. Πληρώνουμε και εκεί. Με την ίδια λογική η εφημερίδα μας δέχεται και δημοσιεύει διαφημίσεις στο έντυπο ή στη διαδικτυακή ιστοσελίδα της με βάση τη διαφημιστική αγορά, όπως όλες οι εφημερίδες. Και εδώ υποφέρουμε και εμείς από τον τρόπο, με τον οποίο καταγράφονται οι κυκλοφορίες όχι μόνο στην Αθήνα αλλά και στην επαρχία.

Είναι ξεκάθαρο ότι από την κυκλοφορία και τη διαφήμιση προέρχονται αποκλειστικά όλα τα έσοδα της εφημερίδας μας και καλύπτονται και όλες οι δικές μας εκδόσεις. Για αυτό φροντίζουμε να πληρώνουμε και αυτό είναι το μυστικό, που λέμε, της συνεταιριστικής μας επιχείρησης, πρώτα το χαρτί και τα έξοδα. Ουσιαστικά δεν τα πληρώνουμε, τα κρατάμε προτού πληρωθούμε. Μετά τα έξοδα εκτύπωσης και διανομής, μετά τους φόρους προς το Δημόσιο και τις κρατήσεις προς τα Ταμεία, ύστερα τα ανελαστικά έξοδα λειτουργίας από το νοίκι, το φως, το νερό μέχρι το τηλέφωνο και τα αναλώσιμα και στο τέλος τους μισθούς των εργαζομένων που είναι ο βασικός μισθός, όπως ορίζεται από την τελευταία συλλογική σύμβαση και όπως συμφωνήσαμε εξ αρχής.

Στο επίπεδο λειτουργίας της εφημερίδας υπάρχει ο συνεταιρισμός, όπως σας είπα, που κατέχει περίπου το 94% των μετοχών. Ο εκάστοτε πρόεδρος του ΔΣ του συνεταιρισμού και ο εκάστοτε διευθυντής μετέχουν και στο ΔΣ της εταιρείας. Την ευθύνη για την καθημερινή διαχείριση την έχει ο διευθυντής, ο οποίος μαζί με το διευθυντή σύνταξης και τους αρχισυντάκτες των τμημάτων συγκροτούν τη συντακτική ή διευθυντική ομάδα της εφημερίδας. Το όργανο που συνεδριάζει για τα πάντα.

Το θέμα της αλληλεγγύης. Δώσαμε έμφαση στα ζητήματα της αλληλεγγύης όχι μόνο λόγω της κρίσης, αλλά γιατί ήταν μέσα στη θεματολογία μας. Μαζί με την κρίση που άγγιξε ολόκληρη την ελληνική κοινωνία είχαμε πολύ γρήγορα και το τεράστιο πρόβλημα του κύματος προσφύγων και μεταναστών. Στηρίξαμε στο επίπεδο της αλληλεγγύης τις κοινωνικές οργανώσεις και τις δομές αλληλεγγύης, παρουσιάζοντας το έργο τους και δίνοντας το λόγο σε αυτούς που συνήθως δεν ακούγονται. Δείξαμε την έμπρακτη αλληλεγγύη μας σε καίρια ζητήματα. Όταν η προηγούμενη κυβέρνηση έκλεισε την ΕΡΤ, βοηθήσαμε τους συναδέλφους μας να βγάλουν έκτακτα φύλλα, αναδείξαμε τη δράση τους και μοιράσαμε σχετικό DVD. Όταν το καλοκαίρι είχαν κλείσει για ένα διάστημα «Τα Νέα», είχαμε προτείνει μέσω του συνδικαλιστικού μας εκπροσώπου να φιλοξενήσουμε στις στήλες μας απόψεις τους. Στηρίξαμε τις κινητοποιήσεις του εμβληματικού κινήματος με τις καθαρίστριες. Το κίνημα για τις Σκουριές, για τις γυναίκες, για τα άτομα με αναπηρία, για τους LGBT, την κοινότητα ολόκληρη. Δημοσιεύσαμε ρεπορτάζ για τις δράσεις της «Σχεδίας», του περιοδικού του δρόμου. Το σημαντικότερο, για να κλείσω με τα της αλληλεγγύης, παρουσιάσαμε αναλυτικά όλες τις δομές και τα κινήματα αλληλεγγύης που αναδείχθηκαν στην Ελλάδα της κρίσης. Καθιερώσαμε μια εβδομαδιαία ενότητα, ένα δισέλιδο για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, ώστε να προβάλλουμε όλες τις κοινωνικές επιχειρήσεις και αλληλέγγυες οργανώσεις, το έργο τους και πώς οι πολίτες μπορούν να συνεισφέρουν.

Οργανώσαμε επίσης την εκστρατεία «πιάσε το χέρι μου» για τα παιδιά πρόσφυγες με εκδηλώσεις σε διάφορους δήμους. Τέλος, εκδίδουμε τακτικά εδώ και μερικούς μήνες τα «Αποδημητικά πουλιά», μια έκδοση σε πέντε γλώσσες ελληνικά, αγγλικά, αραβικά, φαρσί και ούρντου, που τη βγάζει το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, την οποία τη γράφουν νεαρές προσφυγοπούλες.

Όπως καταλαβαίνετε, αυτό το σύνολο των εναλλακτικών μορφών ύπαρξης και λειτουργίας αγγίζει και τις μορφές χρηματοδότησης στο βαθμό που μπορούμε να τις έχουμε στην Ελλάδα, γιατί είπε ο αγαπητός Schlosberg πριν για πολυφωνία και βιωσιμότητα. Την πολυφωνία την έχουμε εξασφαλισμένη. Τη βιωσιμότητα στην Ελλάδα θα την έχεις μόνο αν θέλεις να

είσαι ανεξάρτητος από τις κυκλοφορίες, άρα παλεύουμε για να ανοίξουμε την εφημερίδα όσο γίνεται περισσότερο και να έχουμε μεγαλύτερη κυκλοφορία, ένα. Και δεύτερον τη διαφήμιση που είναι ένας τομέας ο οποίος υπόκειται στους περιορισμούς της κρίσης, της επιτροπείας, της επιτήρησης, όλα αυτά τα οποία τα ξέρετε και τα ζούμε κάθε μέρα. Και παλεύουμε πραγματικά για διαφημίσεις, στο πλαίσιο της αγοράς αλλά να μην ξεπερνούν και τα όρια μιας εφημερίδας, η οποία έχει άποψη και δεν την κρύβει. Δεν υπάρχει περίπτωση δηλαδή η «Εφημερίδα των Συντακτών» να δημοσιεύσει μια διαφήμιση από πολιτικό κόμμα ή οργάνωση της άκρας Δεξιάς. Η εμπορική διαφήμιση, η εταιρική, η επιχειρηματική όλα είναι αποδεκτά. Βλέπετε λοιπόν από τη μια τις δυνατότητες και από την άλλη τις δυσκολίες.

Δυστυχώς, δεν έχουμε στην Ελλάδα τις δυνατότητες εναλλακτικών μορφών επιχορήγησης και για αυτό περιμένουμε κάποια ορισμένη στιγμή τα μέτρα που εξήγγειλαν από την κυβέρνηση για όλον τον Τύπο χωρίς διακρίσεις. Πιστεύουμε ότι όσο πιο ανεξάρτητος είναι ο Τύπος, τόσο μπορεί να κρατά τη θέση του και να συντηρεί τους ανθρώπους που δουλεύουν. Αυτό είναι ένα όφελος για όλη τη δημοκρατία και για όλο το πολιτικό μας σύστημα.

Ευχαριστώ.

Δημήτρης Στούμπος, διευθύνων σύμβουλος εφημερίδας «Η Αυγή»:

Καλημέρα σε όλους και σε όλες. Καλή χρονιά. Μπορούμε να το λέμε ακόμη, γιατί θα είναι μια πολύ δύσκολη χρονιά για όλους, πολύ περισσότερο για τον Τύπο και τα Μέσα και όχι μόνο στη χώρα μας.

Η Φανή προσπάθησε να τονίσει την ιστορικότητα της «Αυγής». Θέλω να διαφωνήσω μαζί της. Δεν είναι εξαρτημένη από κόμμα. Έχει μέτοχο ένα κόμμα, αλλά είναι πλήρως αυτόνομη διοικητικά και δημοσιογραφικά. Όπως λέει και η προμετωπίδα της, είναι μια πρωινή εφημερίδα της Αριστεράς. Η καχυποψία και η πολεμική από τους αντιθέτους, μπορεί να ισχύει. Καμία σχέση, αυτό που λέμε: «πατάς ένα κουμπί και βγαίνει ένας τίτλος», όπως

συμβαίνει σε διάφορα κομματικά όργανα, που τα περισσότερα σε όλη την Ευρώπη έχουν κλείσει.

Και θα ήθελα να θυμίσω ότι στη χώρα μας μια σειρά έντυπα αριστερά, μιλάω για τα καθημερινής και πανελλαδικής κυκλοφορίας, έχουν συγκεκριμένα ζητήματα, όπως και «Η Αυγή». Νομίζω ότι και η συζήτηση που ξεδιπλώθηκε λίγο για τις αιτίες και τα προβλήματα διαφθοράς και θαλασσοδανείων που ακούστηκαν πριν από ενάμιση χρόνο, όσο ακούστηκαν και όσο πέρασε και η όποια αποτύπωση και αλήθεια και στις εργασίες της τότε Εξεταστικής Επιτροπής της Βουλής, βοήθησαν. Όποιος παρακολούθησε ή μπορεί να τα ξαναπαρακολουθήσει στην ιστοσελίδα της Βουλής μπορεί να προβληματιστεί γιατί έχουμε φτάσει εδώ.

Επιτρέψτε μου πρώτα να ξεκινήσω λίγο πιο πολιτικά, γιατί ούτε εχθές μπόρεσα να παρακολουθήσω τη συζήτηση ούτε σήμερα. Να πούμε μια καλή κουβέντα για την ΕΣΗΕΑ που πήρε την πρωτοβουλία και το Μορφωτικό Ίδρυμα για αυτό το διήμερο. Μέσα στη γενικότερη κατάσταση είναι μια μικρή χαραμάδα, ας το πούμε έτσι, ελπίδας.

Γενικά από χαρακτήρα δεν είμαι πεσιμιστής, αλλά δε θέλω να κρυφτούμε μεταξύ μας για τα ζητήματα που έχουν οδηγήσει σε μεγάλα αδιέξοδα τον Τύπο και τα Μέσα στη χώρα μας με τις ιδιαιτερότητές της, αλλά και τις συνέπειες άλλων πραγμάτων. Επίσης είμαι από αυτούς και νομίζω οι περισσότεροι εδώ είμαστε από αυτούς που περιμέναμε ότι μετά την πολιτική αλλαγή που έγινε στη χώρα μας πριν από τρία χρόνια, θα βλέπαμε πολύ περισσότερα πράγματα στο τοπίο των Μέσων, με την έννοια της απόπειρας να συζητήσεις τα ζητήματα και να δεις τις αναγκαίες ρυθμίσεις με απόλυτη διαφάνεια και εγγυήσεις δημοκρατίας. Και νομίζω ότι μέχρι τώρα σε αυτό η σημερινή κυβέρνηση δεν τα κατάφερε.

Το λέω αυτό, καθώς αντίθετα με άλλα ζητήματα (όπως η οικονομία και άλλα τινά που είναι απευθείας η εξάρτηση ή η εποπτεία ή η επιβολή των μνημονιακών χρόνων) είχε και έχει ακόμα τη δυνατότητα να κινηθεί διαφορετικά. Το λέω αυτό γιατί διάβασα και τις δηλώσεις του υπουργού εχθές εδώ. Έχει ενδιαφέρον η προσέγγιση ότι θα θελήσει η κυβέρνηση να πάρει μέτρα υποστήριξης του Τύπου, αλλά νομίζω ότι εάν οι ίδιοι οι φορείς του

Τύπου και των Μέσων δε συζητήσουν άμεσα όχι μόνο με την κυβέρνηση, αλλά και με τις άλλες πολιτικές δυνάμεις, θα χαθεί και η φετινή χρονιά που θα άφηνε ίσως κάποιες δυνατότητες να αντιμετωπίσουμε ζητήματα.

Θα έλεγα με μια επιγραμματική, ας το πούμε, αναφορά ότι είμαστε σε ένα τέλος εποχής προ πολλού και, όπως σωστά είπε και ο φιλοξενούμενός μας εδώ, επειδή έφερε μια σειρά παραδείγματα, έχει να δει κανείς θετικά σε διάφορες χώρες, έχει να δει και αρνητικά. Γενικά όμως η δημοκρατία σε όλες τις χώρες είναι σε υποχώρηση. Συνεπώς και τα Μέσα, με την έννοια της πολυφωνίας και της δημοκρατικής παρέμβασης, στην πραγματικότητα είναι σε υποχώρηση.

Και δεν το λέω μόνο με την πλευρά την κυκλοφοριακή, το λέω με την πλευρά της ουσιαστικής επίδρασης στα κοινωνικά δεδομένα και στα πολιτικά δεδομένα. Να μην κρυφτούμε μεταξύ μας, φταίμε οι ίδιοι περισσότερο που εργαζόμαστε στα Μέσα είτε ως δημοσιογράφοι, αν θέλετε και με άλλους ρόλους, γιατί πράγματι έχει φουσκώσει η αναξιοπιστία. Το είχα πει και στην Εξεταστική, γιατί βλέπετε μας κάλεσαν και εμάς καθώς κάποιοι θεωρούσαν ότι έχουμε πάρει θαλασσοδάνειο. Το ένα και μοναδικό, που είχε πάρει κάποτε η εφημερίδα με άλλη διοίκηση, για να στηρίξει τη συνέχεια της κυκλοφορίας της και να μπορέσει να αντιμετωπίσει τη διαρκή της παρουσία στα περίπτερα. Το δάνειο δεν πήγε σε καμία θυρίδα της Ελβετίας ούτε σε καμία τσέπη. Δεν πήγε σε μισθούς εργαζομένων, που ακόμα και τώρα είναι από τους λιγότερο καλά αμειβόμενους στην Ελλάδα. Το λέω αυτό γιατί εκεί φάνηκε πόσο εύκολα η πολιτική αντιπαράθεση εκτρέπεται σε αμιγή προπαγάνδα και συνεχίζεται αυτό και το ζούμε. Έθεσε και ο Νικόλας προηγουμένως σωστά τη διαφορά της κριτικής και της ανεξάρτητης προσέγγισης των πραγμάτων.

Επειδή γνωρίζομαστε καλά και νομίζω σίγουρα οι περισσότεροι δε βλέπετε την «Αυγή» τουλάχιστον με βάση την κυκλοφορία της, θέλω να θυμίσω ότι με ανάληψη κόστους πριν από ενάμιση χρόνο έκανε ένα πρωτοσέλιδο σφόδρα κριτικό για την κυβέρνηση, επικρίνοντας τότε ένα νομοσχέδιο που έγινε νόμος και επέτρεπε τις offshore σε υπουργούς και βουλευτές, το οποίο και αιφνίδια ήρθε και με τον τρόπο που συζητήθηκε ήταν απαράδεκτο, κατά τη γνώμη μας, και βάλαμε έναν τίτλο που νομίζω έγραψε μια μικρή ιστορία και έλεγε: «offside ή offshore».

Πιο σφοδρή κριτική από κατά τα άλλα θεωρούμενο φιλοκυβερνητικό έντυπο δεν είδα. Τότε η κυβέρνηση, την επόμενη μέρα θυμίζω, είναι και από τις λίγες περιπτώσεις που θεωρώ ότι «Η Αυγή» έπαιξε το ρόλο της και ως παρέμβαση πολιτική στο δημόσιο πεδίο απέναντι σε όλες τις δυνάμεις, έκανε τροποποίηση στο νομοσχέδιο. Πήρε πίσω αυτή τη διάταξη και αναγκάστηκε πολιτικά στη Βουλή η αξιωματική αντιπολίτευση να αποχωρήσει. Το λέω μόνον αυτό ως ένα επιγραμματικό παράδειγμα που δεν μπορεί να γίνεται ούτε κάθε μέρα ούτε και είναι εύκολο.

Για αυτό είπα είμαστε σε ένα τέλος και ίσως μπροστά σε μια αρχή. Πριν λίγο καιρό υπήρξε το θέμα του ασφαλιστικού στη χώρα μας που αφορούσε και στους εργαζόμενους στα Μέσα. Οφείλω να πω ότι κουρασθήκαμε πάρα πολύ όσοι είχαμε την άποψη, και ήταν πολλοί και είναι πολλοί εδώ που βοήθησαν σε αυτό, να πείσουμε διάφορες πολιτικές δυνάμεις και την κυβερνητική δύναμη, ότι θα έπρεπε ειδικά για το χώρο των εργαζομένων στα Μέσα, παρά τις μνημονιακές επιβολές και τους εκβιασμούς, να διατηρηθεί το Ταμείο για όλους τους εργαζόμενους πανελλαδικά στον Τύπο χωρίς προνόμια. Τα καταφέραμε με δημοκρατικό τρόπο και στο τέλος, τους τελευταίους μήνες, μπήκε στην ιστορία σοβαρά η κυβέρνηση, ψηφίστηκε στη Βουλή και από τις άλλες δυνάμεις, εκτός από το ΚΚΕ που νομίζω ψήφισε «λευκό» αν θυμάμαι καλά ή «παρών».

Δεν μπαίνω τώρα στις συνδικαλιστικές αντιπαραθέσεις. Θεώρησα και θεωρώ ακόμη και τώρα ότι αυτό δίνει τη δυνατότητα να έχουμε μια συνέχεια για τα ζητήματα του επαγγέλματος, της δεοντολογίας, της εργασίας και πάει λέγοντας.

Να θυμίσω ότι στη χώρα μας ζήσαμε ένα '89 που άνοιξε την τηλεόραση, όπως έλεγαν τότε την ελεύθερη τηλεόραση, μετά από δεκαετίες υστέρησης για τη χώρα μας και ορθώς έγιναν τα ιδιωτικά κανάλια, αλλά με το χειρότερο δυνατό τρόπο. Είμαστε η μόνη χώρα στην Ευρώπη που από την αμιγώς κρατική μονοπωλιακή πραγματικότητα πήγαμε στο ανάποδο. Στην απόλυτη ασυδοσία των μεγαλοϊδιωτών, των μεγαλοκαναλαρχών και στην ουσία, αν θέλετε, στην υπονόμευση της πολυφωνίας που λέμε ότι αναζητάμε, της δημοκρατίας, γιατί παίζονται και άλλα παιχνίδια. Έτσι γίνεται και θα γίνεται

και έχουμε φτάσει στη δεύτερη φάση πριν από τρία χρόνια, το ανέφερε ο Νικόλας νομίζω, με το θέμα της ΕΡΤ.

Θέλω να πω ότι βλέπω και εκεί μάλλον να χάνεται ένα στοίχημα. Διότι πολύ περισσότερο, ξαναλέω, είχαν την ευκαιρία σε αυτή την πολιτική φάση και η κυβέρνηση και άλλες δυνάμεις να ξαναδούν με το άνοιγμα της ΕΡΤ όχι απλά την επαναπρόσληψη, και το πέτυχε αυτό η κυβέρνηση, 2.500 ανθρώπων που μείνανε στο δρόμο με τη βλακώδη εκείνη και πραξικοπηματική αντίληψη της τότε κυβέρνησης Σαμαρά-Βενιζέλου, που έριξε το μαύρο. Αλλά δεν ήταν απλά να ξαναπροσληφθούν οι εργαζόμενοι στην ΕΡΤ. Έπρεπε να δούμε ποια ΕΡΤ έχουμε.

Θυμάμαι μια συζήτηση πολλά χρόνια πριν που είχε διοργανώσει η ΕΣΗΕΠΗΝ στην Πάτρα. Τότε ήταν υπουργός ο κ. Ρουσόπουλος, δημοσιογράφος πολιτικός μετά αλλά δημοσιογράφος, που κάναμε μια συζήτηση τότε και έχουν περάσει πάρα πολλά χρόνια και θα το επαναφέρω και ως πρόταση, για δημόσια συζήτηση ασφαλώς, ας πούμε, πώς γίνεται να βγαίνουν οι εφημερίδες. Θα τις αφήνουμε απλά στο όνομα της ελευθεροτυπίας να παίζουν μεγάλα ή μικρότερα αφεντικά παιχνίδια στις πλάτες της ενημέρωσης, της εργασίας, του πολιτισμού και άλλα;

Δηλαδή μπορεί ανά πάσα στιγμή εγώ αύριο να μαζέψω άλλους πέντε, να βρω πέντε κεφάλαια και να κάνω ό,τι θέλω; Χρειάζεται η ελευθεροτυπία στη χώρα. Αλλά πρέπει να πληρούνται προδιαγραφές, ένα ελάχιστο πλαίσιο. Το είχα πει τότε και το ξαναλέω, το έχουν πει και μια σειρά προοδευτικές δυνάμεις και μια παράταξη που παρουσιάζεται χρόνια στην ΕΣΗΕΑ, η Συσπείρωση, που μίλησε για πλαίσιο και ρήτρα απασχόλησης στις πανελλαδικές ημερήσιες εφημερίδες. Ελάχιστο όριο.

Παράδειγμα, μπορεί να βγει η εφημερίδα που να μην έχει πολιτισμό; Μπορεί στη χώρα μας να έχουμε το παγκόσμιο ρεκόρ υποτιθέμενων αθλητικών εφημερίδων ακόμα και τώρα; Στη γειτονική μας Ιταλία, δεν ξέρω αν είναι εδώ ο συνάδελφος ο Ιταλός να σας πει, τρεις είναι οι πανιταλικές αθλητικές εφημερίδες και είναι και σοβαρές. Εδώ έχουμε ακόμα καμιά δεκαριά. Πριν λίγο καιρό είχαμε περισσότερες, αύριο μπορεί να βρεθούμε με

35. Ποιος ασχολείται με αυτά; Δεν πρόκειται για ελευθεροτυπία, αλλά για ασυδοσία, διαπλοκή που έχει πολιτικοοικονομικοαθλητικά χαρακτηριστικά.

Είπα προηγουμένως ότι φτιάχτηκε ένας Κώδικας Δεοντολογίας από αυτό το σωματείο πριν μερικά χρόνια επί προεδρίας Αριστείδη Μανωλάκου. Νομίζω ότι είναι από τα λίγα που άφησαν πολλές διοικήσεις του σωματείου για το δημόσιο στίβο. Πόσοι νέοι συνάδελφοι εφοδιάζονται με αυτόν τον Κώδικα ή επιτελεία των εφημερίδων προσπαθούν να τους θυμίσουν αυτόν τον Κώδικα που είναι αυτορρύθμιση στην ουσία; Θα έλεγα ελάχιστα και ας κάνω την αυτοκριτική μου και για το χώρο της «Αυγής».

Ένα άλλο παράδειγμα. Όταν φτιάχτηκε η Le Monde, πολιτικά φτιάχτηκε όποιος το ξέρει, φτιάχτηκε με προδιαγραφές και όρους που την έχουν κρατήσει ανοιχτή μέχρι και σήμερα και όταν κάποιος πολιτικός επιβάλλει στην ουσία το πώς θα δημοσιευθεί η συνέντευξή του, έχει από κάτω μια υποσημείωση στη σελίδα ακόμα και τώρα, αν την κοιτάξετε, και λέει ότι αυτή τη συνέντευξη την είδε και τη διόρθωσε ο πολιτικός Στούμπος. Και μόνο από αυτό καταλαβαίνετε τι σηματοδοτεί στο κοινό.

«Η Αυγή» είναι μια από τις αριστερές εφημερίδες και το ότι είναι ανοιχτή και έχει 80 εργαζόμενους είναι επιτυχία. Και είναι επιτυχία, γιατί δεν έχει εξάρτηση και η πολιτική σχέση και σύνδεση με το ΣΥΡΙΖΑ σήμερα ούτε παλιά με το Συνασπισμό που ήταν μικρούλης. Μπορώ να θυμίσω και διάφορα συγκεκριμένα παραδείγματα εκ του παρελθόντος και σήμερα. Δηλαδή κρύβουμε απόψεις; Όχι, ίσα ίσα. Προχθές είχαμε μια απεργία που κακώς έγινε κατά τη γνώμη μου. Την προκήρυξε το σωματείο, με κακό τρόπο λέω εγώ, γιατί δεν αποφεύγω τις κριτικές και να δεχθώ και τις αντιπαραθέσεις και τον αντίλογο. Έπρεπε ή πρέπει η εφημερίδα να κρύψει τις απόψεις; Όχι. Θα δείτε ότι δημοσιεύθηκαν και οι ανακοινώσεις των εργαζομένων και η απάντηση της διοίκησης. Και πολύ παλιότερα συγκρουστήκαμε με το τότε κόμμα όταν, παρά την επιλογή των εργαζομένων της «Αυγής», θέλησε να στείλει έναν πολιτικό ως διευθυντή της εφημερίδας, το Δημήτρη Χατζησωκράτη, ο οποίος πολύ σύντομα έφυγε από εκεί γιατί δημοσιογράφος δεν ήταν, λέω το πιο ήπιο. Δημόσια κριτική ήταν και τότε, δημόσια κριτική παραμένει και σήμερα. Επαναλαμβάνω, δεν μπορεί να βαφτίζεται ο καθένας δημοσιογράφος. Και δε θέλω να σας ταλαιπωρήσω. Η δημοσιογραφία μπορεί να είναι ανοιχτή στους

πολίτες και πρέπει να είναι ανοιχτή χωρίς βρισίδι, γιατί υπάρχει και η δημοσιογραφία τύπου «Μακελειό», για να συνεννοηθούμε. Και εδώ υπάρχει και ένα άλλο θέμα ότι πράγματι ο δημοσιογράφος, όπως έλεγε και ο μακαρίτης ο πατέρας μου, που δεν ήταν δημοσιογράφος, δάσκαλος ήταν: «παιδάκι μου, να ρωτάς, να ξαναρωτάς, να ξαναρωτάς, αν θέλεις κάτι να καταλάβεις στη ζωή σου». Και νομίζω ότι αν αυτό ισχύει για έναν πολίτη, πολύ περισσότερο πρέπει να ισχύει για ένα δημοσιογράφο και το λέμε. Να διασταυρώσουμε, να ξαναδιασταυρώσουμε και όχι εγώ να πω ότι μίλησα με τον πολιτικό τάδε, μου είπε το ένα, έφτιαξα πέντε και έκανα και πρωτοσέλιδο για την αποκάλυψη, για να συνεννοηθούμε.

Έτσι είναι όμως το εμπόριο, όχι η ελευθεροτυπία ούτε η δεοντολογία. Συνεπώς έχουμε πολύ δρόμο μπροστά μας και πρέπει να πιέσουμε τη σημερινή κυβέρνηση και τις άλλες δυνάμεις, ασχέτως πολιτικής συγκυρίας, να συζητήσουμε ρυθμίσεις, δικλίδες. Δεν είμαι και δογματικός ούτε θα γίνω ποτέ. Δηλαδή ό,τι και να κάνεις αν εγώ θέλω να είμαι απατεώνας, θα είμαι απατεώνας.

Υπάρχουν ζητήματα που τα αφήνουμε και απλά γυρνάμε γύρω γύρω μεταξύ μας, ας πούμε, όπως λέγαμε μικροί παίζοντας την κολοκυθιά. Όπως το θέμα σε σχέση με το πώς μπορεί να στηριχθεί μια εφημερίδα. Το πιο απλό, όλες οι εφημερίδες πανελλαδικής κυκλοφορίας θα πρέπει να στηριχθούν από μέτρα, αφού έχουν τη ρήτρα απασχόλησης, όμως διαφανώς με ενίσχυση της τιμής τους και από την πολιτεία και από τις περιφέρειες και από άλλες πλευρές.

Θέλουμε π.χ. οι νέοι να διαβάσουν εφημερίδες; Με το ζόρι δε θα διαβάσουν, αλλά πρέπει να δώσουμε κίνητρα. Στη τιμή του 1,5 ευρώ, εάν πράγματι εφαρμοστεί το barcode, να μπορεί ένας νέος άνθρωπος να γλιτώνει από το ποσό αυτό ένα κομμάτι ή και όλο ιδιαίτερα αν είναι φοιτητής κ.λπ. Στη γειτονική μας Ιταλία, πολλές περιφερειακές εφημερίδες έχουν πιο ισχυρή παρουσία, τώρα συμβαίνει και εδώ σε ένα βαθμό αλλά με άλλους όρους όπως στην Πελοπόννησο, στη Θεσσαλία κ.λπ. Με μεγαλύτερη κυκλοφορία από τις λεγόμενες αθηναϊκές ή κάποτε της Θεσσαλονίκης, γιατί κοντεύει να μείνει χωρίς καμία η Θεσσαλονίκη εδώ που φτάσαμε.

Άρα και αυτό είναι ένα θέμα και μπορεί να αντιμετωπιστεί με σχεδιασμό και συμβολή δυνάμεων. Και πρέπει να αποφασίσουμε πρώτα εμείς, που συζητάμε σήμερα και ευτυχώς που συζητάμε έτσι και ελπίζω να δοθεί κάποια ανάλογη συνέχεια, ότι θέλει άλλου τύπου παρέμβαση, άλλου τύπου συγκρούσεις απέναντι σε υπουργούς, απέναντι σε κυβερνήσεις, αλλά και σε πολιτικές και οικονομικές δυνάμεις που έχουν καταδυναστεύσει το χώρο της ενημέρωσης και του Τύπου.

Μην κρυφτούμε μεταξύ μας και δεν καταλάβουμε τι ζει σήμερα ο κόσμος. Ακόμα και ο γραφικός πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών μιλά για fake news, όταν ο ίδιος είναι μια fake κατάσταση πλήρως επικίνδυνη (μόνο τα τελευταία που κάνει στη Μέση Ανατολή και στην περιοχή μας...). Η πραγματικότητα της Αμερικής από εκεί που εθεωρείτο πρότυπο (ιδιωτική τηλεόραση, αποκαλυπτική δημοσιογραφία) που έχει φτάσει σήμερα και γιατί μας δείχνει ένα ενδεχόμενο σκοτεινό μέλλον; Για να το κάνουμε λίγο πιο φωτεινό, χρειάζεται όσοι ακόμα εννοούμε, όχι προπαγανδίζουμε, το δύσκολο της αποκάλυψης, της κριτικής της τεκμηριωμένης και της συνέχειας μιας κοινωνικής και πολιτικής πίεσης για περισσότερη δημοκρατία, να καταλάβουμε ότι είναι πολύ δύσκολο χωρίς συγκέντρωση δυνάμεων και κατανοώντας τις άλλες αντιθέσεις.

Τέλος, υποτίθεται ότι μπορεί να ληφθούν μέτρα υποστήριξης των υποδομών των εφημερίδων. Είναι μια σοβαρή συζήτηση. Κι εγώ χαιρετίζω όσες εφημερίδες ακόμα αντέχουν με την ιστορικότητά τους και τα προβλήματά τους. «Η Εστία» από τη μια πλευρά, ο «Ριζοσπάστης» από την άλλη. Αλλά να βλέπουμε ταυτόχρονα με ποιους όρους θα διασφαλίσουμε τη διατήρηση ή την ενίσχυση της ουσιαστικής ενημέρωσης και της ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ μας με τον πολίτη. Γιατί σε τελευταία ανάλυση η επικοινωνία είναι η ίδια η κοινωνία, όπως λέει και η ίδια η λέξη.

Και εμείς τη θέλουμε την κοινωνία με αλληλεγγύη, όπως είπε και ο Νικόλας, και με περισσότερη ενημέρωση και αποφασιστική διαμόρφωση των πολιτικών εξελίξεων.

Σας ευχαριστώ.

Ελένη Βουλτσίδου, δημοσιογράφος εφημερίδας «Το Βήμα» :

Καλή σας ημέρα. Ευχαριστώ και εγώ με τη σειρά μου τόσο το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ όσο και το ΔΣ της ΕΣΗΕΑ για τη σημερινή πρόσκληση. Υπάρχουν πολλές συνάδελφοι σε αντίστοιχες θέσεις πάρα πολύ καλές. Οι γυναίκες δημοσιογράφοι έχουμε αποδείξει ότι μπορούμε να σταθούμε σε όλα τα ρεπορτάζ μέσα σε μια εφημερίδα.

Αρχίζοντας τη σημερινή συζήτηση, θα ήθελα να επισημάνω ότι η ενότητα που σήμερα συζητάμε, δηλαδή οι εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης των έντυπων Μέσων, ως αυτόνομη ενότητα είναι λίγο «ανάπηρη». Και αυτό γιατί ο Τύπος είναι ένα πολυπαραγοντικό πράγμα και δεν μπορούμε να βλέπουμε μεμονωμένα πώς θα χρηματοδοτήσουμε τις εφημερίδες, πώς θα λειτουργήσει η τηλεόραση. Υπάρχει και το Internet, αυτό είναι ένα σύνολο. Και ως αυτόνομο δε στέκει και έρχεται και κουμπώνει και με την άλλη ενότητα που θα συνεχίσετε τη συζήτησή σας που είναι η ενίσχυση του Τύπου με δημόσιους πόρους, έμμεσους ή άμεσους, είπαν και οι άλλοι συνάδελφοι, και οι πολιτικές που ακολουθούνται στην Ευρώπη, αλλά και που θα πρέπει να χαραχθούν στην Ελλάδα για να ενισχυθεί ο Τύπος.

Ο δεύτερος λόγος που λέω ότι η εφημερίδα από μόνη της δεν είναι το θέμα, είναι ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για εφημερίδες σήμερα ή για περιοδικά χωρίς να υπάρχει η ανάλογη παρουσία τους στο διαδίκτυο. Και μπορούμε να πούμε μετά βεβαιότητας πλέον ότι εφημερίδα χωρίς site αποτελεί ασυμβίβαστο. Και αυτός είναι ένας παράγων που εδώ και χρόνια δεν μπορούμε επίσης να αγνοήσουμε. Ίσα ίσα είναι ο παράγων που πολλές φορές οδηγεί και τις εξελίξεις. Και επειδή οι εκτιμήσεις πρέπει να γίνονται επί του πραγματικού, η κρίση που βιώνει ο Τύπος στην τελευταία τουλάχιστον δεκαετία, όπως είπαμε είναι πολυπαραγοντική.

Η ηλεκτρονική ενημέρωση, τα κοινωνικά δίκτυα, η web tv, οι εφαρμογές ήρθαν δυναμικά νομίζω να αντικαταστήσουν στην ενημέρωση ακόμη και αυτή την τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Και αυτή είναι μια πραγματικότητα που όχι μόνο δεν μπορείς να αγνοήσεις, αντίθετα για να είναι βιώσιμη μια επιχείρηση του Τύπου οφείλει να επενδύει στην καινοτομία συνεχώς. Οπότε σήμερα δεν μπορούμε να συζητάμε απλά για ενίσχυση του Τύπου αποσπασματικά. Πολύ

περισσότερο που η πτώση της κυκλοφορίας των εφημερίδων έχει οδηγήσει εδώ και χρόνια παραδοσιακές εφημερίδες στο εξωτερικό να σταματήσουν την έντυπη έκδοσή τους και να «τυπώνονται» ιντερνετικά.

Το περιοδικό Newsweek σταμάτησε το Δεκέμβρη του 2012 μετά από 80 χρόνια κυκλοφορίας, για να ξανατυπωθεί το Μάρτιο του 2014 με άλλη ιδιοκτησία. Και βεβαίως το τελευταίο φύλλο του Independent βγήκε στις 26 Μαρτίου του 2016 και κυκλοφορεί αποκλειστικά σε ψηφιακή μορφή. Να πούμε ότι ο Independent έλαβε αυτήν την απόφαση, όταν η εφημερίδα έφτασε να πουλά 58.000 φύλλα καθημερινά, ένα ποσοστό 85% κάτω από το νούμερα που έκανε τη δεκαετία του 1990.

Και όταν ερχόμαστε πολύ περισσότερο και μιλάμε για την Ελλάδα, για την Ελλάδα της κρίσης, τα πράγματα γίνονται ακόμα πιο δύσκολα. Μιας κρίσης που όπως είπαν βέβαια και οι άλλοι συνάδελφοι δεν ήρθε ως κεραυνός εν αιθρία και σαν ένας ξαφνικός θάνατος. Το ερώτημα το σημερινό είναι εάν οι εφημερίδες έχουν μέλλον τελικά ή το χαρτί θα πεθάνει και οποιαδήποτε προσπάθεια διατήρησης των εφημερίδων οδηγεί σε ένα κυνήγι ανεμόμυλων. Κατά τη γνώμη μου και μέλλον έχουν οι εφημερίδες και σε αυτές αξίζει να επενδύσει κανείς.

Τα τελευταία χρόνια έχουμε κάνει πάρα πολλά πράγματα, για να βλάψουμε την εικόνα του χαρτιού, στο οποίο κατά βάθος χρωστάμε τα πάντα στην ενημέρωση. Ίσως η κρίση, που βιώνει σήμερα ο Τύπος, είναι μια ευκαιρία για να γυρίσουμε σελίδα. Μια τέτοια αλλαγή συνετελέσθη και στη χώρα μας, όταν παραδοσιακά συγκροτήματα έκλεισαν ή άλλαξαν χέρια. Εδώ μπορούμε να πούμε ότι από τη γενιά των παραδοσιακών εκδοτών έχουμε περάσει σε μια γενιά επιχειρηματιών που υπήρχαν και πριν, αλλά σήμερα είναι πολύ περισσότεροι. Εκτός από τις εκδόσεις έχουν και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες, οι οποίες τους επιτρέπουν να στηρίζουν και τις εκδοτικές τους δραστηριότητες, αφού και η επένδυση, η αυτόνομη επένδυση, σήμερα στις εφημερίδες θεωρείται υψηλού ρίσκου.

Με την κατακόρυφη πτώση των διαφημιστικών εσόδων μάλιστα η πλειονότητα των εφημερίδων παρουσιάζει ελλειμματικούς ισολογισμούς. Βέβαια αυτό, όπως είπαμε και πριν δεν είναι ένα εγχώριο φαινόμενο, είναι ένα

διεθνές φαινόμενο. Μέσα σε αυτό το σκηνικό τα συνεταιριστικά φύλλα προβάλλουν ως μια εκ των λύσεων.

Ο συνάδελφος Βουλέλης μάς μίλησε διεξοδικά και μας έδειξε έναν άλλον δρόμο για την έκδοση μιας εφημερίδας. Κατά τη γνώμη μου μια εφημερίδα η οποία ανήκει στους συντάκτες της έχει πάρα πολλά πλεονεκτήματα, τα οποία πολλαπλασιάζονται. όπως είπε και ο συνάδελφος, όταν η συνεταιριστική εφημερίδα ή ένα περιοδικό που μπορεί να είναι συνεταιριστικό αίρεται των εξαρτήσεων ή των ταυτίσεων. Όμως και σε αυτές τις εφημερίδες μπαίνει πάντα το ζήτημα πώς θα επιβιώσει αυτό το εγχείρημα, πώς θα ενισχυθεί ώστε να μπορεί να παράγει ερευνητική δημοσιογραφία και οι δημοσιογράφοι να μη ζουν με το άγχος «θα μπορέσω σήμερα να έχω μισθό;». Και εδώ μπαίνει ο ρόλος της πολιτείας πώς θα στηρίξει με συγκεκριμένα μέτρα και τις νέες μορφές έκδοσης μιας εφημερίδας, αλλά και τον Τύπο γενικότερα.

Η δεύτερη και σημαντικότερη, κατά τη γνώμη μου, ενίσχυση του Τύπου είναι «η επιστροφή στο περίπτερο». Τι θέλω να πω με αυτό; Πολύ συχνά εμείς οι άνθρωποι του γραπτού Τύπου ξεχνάμε το κοινό που πληρώνει για να μας αγοράσει. Δε μελετάμε με προσοχή τις ανάγκες των αναγνωστών μας. Ο δρόμος σε μια δημοσιογραφία προσανατολισμού και εμβάθυνσης νομίζω ότι είναι ένα κυρίαρχο θέμα. Και επειδή ως δημοσιογράφοι καλό είναι να μιλάμε με παραδείγματα, ένα τέτοιο παράδειγμα νομίζω ότι είναι η γερμανική Die Ziet. Όπως έλεγε το 2010 ο διευθυντής ο Τζοβάνι Ντι Λορέντζο, η εφημερίδα έχει πετύχει αποτελέσματα χωρίς προηγούμενο. Η κυκλοφορία της αυξήθηκε κατά 60%, φθάνοντας το μισό εκατομμύριο την εβδομάδα και τα κέρδη της τριπλασιάστηκαν. Τα συνολικά της έσοδα το 2009 ήταν 123 εκατομμύρια ευρώ. Πώς το κατάφερε αυτό; Ο ίδιος λέει: «επενδύσαμε στην ποιότητα, δημοσιεύουμε άρθρα λεπτομερώς τεκμηριωμένα που ανταποκρίνονται στην περιπλοκότητα των θεμάτων αλλά και στην αντίθετη επιχειρηματολογία. Ανοίξαμε επίσης νέα πεδία ανταγωνισμού, ιδρύσαμε έξι καινούρια περιοδικά με τη φίρμα Die Ziet, έχουμε ένα γραφείο ταξιδιών, ένα κατάστημα όπου πωλούνται οι εκδόσεις μας, διευρύναμε τις δραστηριότητές μας, επενδύσαμε στο Internet, δεν προδώσαμε όμως την υπόσχεσή μας για ποιότητα. Πιστεύουμε ότι η ποιότητα φέρνει χρήμα».

Τι γίνεται, όμως, με το νεανικό κοινό, το μεγάλο ζητούμενο και πρόβλημα των σημερινών εφημερίδων, αφού όπως τα στοιχεία δείχνουν το κοινό των εφημερίδων είναι γερασμένο; Ας πάμε πάλι στο ίδιο παράδειγμα. Ο διευθυντής της Die Ziet λέει ότι «πρέπει να κάνουμε πολλά για να προσφέρουμε στους νέους κίνητρα. Ξεκινάμε από το σχολείο, 200.000 μαθητές λαμβάνουν την Die Ziet κάθε χρόνο, επιπλέον έχουμε ένα ολόκληρο δίκτυο στα πανεπιστήμια όπου εδώ και χρόνια διοργανώνουμε debates. Έχουμε ένα περιοδικό για το πανεπιστήμιο και εδώ και μερικά χρόνια η εφημερίδα έχει σελίδες για τα παιδιά. Το αποτέλεσμα είναι ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των νέων συνδρομητών μας είναι μεταξύ 20 και 30 ετών». Αυτό είναι ένα παράδειγμα που νομίζω δεν μπορούμε να το παραβλέπουμε και δεν είναι ουτοπικό να πούμε ότι μπορεί να αποτελέσει γνώμονα και για τα καθ' ημάς.

Υπάρχουν και ορισμένα καλά νέα που έρχονται από το Νταβός όσο και αν ακούγεται παράδοξο για τον Τύπο, πριν δυο μέρες. Παρουσιάστηκε η 18^η παγκόσμια έρευνα που γίνεται για τον Τύπο και εκεί τα προγνωστικά για την έντυπη δημοσιογραφία είναι πάρα πολύ καλά. Δημοσιεύεται, μπορείτε να τη βρείτε στο διαδίκτυο, και δείχνει ότι τα fake news, με καταγεγραμμένα τα ποσοστά, έχουν οδηγήσει στην άνοδο της έντυπης δημοσιογραφίας. Ο κόσμος, μπερδεμένος από την πολύπλευρη πληροφόρηση δεν ξέρει τι να πιστέψει, παρουσιάζει μια μεγάλη στροφή στις εφημερίδες. Σε 20 από τις 28 χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα σημειώθηκαν διψήφια νούμερα αύξησης της αξιοπιστίας των επαγγελματιών της ενημέρωσης και μονοψήφια νούμερα αύξησης στην κυκλοφορία των εφημερίδων.

Σας ευχαριστώ πολύ.

Κώστας Ντελέζος, δημοσιογράφος, εκπρόσωπος στο Μεικτό Συμβούλιο ΕΣΗΕΑ εφημερίδας «Τα Νέα», μέλος ΔΣ ΕΔΟΕΑΠ:

Για την κρίση του Τύπου πολλά έχουν ειπωθεί. Λίγα όμως, έχουν γραφεί σε σχέση με το τι θα μπορούσε να αλλάξει απέναντι στην κουλτούρα της ανάγνωσης εφημερίδων, της καλλιέργειας εμπιστοσύνης στα ΜΜΕ, της παραγωγής πλούτου ιδεών και απόψεων, της προάσπισής τους. Τα παραδοσιακά και με ιστορική πορεία ΜΜΕ θα μπορούσαν να είναι το «ανοσοποιητικό σύστημα» σε ένα δημόσιο διάλογο, που πολλές φορές μέσα στην κρίση, το δηλητήριο και η προπαγάνδα θερίζουν. Ο Τύπος δεν μπορεί να μείνει όπως τον συνηθίσαμε. Είτε υπήρχε η κρίση είτε όχι, οι τεχνολογικές εξελίξεις (Διαδίκτυο κ.λπ) είναι βέβαιο ότι θα άλλαζαν τη μορφή και τη φυσιογνωμία των ΜΜΕ. Η κρίση απλώς το επέσπευσε.

Δεν είναι τωρινή η κρίση στη βιομηχανία της ενημέρωσης. Από το 1989 οι εφημερίδες έχασαν το 80% της κυκλοφορίας τους. Τότε δεν ίδρωσε το αφτί κανενός. Δεν ανησύχησαν οι εκδότες. Αντί να βελτιώσουν το προϊόν, να του προσθέσουν γνώση κι εγκυρότητα, προσέθεσαν προσφορές και κουπόνια. Την ίδια στιγμή, η τεχνολογία επέτρεψε τη διάχυση των πληροφοριών παντού, δωρεάν και συχνά χωρίς το δημοσιογραφικό φίλτρο του ελέγχου της αξιοπιστίας τους. Δε χωρά καμιά αμφιβολία ότι τα ΜΜΕ φέρουν μεγάλη ευθύνη. Κι όχι μόνο σε επίπεδο ιδιοκτησίας-διοίκησης. Υπήρξαν περιπτώσεις ΜΜΕ που αφέθηκαν στην ευκολία του «πλασιέ» επικοινωνιακών πολιτικών και οικονομικών συνδιαλλαγών. Η κριτική στην εξουσία ταυτίστηκε είτε με την εύκολη δημαγωγία είτε με την υποταγή στις εκάστοτε κομματικές πεποιθήσεις και ανάγκες. Τεράστιες είναι και οι ευθύνες του πολιτικού συστήματος, στο πλαίσιο της σχέσης «δούναι και λαβείν». Στην εποχή του post truth politics, της ανωνυμίας, του χύδην υβρεολογίου κατά πάντων, τα ΜΜΕ έχουν τώρα τη δική τους ευθύνη. Να ανεβάσουν τις πωλήσεις τους με γνώμονα την αξιοπιστία, τη real truth politics.

Από την πλευρά τους, οι αναγνώστες έχουν την «ευθύνη» να επιβραβεύουν την αξιοπιστία, να ψάχνουν πέρα από το πολιτικό ρεπορτάζ και το πρωτοσέλιδο και τις μέσα σελίδες, τα πολιτιστικά, το ελεύθερο ρεπορτάζ κ.λπ. Να ακούνε το ραδιόφωνο όχι για να ντοπάρονται με τη «γραμμή», αλλά

για να ενημερώνονται ουσιαστικά. Μην ξεχνάμε ότι ακόμα και η τεχνολογία, τα Wikileaks, όταν θέλησε να κάνει τη δουλειά της πιο σοβαρή και γνωστή, τα παραδοσιακά ΜΜΕ χρησιμοποίησε...

Ζούμε την κρίση του Τύπου, γιατί αφήσαμε μία τερατογένεση να γίνει. Ένα τρικέφαλο τέρας: ιδιοκτήτες ΜΜΕ, τράπεζες, εκάστοτε κυβερνήσεις. Και ανάμεσα σε όλα αυτά οι δημοσιογράφοι να πασχίζουν για επαγγελματισμό και δεοντολογία. Χαρακτηριστικό ήταν το παράδειγμα του ΔΟΛ, που το βιώσαμε πέρυσι τέτοια εποχή όλοι οι εργαζόμενοι του Οργανισμού και στην περίπτωση μας και τα τρία κεφάλια του τέρατος ήταν απέναντί μας. Με την ευκαιρία, θα ήθελα να ευχαριστήσω και από αυτό το βήμα την Ευρωπαϊκή και τη Διεθνή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων για τη στήριξή τους σε αυτόν το δύσκολο και κρίσιμο αγώνα μας.

Όμως, το θέμα μας είναι «Η στήριξη εφημερίδων και περιοδικών στην εποχή της κρίσης» και η ενότητα που διατρέχουμε είναι «Η αναζήτηση εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης εφημερίδων και περιοδικών». Όταν μιλάμε για εναλλακτική χρηματοδότηση, στην Ελλάδα της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και των capital controls, νομίζω ότι το παράδειγμα της κοινοπραξίας της «Εφημερίδας των Συντακτών» (το περιέγραψαν αναλυτικά προηγούμενοι ομιλητές) είναι το μοναδικό που θα μπορούσε να ακολουθήσει κανείς σήμερα, στην προσπάθειά του να εξασφαλίσει τα ελάχιστα κεφάλαια για την έκδοση μιας καινούριας εφημερίδας ή ενός περιοδικού. Όμως, η συνέχιση της λειτουργίας και η βιωσιμότητα μιας τέτοιας εφημερίδας, που δε θα έχει πίσω της τα κεφάλαια κάποιου ισχυρού επιχειρηματία, θα αποτελεί ένα διαρκές στοίχημα, καθώς θα εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Το βέβαιο είναι ότι όχι μόνο αυτού του είδους οι επιχειρήσεις, αλλά συνολικά οι επιχειρήσεις του Τύπου στην Ελλάδα, έχουν εγκαταλειφθεί στην τύχη τους από την πλευρά της πολιτείας. Μπορώ να πω ότι η πολιτεία μέχρι σήμερα τις αντιμετωπίζει εχθρικά.

Η ευρωπαϊκή εμπειρία

Είναι δεδομένο ότι οικονομική κρίση από το 2008 έπληξε πανευρωπαϊκά τον τομέα του Τύπου σε μεγάλο βαθμό. Υπήρξε αισθητή

μείωση τόσο του αριθμού των εκδιδόμενων εφημερίδων όσο και των πωλήσεών τους. Προσπαθώντας να αντιδράσουν σε αυτό το πλήγμα, ευρωπαϊκά κράτη όπως η Γαλλία, η Ιταλία και η Σουηδία έλαβαν μέτρα στήριξης του Τύπου, με άμεσες ή έμμεσες επιδοτήσεις, με στόχο την ενίσχυση των πωλήσεων και τη διευκόλυνση της παραγωγής και της διανομής εφημερίδων. Βέβαια, συστήματα άμεσων και κυρίως έμμεσων δημόσιων επιδοτήσεων στον Τύπο, βρίσκονται σε ισχύ εδώ και δεκαετίες σχεδόν σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Το είδος και το ύψος των ενισχύσεων διαφέρουν ανάλογα με τις παραδοσιακές δομές του Τύπου σε κάθε χώρα, όμως κοινή πρακτική είναι οι ενισχύσεις στον έντυπο Τύπο (χαρτί) και στις δημόσιες τηλεοράσεις (μέσω του ειδικού τέλους), χωρίς να αποκλείονται ενισχύσεις και σε άλλα είδη ΜΜΕ.

Παραδοσιακά, τα συστήματα ενίσχυσης του Τύπου περιελάμβαναν μειωμένο ΦΠΑ στις πωλήσεις, επιδότηση της μεταφοράς του Τύπου, ενίσχυση των πρακτορείων διανομής, μειωμένα τηλεπικοινωνιακά τέλη, αλλά και ειδικές ενισχύσεις σε μικρές εφημερίδες γνώμης, για την τόνωση του πλουραλισμού. Συνήθως, ενισχύονται οι εφημερίδες με τη θέσπιση μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ ή μειωμένων ταχυδρομικών τελών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο συντελεστής ΦΠΑ για τις εφημερίδες στο Βέλγιο είναι μηδενικός, στη Γαλλία 2,1%, στην Ιταλία 4%, στη Σουηδία 6%, στη Γερμανία 7% και στην Εσθονία 9%. Ως προς τις βέλτιστες πρακτικές για την ενίσχυση του Τύπου και εν γένει της πολυφωνίας και της καινοτομίας, αξίζει να αναφερθεί ότι στην Ολλανδία ήδη από το 1974 έχει ιδρυθεί κρατικό ταμείο για την οικονομική ενίσχυση, ιδίως μικρών εφημερίδων, που αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης. Το ταμείο αυτό λειτουργεί, σε κάποιο βαθμό, ως ανάχωμα στη συγκέντρωση του Τύπου σε λίγους ιδιοκτήτες. Στοχεύει δε στην υποστήριξη καινοτόμων δράσεων, ιδίως μικρών Μέσων και αντίστοιχων επιχειρήσεων που βρίσκονται σε αρχικό στάδιο σύστασης, καθώς δε διαθέτουν την απαραίτητη εμπειρία και τις απαραίτητες οικονομικές πηγές για την ανάπτυξή τους.

Ομοίως, το Ηνωμένο Βασίλειο επενδύει σημαντικά ποσά στην υποστήριξη της εκπαίδευσης προσωπικού σε ψηφιακά συστήματα Μέσων

Ενημέρωσης, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μικρών Μέσων, στην υποστήριξη καινοτόμων δικτύων Μέσων Ενημέρωσης, αλλά και της παραγωγής και διανομής προγραμμάτων που προβάλλουν τον πολιτισμό και την τέχνη. Σύμφωνα με παλαιότερη έρευνα του Reuters (Institute for the Study of Journalism, 2011), η ετήσια στήριξη του Δημοσίου προς τα MME κυμαίνεται κατά κεφαλήν από το υψηλό των 130 ευρώ το χρόνο στη Φινλανδία, στο ευρωπαϊκό χαμηλό των 43 ευρώ το χρόνο στην Ιταλία, ενώ στις ΗΠΑ δεν ξεπερνά τα 5,2 ευρώ ανά κάτοικο, κυρίως για έντυπες εκδόσεις.

Η Γαλλία ακολουθεί σύστημα ενισχύσεων εδώ και πολλές δεκαετίες, με στόχο τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων, την ανάπτυξη της διανομής και την υπεράσπιση της πολυφωνίας. Όμως το 2012 κρίθηκε αναγκαία η δημιουργία του «Στρατηγικού Ταμείου για την Ανάπτυξη του Τύπου», που στηρίζει, μέσω άμεσων βοηθημάτων του κράτους, σχέδια καινοτομίας, αύξησης της παραγωγικότητας -μέσω του βιομηχανικού εκσυγχρονισμού- και σχέδια ψηφιακής ανάπτυξης. Στις άμεσες επιδοτήσεις περιλαμβάνεται η ενίσχυση της διανομής του Τύπου και η οικονομική ενίσχυση σε εκδόσεις πολιτικού και γενικού περιεχομένου σε εθνικό επίπεδο με περιορισμένα έσοδα από τη διαφήμιση, για τη διατήρηση της πολυφωνίας. Στις έμμεσες επιδοτήσεις περιλαμβάνεται ο μειωμένος ΦΠΑ (2,1% επί των πωλήσεων και 5,5% στην εκτύπωση), η απαλλαγή από το Φόρο Ακίνητης Περιουσίας, η επιδότηση των ταχυδρομικών τελών. Επίσης, έχουν θεσπιστεί μειωμένες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης για κατηγορίες εργαζομένων στην αλυσίδα του Τύπου.

Η Ιταλία, μεταρρύθμισε το πλαίσιο των δημόσιων ενισχύσεων στα MME το 2016, οπότε και ιδρύθηκε το «Ταμείο για τον Πλουραλισμό και την Καινοτομία στην Ενημέρωση», όπου συγκεντρώνονται επιμέρους κονδύλια για την ενίσχυση του Τύπου και των MME. Μόνον το 2016 και μόνο για τη στήριξη των εκδόσεων, το κονδύλι άγγιξε τα 155 εκατ. ευρώ. Για τοπικούς ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς, οι κρατικοί πόροι έφτασαν τα 50 εκατ. ευρώ, ενώ προβλέπεται και συνεισφορά αλληλεγγύης στην ενημέρωση ύψους 0,1% επί των διαφημιστικών εσόδων (κάτι σαν το δικό μας

Αγγελιόσημο). Την τριετία 2014-2016, είχαν προβλεφθεί πόροι ύψους 120 εκατ. ευρώ.

Στο Βέλγιο είναι θεσμοθετημένη η διαρκής υποστήριξη του έντυπου Τύπου που περιλαμβάνει μειωμένο ΦΠΑ, ταχυδρομικές ατέλειες κ.ά. Το 2015, μόνο για το γαλλόφωνο ημερήσιο Τύπο διατέθηκαν 7,6 εκατ. ευρώ ως άμεση ενίσχυση, με κριτήρια την τήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, την επιμόρφωση του προσωπικού, την εφαρμογή των συμβάσεων εργασίας, τη χρήση νέων τεχνολογιών κ.ά.

Στη Γερμανία δεν υπάρχει άμεση κρατική ενίσχυση του Τύπου, υπάρχει ωστόσο έμμεση υποστήριξη, όπως π.χ. μειωμένος ΦΠΑ (7% αντί 19%) και μειωμένα ταχυδρομικά τέλη.

Στην Αυστρία, βάσει νόμου προβλέπονται οικονομικές επιχορηγήσεις στις εφημερίδες με στόχο την ενίσχυση της πολυφωνίας. Ένα μέρος διατίθεται για την ενίσχυση της κυκλοφορίας των εφημερίδων (το 2016 διατέθηκαν 3,8 εκατ. ευρώ σε 48 εφημερίδες), ένα μέρος διατίθεται για την ενίσχυση της πολυφωνίας στον ημερήσιο Περιφερειακό Τύπο (δόθηκαν 3 εκατ. ευρώ σε 5 εφημερίδες) και ένα μέρος διατίθεται για την ενίσχυση της ποιότητας και των μελλοντικών προοπτικών του Τύπου (1,5 εκατ. ευρώ σε 51 φορείς). Επίσης, προβλέπεται επιχορήγηση για την κάλυψη του κόστους διατήρησης των ανταποκριτών στο εξωτερικό και επιστροφή του 10% της τιμής των εφημερίδων που διανέμονται δωρεάν στα σχολεία.

Η Σουηδία, όπως και όλες οι σκανδιναβικές χώρες, έχει ισχυρό Τύπο, ωστόσο προβλέπει επιδοτήσεις για την ενίσχυση της πολυφωνίας. Επιχειρησιακές και λειτουργικές επιδοτήσεις χορηγούνται σε έντυπες ή ηλεκτρονικές εφημερίδες. Επιδοτήσεις για τη διανομή των εφημερίδων δίνονται και για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των εφημερίδων στον τομέα της ενίσχυσης της διανομής τους. Αναπτυξιακές επιδοτήσεις στοχεύουν στην ανάπτυξη της ηλεκτρονικής μορφής, με υψηλής ποιότητας συντακτικό περιεχόμενο.

Στην Ισπανία, τα ιδιωτικά ΜΜΕ επιδοτούνται από τις αυτόνομες κοινότητες ξεχωριστά (μέσω κρατικής διαφήμισης), προκειμένου να προωθούν την τοπική γλώσσα. Αυτόνομες κοινότητες όπως της Καταλονίας, της Βαλένθια, της Γαλικίας και της Ανδαλουσίας έχουν ειδική νομοθεσία για την προστασία της τοπικής γλώσσας τους και την επιδότηση ΜΜΕ γι' αυτόν το σκοπό.

Οι αδυναμίες της Ελλάδας

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, όπου η ανεργία των δημοσιογράφων καλπάζει άνω του 50% και κανένα ΜΜΕ δεν εφαρμόζει πλέον τις κλαδικές ΣΣΕ των Ενώσεων Συντακτών, η σημασία της οικονομικής ενίσχυσης των ΜΜΕ αποκτά ιδιαίτερη αξία, δεδομένου ότι η χώρα μας βρίσκεται χαμηλά σε σχέση με τις χώρες της Ευρώπης και στον τομέα της πολυφωνίας και της ανεξαρτησίας των ΜΜΕ. Είναι ενδεικτικό ότι με βάση σχετικές έρευνες, οι εργοδότες των ελληνικών ΜΜΕ παρεμβαίνουν συχνά στο έργο των εργαζομένων στα ΜΜΕ, ενώ τα ελληνικά ΜΜΕ χαρακτηρίζονται σε μεγάλο βαθμό για την πολιτική τους μεροληψία. Επίσης, η Ελλάδα παρουσιάζει υψηλούς δείκτες επικινδυνότητας σε ό,τι αφορά τη διαπλοκή ιδιοκτητών ΜΜΕ με την πολιτική εξουσία, αλλά και το βαθμό ανεξαρτησίας των δημόσιων υπηρεσιών ενημέρωσης, καθώς η χορήγηση των αδειών σε αυτές τις υπηρεσίες, γίνεται δίχως καν δημόσια διαβούλευση.

Είναι ενδεικτικό ότι η Ελλάδα διαθέτει μόνο ένα δημόσιο Πρακτορείο Ειδήσεων, που βρίσκεται στην ιδιοκτησία της εκάστοτε κυβέρνησης, ενώ η κυβέρνηση αναμειγνύεται τόσο στο διορισμό του προσωπικού όσο και στη διαμόρφωση της πολιτικής του γραμμής. Στην ίδια μοίρα βρίσκεται και η δημόσια ραδιοτηλεόραση, η οποία επιπροσθέτως δεν παρέχει ούτε τις ελάχιστες ποσοστώσεις υπέρ των τοπικών ή περιφερειακών ενοτήτων στην παραγωγή και διανομή του προγράμματός της. Την ίδια στιγμή, το ποσοστό συμμετοχής των περιφερειακών Μέσων Ενημέρωσης στην κατανομή της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης του ευρύτερου Δημοσίου είναι τουλάχιστον 30%. Πέραν όλων αυτών, η περιφέρεια έπαψε να διαθέτει δικούς της ανταποκριτές, με αποτέλεσμα εφημερίδες πανελλαδικής κυκλοφορίας να

φιλοξενούν ειδήσεις από την υπόλοιπη Ελλάδα, χωρίς να γράφονται από δικούς τους δημοσιογράφους!

Προτάσεις βέλτιστων πρακτικών

Βέλτιστες πρακτικές, με βάση την ευρωπαϊκή εμπειρία, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και στην Ελλάδα για την ενίσχυση του Τύπου και κυρίως των εφημερίδων. Στο πλαίσιο αυτό, είναι απαραίτητο να υπάρξει αφενός ένας σαφής ορισμός της έννοιας του ενημερωτικού Μέσου, έτσι ώστε αυτά να απολαμβάνουν και τα αντίστοιχα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Ο χαρακτηρισμός «ενημερωτικό» θα πρέπει να δίδεται μόνο κατόπιν τεκμηριωμένης εξακρίβωσης της τήρησης συγκεκριμένων χαρακτηριστικών. Αφετέρου τα αμιγώς ηλεκτρονικά ΜΜΕ θα πρέπει και αυτά να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, για να θεωρούνται ενημερωτικά. Πέραν του περιεχομένου τους, θα πρέπει να έχουν φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα, ξεκάθαρο ιδιοκτησιακό καθεστώς και νόμιμους όρους απασχόλησης του προσωπικού.

Για το χώρο του Τύπου, λοιπόν, θα μπορούσε να υιοθετηθεί ένα πλαίσιο οικονομικής ενίσχυσης με δίκαιη κατανομή της κρατικής επιδότησης των ΜΜΕ υπέρ της πολυφωνίας και του υγιούς ανταγωνισμού, που θα βασίζεται αυστηρά στο ανταποδοτικό όφελος των Μέσων για την κοινωνία και τους πολίτες της. Οι εν λόγω επιδοτήσεις, εφόσον θεσμοθετηθούν, θα πρέπει να παρέχονται με διαφανείς όρους, κυρίως προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της απασχόλησης, της ποιότητας και της υγιούς επιχειρηματικότητας. Μάλιστα, για τη διασφάλιση του υγιούς ανταγωνισμού, είναι αναγκαίος ο αυστηρός έλεγχος σε όλα τα ΜΜΕ για το σεβασμό των εργασιακών δικαιωμάτων, για τη συνεπή πληρωμή μισθών και εισφορών, για τη μετεκπαίδευση και εξέλιξη του προσωπικού, για την αποδοτική χρήση πιθανών επιδοτήσεων.

Το «σχέδιο De Minimis»

Στο πλαίσιο στήριξης του έντυπου Τύπου, δηλαδή των εφημερίδων, θα μπορούσαμε να πάμε αρχικά στην εκπόνηση και εφαρμογή ενός σχεδίου «Καταβολών Ήσσονος Σημασίας» (De Minimis), ακολουθώντας το παράδειγμα της Κύπρου. Το συγκεκριμένο σχέδιο θα μπορούσε να βασιστεί στον Ευρωπαϊκό Κανονισμό αναφορικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα στις Ενισχύσεις Ήσσονος Σημασίας (De Minimis). Βασικός στόχος θα πρέπει να είναι η διατήρηση της πολυφωνίας, ειδικότερα των παραδοσιακών ΜΜΕ όπως είναι οι εφημερίδες, ούτως ώστε να προστατευθεί ο πλουραλισμός, η ελευθερία της έκφρασης, η δημοκρατία, το δικαίωμα των πολιτών στην πληροφόρηση. Παράλληλα, το σχέδιο θα πρέπει να στοχεύει στη διασφάλιση της ποιότητας της πληροφόρησης που διακινείται μέσω του διαδικτύου, που ενίοτε οδηγεί σε παραπληροφόρηση, αλλά και στην αναπαραγωγή ειδήσεων που πλήττουν την πρωτογενή αρθρογραφία. Δικαιούχοι της ενίσχυσης θα είναι πανελλαδικής κυκλοφορίας καθημερινές και εβδομαδιαίες (κυριακάτικες) εφημερίδες, που απασχολούν μισθωτούς εργαζόμενους με ΣΣΕ, συγκεκριμένο ελάχιστο αριθμό δημοσιογράφων μέλη των Ενώσεων Συντακτών (π.χ 70 -100 δημοσιογράφους ανά Μέσο/τίτλο) και βρίσκονται σε κυκλοφορία τουλάχιστον τα τελευταία τρία χρόνια.

Είναι σημαντικό τα ενισχυόμενα ΜΜΕ να διαθέτουν περιεχόμενο που θα καλύπτει πρωτογενή αρθρογραφία και ειδησιογραφία γενικού ενδιαφέροντος, καθώς και να έχουν επενδύσει στη διαδικτυακή επέκταση των υπηρεσιών τους. Δικαιούχοι θα μπορεί να είναι επίσης πρακτορεία Τύπου, τα οποία θα διαθέτουν πανελλαδικό δίκτυο διανομής και θα απασχολούν επίσης συγκεκριμένο ελάχιστο αριθμό μισθωτών εργαζομένων. Όσον αφορά τη μορφή της ενίσχυσης, αυτή θα καταβάλλεται στους δικαιούχους με τη μορφή επιχορήγησης, σε ετήσια βάση, η οποία θα είναι ανάλογη του είδους και του μεγέθους της επιχείρησης. Για παράδειγμα, οι εφημερίδες που θα εφαρμόζουν ΣΣΕ και θα είναι συνεπείς στις πληρωμές του προσωπικού και των ασφαλιστικών ταμείων, θα μπορούν να επιδοτούνται με ένα συγκεκριμένο ποσό για κάθε ημέρα κυκλοφορίας τους (π.χ είτε μέσω μείωσης του ΦΠΑ επί

των πωλήσεών τους είτε μέσω της κάλυψης μέρους των λειτουργικών εξόδων που αφορούν στην ενέργεια, το χαρτί, τις τηλεπικοινωνιακές δαπάνες, τα ταχυδρομικά τέλη κ.λπ.). Ο υπολογισμός της ετήσιας επιχορήγησης θα γίνεται με βάση τον αριθμό των ημερών που κυκλοφορεί η εφημερίδα κάθε εβδομάδα και τον αριθμό των απασχολούμενων, ενώ η επιχορήγηση δε θα ξεπερνά ένα συγκεκριμένο πλαφόν. Επίσης, για κάθε μισθωτό δημοσιογράφο μέλος της Ένωσης Συντακτών θα καταβάλλεται συγκεκριμένο ποσό ως επιδότηση του μηνιαίου μισθοδοτικού κόστους του, υπό την προϋπόθεση ότι ο εργαζόμενος θα απασχολείται το ελάχιστον κατά τα τελευταία δύο έτη στην επιχείρηση και θα λαμβάνει μηνιαίο μισθό που θα έχει καθοριστεί με ΣΣΕ. Εναλλακτικά, η επιδότηση θα μπορούσε να καλύπτει μέρος των ασφαλιστικών εισφορών για τους άνω των 55 ετών και τους νέους δημοσιογράφους. Σε κάθε περίπτωση το μέγιστο ετήσιο ποσό ενίσχυσης ανά επιχείρηση, δε θα ξεπερνά και πάλι ένα συγκεκριμένο ποσό. Επιπλέον, μια επιχείρηση θα συνεχίζει να παραμένει δικαιούχος για ενίσχυση το επόμενο έτος εφαρμογής του σχεδίου, υπό την προϋπόθεση ότι δε θα έχει προβεί το προηγούμενο έτος σε μειώσεις προσωπικού.

Πώς οι εφημερίδες θα βρουν έσοδα και αναγνώστες

Στο σχέδιο ενίσχυσης του Τύπου, πέραν όλων των άλλων, απαιτείται να περιληφθούν και μέτρα θεσμικού χαρακτήρα, που θα προστατεύουν τη λειτουργία των εφημερίδων από αθέμιτες πρακτικές, όπως και το έργο των δημοσιογράφων τους. Στην Ελλάδα, με την έκρηξη του Internet, το βασικό πρόβλημα πλέον είναι η κλοπή. Δεκάδες sites, που εισπράττουν διαφήμιση και μοιράζουν «μαύρο χρήμα», κλέβουν την ύλη του ΑΠΕ και των μεγάλων εφημερίδων πριν καν αυτές τυπωθούν. Από την άλλη, οι πολυεθνικές αναπαράγουν το περιεχόμενο των εφημερίδων, των ραδιοφωνικών και των τηλεοπτικών σταθμών, χωρίς να ρωτήσουν και χωρίς να αποδίδουν δικαιώματα.

Παράδειγμα πρώτο: Το κύριο ερώτημα για το ευρύ κοινό, που δεν του περισσεύουν πλέον χρήματα, είναι γιατί να πληρώσει να αγοράσει μια εφημερίδα, τη στιγμή που η ίδια εφημερίδα προσφέρει δωρεάν το περιεχόμενό της μέσω του Internet; Η απάντηση, όπως αντιλαμβάνεστε, είναι

σχετικά εύκολη... Παράδειγμα δεύτερο: Το κρατικό ΑΠΕ κάνει σήμερα τους πάντες... εκδότες στο Internet, με τα δικά του κείμενα. Ο έλεγχος της λογοκλοπής θα περιόριζε το φαινόμενο των τσάμπα ψηφιακών εκδοτών, με τους σκλάβους στα αμπάρια τους να κάνουν απλώς αντιγραφή των κειμένων του πρακτορείου, χωρίς να προσφέρουν πρωτογενή ενημέρωση. Παράδειγμα τρίτο: Είναι αδιανόητο το βράδυ του Σαββάτου, πριν καν φτάσουν οι κυριακάτικες εφημερίδες στη Θράκη, την Ήπειρο και την Κρήτη, να είναι ήδη αναρτημένο το περιεχόμενό τους στο Internet, ακυρώνοντας την προσπάθεια μιας ολόκληρης βδομάδας των συναδέλφων μας. Πρέπει οπωσδήποτε να υπάρξει συμφωνία για το πότε αποδεσμεύονται τα κείμενα των εφημερίδων και ταυτόχρονα να κυνηγηθεί η κλοπή του περιεχομένου. Περισσότερο από ποτέ είναι λοιπόν απαραίτητη η ύπαρξη μιας συμφωνίας για την προστασία του περιεχομένου.

Την ίδια στιγμή, η ανάθεση των δικαιωμάτων εκδοτών και δημοσιογράφων στον ΟΣΔΕΛ, ο οποίος εκπροσωπεί συγγραφείς και εκδότες βιβλίου, φανερώνει την άγνοια του θέματος από τους ανθρώπους του χώρου. Από εκδότες και δημοσιογράφους θα πρέπει να ιδρυθεί ένας νέος φορέας προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας των εφημερίδων. Αυτό δεν μπορεί να είναι παρά ένας ισχυρός φορέας συλλογικής διαχείρισης που θα αναλάβει τη διεκδίκηση των οφειλομένων από τις εταιρείες ηλεκτρονικής αποδελτίωσης, το FB , το Youtube, την Google κ.λπ. Είναι ώρα το φαινόμενο της πειρατείας στα ΜΜΕ να αντιμετωπιστεί υπεύθυνα και από την πλευρά της πολιτείας.

Συμπέρασμα: Η πολιτεία οφείλει να βοηθά τον Τύπο, όχι τις επιχειρήσεις, αλλά τον Τύπο. Και οφείλει να το κάνει χωρίς κρατικές παρεμβάσεις στην ελευθερία της έκφρασης και «λογοκριτικά συμβούλια» που δήθεν θα εποπτεύουν τη δημοσιογραφική δεοντολογία. Οι δημοσιογράφοι έχουν κανόνες αυτορρύθμισης και «ευαγγέλιό» τους είναι ο Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας. Άλλωστε, Τύπος είναι η κουλτούρα της ανάγνωσης, ο σεβασμός στην άποψη του άλλου που γράφεται και λέγεται. Βοήθεια στον Τύπο δεν είναι π.χ. να κλείνεις σήμερα το ΔΟΛ και να «φουσκώνεις» την «Αυγή», για να έρθει αύριο μία άλλη κυβέρνηση που θα σώσει το ΔΟΛ και θα κλείσει την «Αυγή». Βοήθεια στον Τύπο είναι κινήσεις

όπως αυτή στη Γαλλία πριν από χρόνια που είχαν στόχο όχι μόνο την οικονομική ενίσχυση, αλλά και την αύξηση της κυκλοφορίας των εφημερίδων, ιδίως μεταξύ των νέων.

Αν μιλήσουμε λοιπόν για κανόνες ή θα ισχύσουν για όλους οι ίδιοι κανόνες οικονομικής και τραπεζικής εξυγίανσης ή αλλιώς μιλάμε για μεροληψία με σκοπό τη φήμωση μιας συγκεκριμένης μερίδας του Τύπου, η οποία τυγχάνει αυτήν την εποχή να είναι αντιπολιτευόμενη. Δεν μπορεί να κλείνει ένας ολόκληρος οργανισμός, να μένουν άνεργοι εκατοντάδες άνθρωποι, προμηθευτές απλήρωτοι, δάνεια εντελώς στον αέρα και μια σειρά από άλλες επιπτώσεις και την ίδια στιγμή φιλοκυβερνητικά Μέσα να σωρεύουν χρέη και να συντηρούνται, μέσα στην κρίση, με ελάχιστες κυκλοφορίες, προετοιμάζοντας στην ουσία ένα νέο μιντιακό τοπίο που μπροστά του το προηγούμενο θα είναι ο... χορός των αγγέλων! Ίδιοι και ίσοι κανόνες για όλους, για πλουραλισμό, πολυφωνία και υγιή επιχειρηματική δραστηριότητα στο χώρο του Τύπου και της ενημέρωσης, σε μια εποχή που οι πολίτες και το πολίτευμα το έχουμε μεγάλη ανάγκη.

4^η Ενότητα

«Ενίσχυση του Τύπου με δημόσιους πόρους, έμμεση και άμεση. Η εφαρμογή διαφορετικών μεθόδων οικονομικής ενίσχυσης εφημερίδων και περιοδικών στις ευρωπαϊκές χώρες. Ηθικά προβλήματα και πρακτικά αποτελέσματα»

Συντονίζει ο **Βασίλης Βασιλικός**

ΑΠΟ ΤΗΝ 4^η ΕΝΟΤΗΤΑ, ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ Κ.Κ. Λ. ΣΚΙΑΔΑΣ, Ν. ΛΕΑΝΔΡΟΣ, Β. ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ, Π. ΑΜΥΡΑΣ, Δ. ΜΙΧΑΛΕΛΗΣ ΚΑΙ Ο Κ. Π. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

Ομιλητές:

- Πάνος Αμυράς**, διευθυντής εφημερίδας «Ελεύθερος Τύπος»
- Λευτέρης Σκιαδάς**, διευθυντής εφημερίδας «Εστία»
- Νίκος Λεάνδρος**, αντιπρύτανης Πάντειου Πανεπιστημίου, τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού
- Δημήτρης Μιχαλέλης**, γενικός διευθυντής Real Group και αρθρογράφος της εφημερίδας «Real News»
- Πέτρος Παπακωνσταντίνου**, δημοσιογράφος εφημερίδας «Η Καθημερινή»

Βασίλης Βασιλικός, δημοσιογράφος-συγγραφέας, μέλος ΔΣ
Μορφωτικού Ιδρύματος ΕΣΗΕΑ:

Η ΕΣΗΕΑ συνέταξε και θέσπισε τον Κώδικα Δεοντολογίας της Δημοσιογραφίας στα τέλη της δεκαετίας του '90 και όταν εγώ τον έλαβα βρισκόμουν στην UNESCO, εκπροσωπώντας τη χώρα μας. Αμέσως υιοθετήθηκε σχεδόν κατά λέξη από πάρα πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής. Αυτό το λέω γιατί στην Ελλάδα ποτέ δεν εφαρμόστηκε η δεοντολογία που ψηφίσαμε εμείς και προτείναμε εμείς.

Η πρόσφατη προβολή της κινηματογραφικής ταινίας «The Post» μάς υπενθύμισε τη δυναμική των εφημερίδων. Και να σκεφτεί κανείς ότι η (πραγματική) ιστορία που παρουσιάζει συνέβη μόλις 50 χρόνια. Ούτε καν 50 χρόνια, 48, 47 χρόνια πριν και η δύναμη του Τύπου φαίνεται. Αυτή η δύναμη έχει διατηρηθεί στην αμαρτωλή Αμερική. Τα φορτώνουμε όλα στην Αμερική, αλλά πρέπει να παραδεχθούμε ότι αυτοί εφηύραν και το διαδίκτυο και όλες τις νέες ψηφιακές διεργασίες μέσω του στρατού τους, αλλά και οι εφημερίδες κρατήθηκαν στο ύψος τους. Αν γράψουν κάτι οι New York Times ή η Washington Post γίνεται τέτοιος σάλος, που χιλιάδες tweets του κ. Τραμπ δεν μπορούν να συναγωνιστούν...

Πάνος Αμυράς, διευθυντής εφημερίδας «Ελεύθερος Τύπος»:

Σας ευχαριστώ πολύ. Και εγώ θα ήθελα με τη σειρά μου να ευχαριστήσω και τη διοίκηση της ΕΣΗΕΑ και το προεδρείο του Μορφωτικού Ιδρύματος και βεβαίως εσάς που έχετε έρθει εδώ και μας ακούτε, τους νέους συναδέλφους που αποτελούν πάντα την ελπίδα τού αύριο. Όσο δύσκολοι και αν είναι οι καιροί για τη δημοσιογραφία, πάντα η νέα γενιά παίζει το ρόλο της και είναι η μεγάλη ελπίδα για την επόμενη μέρα και βεβαίως τους παλαιότερους συναδέλφους, οι οποίοι πάντα με προτάσεις, με σκέψεις, πολλές φορές ακόμα και με τη ματιά τους μας καθοδηγούν, μας ελέγχουν και

είναι πάντα δίπλα μας και αυτό πραγματικά το θεωρώ ιδιαίτερη τιμή για εμάς που είμαστε αυτή τη στιγμή στη μάχιμη δημοσιογραφία.

Το θέμα επίκαιρο και θα έλεγα, επειδή είμαστε άνθρωποι των Μέσων Ενημέρωσης, της δημοσιότητας, ασχολούμαστε πολλές φορές με όλους τους υπόλοιπους εκτός από τα του οίκου μας. Δηλαδή δεν ασχολούμαστε πολλές φορές για το ίδιο μας το σπίτι, τον κλάδο, τη δημοσιογραφία, το επάγγελμά μας ή το λειτούργημά μας. Και για αυτό νομίζω ότι είναι σημαντικό να συζητήσουμε, γιατί έχουμε αμελήσει, πράγματα τα οποία δεν είναι μόνο συντεχνιακά αλλά θα έλεγα ότι αγγίζουν συνολικά ζητήματα της δημοκρατίας.

δε θα πρωτοτυπήσω λέγοντας ότι, το ξέρετε όλοι, το ξέρουμε όλοι πάρα πολύ καλά, ότι η δημοσιογραφία περνάει μια μεγάλη κρίση στην Ελλάδα και πολλοί συγκρίνουν αυτό που περνάμε εμείς τώρα στα μίντια με αυτό που είχε συμβεί στις κλωστοϋφαντουργίες τη δεκαετία του 1990. Λουκέτα, μειώσεις μισθών, κλείσιμο εντύπων, υποβάθμιση προϊόντων, συρρίκνωση πωλήσεων και διαφημιστικών εσόδων.

Το τοπίο λοιπόν τα τελευταία 10 χρόνια έχει αλλάξει δραματικά και γιατί έχουμε εγγενείς αδυναμίες ως κλάδος αλλά και γιατί έπεσε πάνω μας και συνολικά η κατάρρευση της Ελλάδας, ουσιαστικά η χρεοκοπία της οικονομίας.

Επομένως σε αυτό το πλαίσιο που ξέρουμε όλοι έρχονται με πιεστικό και με επίκαιρο τρόπο ερωτήματα, τα ερωτήματα του σημερινού πάνελ. Πρέπει να ενισχύεται ο Τύπος με δημόσιους πόρους; Τι ισχύει στην υπόλοιπη Ευρώπη για την ενίσχυση εφημερίδων και περιοδικών; Και κυρίως ποια είναι τα ηθικά προβλήματα από μια τέτοια ενίσχυση και ποια μπορεί να είναι τα πρακτικά αποτελέσματα.

Θα προσπαθήσω λίγο να προσεγγίσω αυτά τα ζητήματα. Ερώτημα πρώτο, είναι άραγε σωστό το Δημόσιο να διαθέτει πόρους για τη στήριξη του Τύπου; Η αυθόρμητη απάντηση είναι όχι. Γιατί να υπάρχει στήριξη; Εκδοτικές επιχειρήσεις υπάρχουν, εκδότες, έσοδα, έξοδα, εταιρείες. Για ποιο λόγο λοιπόν το Δημόσιο να παρεμβαίνει και να ενισχύει τον Τύπο; Αυτή είναι μια εύκολη απάντηση που θα μπορούσε να δοθεί. Όμως υπάρχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σε κάθε αγορά, ακόμα και στην αγορά του Τύπου, υπάρχουν δυο βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να διασφαλίζει το Δημόσιο.

Το πρώτο είναι η προστασία του προϊόντος και δεύτερον, επίσης σημαντικό, ίσοι όροι ανταγωνισμού. Να δούμε τι ισχύει και σε αυτά τα δυο επιμέρους ζητήματα. Υπάρχει προστασία προϊόντος; Το ξέρετε πάρα πολύ καλά ότι σε οποιαδήποτε άλλη βιομηχανία όποιο προϊόν πάει να υποκλαπεί ή οτιδήποτε άλλο, κατευθείαν λειτουργούν ελεγκτικοί μηχανισμοί αποτρεπτικοί και δε διανοείται κανείς να υποκλέψει εύκολα το προϊόν, με οποιοδήποτε τρόπο, κάποιας άλλης επιχείρησης.

Στα media ισχύει το ακριβώς αντίθετο. Πριν ακόμα εκδοθούν οι εφημερίδες, το ξέρετε πολύ καλά, ήδη έχουν αναπαραχθεί με κάθε είδους μορφή είτε στο διαδίκτυο είτε οπουδήποτε αλλού μέσω blogs, μέσω sites, μέσω πολυεθνικών πλέον μηχανών αναζήτησης. Όλα αυτά πλέον δείχνουν ότι η έννοια της προστασίας του προϊόντος είναι ανύπαρκτη για τις εφημερίδες. Κάθε πρωί σχεδόν με την έκδοση της εφημερίδας ένας μηχανισμός αναπαραγωγής υπόγειος, πολλές φορές χωρίς μισθούς, χωρίς οτιδήποτε άλλο λειτουργεί σχεδόν ταυτόχρονα. Εταιρείες αποδελτίωσης, ειδησιογραφικά sites, blogs, κοινωνικά δίκτυα ξετινάζουν το περιεχόμενο μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας, πριν καν ακόμα κυκλοφορήσουν στους αναγνώστες, στους «πελάτες» των εφημερίδων.

Σε κανένα άλλο προϊόν δεν έχουμε τέτοια βιομηχανία αναπαραγωγής σε καθημερινή βάση. Επομένως χρειάζεται θωράκιση το προϊόν του Τύπου και δημιουργεί την υποχρέωση να παρέμβει. Σε αυτό βέβαια για να είμαστε απολύτως δίκαιοι ευθύνη έχουμε και εμείς και οι δημοσιογραφικές ενώσεις και οι εκδοτικές επιχειρήσεις και οι δημοσιογράφοι που δεν έχουμε διαμορφώσει μηχανισμούς και δεν έχουμε αναλάβει πρωτοβουλίες, ώστε πράγματι τα πνευματικά δικαιώματα και το τελικό προϊόν να προστατεύονται με επάρκεια. Άρα υπάρχει ζήτημα στις επιχειρήσεις του Τύπου που δεν ισχύει για την υπόλοιπη αγορά.

Το δεύτερο ζήτημα, υπάρχουν ίσοι όροι ανταγωνισμού εφημερίδων και άλλων ΜΜΕ; Θα έλεγα όχι και πρόσφατο παράδειγμα είναι ότι οι κανόνες του παιχνιδιού το τελευταίο διάστημα, τους τελευταίους μήνες έχουν αλλάξει σε βάρος εκδοτικών επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, η κυβέρνηση μειώνει από την 1^η Απριλίου τη φορολογία για τους τηλεοπτικούς σταθμούς από το 20% στο 5%. Αντιγράφω κάποιες δηλώσεις του αρμόδιου υπουργού Ψηφιακής

Πολιτικής, ήταν και εχθές εδώ στην πρώτη ημέρα της διημερίδας, στο ραδιόφωνο 24.7 που αιτιολογούσε αυτήν την απάντηση για τη μείωση της φορολογίας για τους τηλεοπτικούς σταθμούς από το 20% στο 5%.

Είπε λοιπόν ο κ. Παππάς ότι η ρύθμιση δεν αποτελεί δώρο, πρέπει να δούμε την πραγματικότητα, θέλουμε να εξασφαλίσουμε τη βιωσιμότητα των σταθμών και τους εργαζόμενους. Και μάλιστα είπε ότι η μείωση του φόρου είναι εξισορροπητική, γιατί προέκυψαν νέες επιβαρύνσεις όπως η επιβολή τέλους 2% επί του τζίρου για τον ΕΔΟΕΑΠ και την υποχρεωτική απασχόληση εργαζομένων. Θα έλεγα όμως ότι η επιβολή του 2% δεν ισχύει μόνο για τους ιδιωτικούς σταθμούς, ισχύει και για τις εφημερίδες. Επομένως αυτό που φρόντισε η κυβέρνηση, το κράτος, η πολιτεία για τους τηλεοπτικούς σταθμούς, αιτιολογώντας το μάλλον ότι υπήρξε μια πρόσθετη επιβάρυνση, δεν έγινε για τις εκδοτικές επιχειρήσεις. Αυτό από μόνο του είναι ένα αθέμιτο στοιχείο, το οποίο επιβαρύνει εκδοτικές επιχειρήσεις περιορίζοντας ή διαστρεβλώνοντας τους κανόνες του ανταγωνισμού. Άρα, θα έλεγα ότι εφόσον έχουν νοθευτεί οι κανόνες της αγοράς, πρέπει να υπάρχει και μια αντίστοιχη ελάφρυνση και για τις υπόλοιπες εκδοτικές επιχειρήσεις, ώστε να διασφαλίζονται οι όροι της αγοράς.

Από τη στιγμή που η ενίσχυση του Τύπου ή των media γίνεται με δημόσιους πόρους γιατί και αυτό, η μείωση των φόρων είναι μια έμμεση κρατική στήριξη, για τους τηλεοπτικούς σταθμούς, γιατί να μη γίνεται και για τις εφημερίδες, όταν μάλιστα το προϊόν τους είναι απροστάτευτο από αντιγραφές ή άλλες αναπαραγωγές;

Δεν είναι κάτι το πρωτοφανές, και στο προηγούμενο πάνελ ακούστηκαν πάρα πολλά πράγματα για το πώς γίνεται η δημόσια ενίσχυση στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Στη Γαλλία λειτουργεί το στρατηγικό ταμείο για την ανάπτυξη του Τύπου, στην Ιταλία ταμείο για τον πλουραλισμό, στο Βέλγιο μειωμένοι συντελεστές, παντού υπάρχουν πρόνοιες ώστε να διασφαλίζεται η λειτουργία των μέσων και να στηρίζονται όχι κάτω από το τραπέζι αλλά ακριβώς πάνω από το τραπέζι. Όταν δηλαδή στη Σουηδία, στην Ισπανία, στην Αυστρία, στη Γερμανία όπου υπάρχει δημοσιονομική πειθαρχία, υπάρχουν κανόνες πιο αυστηροί από τους χαλαρούς του νότου, όπως συνηθίζουμε να λέμε, υπάρχουν κανόνες στήριξης του Τύπου, νομίζω ότι δε

θα πρωτοτυπούσαμε αν λέγαμε ότι πάμε να κάνουμε κάτι το καινούριο στην Ελλάδα.

Αντιθέτως θα έλεγα ότι η χώρα μας έχει μείνει πίσω και όχι απλώς γιατί δεν υπάρχει στήριξη, αλλά γιατί ο Τύπος έχει κατασυκοφαντηθεί. Και νομίζω ότι έχει κατασυκοφαντηθεί όσο κανένας άλλος κλάδος, όταν στην υπόλοιπη Ευρώπη ενισχύεται με κάθε είδους μορφή.

Η στήριξη στην Ελλάδα, για να μη γίνει καμία παρεξήγηση, δεν πρέπει να γίνει για να ενισχύσει διαπλεκόμενους και αυτό δεν το κάνουν άλλωστε και στην Ευρώπη, αλλά γιατί αντιλαμβάνονται ποιος είναι ο ρόλος τελικά των εφημερίδων και στους πολίτες και στο πολίτευμα. Όταν έχω δίπλα μου ένα γίγαντα των γραμμάτων τι να πω τώρα; Δηλαδή ο στοχασμός που προσφέρει ή η περισυλλογή μια εφημερίδα ή ένα βιβλίο είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από τη γρήγορη ανάγνωση ενός κλικ στο διαδίκτυο.

Και έτσι ερχόμαστε μοιραία στο τρίτο ερώτημα που ίσως είναι και το πιο σημαντικό. Ποια είναι τα ηθικά προβλήματα για τη στήριξη του Τύπου και ποια είναι τα πρακτικά αποτελέσματα. Μπορούμε να δούμε και λίγο διαφορετικά το ερώτημα. Για να χρησιμοποιήσω έτσι και τους όρους της αγοράς, τότε η στήριξη είναι ένα χαριστικό δωράκι στους εκδότες και τότε είναι ένας όρος και μια προϋπόθεση για την εξυγίανση των ΜΜΕ. Διαφορετικά το ερώτημα θα μπορούσε να τεθεί ως εξής: μήπως τελικά η μη στήριξη του Τύπου δημιουργεί και ενθαρρύνει τις πρακτικές της διαπλοκής; Μήπως αν δεν υπάρχει μια δημόσια και διαφανής στήριξη είναι πιο ευάλωτες οι εκδοτικές επιχειρήσεις και οι δημοσιογράφοι, για να μην κρυβόμαστε σε ενισχύσεις κάτω από το τραπέζι και σε μοιρασιά μεταξύ ημετέρων;

Θα μπορούσαμε να πούμε πολλά πράγματα σε αυτό. Αλήθεια, είναι διαπλοκή αυτό που ακούσαμε νωρίτερα από το Βρετανό συνάδελφό μας, η παροχή ενός voucher στους νέους ανθρώπους που θα μπορούσε να είναι ανταποδοτικό για να αγοράζει εφημερίδες ή βιβλία; Είναι στήριξη εκδοτικών επιχειρήσεων, εκδοτών, διαπλεκόμενων εκδοτών ή τελικά μήπως είναι μια πραγματικά στήριξη του Τύπου, του πνεύματος, των γραμμάτων των δημοσιογράφων;

Είναι μεμπτό να υπάρχει μειωμένος ο ΦΠΑ στις εκδοτικές επιχειρήσεις επί των πωλήσεών τους; Όχι μόνο για τις εφημερίδες, αλλά για το βιβλίο. Δηλαδή η πριμοδότηση της ανάγνωσης είναι διαπλεκόμενη πρακτική; Είμαστε θυμίζω στις τελευταίες θέσεις στην Ευρώπη και στην ανάγνωση βιβλίων και στην ανάγνωση εφημερίδων. δε φταίνει μόνο οι δημοσιογράφοι, γιατί είναι εύκολο να ρίχνουμε το ανάθεμα στους δημοσιογράφους, στους συναδέλφους. Η διεθνής πρακτική δείχνει ότι η ενίσχυση και η άσκηση πολιτικών στήριξης του Τύπου επισήμως και δημοσίως δυναμώνει και τη δημοκρατία και τον πλουραλισμό. Στηρίζει την ανεξαρτησία τελικά των δημοσιογράφων, περιορίζει τις κρυφές σχέσεις διαπλοκής. Αρκεί η ενίσχυση να γίνεται πάνω από το τραπέζι με διαφάνεια, με ίδιους κανόνες για όλους και με συγκεκριμένες προϋποθέσεις στήριξης.

Ρήτρα απασχόλησης ακούστηκε, υπάρχουν πολλές ιδέες, κυκλοφορία ή οτιδήποτε άλλο. Και όλα αυτά εδώ πρέπει να γίνουν όχι για να σωθούν κάποιοι εκλεκτοί του συστήματος εξουσίας ή να διαιωνίζεται το κύκλωμα της διαπλοκής, αλλά γιατί, τελικά έτσι όπως φαίνεται, εάν δεν έχουμε ισχυρό Τύπο, ούτε ισχυρούς πολίτες θα έχουμε ούτε ισχυρή δημοκρατία.

Σας ευχαριστώ.

Λευτέρης Σκιαδάς, διευθυντής εφημερίδας «Εστία»:

Να είστε καλά. Νομίζω ότι παρακολουθούμε το χρονικό μιας προαναγγελθείσης καταστροφής ή, προς το φιλικό, παρακολουθούμε το χορό του Ζαλόγγου της ελληνικής δημοσιογραφίας και μάλιστα σε ζωντανή σύνδεση εδώ και αρκετά χρόνια, ενώ βλέπουμε τόσο η πολιτεία όσο και οι θεσμικοί συνεργάτες, που θα έπρεπε να ανησυχούν τουλάχιστον, να αποστασιοποιούνται από την πραγματικότητα.

Θα ήθελα να ξεκινήσω με την ηθική διάσταση του θέματος την οποία παραλείπουμε, ενώ θα έπρεπε να είναι η πρώτη. Τελικά πρόκειται για λειτούργημα ή πρόκειται για την παραγωγή ενός προϊόντος, το οποίο είναι όπως είναι η πλαστική σακούλα που ανέφερε ο αγαπητός μας Βασίλης Βασιλικός προηγουμένως ή το κυπελλάκι του καφέ;

Κατά την άποψή μας αυτό είναι το θεμελιώδες ερώτημα. Υπηρετούμε δηλαδή τη δημοσιογραφία ή ασκούμε ένα επάγγελμα όπως όλα τα υπόλοιπα; Θα χρησιμοποιήσω ένα παράδειγμα από την «Εστία», για να δώσω αυτή τη διάσταση. Κάποτε η ΕΣΗΕΑ όπως κάνουμε σήμερα εμείς τη διημερίδα, τότε δε λεγόντουσαν διημερίδες, λέγονταν γιορτές, έκανε το 1935 μια γιορτή στο Σέσιλ στην Κηφισιά. Εκεί λοιπόν κάθε χρόνο αποφάσιζαν να τιμήσουν όλους όσοι συμπλήρωναν τα 25 χρόνια στη δημοσιογραφική ζωή.

Αν παρακολουθήσει λοιπόν κανείς ποιοι συμμετείχαν σε εκείνη τη γιορτή, ίσως να εκστασιαστεί από τα ονόματα. Από τον Παλαμά και τον Καμπούρογλου, από το Νιρβάνα μέχρι τον Ξενόπουλο... Εκεί ειπώθηκε και η, αθησαύριστη μέχρι σήμερα, πληροφορία του Κωστή Παλαμά που δήλωσε ότι «ναι, είμαι ποιητής, αλλά είμαι κυρίως δημοσιογράφος και δεν μπορώ να προδώσω τη γενιά μου». Βεβαίως και τότε οι εφημερίδες ήταν επιχειρήσεις, όπως είναι και σήμερα. Ωστόσο προείχε το γεγονός της πνευματικής παραγωγής. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι μέχρι και τη δεκαετία του 1960 το 80% της βιβλιοπαραγωγής της χώρας προήρχετο από το χώρο του Τύπου. Όχι μόνο από τους δημοσιογράφους και τους χρονογράφους, αλλά και εν γένει τους συνεργάτες τους. Αυτή λοιπόν είναι η πρώτη διάσταση, την οποία θα πρέπει να έχουμε προ οφθαλμών όταν συζητούμε περί του Τύπου. Ποια

είναι τα φαινόμενα που διαπιστώνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τον Τύπο και μάλλον σε παγκόσμιο.

Η ελεύθερη πτώση της κυκλοφορίας, η διακοπή της κυκλοφορίας πολλών και αρκετών ιστορικών εφημερίδων, η κατεύθυνση της ανεργίας για τους δημοσιογράφους, οι οικονομικές απώλειες των επιχειρήσεων, η μη απόδοση των ψηφιακών στρατηγικών και το ασταθές περιβάλλον που διαμορφώνεται. Εκεί λοιπόν πρέπει να δούμε εάν η Ελλάδα ακολουθεί τις εξελίξεις αυτές. δε θα θέλαμε να είναι κάτι το ιδιαίτερο, θα θέλαμε όμως να παρακολουθεί την πορεία του ευρωπαϊκού Τύπου. Έχουμε λοιπόν κονδύλια στην Ελλάδα εκ μέρους του κράτους το 6% από το σύνολο που διατίθεται σε όλες τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Δηλαδή αν λάβουμε υπόψη μας το 100% σε όλες τις χώρες της Ευρώπης η Ελλάδα μόνο το 6%. Αυτό τι σημαίνει; Ότι έχουμε μια δημιουργική καταστροφή, η οποία μεθοδικά κινείται την τελευταία 20ετία.

Αυτή η καταστροφή έχει τέσσερα επίπεδα. Το πρώτο είναι η σχέση με το Δημόσιο. Πού αλλού ακούστηκε στον κόσμο να κόβουν τα ταχυδρομεία τη συνεργασία με τον Τύπο; Αντιθέτως σε 9 ευρωπαϊκές χώρες επιδοτείται και μάλιστα περισσότερο από όσο επιδοτείτο στην Ελλάδα η διανομή των εφημερίδων. Γιατί; Γιατί, όπως προείπαμε, πρόκειται περί πνευματικού προϊόντος. Εδώ οι κυβερνήσεις φρόντισαν να βάλουν σε τέτοιο ύψος τις τιμές του ταχυδρομείου, ώστε να μην μπορούν ούτε τα τοπικά έντυπα να λειτουργήσουν. Αποτέλεσμα, ένα φαινόμενο που είχε ανθήσει στην Ελλάδα από τη δεκαετία του 1970 να βρει τραγικό τέλος στη δεκαετία του 1980 και να σταματήσουν όλες οι τοπικές εφημερίδες που αποτελούσαν τη βάση του λαογραφικού μας θησαυρού. Αυτό προφανώς θα το γνωρίζετε οι περισσότεροι εξ υμών.

Στην Ευρώπη υπάρχει ένα εκτεταμένο πρόγραμμα χρηματοδοτήσεων εκ μέρους του Δημοσίου πάντα με το ίδιο σκεπτικό. δε θα αναφερθώ σε λεπτομέρειες, θα επισημάνω μόνον ότι υπάρχουν δυο χαρακτηριστικές τάσεις, η μια είναι της δυτικής και η άλλη της ανατολικής Ευρώπης. Στην ανατολική Ευρώπη γνωρίζουμε ότι πλέον επικρατούν οι ολιγάρχες, οι οποίοι έχουν καταφέρει και έχουν βάλει στο χέρι όλα τα Μέσα. Εκεί λοιπόν η εικόνα που παρουσιάζεται είναι εντελώς διαφορετική από αυτήν που παρουσιάζεται στη

δυτική Ευρώπη όπου οι συνθήκες είναι εντελώς ξεχωριστές, αναφέρθηκαν προηγουμένως ορισμένα νούμερα θα αποφύγω να τα ξαναφέρω. Δηλαδή μιλάω για το ταμείο της στρατηγικής ανάπτυξης, το πιο επιτυχημένο το οποίο έχει δημιουργηθεί στη Γαλλία και βεβαίως στο Βέλγιο, στη Γερμανία.

Και θα πρέπει εδώ να αναφέρουμε και μερικά στοιχεία που είναι ίσως άγνωστα στο ευρύ κοινό. Οι άνθρωποι που έρχονται σε εμάς και μας λένε να καταργήσουμε τις δημόσιες επιχορηγήσεις στον Τύπο, εκείνοι που επέβαλαν το ΦΠΑ στο ανώτερο ύψος του κάθε εμπορεύματος, είναι οι ίδιοι που στις χώρες τους επιδοτούν το ΦΠΑ! Το λέω αυτό διότι είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι στη Γερμανία ο ΦΠΑ για όλα τα προϊόντα είναι 19% και μόνο για τον Τύπο ισχύει το 7%. Το ίδιο ισχύει και για τις μεταφορές.

Θα σας δώσω ένα παράδειγμα. Στα 15 εκατομμύρια μιας επιχείρησης Τύπου το 1 εκατομμύριο είναι για τα μεταφορικά. Όσο δηλαδή κοστίζει η έκδοση της εφημερίδας «Εστία». Αντιλαμβάνεσθε ότι εδώ έχει δημιουργηθεί ένα στραγγάλισμα που οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια τον Τύπο αφενός μεν σε πλήρη έλεγχο και αφετέρου δε σε αποδυνάμωση. Το ίδιο ισχύει και για τις σκανδιναβικές χώρες, αλλά και για την Ισπανία. Εκεί μάλιστα επιδοτούνται και οι επιμέρους εφημερίδες, δηλαδή ο τοπικός Τύπος. Εντελώς διαφορετικές είναι οι συνιστώσες του προβλήματος όπως παρουσιάζεται στην Ελλάδα. Επιβεβαιώθηκαν τα πλέον δυσάρεστα σενάρια, τα οποία είχαν δει το φως της δημοσιότητας από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Για όποιον ενδιαφέρεται μπορεί να χρησιμοποιήσει το βιβλίο του Αλέξη Ζαούση, του πρώην διευθυντού της «Εστίας», το οποίο εξεδόθη το 1992 και περιέχει λεπτομερώς τις μέχρι τότε συνθήκες αλλά και προβλέψεις τι έρχεται.

Τα ερωτήματα λοιπόν που προκύπτουν είναι προκλητικά και παραμένουν αναπάντητα. Γιατί αφού η κρίση είναι καθολική, η χώρα μας παρουσιάζει σχεδόν διπλάσια ποσοστά ανεργίας σε όλους τους κλάδους που ασχολούνται με τον Τύπο; Γιατί δεν εκπονήθηκε ένα master plan για συνεργασίες με ΝΠΔΔ; Υπενθυμίζω ότι παρήχθη μια νομοθεσία πλουσιότατη σε ό,τι αφορούσε τις δεσμεύσεις του Τύπου έναντι του Δημοσίου. Δεν είδαμε, όμως, κανένα θέσπισμα νόμου, διάταγμα που να αφορά στις δεσμεύσεις του κράτους προς τον Τύπο.

Η περίπτωση των ταχυδρομείων που σας προανέφερα είναι μάλλον χαρακτηριστική. Προτίμησαν να απολέσουν τα έστω ελάχιστα έσοδα που είχαν από τον Τύπο και να συμβάλουν στην περαιτέρω απίσχνασή του, παρά να προβληματιστούν για τις εξελίξεις. Το αποτέλεσμα; Είδατε που κατάντησαν και τα ταχυδρομεία.

Υπάρχουν ορισμένες επισημάνσεις που πρέπει να τις καταθέσουμε, για να μπορούμε να προβληματιστούμε πιο σοβαρά πάνω σε αυτό το ζήτημα. Πρώτον, οι άστοχες θεσμικές παρεμβάσεις. Παρεμβάσεις οι οποίες ουσιαστικώς ήρθαν να πλήξουν τα πλέον πολύτιμα κατά την άποψή μας έντυπα με την έννοια της ιστορικότητας. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι οι δημοσιεύσεις που ξέρετε ότι διά του νόμου 4412/2016 πλέον δε θα γίνονται, ποιους πλήττουν; Το «ΡΙζοσπάστη», την «Αυγή» και την «Εστία» κατά κύριο λόγο. Δηλαδή έντυπα τα οποία, αντιθέτως με ό,τι συμβαίνει σε οποιαδήποτε χώρα του κόσμου όπως στη Γερμανία, την Ισπανία, την Πορτογαλία, μετρούν 140, 100 και 70 χρόνια ζωής και κινδυνεύουν να εξαφανιστούν. Η κυβέρνηση επιλέγει να παράσχει ασθενείς δόσεις οξυγόνου στον επαρχιακό Τύπο και καλά κάνει, αφαιρώντας έστω και το ελάχιστο επιδόρπιο από τον Τύπο των Αθηνών. Τυχαίο; Μάλλον όχι.

Πώς θα αντιμετωπιστεί το ηθικό πρόβλημα που προκύπτει στον αντίποδα του προβληματισμού μας για την αποτροπή χρησιμοποίησης των ευρωπαϊκών κονδυλίων προς ενίσχυση πολιτικής επιρροής εκ μέρους των κυβερνήσεων; Αυτό είναι το μείζον ηθικό πρόβλημα που προκύπτει εν όψει των εξελίξεων. Το παράδειγμα βέβαια προέρχεται από την Πολωνία, η οποία χρησιμοποίησε το 80% των πόρων που πήρε από την Ευρωπαϊκή Ένωση για να το δώσει σε ένα περιοδικό θρησκευτικού χαρακτήρα και ευρυτάτης κυκλοφορίας. Σημειωτέον ότι τα κοινοτικά κονδύλια που προορίζονται για τις ιδιωτικές επενδύσεις χρησιμοποιούνται για άλλους σκοπούς. Το παράδειγμα που σας ανέφερα είναι το πιο ηχηρό, αλλά υπάρχει ακόμα ένα παράδειγμα και είναι αυτό της Γεωργίας, το οποίο θα πρέπει να μας προβληματίσει.

Εν κατακλείδι θέλω μόνο να σταθώ σε δυο σημεία. Ποιος είναι ο τρόπος με τον οποίο θα μπορέσουμε σε μια συνεργασία πολιτείας και ΕΣΗΕΑ να δώσουμε την τελική λύση; Η τελική λύση δεν μπορεί να στηρίζεται σε εφήμερη νομοθεσία. Θα σας κάνω αυτό, να σας το δώσω σαν αντάλλαγμα,

για να σταματήσετε να φωνάζετε. Θα πρέπει να λάβει υπ' όψιν κατ' εξοχήν τις εκπαιδευτικές διαστάσεις του Τύπου. Και για αυτό χρειαζόμαστε κοντά μας όλον τον πνευματικό κόσμο της χώρας, για να χαραχθεί ένα δεκαετές πρόγραμμα επιβιώσεως των εφημερίδων. Βεβαίως των εφημερίδων που μπορούν και στέκονται στο ύψος των περιστάσεων. Διότι πώς φτάσαμε μέχρι εδώ; Διότι ανεχθήκαμε, ειπώθηκε στην προηγούμενη ενότητα, τις κραυγές να φωνάζουν μέσα στη χώρα μας. Νομίζω ότι το μέλλον μπορεί να είναι καλύτερο, αν σταματήσει εδώ και τώρα ο ξεπεσμός του Τύπου.

Σας ευχαριστώ πολύ.

Νίκος Λέανδρος, αντιπρύτανης Πάντειου Πανεπιστημίου, τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού:

Ευχαριστώ πολύ. Ακούσαμε δυο πολύ σημαντικές και συγκροτημένες ομιλίες και δε θα ήθελα να επαναλάβω στοιχεία, τα οποία ειπώθηκαν και τα οποία είναι σωστά. Θα ξεκινήσω θέτοντας δυο ερωτήματα, τα οποία μπορεί να προσπαθήσουμε να τα απαντήσουμε αργότερα, για να αρχίσουμε να τα σκεπτόμαστε.

Το πρώτο ερώτημα είναι τι κάνει τις επιτυχημένες εφημερίδες επιτυχημένες. Γιατί δηλαδή κάποιες εφημερίδες, οι New York Times, Guardian, Le Monde... μπορεί να σκεφτεί κανένας, είναι μεγάλες εφημερίδες, είναι σπουδαίες εφημερίδες; Όχι ότι δεν έχουν προβλήματα, προφανώς έχουν, αλλά είναι μεγάλες εφημερίδες, αντιστέκονται στα προβλήματα και θα επιβιώσουν.

Τι κάνει μια μεγάλη εφημερίδα μεγάλη εφημερίδα; Είναι τυχαίο; Είναι αποτέλεσμα κρατικών παρεμβάσεων, είναι οι μεγάλοι ιδιοκτήτες από πίσω,

είναι κάτι άλλο; Και στον αντίποδα αυτού του ερωτήματος γιατί η Ελλάδα συστηματικά με βάση όλες τις έρευνες τις ευρωπαϊκές και τις εγχώριες παρουσιάζει τα υψηλότερα ποσοστά απαξίωσης των ΜΜΕ; Πρώτα και κύρια της τηλεόρασης αλλά μετά και του Τύπου, των εφημερίδων. Το ραδιόφωνο είναι σε καλύτερη κατάσταση, αντίθετα υπάρχει πολύ μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στο διαδίκτυο στην Ελλάδα από ό,τι στις άλλες χώρες της Ευρώπης, ακριβώς λόγω της απαξίωσης των παραδοσιακών παλαιών Μέσων. Γιατί συμβαίνει αυτό στην Ελλάδα; Γιατί η Ελλάδα εμφανίζει αυτά τα τόσο υψηλά ποσοστά;

Οι απαντήσεις δεν είναι απλές ούτε είναι προφανείς. Είναι σύνθετα τα ζητήματα. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες. Αν μπορέσουμε να δώσουμε μια απάντηση συνολική και όχι αποσπασματική και πρόχειρη σε αυτά τα ερωτήματα, τα δυο ερωτήματα, νομίζω θα ξέρουμε τι πρέπει να κάνουμε για να επιβιώσουν τα Μέσα στην Ελλάδα.

Θα προσπαθήσω να επιχειρηματολογήσω για αυτό αργότερα. Θέλω να ξεκινήσω από μια εμπειρία, μια εικόνα την οποία είχα όταν ήμουν στη Βοστώνη πριν μερικά χρόνια και είδα την πρώτη εφημερίδα, η οποία κυκλοφόρησε στη Βοστώνη και στη Νέα Αγγλία περίπου προς τα τέλη του 17^{ου} αιώνα. Ήταν μια μικρή, πολύ μικρή εφημερίδα, νομίζω 4σέλιδη χωρίς φωτογραφίες, εξαιρετικά πυκνογραμμένη, καθαρά πολιτική, δηλαδή είχε πολιτικά νέα, δεν είχε κοινωνικά, ας πούμε, θέματα. Δεν είχε ονόματα, δηλαδή δεν εμφανίζονταν οι συντάκτες των άρθρων. Αυτό που μου έκανε εντύπωση ήταν ότι η τελευταία σελίδα ήταν κενή, ήταν άσπρη, δεν υπήρχε τίποτα. Και όταν ρώτησα γιατί είναι κενή η τελευταία σελίδα, η απάντηση ήταν γιατί αυτή η εφημερίδα μοιραζόταν, την πετάγανε κάτω από τα σπίτια ή υπήρχε στις ταβέρνες, κυκλοφορούσε και προφανώς τη διαβάζανε ελάχιστοι, όσοι ήταν μορφωμένοι και μπορούσαν να διαβάσουν. Δεν ήταν μεγάλης κυκλοφορίας, η τελευταία σελίδα ήταν κενή, έτσι ώστε να γράφουν οι αναγνώστες, αυτοί που έπαιρναν την εφημερίδα, τις απόψεις τους γύρω από αυτά τα θέματα και στην ουσία να ασκούν κριτική στην πολιτεία, στους κυβερνήτες της Βοστώνης.

Αυτό δείχνει το χαρακτήρα των εφημερίδων στην πρώτη φάση της γέννησής τους. Δηλαδή ουσιαστικά μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, στους πρώτους αιώνες της ύπαρξής τους. Ένας χαρακτήρας πολιτικός,

συγκρουσιακός, όργανο διαφόρων πολιτικών δυνάμεων, κινήσεων, ατόμων που θέλουν να κάνουν πολιτική, να προωθήσουν κάποια ζητήματα κ.λπ. Αργότερα όταν αυξάνει η διαφήμιση, όταν αυξάνουν οι κυκλοφορίες γιατί ο κόσμος μορφώνεται κ.λπ. περνάμε στην εποχή των μαζικών εφημερίδων που ξεπερνάνε και το 1 εκατομμύριο φύλλα προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα και τότε οι εφημερίδες γίνονται πολυσυλλεκτικές.

Αρχίζει ο έντονα, ας πούμε, συγκρουσιακός πολιτικός ρόλος να αμβλύνεται, η εφημερίδα παραμένει πάντα το πιο πολιτικό μέσο στη διάρκεια του 20^{ού} αιώνα, αλλά είναι πιο χαλαρή κατά κάποιο τρόπο η πολιτική αντιπαράθεση η οποία γίνεται. Η πολεμική που γίνεται στην άλλη πλευρά είναι πιο χαλαρή, περνάνε και οι απόψεις των άλλων κομμάτων ή κινήματων και εν πάση περιπτώσει αρχίζει κυρίως στον αγγλοσαξονικό κόσμο να διαμορφώνεται και αυτή η αντίληψη που δεν υπήρχε πριν περί αντικειμενικότητας και ότι πρέπει να αποδίδεται το γεγονός, να μη λες τη γνώμη σου ή αν λες τη γνώμη σου ως δημοσιογράφος να τη λες ξεχωριστά και να είναι σαφές αυτό.

Σε κάθε περίπτωση είτε στην πρώτη φάση εξέλιξης είτε στη δεύτερη φάση εξέλιξης αυτό που αναγνωρίζεται είναι ο ουσιαστικός ρόλος της εφημερίδας για τη δημόσια σφαίρα και τη λειτουργία της δημοκρατίας και το πολιτικό σύστημα. Αυτό είναι κοινό. Αλλάζει ο τρόπος λειτουργίας του έντυπου Μέσου, αλλά παραμένει η σημασία του. Και ακριβώς λόγω αυτής της σημασίας σε όλες τις χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, υπάρχουν μέτρα ενίσχυσης του έντυπου Μέσου, ακριβώς επειδή αναγνωρίζεται η σημασία του στη λειτουργία της δημοκρατίας.

Φυσικά τα διάφορα μέτρα ενίσχυσης έχουν και τους κινδύνους τους και τις αντιφάσεις τους. Τα μέτρα λοιπόν αυτά ενίσχυσης σε πολλές χώρες, η Ελλάδα είναι ένα παράδειγμα, γίνονται και τρόπος εξαγοράς, γίνονται και τρόπος υποταγής, γίνονται και τρόπος εκβιασμού. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η σημαντικότερη διευκόλυνση ήταν η λεγόμενη ατέλεια του χαρτού. Δηλαδή το δημοσιογραφικό χαρτί είχε ένα φόρο, καταλαβαίνετε ότι το 70%, το 80% του κόστους των εφημερίδων ήταν το χαρτί το δημοσιογραφικό. Άρα λοιπόν κατά καιρούς οι κυβερνήσεις αποφάσιζαν για κάποια εφημερίδα που τους ενοχλούσε να καταργήσουν την

ατέλεια του χάρτου, ουσιαστικά δηλαδή μπορούσαν να την εξοντώσουν ή να την υποχρεώσουν να αλλάξει στάση.

Το λέω αυτό γιατί ενώ πρέπει και στη σημερινή εποχή να υπάρξουν μέτρα ενίσχυσης, τα μέτρα αυτά θα πρέπει να είναι προσεγμένα, μετρημένα, ελαφράς μορφής και κατά τη γνώμη μου δε λύνουν το πρόβλημα. Δεν απαντάνε δηλαδή ουσιαστικά στα δυο ερωτήματα τα οποία έθεσα στην αρχή.

Αυτές οι πρακτικές αλλά και το γεγονός ότι οι εφημερίδες είναι πολύ σημαντικό στοιχείο του πολιτικού συστήματος και της πολιτικής διαπάλης που γίνεται σε κάθε χώρα οδήγησαν σε αρκετές περιπτώσεις εφημερίδες να γίνουν έρμαια και εργαλεία ισχυρών συμφερόντων είτε πολιτικών είτε οικονομικών. Και αυτό βέβαια τις έφθειρε, έφθειρε το κύρος τους και αναίρεσε το ρόλο τους εκ των πραγμάτων ή τον περιόρισε.

Αυτό είναι πολύ εμφανές στην Ελλάδα, είναι πολύ εμφανές και στη Βρετανία και βεβαίως όλες οι εφημερίδες δεν είναι ίδιες. Στη Βρετανία από τη μια έχουμε τον Guardian από την άλλη είχαμε τη News of the World με το τεράστιο αυτό σκάνδαλο που κάνανε όχι μόνον υποκλοπές, αλλά και πειράζανε κινητά τηλέφωνα, μηνύματα κ.λπ., εκβιάζανε, κάνανε εκβιασμούς και τελικά οδήγησαν τον ίδιο το Μέρντοχ τον εκδότη να διακόψει την έκδοση. Ήταν τέτοια δηλαδή η ξευτίλα και η κατακραυγή.

Άρα λοιπόν έχεις αυτές τις καταστάσεις οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν και οδήγησαν κάποιες χώρες σε μια φθορά πολύ μεγαλύτερη από ό,τι αλλού. Στη φθορά αυτή ήρθε να προστεθεί βέβαια το νέο επικοινωνιακό παράδειγμα, το οποίο βιώνουμε πλέον από το 2000 και μετά, τα κοινωνικά Μέσα, η κινητή τηλεφωνία, το δωρεάν περιεχόμενο, τα άπειρα Μέσα, τα fake news, η έλλειψη χρόνου των δημοσιογράφων, οι συνθήκες γαλέρας σε πολλά sites, η υπερεργασία. Όλα αυτά τα φαινόμενα τα οποία οδήγησαν και σε μείωση της ποιότητας και στο να αμφισβητείται, ας πούμε, πλέον ευθέως και να τίθεται ένα ερώτημα γιατί να αγοράσει κάποιος την εφημερίδα, όταν δεν έχει ποιότητα επαρκή, όταν έχει φθαρεί στη συνείδηση του κόσμου, όταν μπορείς να βρεις πάρα πολύ περιεχόμενο δωρεάν και εύκολα.

Με αυτά τα δεδομένα νομίζω είναι σαφές ότι και οι εφημερίδες αλλά και οι δημοσιογράφοι πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τη θέση και το ρόλο τους.

Μέτρα ενίσχυσης σήμερα χρειάζονται, διότι το κεντρικό ζήτημα του ρόλου της εφημερίδας στη λειτουργία της δημοκρατίας παραμένει. Μπορούν λοιπόν να παρθούν μέτρα και πρέπει να παρθούν μέτρα που μπορεί να έχουν να κάνουν με τη μείωση του ΦΠΑ, μπορεί να έχουν να κάνουν με τη χρηματοδότηση της διανομής, μπορεί να έχουν να κάνουν με την ενίσχυση νέων ανθρώπων να μάθουν να αγοράζουν εφημερίδες και βιβλία, με την επιδότηση της απασχόλησης, με τη μείωση εισφορών, των τελών των ταχυδρομικών κ.λπ.

Αυτά πρέπει να συζητηθούν και με κανόνες διαφάνειας και με κανόνες δικαιοσύνης να μην είναι μόνο για τις ημερήσιες εφημερίδες, να είναι και για επαρχιακές με βάση κάποια κριτήρια απασχόλησης, προσφοράς και ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια. Άρα θέλει μια μελέτη. Δεν είναι απλό, γιατί αλλιώς μπορεί να καταλήξει στο αντίθετό του.

Αλλά και θα ήθελα να επιμείνω σε αυτό το ζήτημα αυτό που για εμένα είναι πολύ σημαντικότερο. Πρέπει να πιέσουν όλοι οι φορείς όχι μόνο. Κακώς ειπώθηκε πολιτεία και Ένωση Συντακτών. Κατά τη γνώμη μου, είναι και οι ενώσεις ιδιοκτητών, οι οποίες πρέπει να μπουν σε αυτό το παιχνίδι και η κοινωνία των πολιτών επίσης πρέπει να μπει σε αυτό το παιχνίδι. Πρέπει αυτά λοιπόν τα μέτρα να συνοδεύονται με αυτορρύθμιση οργανωμένη, συστηματική και σκληρή.

Ειπώθηκε το παράδειγμα της Κύπρου ότι πάρθηκαν κάποια μέτρα πολύ σωστά. Πάρθηκαν κάποια μέτρα για ενίσχυση της απασχόλησης στον Τύπο. Ταυτόχρονα όμως προχωράει η δημιουργία Συμβουλίου Τύπου. Συμφώνησαν δηλαδή, αυτό δεν ειπώθηκε αλλά είναι εξίσου σημαντικό ή και σημαντικότερο, διότι αν δεν κερδηθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών δεν υπάρχει μέλλον. Ό,τι ενίσχυση και να σου δοθεί. Άσε που μπορεί να καταλήξει η ενίσχυση στο αντίθετό του, αυτό που είπα. Δηλαδή να λένε οι άλλοι εντάξει παίρνεις τα χρήματα και τι κάνεις; Αν παίρνεις χρήματα, αν έχεις διευκολύνσεις, πρέπει να ενισχυθεί η λογοδοσία, αν θέλουμε να μιλάμε για κοινωνικό ρόλο και αν θέλουμε να μιλάμε για λειτούργημα. Διότι δεν υπάρχει λειτούργημα, αν καθένας μετά δε λογοδοτεί σε κανέναν.

Στην Κύπρο λοιπόν τώρα προχωράνε εθελοντικά. Με συμφωνία δε γίνεται. Δε μιλάμε για ένα μοντέλο ΕΣΡ. Τα συμβούλια Τύπου υπάρχουν στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, εκτός από την Ελλάδα. Όπως υπάρχουν και παρατηρητήρια Μέσων, εκτός από την Ελλάδα. Πολλές φορές και από το πανεπιστήμιό μου έχουμε κάνει αυτήν την πρόταση να γίνει ένα παρατηρητήριο Μέσων, να συζητιούνται τα ζητήματα, να συμμετέχουν σωματεία, να συμμετέχουν πανεπιστήμια κ.λπ. Να επεξεργάζονται τις στρατηγικές. Τα συμβούλια Τύπου λοιπόν, ως ένα παράδειγμα το λέω, συμμετέχουν, είναι εθελοντικές ενώσεις εργαζομένων, των σωματείων τους δηλαδή, των εργοδοτών και εκπροσώπων των πολιτών, της κοινωνίας των πολιτών με κάποιες διαδικασίες. Μπορεί να βρεις τι μοντέλα εφαρμόζονται κ.λπ. Και εξετάζουν τα ζητήματα της δεοντολογίας πολύ αυστηρά. Και θα πρέπει, άρα λοιπόν όταν μιλάω για οργανωμένη αυτορρύθμιση να μιλάω για θεσμούς, για σεβασμό. Δεν μπορεί να θεσπίζεται η δημοσιογραφική δεοντολογία και να μην εφαρμόζεται και μετά να απορούμε γιατί οι κυκλοφορίες είναι εκεί που είναι ή γιατί πεθαίνει ο Τύπος.

Υπάρχουν και οι ευθύνες του κράτους, υπάρχουν όμως και οι ευθύνες άλλων και των επιχειρηματιών και των σωματείων και των πολιτών, της κοινωνίας των πολιτών κ.λπ.

Τελειώνω, λοιπόν, απαντώντας, δίνοντας μια πολύ σύντομη απάντηση στο ερώτημα γιατί οι εφημερίδες, κάποιες εφημερίδες είναι μεγάλες. Είναι μεγάλες, γιατί σέβονται την αλήθεια, σέβονται τον αναγνώστη, λένε ότι η εμπιστοσύνη είναι το νόμισμά μας. Και το κάνουν αυτό και γιατί υπάρχουν αυτοί οι θεσμοί στις χώρες, αλλά και γιατί οι ίδιοι έχουν in house, εσωτερικές δηλαδή, διαδικασίες πάρα πολύ αυστηρές ελέγχου της δεοντολογίας.

Πρέπει λοιπόν και η κάθε επιχείρηση αν θέλει να είναι σοβαρή και να έχει μέλλον, να προχωρήσει σε μέτρα διασφάλισης της ποιότητας και στο επίπεδο της παραγωγής και υπάρχουν μοντέλα διασφάλισης ποιότητας για τα Μέσα. Λοιπόν, αυτά πρέπει να γίνουν παράλληλα. Νομίζω ότι αν προχωρήσουμε ως κοινωνία, γιατί σας λέω για εμένα είναι μια συνολική προσπάθεια που πρέπει να γίνει, είναι θέμα δημοκρατίας. Αν προχωρήσουμε λοιπόν συνολικά ως πολιτεία, ως κοινωνία σε αυτήν την κατεύθυνση, τότε και

οι εφημερίδες και το χαρτί και η δημοκρατία έχουν μέλλον. Αλλιώς φοβάμαι ότι κανένα από τα τρία αυτά δεν έχει μέλλον.

Ευχαριστώ πολύ.

Δημήτρης Μιχαέλης, γενικός διευθυντής Real Group και αρθρογράφος της εφημερίδας «Real News»:

Καλησπέρα σας. Ευχαριστούμε πάρα πολύ για την πρόσκληση στη συζήτηση που γίνεται. Βεβαίως το θέμα της εφημερίδας είναι κάτι το οποίο έχει συζητηθεί κατά το παρελθόν πάρα πολλές φορές. Το λέμε και τώρα, θα το πούμε σίγουρα και στο μέλλον.

Το ζήτημα είναι αν θα μπορέσουμε κάποια στιγμή να σταματήσουμε να το συζητάμε. Το κλειδί είναι να συνειδητοποιήσουμε το μέγεθος τόσο το δικό μας όσο και του προβλήματος. Όταν λέω δικό μας, εννοώ της χώρας και όταν λέω εννοώ του προβλήματος, εννοώ τα ΜΜΕ. Δεν πρέπει να κρύβουμε το κεφάλι μας στην άμμο. Μιλάμε για μια χώρα χρεοκοπημένη, πρέπει να το συνειδητοποιήσουμε. Και μιλάμε για ΜΜΕ, τα οποία επίσης έχουν χρεοκοπήσει και οικονομικά και σε ό,τι αφορά εμάς, φοβάμαι, και στρατηγικά.

Γίνεται αυτό το διήμερο μια συζήτηση που έχει εστιάσει σε δυο πράγματα. Στην ηθική και στην Ευρώπη. Η ηθική και το ήθος δεν έχουν να κάνουν νομίζω με τη συζήτηση, αλλά έχουν να κάνουν με τις πράξεις και τις ενέργειες. Τώρα αν είναι ηθικό γιατί το ηθικό εμείς εδώ πέρα στην Ελλάδα το συνδέουμε με τη διαπλοκή, ο πολύ σημαντικός και γαλλοτραφής συγγραφέας ο κ. Βασιλικός θα μπορούσε να μας πει περισσότερα, για παράδειγμα, για πολύ ισχυρά συγκροτήματα Τύπου της Γαλλίας, τα οποία τα έχουν από εταιρείες πολεμικού υλικού μέχρι πάρα πολύ ισχυροί επιχειρηματίες.

Φαντάζεστε αντίστοιχα να γινόταν αυτό εδώ στην Ελλάδα; Κάθε μέρα θα κάναμε απέξω διαδήλωση, θα σπάγαμε τα παράθυρα ή θα πετάγαμε μπογιές. Άρα το ζήτημα δεν είναι πώς είναι δομημένη μια μορφή ΜΜΕ αλλά

είναι πώς το αντιλαμβανόμαστε εμείς. Και για αυτό είπα ότι και εμείς και οι δημοσιογράφοι και οι πολίτες φοβάμαι ότι έχουμε χρεοκοπήσει πολύ πριν από τη χώρα.

Το δεύτερο που συζητάμε είναι για την Ευρώπη, το τι γίνεται έξω και ποια μοντέλα να εφαρμόσουμε. Τι ακριβώς από αυτά που γίνεται στην Ευρώπη γίνεται στη χώρα μας; Για να γίνει και αυτό με τα ΜΜΕ; Νομίζω ότι αυτός ο μεγαλοϊδεατισμός ή ότι φερόμαστε σαν μικρομέγαλοι πρέπει να σταματήσει και πρέπει να σταματήσει, γιατί το πρόβλημα είναι πάρα πολύ μεγάλο. Ο πατέρας μου, θυμάμαι, μου έλεγε ότι στην Κατοχή και στον Εμφύλιο όταν κάποιος σκοτωνόταν πήγαιναν στα συσσίτια ή στις διαδηλώσεις οι διπλανοί του και του έπαιρναν το φαγητό. Θα μου πείτε αυτό είναι ηθικό; Προφανώς όχι, όμως αυτό ήταν το στοιχειώδες ένστικτο αυτοσυντήρησης.

Στον πόλεμο πρώτη ανάγκη είναι η επιβίωση. Έτσι και τώρα. Δεν ξέρω αν ο Τύπος είναι σε πόλεμο, ξέρω όμως ότι πληρώνουμε τα επίχειρα ενός ανηλεούς πολέμου. Και άρα ο στόχος μας είναι να επιβιώσει ο Τύπος όχι για τους ιδιοκτήτες ούτε καν ακόμα και για τους εργαζόμενους αλλά για την ίδια την κοινωνία, αφού ο Τύπος και τα ΜΜΕ είναι η ανάσα της.

Υπάρχουν, συζητήθηκαν εδώ πέρα αυτές τις δυο μέρες, τα συζητάμε συνέχεια, κάποια κεντρικά ζητούμενα σε ό,τι αφορά τον Τύπο και τα ΜΜΕ. Τι είναι Τύπος, τι είναι ενημέρωση, τι είναι πληροφόρηση, τι είναι παραπληροφόρηση, τι είναι ελευθερία, τι είναι έλεγχος; Αν είναι αδέσμευτη ή κατευθυνόμενη η πληροφόρηση.

Είναι πάρα πολύ ωραία αυτά τα ζητήματα. Είναι έξοχα θέματα για να τα συζητήσουμε, όμως αγνοούν την πραγματικότητα και η πραγματικότητα μάς λέει ότι είναι δυο πράγματα. Πρώτον, πρέπει να διατηρηθεί ο Τύπος στη ζωή για να έχουμε κάτι να συζητήσουμε. Αν δεν υπάρχουν εφημερίδες, αν δεν υπάρχουν ηλεκτρονικά ΜΜΕ, δεν έχουμε να συζητήσουμε κάτι, δεν έχουμε να συζητήσουμε για ελευθερία, από εκεί περνάει. Άρα πρέπει να διατηρηθούν τα Μέσα στη ζωή.

Και το δεύτερο, έχουν κατά την άποψή μου σημειωθεί τελευταία τεκτονικές αλλαγές στην Ελλάδα. Θα σας τις πω και είναι σημαντικές, για να το λάβουμε στον προβληματισμό μας. Το πρώτο, που έχει να κάνει με το

ρόλο της ενημέρωσης, είναι οι δομικές αλλαγές. Το δεύτερο είναι η οικονομική κατάσταση και έχει να κάνει με την οικονομική κατάσταση της χώρας. Το τρίτο είναι οι κοινωνικές και πολιτικές, καθώς έχει συμβεί ένας κοινωνικός μετασχηματισμός. Έχει συρρικνωθεί, έχει εξαφανιστεί η μεσαία τάξη. Δεν μπορούμε αυτό να το αγνοήσουμε. Έχουν αναδειχθεί νέες πολιτικές δυνάμεις. Έχει δημιουργηθεί και έχει επικρατήσει ένας ιδιόμορφος λαϊκισμός. Επίσης από τη μεταπολίτευση και πέρα δυστυχώς έχουμε εθιστεί πρώτα στη λεκτική και τώρα τα τελευταία χρόνια έχουμε και σε άλλες μορφές βία. Τέταρτον, έχουμε νέους επιχειρηματίες, άρα έχουμε και νέα συμφέροντα. Πέμπτον, βεβαίως είναι η αξιοπιστία και εδώ πέρα χρειάζεται να δούμε και το ρόλο μας, ποιος είναι ο ρόλος τόσο των ιδιοκτητών όσο και των δημοσιογράφων, να αναρωτηθούμε γιατί βγάζουμε το προϊόν. Γιατί εμείς δουλεύουμε, γιατί βάζουμε την υπογραφή μας, γιατί μας προσλαμβάνουν οι ιδιοκτήτες για να κάνουμε αυτή τη δουλειά;

Το κράτος μπορεί να βοηθήσει; Νομίζω ότι όπως το κράτος «βοήθησε» στο να περάσουν ο Τύπος και τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ σε κρίση, ναι, μπορεί να τα στηρίξει, όχι δίνοντας λεφτά, αλλά στην επιβίωσή τους. Οφείλει να το κάνει αυτό όχι με τον παρεμβατικό του ρόλο, αλλά με ρυθμιστικό. Όχι νοθεύοντας ή αλλοιώνοντας τον ανταγωνισμό, αλλά δημιουργώντας ίσες, ίδιες και υγιείς συνθήκες βάσει των οποίων θα κυκλοφορούμε ή θα εκπέμπουμε όλοι. Και βεβαίως διορθώνοντας τις στρεβλώσεις που έχουν δημιουργήσει κεντρικές πολιτικές και οικονομικές παρεμβάσεις.

Για παράδειγμα, στις τηλεοράσεις ασφαλώς και έπρεπε και πρέπει να ρυθμιστεί το τηλεοπτικό τοπίο. δε γίνεται να είμαστε η μοναδική χώρα, αφού λέμε για την Ευρώπη, που δεν έχουμε άδειες. Όμως από πού και ως πού λέει το κράτος σε μια τηλεοπτική επιχείρηση πόσο κόσμο να έχει; Προσωπικά θα ήθελα το κράτος να μου ρυθμίσει ότι ο επιχειρηματίας που θα έχει το τηλεοπτικό Μέσο θα είναι συνεπής στην πληρωμή του. Αν στον πρώτο μήνα δεν πληρώσει, να του βγάλει κίτρινη κάρτα. Στο δεύτερο μήνα να του ρίξει λίγο το σήμα, στην τρίτη να ανακαλέσει την άδεια. Έτσι να γίνει και όχι να πει ότι θέλει 400 εργαζόμενους. Μπορεί ως επιχειρηματίας ή ως διευθυντής να δύναμαι να βγάλω την ίδια δουλειά πληρώνοντας πολύ καλύτερα πέντε

ανθρώπους. Δεν μπορεί να με υποχρεώνει να έχω με μισθούς πείνας 400 εργαζομένων.

Πρακτικά τι μπορεί να κάνει κατά την άποψή μου το κράτος σε ό,τι αφορά τις εφημερίδες; Είναι πολύ μεγάλο θέμα ο ΦΠΑ. Πρώτον, μπορεί να γίνει αυτό στις πωλήσεις των εφημερίδων και ό,τι άλλο συνοδεύει τις εφημερίδες, τα περιοδικά και τα βιβλία. Αυτό μπορεί να γίνει με το ΦΠΑ μέχρι και μηδενισμό σε ό,τι έχει να κάνει σε έντυπη μορφή ό,τι κυκλοφορεί. Παράλληλα με το ΦΠΑ έχει να κάνει με τη διαφήμιση. Όταν «βαράνε κανόνι» οι διαφημιστικές εταιρείες και βάζουμε μέσα στους ισολογισμούς ότι έπρεπε να πάρουμε π.χ. 100.000 ευρώ, αυτό αντιστοιχεί σε ένα ΦΠΑ. Αυτόν το ΦΠΑ εμείς θα τον πληρώσουμε στο κράτος, αλλά δε θα εισπράξουμε τα 100.000 ευρώ όταν έχει βαρέσει κανόνι μια διαφημιστική εταιρεία.

Άρα αυτά όλα, συμψηφισμοί κ.ά. πρέπει με κάποιο τρόπο να συζητηθούν πώς μπορούν να γίνουν. Επίσης, η μείωση του ΦΠΑ μέχρι και το μηδενισμό, θα το δούμε, όλων των υπηρεσιών που σχετίζονται με την παραγωγή των εφημερίδων, το χαρτί, την εκτύπωση, τη συσκευασία. Δεύτερον, επιστροφή εσόδων από τα ποσοστά, το ποσοστό από τα έσοδα του ΓΕΜΗ για δημοσιεύσεις ισολογισμών. Τρίτον, να υπάρξει παράταση και για τις πανελλαδικές εφημερίδες, όπως έγινε στον τοπικό Τύπο, για τις ανακοινώσεις και τις προκηρύξεις. Επιδότηση μεταφοράς, να μην πληρώνουμε, να μπορεί να γίνεται άνετα η μετακίνηση των εφημερίδων.

Επίσης πολύ βασικό είναι να ρυθμιστεί η σχέση των εφημερίδων με την τηλεόραση είτε με τη διευκόλυνση προβολής των εφημερίδων είτε διότι πολύ μεγάλο μέρος των προγραμμάτων των τηλεοπτικών σταθμών βασίζονται στις εφημερίδες είτε πρωτογενώς για το θέμα που έχουν, ιδίως σε ό,τι αφορά τις εφημερίδες του σαββατοκύριακου που φτάνουν πάρα πολύ νωρίς στα κανάλια. Βγάζουμε στα κανάλια, γιατί έχω δουλέψει και σε κανάλι, βγάζουμε φωτοτυπίες τα ρεπορτάζ και μετά αυτά τα μεταδίδουμε πάνω κάτω είτε διασταυρώνοντάς τα είτε όχι τα χρησιμοποιούμε ως πρώτη ύλη. Αυτό όμως βλάπτει τις εφημερίδες.

Επίσης, άνθρωποι των εφημερίδων φιλοξενούνται είτε ως μαϊντανοί είτε ως αναλυτές πιο σοβαροί στα κανάλια. Αυτό τι όφελος έχει πέρα από την

υποτιθέμενη, μηδαμινή, έμμεση διαφήμιση του Μέσου μέσω της αναγραφής στο σούπερ; Άρα πρέπει να συζητήσουμε τη σχέση των εφημερίδων με την τηλεόραση. Μπορεί να είναι σε διαφήμιση, μπορεί να είναι με κάποιον άλλο τρόπο.

Εδώ πρέπει να γίνει μια πάρα πολύ μεγάλη συζήτηση επίσης για τα πνευματικά δικαιώματα. Πολύ περισσότερο στις εφημερίδες αυτό το οποίο γράφεται είναι προϊόν πνευματικού μόχθου, ακόμα και αυτό το οποίο το κατηγορούμε ότι είναι κακό ρεπορτάζ κάποιος έχει μοχθήσει πολύ περισσότερο.

Άρα πρέπει να το δούμε πώς προστατεύεται, γιατί έχουμε πει, τόσες μέρες λέμε εδώ πέρα για το Internet. Φαντάζομαι το ξέρετε όλοι, το παρακολουθείτε το Internet. Το Internet στην Ελλάδα δεν είναι το Internet όπως είναι στις άλλες χώρες. Το 40% τουλάχιστον είναι οι εφημερίδες, το άλλο 40% είναι τι παίζουν τα κανάλια, βάζουν βιντεάκι, το πολύ να είναι 10% δικό τους προϊόν και άλλο 10% είναι τα γνωστά τα ρουσφέτια που πάντα που κάνουμε στη δουλειά.

Τελειώνοντας, προσωπικά θεωρώ ότι είναι εντελώς ατελέσφορη, αναποτελεσματική και αποπροσανατολιστική οποιαδήποτε συζήτηση ξεκινάει, εγείροντας για αυτό το θέμα ζητήματα ηθικής τάξεως και διλημάτων.

Δεν είμαστε ούτε στην αρχαία Αγορά, για να συζητάμε και να μιλάμε αενάως ούτε σε πανεπιστημιακά αμφιθέατρα, για να βρισκόμαστε σε μια διαρκή συνεδρίαση. Τα ΜΜΕ, ο Τύπος και τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ στην Ελλάδα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι πεθαίνουμε. Καλώς ή κακώς έγινε, δεν μπορέσαμε να αλλάξουμε όπως στο εξωτερικό, δεν μπορέσαμε να μετασχηματιστούμε. Τουλάχιστον θα πρέπει να συζητήσουμε το αυτονόητο, ότι πρέπει να επιβιώσουμε. Όχι εμείς ως άνθρωποι, αλλά τουλάχιστον να επιβιώσει ο Τύπος.

Ευχαριστώ πολύ.

Πέτρος Παπακωνσταντίνου, δημοσιογράφος εφημερίδας «Η Καθημερινή»:

Καλημέρα και από εμένα. Ευχαριστώ τους οργανωτές αυτής της διημερίδας της ΕΣΗΕΑ για την τιμητική πρόσκληση να συμμετάσχω σε αυτό το πάνελ με διακεκριμένους συναδέλφους και με τον κ. Βασιλικό, έναν από τους συγγραφείς που ενέπνευσαν πολλούς ανθρώπους της γενιάς μου, που κάναμε τα πρώτα μας σοβαρά διαβάσματα στα δύσκολα χρόνια της χούντας. Με την ευκαιρία αυτή θα μου επιτρέψει να του ευχηθώ να είναι καλοτάξιδη η καινούρια και τελική, οριστική έκδοση του μυθιστορηματός του «Γλαύκος Θρασάκης» (εκδόσεις Τόπος) που θα το παρουσιάσει την ερχόμενη Δευτέρα.

Στο θέμα μας τώρα. Οι προβλέψεις για τον επικείμενο θάνατο των εφημερίδων ή του γραπτού λόγου γενικότερα έχουν γίνει σχεδόν κοινοτυπία τα τελευταία χρόνια. Το 2008 θυμάμαι ότι ο Στιβ Τζομπς της Apple, ο δημιουργός των smartphones, είχε πει ότι είναι ανώφελο να επενδύσει κανείς στις εφημερίδες ή στα βιβλία ή ακόμα και στα ηλεκτρονικά βιβλία, γιατί σε λίγο καιρό κανένας δε θα διαβάζει παρά μόνο θα σερφάρει.

Αυτήν την εφιαλτική για εμένα εικασία τη θυμήθηκα και ανατρίχιασα, όταν ένα ζευγάρι φιλικό μάς έλεγε τώρα τα Χριστούγεννα ότι πήρε το πρώτο βιβλίο δώρο στο βαφτιστήρι του, σε ένα μικρό κοριτσάκι. Και το κοριτσάκι λοιπόν πήρε το βιβλίο και εκεί στις εικόνες τις έκανε έτσι, να τις μεγαλώσει σαν να ήταν οθόνη αφής. Λέω λες να έχει δίκιο ο Τζομπς; Την έχουμε βάψει όλοι, κύριε Βασιλικέ και εσείς, γιατί είναι δύσκολο να σας σερφάρουν. Ο Καβάφης μπορεί να γλιτώσει ίσως λόγω λακωνικότητας, αλλά δεν ξέρω τι θα καταλάβουν με το σερφάρισμά του...

Το 2010 πάλι ένας τραπεζίτης, που τον επικαλέστηκε η Monde Diplomatique σε ένα άρθρο της, έλεγε ότι οι δημοσιογράφοι των εφημερίδων είναι, είμαστε δηλαδή, σαν τους μεταλλουργούς της δεκαετίας του '70. Έχουμε πεθάνει σαν κλάδος, αλλά δεν το ξέρουμε ακόμα. Ευτυχώς πολλοί δεν έχουν αυτήν τη γνώμη, πολλοί και από τον κόσμο αλλά και από τις ελίτ που

συνειδητοποιούν ότι η κρίση της εφημερίδας, η κρίση του Τύπου σημαίνει κρίση της δημοκρατίας και η κρίση του γραπτού λόγου σημαίνει κρίση του ανθρώπινου πολιτισμού. Και για αυτό τα τελευταία χρόνια έχει γίνει μια μεγάλη συζήτηση και έχουν αναζητηθεί λύσεις στην κρίση του Τύπου, η οποία αναμφίβολα υπάρχει προς δύο θα έλεγα γενικά διαφορετικές κατευθύνσεις, με τις πιο τυπικές εκφάνσεις να τις δίνουν η Αμερική και η Γαλλία. Οι δυο μητέρες των μεγάλων δημοκρατικών επαναστάσεων του 18^{ου} αιώνα, οι δυο δημοκρατίες που έχουν για τον εαυτό τους μια οικουμενική φαντασίωση ότι είναι πρότυπο για όλον τον κόσμο και για πολλούς βέβαια μπορεί να είναι. Η καθεμία με την πολύ δική της διαφορετική κουλτούρα.

Οι Αμερικανοί ακολούθησαν τη λογική, που είναι μέσα στο DNA τους, ότι όλα τα προβλήματα προέρχονται από το κράτος και όλες οι λύσεις από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Και η λύση που αναζήτησαν σε γενικές γραμμές είναι τα foundations, τα funds, πώς να τα πούμε, κληροδοτήματα, καταπιστεύματα. Το 2008 ένα κύριο άρθρο των New York Times, συνόψιζε τη φιλοσοφία της πρότασης. Η πρόταση ήταν ότι ο γραπτός Τύπος, όπως τον ξέρουμε, δεν μπορεί να ζήσει οικονομικά για διάφορους λόγους (ελεύθερος χρόνος, πολιτιστική αλλαγή του ανθρώπου, Internet κ.λπ). Επομένως πρέπει να περάσει ο Τύπος σε μια τρίτη εποχή. Η πρώτη εποχή ήταν η εποχή των εφημερίδων γνώμης και μάχης για ιδέες και υποθέσεις, όπως ο Economist που και αυτός έδινε τη μάχη του για τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου ενάντια στους νόμους των σιτηρών κ.λπ. ή η Liberation του Σαρτρ και του Ζουλί που βγήκε στον απόηχο του Μάη του '68, η Umanita, η Unita. Η δεύτερη εποχή, οι εποχές βέβαια δεν είναι χρονικές, διαπλέκονται ας πούμε, το δεύτερο μοντέλο Τύπου ήταν η εποχή που μας άφησε το μοντέλο που απαθανάτισε στον κινηματογράφο ο Γουέλς με τον Πολίτη Κέιν, που αναφερόταν στο μεγιστάνα εκδότη Χίρστ. Δηλαδή ο επιχειρηματικός Τύπος, ο τύπος του Χίρστ, ο τύπος του Μέρντοχ, του Μπερλουσκόνι, δηλαδή καπιταλιστική επιχείρηση η οποία λειτουργεί για το κέρδος. Και αυτό τελειώνει, γιατί δε βγάζει κέρδος.

Άρα πρέπει να περάσουμε σε μια τρίτη εποχή που θα είναι ο μη κερδοσκοπικός Τύπος που θα ζει χάρη σε κληροδοτήματα ανθρώπων που θα καταλάβουν ότι είναι για το καλό της κοινωνίας και για την ψυχή της μάνας

τους να το ενισχύσουν. Αυτή η προσέγγιση δεν είναι τόσο καινούρια. Μη κερδοσκοπικός Τύπος υπάρχει από το 1846, το Associated Press, που είναι ένα από τα τρία πρακτορεία που συμβουλευόμαστε όλοι οι δημοσιογράφοι που ασχολούμαστε με τα διεθνή, δημιουργήθηκε το 1846 ως μια μη κερδοσκοπική οργάνωση, για να καλύψουν τον πόλεμο Αμερικής-Μεξικού που δεν μπορούσε καμιά επιχείρηση μόνη της να το κάνει και ζει μέχρι σήμερα και επιβιώνει παρά τα προβλήματά του. Ο Guardian, που ιδρύθηκε το 1821 ως κερδοσκοπική επιχείρηση, από το 1936 λειτουργεί με fund μη κερδοσκοπικό. Άρα δεν είναι κάτι τόσο καινούριο. Δεύτερον, δεν έχει λύσει το πρόβλημα γιατί αν ήταν θα το είχε λύσει. Τα ίδια προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χρηματοδότης, που αντιμετωπίζει μια επιχείρηση, το αντιμετωπίζουν αργά ή γρήγορα και οι μη κερδοσκοπικές εφημερίδες. Άλλωστε και ο Guardian, στον οποίο αναφέρθηκα, το 2008 αναγκάστηκε να γίνει εταιρεία περιορισμένης ευθύνης. Και βέβαια αυτό αν θέλει να το κάνει ο επιχειρηματίας ο καπιταλιστής, για την ψυχή της μάνας του θα το κάνει. Δεν έχει νόημα να του λέμε εμείς. Αν δε θέλει να το κάνει, απλούστατα δε θα το κάνει.

Από την άλλη πλευρά η Γαλλία, που έχει τελείως διαφορετική κουλτούρα, έχει την παράδοση (από την εποχή του Λουί Κατόρος και του Κολμπέρ μέχρι τον Γιακοβίνα και από το Λαϊκό Μέτωπο μέχρι τον Ντε Γκολ) ότι το κράτος πρέπει να έχει πολύ ενεργό ρόλο στην αντιμετώπιση των οικουμενικών προβλημάτων και κρίσεων. Και από αυτή την άποψη μάς έφερε ένα άλλο παράδειγμα πιο κοντινό στα καθ' ημάς.

Το 2008 ο Σαρκοζί, αν και δεξιός, συνεκάλεσε μία γενική συνέλευση των ενώσεων στο χώρο του έντυπου Τύπου, για να δουν τι θα κάνουν με την κρίση και πώς θα το σώσουν το πράγμα. Από εκεί ξεκίνησε μια διαβούλευση που κατέληξε μέσα στην επόμενη διετία σε μια δέσμη ολόκληρη μέτρων για την κρατική διευκόλυνση των εφημερίδων. Δηλαδή δημιουργία ειδικού ταμείου, το οποίο χρηματοδοτεί εφημερίδες και άμεσα και έμμεσα. Οι άμεσες επιδοτήσεις στις μεγάλες εφημερίδες ας πούμε στις Monde, Figaro, Parisian είναι της τάξης των 6 με 10 εκατομμύρια το χρόνο. δε σώζονται, αλλά δεν είναι και λίγα. Και είναι και περισσότερα για άλλες, όταν πρόκειται για δημιουργία καινούριας εφημερίδας ή για αναδιάρθρωση της ήδη υπάρχουσας. Οι έμμεσες

αφορούν στο θέμα της μεταφοράς του ταχυδρομείου, στο οποίο αναφέρθηκε και ο κ. Σκιαδάς και έδειξε και την τραγική διάσταση που έχει πολλές φορές, των ευνοϊκών τιμολογίων για τηλεπικοινωνίες, για ενέργεια, χαρτί και όλα αυτά. Τέτοιες διευκολύνσεις φθάνουν το 1 δισ. ευρώ ετησίως για το σύνολο των εφημερίδων και των περιοδικών.

Και εδώ να πούμε με την ευκαιρία ότι έχουμε συζητήσει για το θέμα του ΦΠΑ κατά κόρον. Στις χώρες του κ. Σόιμπλε, του κ. Ντάιζεμπλουμ και του κ. Μοσκοβισί ο ΦΠΑ για τις εφημερίδες είναι από 0% έως 2,1%! Στην Ελλάδα των μνημονίων πρέπει να είναι 24%! Αυτά είναι τα τραγικά της υπόθεσης.

Παρόμοια μέτρα έχουν παρθεί σε μια σειρά χωρών. Σε πολλές χώρες ήδη από πιο πριν, στη Σουηδία από το 1971. Όποιος ενδιαφέρεται το London School of Economics έχει κάνει μια πολύ σοβαρή μελέτη, έχει φτιάξει μια ειδική ομάδα το Media Policy Project και μπορείτε να το αναζητήσετε στο Internet να δείτε τι ισχύει ακριβώς σε κάθε χώρα σε σχέση με την κρατική ενίσχυση του Τύπου. Τώρα βεβαίως υπάρχουν τα ηθικά διλήμματα και το πρώτο είναι ότι χέρι που σε ταΐζει δεν το δαγκώνεις, δηλαδή ότι η κρατική παρέμβαση δημιουργεί το ερώτημα αν το Τύπος συνεχίσει να είναι ανεξάρτητος ή όχι. Συνεχίσει είπα; Είναι δηλαδή τώρα ανεξάρτητος ο Τύπος; Οι εφημερίδες, οι οποίες δουλεύουμε, είναι ανεξάρτητες και εμείς είμαστε ελεύθεροι σε αυτές τις ανεξάρτητες εφημερίδες. Έχω χάσει κάτι;

Το φαινόμενο της διαπλοκής ειδικά στην Ελλάδα είναι πάρα πολύ γνωστό σε όλους τους παροικούντες την Ιερουσαλήμ. Ο κύριος κίνδυνος διεθνώς και στην Ελλάδα πολύ περισσότερο δεν είναι από τις κυβερνητικές παρεμβάσεις στον Τύπο. Μπορεί αυτό να είναι για την Τουρκία του Ερντογάν, μπορεί να είναι για την Κίνα, μπορεί να είναι για άλλες χώρες. Πάντως στην Ελλάδα δεν είναι αυτό το πρόβλημα ούτε ήταν και με τις προηγούμενες κυβερνήσεις ούτε είναι και με τη σημερινή. Δεν είναι αυτό το πρόβλημα.

Το πρόβλημα στις δυτικές χώρες, το καινούριο πρόβλημα για την ελευθερία του Τύπου είναι η άλωση των παραδοσιακών εκδοτών από τις καινούριες μεγάλες βιομηχανίες, τους ανθρώπους τύπου Μπερλουσκόνι. Τη Liberation, την εφημερίδα του Ζαν Πολ Σαρτρ, την αγόρασε ο Ρότσιλντ, υπάλληλος του οποίου ήταν και ο Μακρόν ο οποίος εξελέγη πρόεδρος της

Δημοκρατίας. Άλλο θέμα αυτό. Η Figaro, είπε ο προηγούμενος ομιλητής, πέρασε στον όμιλο Ντασό της πολεμικής βιομηχανίας. Η Monde που δεν έχει έναν ιδιοκτήτη έχει κάμποσους, όλοι οι μεγάλοι όμιλοι είναι στο μετοχικό κεφάλαιο της Monde, μη γελιόμαστε τώρα, στο χρηματιστήριο.

Είδαμε ότι ο και ο κ. Παππάς και η κυρία Σπυράκη την πρώτη μέρα τάχθηκαν υπέρ μιας λύσης που θα ήταν η δημιουργία ενός ταμείου για την ενίσχυση του Τύπου με έμμεσες ή άμεσες επιδόσεις. Δεν μπήκαν σε λεπτομέρειες. Νομίζω ότι από θέση αρχής δεν μπορεί κανείς να είναι αντίθετος σε κάτι τέτοιο. Ωστόσο πρέπει να αντιμετωπιστούν τα εύλογα ερωτήματα που υπάρχουν για ενδεχόμενες παρεμβάσεις κρατικές. Το θέμα πρέπει να συζητηθεί πολύ σοβαρά με τις ενώσεις του Τύπου, τι είδους ταμείο θα είναι αυτό, πόσο ανεξάρτητο θα είναι από την κεντρική εξουσία, τι κριτήρια θα έχει για την παροχή διευκολύνσεων του άλφα ή του βήτα είδους. Τα κριτήρια πρέπει να είναι ενιαία για όλους, πρέπει να προβλέπουν ότι δε θα επιδοτείται οποιαδήποτε φυλλάδα βγει αύριο. Πρέπει να είναι εφημερίδες, οι οποίες απασχολούν επαγγελματίες δημοσιογράφους, οι οποίες σέβονται τη δημοσιογραφική δεοντολογία και αν δεν τη σέβονται να έχουν τις ανάλογες ποινές και να αποκλείονται. Σέβονται τα δικαιώματα των ίδιων των εργαζομένων των δημοσιογράφων, τους πληρώνουν, δε χρωστάνε λεφτά στον ΕΔΟΕΑΠ και μια σειρά άλλων κριτηρίων που νομίζω ότι θα συμφωνήσουμε λίγο πολύ, είναι εύκολο βέβαια να συμφωνήσουμε αρχικά, αλλά είναι πιο δύσκολο να εφαρμοστούν στην πράξη. Εν πάση περιπτώσει, είναι φανερό πως συμφωνώ με τους προηγούμενους ομιλητές. Όλοι νομίζω το είπαν, η οποιαδήποτε κρατική ενίσχυση του Τύπου φαίνεται αναγκαία στη σημερινή φάση, αλλά πρέπει να είναι και περιορισμένη, διότι στο κάτω κάτω σε τελευταία ανάλυση οι φορολογούμενοι θα τα πληρώσουν και πρέπει να είναι αιτιολογημένο γιατί και πώς θα πληρώσουν.

Επίσης, δε θα είναι μαγική λύση. Δηλαδή μην περιμένουμε ότι θα είναι κάτι που θα μας βγάλει από τα προβλήματα. Και στη Γαλλία ακόμα που ήταν από τις πιο προωθημένες παρεμβάσεις έκανε ένα rebound, μια αναπήδηση ο Τύπος, αλλά μετά ξανά ήρθε στα προηγούμενα. Δηλαδή δεν είχαν και πολύ μακροπρόθεσμο ορίζοντα ούτε οι συνδρομές στους νέους που έβαλε ο Σαρκοζί, δηλαδή τσάμπα συνδρομές σε εφημερίδα της αρεσκείας τους από 18

μέχρι 21 ετών ούτε αυτά είχαν μεγάλο αποτέλεσμα. Γιατί η νόσος από την οποία υποφέρει ο κλάδος μας είναι πολυπαραγοντική και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπιστεί. Υπάρχει μια τάση τακτοποίησης κάπως του χάους στη διαδικτυακή σφαίρα με το μητρώο που φτιάχτηκε κ.λπ., αλλά μένουν πολλά να γίνουν γιατί βλέπουμε ακόμα ρεπορτάζ που έχουμε φτύσει αίμα για να τα βγάλουμε να βγαίνουν πρώτα στο Internet και μετά να τυπώνονται στην εφημερίδα!

Η οικονομική κρίση μπορεί να μη δημιούργησε την κρίση του Τύπου, αλλά την επέτεινε. Έδρασε καταλυτικά και ειδικά η μνημονιακή καταστροφή στην Ελλάδα και η τραγωδία είναι πως οι εφημερίδες εκείνες, τα συγκροτήματα εκείνα που είχαν λυσσάξει υπέρ των μνημονίων είναι αυτά που πληρώσανε πρώτα από όλα την κρίση.

Ήταν εικόνα αυτή; Δε συνέβαλε στην κρίση της αξιοπιστίας του ελληνικού Τύπου αυτή η εικόνα στρατευμένης δημοσιογραφίας κατ' εντολήν των εργοδοτών βεβαίως υπέρ της μνημονιακής τάξης από το 2008 και μετά; Αντανακλούσε η κατάσταση των ελληνικών εφημερίδων μεγάλων συγκροτημάτων την ελληνική κοινωνία;

Στο δημοψήφισμα του 2015 αντανακλούσε η κατάσταση του ελληνικού Τύπου, υπήρχε η πολυφωνία εκείνη, έδινε ανάσα να εκφραστεί; Όποιος δεν ήταν με την άποψη «μένουμε Ευρώπη» μπορούσε να μιλήσει χωρίς να φοβάται να μην πέσει το κεφάλι του την άλλη μέρα; Σε άλλες δουλειές δουλεύουμε, δεν τα ξέρουμε αυτά; Και την πληρώσανε αυτά τα συγκροτήματα βεβαίως που είχαν πρωτοστατήσει σε αυτήν την κατεύθυνση. Οι New York Times πρώτο θέμα είχαν την κρίση αξιοπιστίας των ελληνικών media στην περίοδο των μνημονίων και γιατί σε αυτό το έδαφος βγαίνουν καινούριες μορφές εναλλακτικής δημοσιογραφίας, καινούριες εφημερίδες, καινούρια sites ως απάντηση στην κρίση του mainstream media.

Δεν είναι οπωσδήποτε λύση στον Τύπο οι διαρκείς μειώσεις προσωπικού, οι διαρκείς εκπτώσεις στο περιεχόμενο. Αναφέρθηκε και ο καθηγητής Λέανδρος τι κάνει μια εφημερίδα επιτυχημένη. Την κάνει το να προσαρμοστεί στην εποχή την καινούρια, εχθές της τηλεόρασης, σήμερα του διαδικτύου, δίνοντας βάρος στην ερευνητική δημοσιογραφία, στους καλούς

γραφιάδες, στην καλή ανάλυση, στα καλά κείμενα. Κοστίζουν πολλές φορές, αλλά χωρίς αυτά θα καταλήξουμε σαν την ιστορία του κ. Κόινερ που λέει ο Μπρεχτ, που ήθελε κάποιος να κάνει τη δάφνη σφαιρική. Την έκοβε από εδώ, την έκοβε από εκεί, την έκοβε από εκεί στο τέλος του λέει ο διπλανός του «τώρα τη βλέπω τη σφαίρα, αλλά δε βλέπω πια τη δάφνη». Έτσι θα είναι και οι εφημερίδες που θα μείνουν.

Θα τελειώσω με κάτι αισιόδοξο. Το 1845 ο Τζέιμς Μπένετ, εκδότης της New York Herald ,προδρόμου των New York Times, είχε πει πως έρχεται όπου να είναι το τέλος των εφημερίδων λόγω της εφεύρεσης του τηλεγράφου, ενός νέου μέσου που επαναστατικοποιεί και κάνει πιο γρήγορη τη μετάδοση της πληροφορίας.

Ευτυχώς η φήμη για το θάνατο των εφημερίδων, που έχει αναγγελθεί πολλές φορές, αποδείχθηκε πολλές φορές μέχρι τώρα υπερβολική. Ελπίζω ότι στην εποχή του διαδικτύου οι εφημερίδες δε θα σβήσουν όπως ο κινηματογράφος δεν έσβησε το θέατρο και η τηλεόραση δεν έσβησε τον κινηματογράφο. Επηρέασαν τα καινούρια Μέσα τα παλαιά, βρήκαν καινούριες μορφές συμβίωσης. Έτσι φαντάζομαι πως θα γίνει με το γραπτό Τύπο και τον ηλεκτρονικό.

Σε κάθε περίπτωση, παραφράζοντας τον ποιητή θα έλεγα, θα σας συμβούλευα όλους να πάρουμε, να μην αμελήσουμε να πάρουμε μαζί μας πολλές εφημερίδες και πολλά βιβλία, γιατί το μέλλον έχει πολλή, πολλή ξηρασία.

Ευχαριστώ.

5^η Ενότητα

«Το μέλλον της δημοσιογραφίας»

Συντονίζει η **Μαρία Αντωνιάδου**

ΑΠΟ ΤΗΝ 5^η ΕΝΟΤΗΤΑ, ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ Κ.Κ. Τ. ΦΩΚΙΑΝΙΔΗΣ, Γ. ΦΡΑΓΚΟΣ, J. ΒΟΥΜΕΛΗ, Μ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ, Θ. ΜΠΕΡΕΔΗΜΑΣ, Δ. ΧΟΡΤΑΡΓΙΑΣ, Μ. ΧΩΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ Ο Κ. Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Εισηγητής ενότητας ο **Jim Boumelha**, επίτιμος ταμίας ΔΟΔ και πρώην πρόεδρος ΔΟΔ

Ομιλητές:

- Μάνος Χωριανόπουλος**, διευθυντής εφημερίδας «Έθνος»
- Γιώργος Παπαγεωργίου**, δημοσιογράφος εφημερίδας «Πρώτο Θέμα»
- Θέμης Μπερεδήμας**, πρόεδρος ΕΣΠΗΤ
- Γιώργος Φράγκος**, πρόεδρος Ένωσης Συντακτών Κύπρου
- Τάσος Φωκιανίδης**, τ. πρόεδρος ΕΣΗΕΜ-Θ
- Δημήτρης Χορταργιάς**, πρόεδρος ΕΣΗΕΘΣΤΕ-Ε
- Σταύρος Καπάκος**, γενικός γραμματέας ΔΣ ΕΣΗΕΑ

Μαρία Αντωνιάδου, πρόεδρος ΕΣΗΕΑ και Μορφωτικού Ιδρύματος ΕΣΗΕΑ:

Κυρίες και κύριοι, συνάδελφοι, είχαμε δυο δύσκολες μέρες όλοι μας όσοι συμμετέχουμε και παρακολουθούμε αυτή τη διημερίδα. Η Παρασκευή είναι και ιδιαίτερα δύσκολη μέρα για τους συντάκτες των εφημερίδων, διότι κλείνουν τις σαββατιάτικες και τις κυριακάτικες εκδόσεις. Το θέμα αυτής της τελευταίας συζήτησης είναι και το πιο σημαντικό. Είναι το μέλλον της δημοσιογραφίας σε αυτήν τη χώρα αλλά και παγκόσμια. Θέλω να σας ευχαριστήσω που συμμετέχετε.

Εισηγητής ο Jim Bumelha, πρώην πρόεδρος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Δημοσιογράφων και πλέον επίτιμος ταμίας. Θέλω να τον ευχαριστήσω, είπα και νωρίτερα, μέσα από την καρδιά μου για τη στήριξη και τη βοήθεια που προσέφερε στην Ένωση Συντακτών επί πολλά χρόνια από όλες τις θέσεις που υπηρετεί τη δημοσιογραφία σε όλες τις ενώσεις. Η τελευταία βοήθεια που προσέφερε ήταν στη διάσωση του ασφαλιστικού μας ταμείου, του ΕΔΟΕΑΠ. Ανέφερα ότι 60 ενώσεις από όλον τον κόσμο μάς έστειλαν τηλεγραφήματα συμπαράστασης και ζήτησαν την επίλυση του θέματος από τον Πρωθυπουργό. Η πιο συγκινητική στιγμή για όλους εμάς στην Ακαδημία 20 ήταν το τηλεγράφημα που έφτασε από τους συναδέλφους μας που δοκιμάζονται στη Ρουάντα. Πραγματικά το να σπεύδεις να βοηθήσεις μια Ένωση σε μια δημοκρατική ευρωπαϊκή χώρα, ενώ ο λαός σου ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας είναι εξαιρετικά συγκινητικό. Θέλω να τον ευχαριστήσω διπλά, διότι ήρθε στην Ελλάδα μετά από ένα τριπλό ταξίδι. Το πρώτο ήταν στο Αφγανιστάν, το δεύτερο στο Πακιστάν και το τρίτο στο Μαρόκο, όπου βοηθάει τις ενώσεις των δημοσιογράφων να βρουν και αυτοί το δικό τους βηματισμό σε χώρες και σε περιοχές εξαιρετικά δύσκολες για τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Να επισημάνω ότι η Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών είναι ιδρυτικό μέλος της Διεθνούς και της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας, έχει καίριο ρόλο και αυτόν τον καίριο ρόλο θα συνεχίζει να τον διαδραματίζει. Η εσωστρέφεια δεν εξυπηρετεί κανέναν. Διδάσκουμε και διδασκόμαστε. Διαφορετικά δεν μπορούμε να προχωρήσουμε στη σύγχρονη εποχή. Θα του

δώσω όμως το λόγο, καθώς είναι ο κύριος εισηγητής του θέματος και όλοι περιμένουμε να τον ακούσουμε με ενδιαφέρον. Jim...

Jim Boumelha, Επίτιμος ταμίας ΔΟΔ και πρώην πρόεδρος ΔΟΔ:

Σε ευχαριστώ πολύ, Μαρία. Καλησπέρα. Είναι εξαιρετική χαρά για εμένα που είμαι εδώ. Η Ομοσπονδία μας έχει μεγάλο ενδιαφέρον από πολύ καιρό για την Ελλάδα. Κάποιος είπε εχθές ότι αυτή η συζήτηση ήρθε πολύ αργά. Πρέπει όμως να καταλάβουμε ότι δεν είναι πολύ αργά. Οποιαδήποτε στιγμή είναι η σωστή, γιατί αυτό που συμβαίνει τώρα στις εφημερίδες και στα Μέσα είναι μια συνεχώς εξελισσόμενη κατάσταση.

Θα μιλήσουμε λοιπόν για τις διάφορες καινούριες τεχνολογικές εταιρείες και τα ψηφιακά Μέσα. Είδαμε το Σόρος στο Νταβός να μιλάει για το τέλος ακόμη και Μέσων όπως το facebook, θα έρθουν και άλλα πράγματα αργότερα, θα έρθουν και άλλα Μέσα αργότερα. Οπότε είναι μια διαρκώς εξελισσόμενη συζήτηση.

Φοβάμαι πως θα απογοητεύσω, γιατί δεν έχω κάποια κρυστάλλινη σφαίρα να προβλέψω το μέλλον, δεν είμαι κανένας γκουρού, δεν έχω τίποτε μυστικά και κάποιο συνολικό όραμα για το τι θα συμβεί. Κανείς δεν το ξέρει αυτό. Αλλά τα τελευταία χρόνια παρακολουθώ ολοένα και περισσότερα συνέδρια πάνω στο θέμα της παρακμής του Τύπου, του θανάτου όπως προβλέπεται του Τύπου. Ακόμα και σε χώρες που μας περιγελούσαν, όταν εμείς το προβλέπαμε.

Είναι περίπλοκο θέμα η κρίση στην αγορά, στην παραδοσιακή διαφημιστική αγορά, η δυσπιστία εκ μέρους των αναγνωστών, η πολλαπλότητα των ΜΜΕ. Η τεχνολογική πρόοδος, όλα αυτά είναι παράγοντες οι οποίοι εκδηλώνονται ήδη τα τελευταία 50 χρόνια. Η δημοσιογραφία στα παραδοσιακά Μέσα ασκούσε τα δικά της εργαλεία για την αποκάλυψη της αλήθειας. Σήμερα λοιπόν, δεδομένου όλου αυτού του παρελθόντος, η

αντίδραση λιγάκι σε αυτή τη συζήτηση περί παρακμής είναι υπερβολική. Και κοιτάζουμε, εξετάζουμε εδώ και το δικό μας ρόλο, όπως είναι γραμμένος στο δημοσιογραφικό DNA, μέσα σε ένα περιβάλλον όπου αναγκάζομαστε να ξανασκεφτούμε τις στρατηγικές μας. Τα παραδοσιακά Μέσα χάνουν την απήχησή τους, αλλά νέα Μέσα βρίσκουν τη νέα απήχηση. Δικτυκοί τόποι όπως οι BuzzFeed, Vox, Vice και social media προσφέρουν ελεύθερο υλικό, ελεύθερο περιεχόμενο ακόμη και εμπορικά μηνύματα, διαφημιστικά μηνύματα, ενσωματωμένα στο πρόγραμμα. Συνέδρια έχουν οργανωθεί και από την Ομοσπονδία μας σε πάρα πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, για το μέλλον της δημοσιογραφίας.

Συζητάμε λοιπόν τα συμπεράσματα από έρευνες ειδικών επιτροπών και συζητάμε για τις τεκτονικές λοιπόν μεταβολές τόσο στα διεθνή αμερικανικά MME όσο και στα ευρωπαϊκά. Είναι ένα απαραίτητο θέμα πλέον σε όλες τις εφημερίδες, σε όλα τα sites. Μεγάλες πόλεις στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν πια τις εφημερίδες τους. Ορισμένα μεγάλα ακόμη και ψηφιακά δίκτυα απασχολούν μόνο λίγους δημοσιογράφους και ψάχνουμε στην Ομοσπονδία μας απαντήσεις. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες η υπερσυγκέντρωση στο χώρο των Μέσων είχε διαβρωτικά αποτελέσματα. Αυτά επισημάνθηκαν και εδώ.

Πετύχαμε τεράστια διόγκωση χωρίς καινοτομία και η δημιουργικότητα συχνά φимώθηκε προς όφελος των εταιρικών μοντέλων. Προτεραιότητα δόθηκε σε επιχειρηματικά μοντέλα, έγιναν εταιρείες τα MME στον κυρίαρχο χαρακτήρα τους. Στον παγκοσμιοποιημένο μας κόσμο αυτοί είναι οι γίγαντες. Ποιος να το προέβλεπε ότι δε θα χρησιμοποιούσαν τις νέες τεχνολογίες για την προαγωγή της ποιότητας του προϊόντος τους, αλλά για την εταιρική προαγωγή των ομίλων τους με περικοπές κόστους, μαζικές μεταβολές στο εργασιακό καθεστώς, με δυνητικά καταστροφικά αποτελέσματα για το χώρο των δημοσιογράφων. Οι όμιλοι αυτοί έχουν ομάδες πωλήσεων, έχουν μια βάση αναγνωστικού κοινού, η οποία είναι στέρη ακόμα και αν μειώνεται. Πολλοί ιδιοκτήτες αρχίζουν να σχεδιάζουν μέλλον χωρίς τον έντυπο Τύπο και αρχίζουν να κτίζουν διαδικτυακές κοινότητες που τις εντάσσουν εντός ενός νέου επιχειρηματικού μοντέλου.

Έξι αιώνες μετά το Γουτεμβέργιο βρίσκουμε το διαδίκτυο να δίνει μια πνοή ζωής και ισότητας, εντύπωση ισότητας στην εξέλιξη της ενημέρωσης.

Παρ' όλα αυτά το διαδίκτυο δεν άλλαξε τη βασική αποστολή της δημοσιογραφίας που είναι να ενημεώνει το κοινό. Εάν οι εφημερίδες όντως ακολουθούσαν ένα μοντέλο ενίσχυσης μικρότερων πρωτοβουλιών, μικρότερων projects μπορεί, ξεκινώντας από τη βάση, να συγκέντρωναν μεγαλύτερο αριθμό αναγνωστών, χρηστών.

Όλα αυτά είναι σαν οικοσυστήματα, δίκτυα ενημέρωσης τα οποία είναι μικρά οικοσυστήματα που επιτρέπουν την ταυτόχρονη παρουσία, την πανταχού παρουσία κάποιου σε πολλά μέρη ταυτόχρονα. Κανένας εκδότης δεν μπορούσε να δεχθεί τα εμπορικά αποτελέσματα στις αποφάσεις του από την ψηφιακή εξέλιξη εύκολα. Η πραγματικότητα είναι ότι η αληθινή δημοσιογραφία κοστίζει. Οπότε οι δημοσιογράφοι πλέον, οι ρεπόρτερ του δρόμου κοστίζουν λεφτά σήμερα. Και το οικοσύστημά μας στη δημοσιογραφία αλλάζει δραματικά ακόμη και κατά τα τελευταία πέντε χρόνια πολύ περισσότερο από ότι τα τελευταία 500 χρόνια.

Έχουμε την είσοδο πλέον της εικονικής πραγματικότητας, της τεχνητής νοημοσύνης, τα ρομποτικά συστήματα διάδοσης των ειδήσεων. Θα καθορίζουν ένα τοπίο ίσως στα χέρια λίγων στο μέλλον των Μέσων και της εκδοτικής πραγματικότητας. Δεν προσέξαμε αρκετά το γεγονός ότι οι εκδότες χάνουν σιγά σιγά τον έλεγχο της διανομής. Κοινωνικά μέσα, πλατφόρμες αναλαμβάνουν πια, καταλαμβάνουν πια αυτόν το χώρο.

Οι ειδήσεις φιλτράρονται μέσα από αλγόριθμους πλέον κατά τρόπους απρόβλεπτους. Για τις ειδήσεις μέσα από το facebook πολλοί λένε ότι είναι οι ειδήσεις που το facebook θέλει να είναι ειδήσεις. Υπάρχουν συστήματα επιλογής των ειδήσεων με τα καινούρια ρομποτικά εργαλεία, τα οποία καθορίζουν τα διάφορα κριτήρια επιλογής των ειδήσεων. Πρόκειται για εταιρείες των οποίων η δύναμη αυξάνεται τελευταία,. Το twitter και το snap chat γίνονται εξαιρετικά ισχυρές εταιρείες στον έλεγχο ακόμη και εκδοτικών ομίλων ως προς τη διάδοση, τη διανομή των ειδήσεων.

Σύμφωνα με έρευνες, περίπου 40% των ενηλίκων στις Ηνωμένες Πολιτείες καλύπτεται πλέον από το facebook ειδησιογραφικά. Οι «τέσσερις ιππότες της Αποκαλύψεως», λοιπόν, Facebook, Apple, Amazon και Microsoft,

δραστηριοποιούνται σε ένα θυελλώδη, σε ένα λυσσαλέο πόλεμο για το ποια πλατφόρμα θα κερδίσει έναντι της άλλης.

Όλα αυτά οδηγούν σε συγκέντρωση εξουσίας στα χέρια λίγων στο δημόσιο και τον ιδιωτικό χώρο. Παρατηρούμε ότι τα επιχειρήματά σας εδώ προσπαθείτε να τα προωθείτε στους πολιτικούς και να τους επηρεάσετε είτε σε περιφερειακό είτε σε κεντρικό επίπεδο. Να τους προτείνετε συγκεκριμένα μέτρα ως προς τη διάθεση ακόμη και κονδυλίων στις διάφορες επιχειρήσεις του Τύπου με διάφορους τρόπους ενίσχυσης εφημερίδων ή διαδικτυακών Μέσων, κατευθύνοντας ενδεχομένως ορισμένα κονδύλια σε μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις κ.λπ. Εγκαθιδρύονται συγκεκριμένα κριτήρια για τις κρατικές ενισχύσεις, διερευνώντας νέες μορφές ιδιοκτησίας, όπως το παράδειγμα της «Εφημερίδας των Συντακτών» που ακούσαμε πριν. Ορισμένοι εκδότες σήμερα χρηματοδοτούμενοι, βάσει αλγορίθμων, θα βρίσκονται να ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλον για αναγνωστικό κοινό. Και έτσι λοιπόν οι πιο ακραίες ιστορίες θα ενισχύονται για την ενίσχυση της αναγνωσιμότητάς τους. Υπάρχει λοιπόν μια αχτίδα ελπίδας σε ορισμένες περιπτώσεις που ήθελα να επισημάνω. Πρόκειται για τις εφημερίδες New York Times και Guardian που αντιμετώπιζαν κλείσιμο. Πραγματικά έφτασαν σε μια στιγμή όπου η ελπίδα επιβίωσης ήταν μηδαμινή. Φυσικά πολιτικά γεγονότα συνέβαλαν, όπως στην περίπτωση των New York Times η εκλογή του Τραμπ, και δεκάδων άλλων Μέσων η επιβίωση τέθηκε εν κινδύνω από τις πολιτικές εξελίξεις. 270.000 λιγότεροι δημοσιογράφοι στις Ηνωμένες Πολιτείες απασχολούνται σήμερα σε αυτά τα Μέσα από ό,τι πριν την εκλογή Τραμπ. Δε μιλάμε τώρα για το μέλλον παλαιών ιστορικών εφημερίδων όπως οι New York Times, αλλά για το ερώτημα αν η δημοσιογραφία υψηλού κόστους μπορεί να εξακολουθεί να ανθεί.

Πολλοί διερωτήθηκαν μετά την εκλογή Τραμπ αν θα εξαπέλυε επιθέσεις εναντίον των New York Times. Ωστόσο μετά τις πρώτες επιθέσεις του Τραμπ, αυξήθηκαν, δεκαπλασιάστηκαν οι συνδρομές σε εφημερίδες όπως οι New York Times. Τώρα αν αυτό ήταν fake news ή όχι απομένει να αποδειχθεί, αλλά ήταν κάτι που αναφέρθηκε στην αντιπαράθεση. Οι τεράστιες ζημίες από την έντυπη μορφή των New York Times άρχισαν σταδιακά να ισοσταθμίζονται από την άνθηση της ψηφιακής έκδοσης. Τα κέρδη αυτά

λοιπόν οφείλονταν σε ψηφιακές συνδρομές και προβλέπεται ακόμη μεγαλύτερη αύξησή τους, ώστε η βιωσιμότητα αυτού του Μέσου φαίνεται πλέον εξασφαλισμένη μέχρι τουλάχιστον το 2020. Γιατί; Γιατί άλλαξαν κατεύθυνση προς την ψηφιακή έκδοση, προς καινοτόμες μορφές ειδησιογραφίας.

Αυτή η καινοτόμος σύλληψη των ανταποκρίσεων, των δημοσιογραφικών ανταποκρίσεων ενισχύθηκε, οι συνδρομές αυξήθηκαν και τα έσοδα αντίστοιχα. Στον Guardian, που ανέφερα πριν επίσης ως ιστορία επιτυχίας, αναπτύχθηκε ένα διαφορετικό μοντέλο βασισμένο στους αναγνώστες του. Η εφημερίδα χρηματοδοτείται τώρα από τους αναγνώστες της ή περισσότερο από τους αναγνώστες από ό,τι από τους διαφημιστές. 800.000 αναγνώστες έστειλαν χρήματα για την επιβίωση της εταιρείας. Ακόμα και με τα likes στο τέλος, με τα θετικά σχόλια στο τέλος των άρθρων της εφημερίδας που μεταφράζονταν σε ευρώ, τα οποία οι αναγνώστες έστελναν στην εφημερίδα. Ένα στέλεχος της εφημερίδας δήλωσε ότι «οι αναγνώστες μας θέλουν να τρέφονται από δημοσιογραφία που βγάζει νόημα για όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής, όχι από σκουπίδια. Θα δώσουμε στους ανθρώπους την αλήθεια, τα γεγονότα. Θα μείνουμε σε αυτά, θα μείνουμε στα γεγονότα. Θα ανακαλύπτουμε την αλήθεια, θα προκαλούμε τους ισχυρούς. Αυτά είναι τα θεμέλια της δραστηριότητάς μας. Θα δίνουμε χώρο για διάβασμα, παρακολούθηση των κυριότερων επίκαιρων ζητημάτων, θα εξηγούμε, θα οπτικοποιούμε». Τώρα η έμφαση δίνεται στην εξέλιξη της ψηφιακής τους πλατφόρμας.

Θα πρέπει να διευρύνουμε το ρόλο μας, προκειμένου να επιβιώσει η δημοσιογραφία. Σε μια εποχή όπου οι καταναλωτές των ειδήσεων αμφισβητούν την αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία μας, το όραμά μας πρέπει να προσαρμοστεί από την οικοδόμηση επιχειρηματικών μοντέλων στην όρθωση του αναστήματός μας υπέρ μιας δεοντολογίας για το επάγγελμά μας.

Στο σχηματισμό ενός δικτύου από δημοσιογράφους πρώτης γραμμής, στη διάσωση της ειδησιογραφίας από τα διάφορα δίκτυα δημοσίων σχέσεων και προπαγάνδας. Η δημοσιογραφία είναι δημόσιο αγαθό, αυτήν την ιδέα

πρέπει να εμπνέουμε και να ενσταλάζουμε στο δημόσιο διάλογο. Έχει πλατιά κοινωνικά οφέλη αυτή η αντίληψη.

Και θα ήθελα να τελειώσω με ένα ρητό του Ρούπερτ Μέρντοχ, με τον οποίο πολύ σπάνια συμφωνώ. Αντίθετα με τους απαισιόδοξους, προσωπικά πιστεύω ότι οι εφημερίδες έχουν ακόμη λαμπρό μέλλον, καθώς έχουν περισσότερες πηγές και πολύ πιο ποικίλες πηγές για τις ειδήσεις τους.

Αυτός ήταν ο ρόλος των μεγάλων εφημερίδων στο παρελθόν και είναι ο ρόλος των εφημερίδων με μέλλον. «Οποιοσδήποτε αμφισβητεί το μέλλον των εφημερίδων έχει απολύτως άδικο» και αυτό το είπε ο Ρούπερτ Μέρντοχ.

Μάνος Χωριανόπουλος, διευθυντής εφημερίδας «Έθνος»:

Καλό μεσημέρι και από εμένα. Ευχαριστώ πολύ για την πρόκληση. Θέλω να συγχαρώ το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ για τη διοργάνωση της διημερίδας. Νομίζω ότι είναι μια συζήτηση που έπρεπε να ξεκινήσει και πρέπει να συνεχιστεί, μέχρι να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που όλοι έχουμε διαπιστώσει αυτές τις δυο μέρες.

Κατά τη διάρκεια της αραβικής άνοιξης και των διαδηλώσεων στην Αίγυπτο, είχε γίνει ένα ενδιαφέρον πείραμα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Είχαν ζητήσει από ένα φιλελεύθερο, ένα συντηρητικό και έναν απολιτίκ να γκουγκλάρει τη λέξη «Αίγυπτο» στον προσωπικό του υπολογιστή και να δει τι θα του βγάλει.

Στο συντηρητικό είχε βγάλει «μουσουλμανική αδελφότητα» πρώτο αποτέλεσμα. Στο φιλελεύθερο είχε βγάλει «πλατεία Ταχρίρ», στον απολιτίκ είχε βγάλει «πού να κάνεις διακοπές στο Νείλο».

Αυτό δείχνει το τι σημαίνει να ενημερώνεσαι από αλγόριθμο, όχι πάντα, αλλά το δείχνει. Καταλήγεις να βλέπεις ειδήσεις που θα κλικάρεις, να διαβάζεις απόψεις που συμφωνούν με αυτό που πιστεύεις και στο τέλος ζεις σε μια επικοινωνιακή φούσκα.

Η δυνατότητα επίσης να έχει κάποιος άμεση πρόσβαση, για παράδειγμα, σε ένα έκτακτο γεγονός ούτε καν από ενημερωτικό site μέσω twitter ή facebook είναι ευλογία και κατάρα. Ευλογία γιατί μπορεί να μάθει πάρα πολύ γρήγορα κάτι και κατάρα γιατί μπορεί να γίνει κοινωνός μιας μη διασταυρωμένης είδησης ή μιας ψεύτικης είδησης.

Επομένως το ερώτημα είναι ποια είναι η θέση του δημοσιογράφου σε ένα τέτοιο περιβάλλον. Υποβαθμίζεται η αξία της παρουσίας του; Η απάντηση είναι όχι. Η αξία τού να υπάρχει κάποιος που μπορεί να παίρνει την πληροφορία, να τη φιλτράρει και να τη μετατρέπει σε είδηση πιστεύω ότι θα μεγαλώσει σε ένα περιβάλλον, όπου όλοι βομβαρδιζόμαστε καθημερινά από ειδήσεις που δεν ξέρουμε αν είναι ψεύτικες ή αληθινές.

Τα τελευταία χρόνια ζήσαμε την απαξίωση των παραδοσιακών Μέσων και των δημοσιογράφων και την αποθέωση των social media και των μηχανών αναζήτησης. Για την απώλεια της αξιοπιστίας καλό είναι να πούμε ότι έχουμε και εμείς μεγάλες ευθύνες. Πέρα από την εξέλιξη δηλαδή της τεχνολογίας φταίμε και εμείς οι ίδιοι.

Διεθνώς υπάρχει μια τάση αλλαγής σε αυτό. δε θα σας κουράσω πάρα πολύ με στοιχεία. Θα σας διαβάσω μόνο μια πρόσφατη έρευνα της Edelman σε 28 χώρες, σύμφωνα με την οποία η εμπιστοσύνη στο περιεχόμενο που παράγεται από εφημερίδες και επίσημες ενημερωτικές σελίδες αυξήθηκε κατά 5% τα τελευταία έξι χρόνια, την ώρα που την ίδια περίοδο τα social media έχασαν 2% της αξιοπιστίας τους.

Επίσης 7 στους 10 εκφράζουν έντονη ανησυχία για τη χρήση των fake news ως όπλων προπαγάνδας, την ώρα που το 63% των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι δεν του είναι εύκολο να ξεχωρίσει μια πραγματική είδηση από μια ψεύτικη και το 59% θεωρεί ότι γίνεται όλο και πιο δύσκολο να καταλάβει εάν ένα ειδησιογραφικό κομμάτι έχει παραχθεί από αξιόπιστο Μέσο Ενημέρωσης.

Τα στοιχεία αυτά προκαλούν προβληματισμό για τη δημόσια σφαίρα, αλλά αφήνουν και μια χαραμάδα αισιοδοξίας ότι οι δημοσιογράφοι μπορούμε να ανακτήσουμε την εμπιστοσύνη που έχει χαθεί. Θεωρώ ότι θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι για αυτό και στην Ελλάδα.

Συζητήσαμε και πολύ σωστά για τη σωτηρία των ΜΜΕ, για την ενίσχυση του Τύπου από την πολιτεία, για τη στάση των εκδοτών και των ιδιοκτητών, για τη λογοκλοπή και όλα τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν και όλοι συμφωνούμε ότι πρέπει να ληφθούν και άμεσα. Θα πρέπει όμως να δώσουμε έμφαση και στο πώς εμείς οι ίδιοι θα μπορέσουμε να σταθούμε στο μέλλον γιατί εφόσον το ζήτημα το θέμα της συζήτησής μας είναι το μέλλον της δημοσιογραφίας, αυτό σημαίνει ότι μιλάμε και για το μέλλον των δημοσιογράφων.

Η κρίση στον Τύπο και στην Ελλάδα επιδεινώθηκε λόγω της οικονομικής κρίσης, αλλά η αλήθεια είναι ότι η έλευσή της μας βρήκε μπτόσικους, διαιρεμένους και χωρίς τη στήριξη του κοινού. Θυμόμαστε όλοι ότι οι απώλειες θέσεων εργασίας για δημοσιογράφους αντιμετωπίστηκαν πολλές φορές από τη κοινή γνώμη με χαιρεκακία. Το ξέρουμε όλοι αυτό και ξέρουμε και τους λόγους, έχουν αναλυθεί και τους έχουν αναλύσει εδώ και οι προηγούμενοι ομιλητές.

Πώς πρέπει λοιπόν να είναι ο δημοσιογράφος του μέλλοντος, για να έχει μέλλον; Κατ' αρχάς επιστροφή στα βασικά, δε θα σας πω κάτι καινούριο, στη δεοντολογία, στο ρεπορτάζ, στη διασταύρωση της είδησης, στην απομάκρυνση από τη δημοσιογραφία που γίνεται από ένα γραφείο ή μέσω non papers.

Δεύτερον, μόρφωση και διάβασμα. Πρέπει, πέρα από τη βούληση να φιλτράρουμε τις πληροφορίες, να έχουμε και τη δυνατότητα να το κάνουμε. Δεν μπορούμε να κατηγορούμε το κοινό ότι αναζητά το εύκολο και το γρήγορο και να μην είμαστε σε θέση να του προσφέρουμε περιεχόμενο υψηλής ποιότητας.

Τρίτον, διαρκής εκπαίδευση πάνω στη δουλειά μας και στις νέες τεχνολογίες. Ο δημοσιογράφος του μέλλοντος θα πρέπει να μπορεί να παράγει περιεχόμενο, χρησιμοποιώντας όλες τις διαθέσιμες τεχνολογίες και να είναι περιεχόμενο που θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα Μέσα και όλες τις πλατφόρμες.

Θα πρέπει με άλλα λόγια να αποκτήσει μια κουλτούρα εκπαίδευσης, ώστε να μπορεί να αξιοποιεί και να αναπτύσσει τις δυνατότητές του και να

προσαρμόζεται στις αλλαγές. Φαίνεται αρκετά δύσκολο ειδικά για όσους νιώθουν τεχνολογικά αναλφάβητοι, αλλά δεν είναι.

Το έχω διαπιστώσει ο ίδιος, που έκανα την αντίθετη διαδρομή από τη συνηθισμένη. Ήμουν 10 χρόνια σε site στο διαδίκτυο και τώρα το καλοκαίρι ανέλαβα το «Έθνος». Αυτό που παρατήρησα όσο ήμουν στο διαδίκτυο είναι ότι, λόγω της κρίσης του Τύπου, έρχονταν συνάδελφοι έμπειροι από τις εφημερίδες και έπρεπε να τους εκπαιδεύσω ουσιαστικά στο διαδίκτυο.

Το πάντρεμα της εμπειρίας τους και των αρχών τους με την τεχνολογία και την ταχύτητα ήταν ένα πολύ καλό αποτέλεσμα. Ξέρω ότι η εικόνα των sites στην Ελλάδα πιο παλιά δεν ήταν καλή, για αυτό υπάρχει και ένας διαχωρισμός που θα πρέπει να σταματήσει να υπάρχει, αλλά σας διαβεβαιώ ότι όσα sites άλλαξαν, άλλαξαν υιοθετώντας τις αρχές που όλοι γνωρίζουμε και άλλαξαν με το ρεπορτάζ κυρίως.

Για να έχουμε μέλλον σε ένα εργασιακό περιβάλλον που θα αλλάζει διαρκώς και με μεγαλύτερη ταχύτητα και που θα παράγει κρίσεις και μεταβατικές περιόδους, πρέπει να βασιστούμε στην αξιοπιστία μας, στην κατάρτισή μας και στην αλληλεγγύη. Την αλληλεγγύη την αναφέρω και για το γεγονός ότι θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα και για τους παλαιούς δημοσιογράφους να προσαρμοστούν και να εκπαιδευτούν. Δε νομίζω ότι μπορούμε να αφήνουμε πίσω μας συναδέλφους όσο είναι δυνατόν και θα πρέπει, επίσης, το αναφέρω τώρα που είμαστε εδώ στην ΕΣΗΕΑ, να λήξει ο όποιος διαχωρισμός υπάρχει σήμερα μεταξύ δημοσιογράφων, εφημερίδων, τηλεόρασης και ραδιοφώνου από τη μια και από την άλλη δημοσιογράφων του διαδικτύου. Έχω υπάρξει και από τις δυο πλευρές, οπότε σας διαβεβαιώνω ότι καλή ή κακή δημοσιογραφία μπορεί να γίνει ανεξάρτητα από το ποιο Μέσο είσαι.

Κλείνοντας, μια και ο τίτλος της διημερίδας είναι η στήριξη εφημερίδων και περιοδικών στην εποχή της κρίσης, θέλω να πω το εξής. Δεν πιστεύω στο θάνατο των εφημερίδων και είναι πολύ θετικό που εδώ δε μαζευτήκαμε να κάνουμε άλλο ένα μνημόσυνο από αυτά που έχουμε κάνει όλα τα χρόνια.

Πιστεύω στην αλλαγή, στο μετασχηματισμό, στην αναζήτηση νέων επιχειρηματικών μοντέλων. Το αν θα είναι βιώσιμα ή όχι δεν μπορεί κανείς να

το απαντήσει τώρα. Πιστεύω στους νέους τρόπους διανομής του περιεχομένου που παράγεται. Οι εφημερίδες θα πρέπει να προτάξουν την ερευνητική δημοσιογραφία, την ανάλυση και να στοχεύσουν σε ειδικά κοινά.

Θα πρέπει να επενδύσουν στην ποιότητα και να χτίσουν ξανά σχέσεις εμπιστοσύνης με το αναγνωστικό κοινό. Είναι ο μόνος τρόπος, για να έχουν μέλλον.

Ευχαριστώ πολύ.

Γιώργος Παπαγεωργίου, δημοσιογράφος εφημερίδας «Πρώτο Θέμα»:

Καλησπέρα. Εργάζομαι στην ΕΡΤ και στο «Πρώτο Θέμα» και έχω δουλέψει πάρα πολλά χρόνια στην «Ελευθεροτυπία», κοντά στα 25 χρόνια, όπου τα τελευταία είχα υπό την ευθύνη μου τον ηλεκτρονικό κόμβο της, το enet.gr

Και να σας πω την αλήθεια έζησα και λίγο από πρώτο χέρι αυτήν την κρίση και τη μετάβαση από το τυπωμένο στο ηλεκτρονικό, η οποία είναι νομίζω και το μεγάλο θέμα που μας απασχολεί. Τα τελευταία χρόνια είτε πρόκειται για τον αριθμό των εντύπων είτε πρόκειται για την κυκλοφορία των εντύπων είτε πρόκειται για τις αμοιβές των δημοσιογράφων είτε για τα έσοδα από τη διαφήμιση όλα πάνε προς τα κάτω.

Το 1995 βάλαμε την «Ελευθεροτυπία» στο Internet. Ήταν από τις πρώτες εφημερίδες μαζί με τη «Μακεδονία». Οπότε τότε γράφοντας και παρουσιάζοντας στο κοινό την προσπάθεια αυτή είχα βρει και κάτι, δε θυμάμαι πού το είχα διαβάσει, κάποιος είχε πει ότι οι εφημερίδες δεν πρόκειται να αντικατασταθούν από το Internet εάν δεν περάσουν το τεστ των «4B». Δηλαδή των λέξεων bathroom, bedroom, bus και beach. Με άλλα λόγια, δεν μπορείς να πάρεις, λέει, τον υπολογιστή σου στο κρεβάτι, στην παραλία, στο λεωφορείο ή στην κρεβατοκάμαρα. Αυτό πριν από λίγα χρόνια άλλαξε, γιατί πλέον μπορείς να πάρεις το κινητό σου, που περνάει το τεστ των τεσσάρων b. Άρα οι εφημερίδες τελείωσαν.

Όμως νομίζω ότι την ίδια στιγμή οι εφημερίδες μπαίνουν στη χρυσή εποχή τους. Με ποια έννοια; Νομίζω ότι ένα λάθος που γίνεται πολλές φορές είναι να θέτουμε σε αντιδιαστολή τις εφημερίδες ως έντυπο και τα άλλα Μέσα που είναι στο Internet. Αυτό είναι λάθος, γιατί στην ουσία το Internet είναι το νέο χαρτί της εφημερίδας. Είναι ένας άλλος τρόπος να αναπτύξεις το περιεχόμενο, το οποίο παρουσιάζεις είτε πρόκειται για ειδήσεις είτε πρόκειται για αναλύσεις είτε πρόκειται για πληροφορίες.

Για την ακρίβεια δεν είναι μόνον οι εφημερίδες που απορροφώνται ή επεκτείνονται στο Internet. Και με την τηλεόραση το ίδιο συμβαίνει. Πλέον στις τηλεοράσεις όλοι συζητάμε για το πώς θα περάσουν στο Internet, πώς θα εκπέμπουν το περιεχόμενό τους μέσα από κινητά τηλέφωνα και όπως ακριβώς πέφτει η κατανάλωση των εντύπων έχει αρχίσει και ένα μεγάλο μέρος των τηλεθεατών να χρησιμοποιεί όλο και περισσότερο τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες και να βλέπει εκπομπές που μεταδίδονται από τα κινητά τηλέφωνα και χρησιμοποιεί και τα social media.

Άρα πρόκειται για μια χρυσή εποχή, αν το θέλουμε έτσι, για την ενημέρωση. Επίσης κάτι το οποίο ανέφερε και ο κύριος Bumelha. Δεν είναι μόνον οι συνδρομές των New York Times που πολλαπλασιάστηκαν. Είναι ότι γενικά παντού ο κόσμος διαβάζει περισσότερο. Τι διαβάζουν στα social media; Διαβάζουν ο καθένας τι έκανε το πρωί και τι έφαγε και τι έκανε και διαβάζουν ειδήσεις και θέματα και αναλύσεις, οι οποίες παράγονται από επαγγελματίες δημοσιογράφους. Και από μια έρευνα που γίνεται το τελευταίο διάστημα και έχω υπόψη μου για το τι συμβαίνει ακριβώς με τα social media στην Ελλάδα και πώς είναι η δυναμική του περιεχομένου η οποία εκεί εκδηλώνεται, προκύπτει ότι όλο και περισσότερο διαδίδονται, δηλαδή ο ένας στέλνει στον άλλον, θέματα, αναλύσεις και άρθρα, τα οποία προέρχονται από εφημερίδες, από ΜΜΕ.

Απλώς όταν το λέμε εφημερίδες πλέον είναι ένας αναχρονιστικός όρος, διότι η εφημερίδα δεν είναι τυπωμένη και πηγαίνει στο περίπτερο, το οποίο και για λόγους τεχνολογικούς και οικολογικούς σε λίγο καιρό θα εξαλειφθεί. Η εφημερίδα πλέον είναι κάτι το οποίο μεταδίδεται και στο Internet, το οποίο το βλέπεις και στο κινητό. Αλλάζει όμως το επιχειρηματικό μοντέλο, διότι την ίδια

ώρα που συμβαίνουν αυτά, οι οργανισμοί Μέσων Ενημέρωσης δεν έχουν καταφέρει να βγάλουν λεφτά από αυτό.

Και όπως λέχθηκε και νωρίτερα, η καλή δημοσιογραφία κοστίζει. Ένας δημοσιογράφος για να κάτσει να ψάξει να βρει, να κάνει τη δουλειά του πρέπει να μπορεί να επιβιώσει, πρέπει να πάει χρήματα σπίτι. Αυτό είναι το μεγάλο θέμα νομίζω, το οποίο δημιουργεί το πρόβλημα και αυτό δεν είναι κάτι που αφορά μόνο στις εφημερίδες και τα ΜΜΕ. Νομίζω ότι τα ΜΜΕ ήταν ο πρώτος χώρος όπου αισθάνθηκε αυτή τη μεγάλη αλλαγή που συμβαίνει σε όλη την οικονομία. Γιατί; Γιατί έχουν ένα προϊόν το οποίο είναι κατεξοχήν ψηφιακό. Δηλαδή είναι η πληροφορία. Αλλά βλέπουμε ότι αυτό τώρα πια γίνεται με τα πάντα, γίνεται μέχρι και με τα αυτοκίνητα. Δηλαδή οι γερμανικές αυτοκινητοβιομηχανίες ποιες εταιρείες αισθάνονται ως μεγάλη απειλή; Αισθάνονται ως μεγάλη απειλή τις εταιρείες GAFA (Google, Apple, Facebook και Amazon), οι οποίες θα ελέγχουν την αγορά των αυτόνομων αυτοκινήτων.

Δηλαδή δε θα είναι πλέον οι Mercedes, BMW που θα ελέγχουν την αγορά. Αυτοί θα φτιάχνουν απλώς μια πρώτη ύλη, δηλαδή προστιθέμενη αξία, θα είναι στο σύστημα το οποίο θα διαχειρίζεται την κυκλοφορία των αυτοκινήτων. Όπως είναι το ίδιο σύστημα που αυτή τη στιγμή διαχειρίζεται την κυκλοφορία της πληροφορίας και της είδησης.

Αυτό είναι ένα τεράστιο πρόβλημα, το οποίο καταστρέφει πολλούς κλάδους. Πριν από λίγο καιρό φώναζαν οι ταξιτζήδες για την... ουμπεροποίηση γιατί τους παίρνει τη δουλειά. Οι τραπεζίτες, οι τραπεζίτες τρέμουν την ημέρα που η Amazon θα μπει στην αγορά του χρήματος και θα αρχίσει να αγοράζει και να πουλάει χρήμα. Δεν το λένε με αυτά τα λόγια επισήμως, αλλά αν τους μιλήσεις ιδιωτικώς αυτό σου λένε. Ο λόγος που δεν μπαίνει η Amazon στο χώρο αυτόν είναι ότι έχει πολύ μεγάλες κανονιστικές ρυθμίσεις, το λεγόμενο regulation. Δηλαδή για να δέχεται καταθέσεις, πρέπει να ικανοποιείς 37.000 κανονισμούς και νόμους

Άρα λοιπόν εμείς στη δημοσιογραφία πληρώσαμε πρώτοι το κόστος αυτής της μετάβασης σε ένα νέο μοντέλο οικονομικό, διότι το δικό μας προϊόν ήταν το πιο ευάλωτο. Ο καθένας μπορεί να κάνει ένα copy paste σε μια είδηση και να τη μεταφέρει, ενώ δε συμβαίνει το ίδιο και με τα άλλα. Αυτό είναι

ένα πρόβλημα, το οποίο δεν ξέρω πώς θα εξελιχθεί. Δε νομίζω ότι υπάρχουν και πολλά περιθώρια. Είμαι σίγουρος ότι θα λυθεί, διότι η βασική ανάγκη του κόσμου για πληροφόρηση ή για ενημέρωση είναι αρχαία, ξεκινάει από την ημέρα που οργανώθηκε ως θηλαστικό. Ήθελε να μαθαίνει τι γίνεται στο περιβάλλον του, για να μπορεί να προσαρμοστεί. Είναι δηλαδή βασική ανάγκη. Το θέμα είναι πότε θα γίνει αυτό και μέχρι τότε τι θα έχουμε γίνει εμείς.

Τώρα, αυτά τα καλά παραδείγματα των New York Times και του Guardian, όσο θετικά και ενθαρρυντικά και εάν ακούγονται, είναι ακόμη λίγα. Δηλαδή οι New York Times είναι μια εφημερίδα που το κατάφερε αυτό. Ενώ ειδικά στην αμερικανική αγορά υπήρχε μια πανσπερμία εφημερίδων και MME, η οποία δεν τα κατάφερε τόσο καλά. Και μην ξεχνάμε ότι και οι New York Times είναι ένα παγκόσμιο προϊόν, δεν είναι δηλαδή μια εφημερίδα όπως την εννοούμε ειδικά εμείς εδώ στην Ελλάδα, όπου έχουμε τους περιορισμούς της γλώσσας. Οι Financial Times επίσης πάνε αρκετά καλά, έχουν εξαγοραστεί από μια ιαπωνική εταιρεία, όπως θα ξέρετε. Άρα αυτά δεν αποτελούν απάντηση στο βασικό ερώτημα το οποίο ανέφερε ο κύριος Bumelha.

Ποιο είναι; Πώς θα γίνουμε εμείς οι δημοσιογράφοι πάλι φορείς της εγκυρότητας, της αλήθειας και της δημοκρατικής λειτουργίας, την οποία επιτελούμε. Όσο καλά και να είναι αυτά δεν παύει να υπάρχει η αλήθεια ότι για να μπορείς να προσφέρεις ένα προϊόν, αυτό της ενημέρωσης, πρέπει να υπάρχει από πίσω μια οικονομική μονάδα, η οποία θα είναι βιώσιμη. Δηλαδή θα μπορεί να ζει από τα έσοδά της, ούτως ώστε να είναι και ανεξάρτητη και να μπορεί να πορεύεται. Και αυτό είναι η μεγάλη πρόκληση.

Δεν έχω απάντηση βεβαίως. Αν την είχα θα έπαιρνα το Νόμπτελ, αλλά βλέπω ότι ο κόσμος ακόμα και στα sites που δουλεύουμε και που δουλεύαμε στο παρελθόν και που δουλεύουμε τώρα, ο κόσμος ναι μεν έχει μια τάση να πηγαίνει προς το χαμηλότερο δυνατό, δηλαδή το πιο φθηνό ας το πούμε έτσι, τα trash news, αλλά πάντα η καλή πληροφορία, η καλή ενημέρωση ξεχωρίζει. Δηλαδή δε χάνεται μέσα σε αυτό το ποτάμι.

Δεν είναι μόνον η μετάδοση της πληροφορίας η οποία βρίσκεται σε κρίση, είναι και η παραγωγή της πληροφορίας. Δίπλα στο παράδειγμα των

New York Times έχουμε το άλλο παράδειγμα της Washington Post, την οποία την αγόρασε ο Jeff Bezos που αυτός είναι ο ιδρυτής της Amazon. Ο οποίος έχει μπει παντού. Πριν από λίγο καιρό η Amazon μπήκε στην αγορά των σουπερμάρκετ.

Τι κάνουν τώρα στην Washington Post; Έχουν βρει μια άλλη αγορά, η οποία είναι η παραγωγή ειδήσεων και η συγγραφή άρθρων με ρομποτάκια. Και ήδη αυτό γίνεται αποτελεσματικά όχι βέβαια για σύνθετα άρθρα, αυτό ακόμα δεν έχει καταστεί δυνατό, αλλά γράφουν άρθρα, για παράδειγμα, σε τομείς που υπάρχουν αριθμοί και νούμερα. Δηλαδή, γράφουν οικονομικά κείμενα για τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων ή για τη συνεδρίαση του χρηματιστηρίου και το κάνουν με μια αρκετά μεγάλη επιτυχία. Βέβαια έχει ανθρώπους, οι οποίοι παρακολουθούν και φτιάχνουν τον τρόπο με τον οποίο γράφονται αυτά ή για αθλητικούς αγώνες. Και συζητάνε τώρα μήπως σε κάποιους αγώνες βάλουν και στους παίκτες αισθητήρες, ούτως ώστε και η κίνηση του παιχνιδιού και ό,τι γίνεται στο παιχνίδι να την αντιλαμβάνεται αυτομάτως το ρομποτάκι και να παράγει το μηχανήμα. Και γιατί το κάνουν αυτό; Βέβαια δεν είναι ανταγωνιστικό ενός καλού κομματιού το οποίο θα γράψει ένας δημοσιογράφος, ένας αθλητικογράφος, ένας οικονομικός σχολιαστής, αλλά τους επιτρέπει να καλύπτουν και θέματα με πολύ χαμηλό κόστος, τα οποία δεν ενδιαφέρουν το ευρύ κοινό. Δηλαδή να γράφουν για έναν αγώνα χόκεϊ στην.. Κολοπετινίτσα, ο οποίος μπορεί να ενδιαφέρει 200 αναγνώστες. Δεν πρόκειται να βάλεις ένα δημοσιογράφο να γράψει για τον αγώνα αυτόν, αλλά μπορεί να βάλεις ένα ρομποτάκι να γράφει για όλους τους αγώνες χόκεϊ η ποδοσφαίρου ή δεν ξέρω εγώ τι σε όλη τη β' εθνική όλων των χωρών.

Αυτό, όπως καταλαβαίνετε, είναι μια άλλη απειλή που έρχεται και πάλι όμως δεν αφορά μόνο στους δημοσιογράφους. Τα περισσότερα επαγγέλματα θα πληγούν από τη ρομποτοποίηση. Σε λίγο τα φορτηγά θα πηγαίνουν στις διαδρομές χωρίς οδηγούς.

Αυτά είναι τα μεγάλα προβλήματα και τα θέματα τα οποία θα καθορίσουν το μέλλον. Απλώς για να συνοψίσω και να κλείσω, κυρία πρόεδρε, νομίζω ότι το ένα μεγάλο θέμα είναι το οικονομικό μοντέλο, το οποίο θα επιτρέψει σε πολλές εταιρείες παγκοσμίως να παράγουν και αυτό έχει να

κάνει και με τη νομοθεσία, διότι αργά ή γρήγορα αυτές οι εταιρείες, η GAFA, θα αντιμετωπίσουν κάποιο είδος σπασίματος. Αυτό δηλαδή που είχε γίνει παλιά με τη Citibank, που ήταν πανίσχυρη στην Αμερική και υπήρξε μια νομοθεσία η οποία την έσπασε σε 7 εταιρείες. Το ίδιο έγινε και με τις εταιρείες πετρελαίου. Έχουμε φτάσει σε μια περίοδο που αυτό δεν είναι βιώσιμο.

Και το δεύτερο είναι ότι εμείς ως δημοσιογράφοι το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να επενδύσουμε στην αξιοπιστία μας και στην προσωπική αναγνωσιμότητα μας. Πλέον ο κόσμος όσο και αν εμπιστεύεται τα brands π.χ. τους New York Times ή όποια εφημερίδα τον ενδιαφέρει, την ίδια ώρα δίνει μεγαλύτερη έμφαση και στα πρόσωπα. Δηλαδή ότι είναι ο κ. Χωριανόπουλος ο οποίος γράφει, ανεξαρτήτως πού γράφει. Θέλει να διαβάσει Χωριανόπουλο. Ή θέλει να διαβάσει τον τάδε αναλυτή.

Αυτό ήδη συμβαίνει και στις μεγάλες αγορές την Αμερική και την Ευρώπη όπου, ανεξαρτήτως του Μέσου που δουλεύει, ο δημοσιογράφος έχει το δικό του κοινό και όπως συμβαίνει και με τον ανταγωνισμό. Δηλαδή βγαίνουν πλέον πολλοί και κάνουν το δικό τους blog και γράφουν για τα ταξίδια. Και γράφουν για τη μαγειρική.

Βέβαια εκεί το θέμα είναι ότι δεν υπάρχει επιτυχία σε τέτοιου είδους παρεμβάσεις, οι οποίες να γράφουν για τη γενική ειδησιογραφία. Δηλαδή ο καθένας έχει κάποιο κομμάτι με το οποίο ασχολείται είτε αυτό είναι ότι γράφει για τα παιδικά παιχνίδια είτε γράφει για την κουζίνα.

Επομένως στο θέμα της αξιοπιστίας και της παρουσίασης των αντί fake news, δηλαδή των αληθινών ειδήσεων, νομίζω ότι θα πρέπει και θα προσανατολιστεί αναγκαστικά η δημοσιογραφία στο μέλλον.

Σας ευχαριστώ πολύ.

Θέμης Μπερεδήμας, πρόεδρος ΕΣΠΗΤ:

Θέλω να ευχαριστήσω από το βήμα αυτό τον Jim Bumelha και τους άλλους εκλεκτούς προσκεκλημένους από τη Βρετανία, τη Γαλλία και την Ιταλία, αλλά ειδικά τον Jim, ο οποίος για πολλοστή φορά έρχεται στην Ελλάδα είτε για να μας δώσει τα φώτα του είτε για να μας στηρίξει.

Ειδικά εμάς (σημ.: την ΕΣΠΗΤ) μας είχε στηρίξει το 2012 και νωρίτερα στην υπόθεση των Εκδόσεων Λυμπέρη. Μας στήριξε στο θέμα της ΕΡΤ, στο θέμα του ΜΕΓΑ. Είναι μια διαχρονική προσωπικότητα, μια διαχρονική σχέση, ένας παντοτινός φίλος των Ελλήνων δημοσιογράφων και τον ευχαριστούμε για αυτό.

Πάμε στα δικά μας. Στη δεκαετία του 1960 δηλωνόταν ότι το Μέσο είναι και το μήνυμα και τότε ήταν όλα σχεδόν ή σχεδόν όλα ήταν ξεκάθαρα και απλά. Και τα Μέσα και τα μηνύματα. Έξι δεκαετίες αργότερα ζούμε τη σύγχυση να μην ξέρουμε ούτε πια το Μέσο, αλλά και κυρίως ούτε και το μήνυμα. Ας τα βάλουμε όμως σε μια σειρά τα πράγματα. Λίγο πριν το τέλος του 20^{ού} αιώνα άρχισαν σημαντικές μεταβολές στον τρόπο που επικοινωνούμε και στον τρόπο που μεταδίδουμε και αναπαράγουμε την πληροφορία. Μεταβολές που συνεχίζονται έντονα και που δεν είναι αυτόνομες από τις πολιτικές και πολιτισμικές μεταβολές.

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας αποτέλεσε το μοχλό παγκοσμιοποίησης της πληροφορίας, άρα και της ενημέρωσης. Και ακόμα περισσότερο κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι το διαδίκτυο άλλαξε τη δημοσιογραφία και συνεχίζει να την αλλάζει τόσο στη διαχείριση όσο και στη διερεύνηση όσο και στη διάχυση ή αλλιώς τα 3Δ στο χάρτη της νέας δημοσιογραφίας.

Η ραγδαία διάδοση του διαδικτύου, σε συνδυασμό με τη σύγκλιση και την ψηφιοποίηση των ΜΕ σε μια εποχή που πολλαπλασιάζεται ο όγκος των πληροφοριών, έχει οδηγήσει σε θεωρίες, ας ελπίσουμε όχι συνωμοσίας, για την επανίδρυση της δημοσιογραφίας.

Η εποχή των big datas είναι εδώ. Κάθε μέρα αποστέλλουμε, δημοσιεύουμε και επικοινωνούμε κείμενα, φωτογραφίες, βίντεο στα κοινωνικά δίκτυα. Εκατομμύρια συσκευές σε όλον τον κόσμο κάνουν ακριβώς την ίδια

δουλειά, άνθρωποι και συσκευές συμμετέχουν με ασύλληπτους και πυρετώδεις ρυθμούς στη δημιουργία ενός τεράστιου όγκου δεδομένων.

Το επίπεδο της απόδοσης που απαιτείται από τους δημοσιογράφους δεν ήταν ποτέ υψηλότερο. Ποτέ ξανά δεν υπήρξε τόσο μεγάλη ροή πληροφόρησης σε τόσα πολλά και διαφορετικά κανάλια και πηγές ενημέρωσης. Η οποία θα πρέπει να κοσκινιστεί, θα πρέπει να αξιολογηθεί, να προωθηθεί και να συνταχθεί για τους αναγνώστες, τους ακροατές και τους θεατές και τους χρήστες του διαδικτύου. Το σημαντικό θα πρέπει να διαχωριστεί από το ασήμαντο και να διοχετευθεί στο κοινό μέσω μιας εργασίας πολλαπλών καθηκόντων και διασταυρούμενων Μέσων και χωρίς να παραβλέπονται οι αυξανόμενες περίπλοκες απόψεις σε σχέση με νομικά ζητήματα που αφορούν στον Τύπο, στα πνευματικά δικαιώματα του συντάκτη και στο δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης.

Σε μια εποχή που όλες οι πηγές ψηφιοποιούνται οι δημοσιογράφοι μπορούν και οφείλουν να βρίσκονται κοντά σε αυτές. Το διαδίκτυο κατάφερε να δημιουργήσει δυνατότητες που σήμερα αδυνατούμε να κατανοήσουμε πλήρως. Η ασυμμετρία της πληροφορίας είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονοι πολίτες. Αυτό σημαίνει ότι οι δημοσιογράφοι πρέπει να έχουν νέες δεξιότητες και να προσαρμοστούν στη νέα εποχή. Και την ίδια στιγμή ένας ολόκληρος καινούριος κόσμος βρίσκεται μπροστά τους.

Παράλληλα υπάρχουν ζητήματα ταξινόμησης και προσδιορισμού της επαγγελματικής ταυτότητας με την παραδημοσιογραφία και την ψευδεπίγραφη δημοσιογραφία να εξελίσσονται σε αναπτυσσόμενους ρυθμούς, σε μορφές και φόρμες στο πλαίσιο του επαγγέλματος ή δίπλα από αυτό. Και ακόμα νεοεισερχόμενοι ορισμοί στη δημοσιογραφία όπως bloggers, κοινωνικοί σχολιαστές, διαχειριστές forum, εναλλακτικοί δημοσιογράφοι, αναγνώστες δημοσιογράφοι δημιουργούν ολοένα ένα πιο πολύ περίπλοκο τοπίο στην ευρωπαϊκή αλλά και στη διεθνή δημοσιογραφία.

Έβλεπα στην Daily Mail σε διάφορα βιντεάκια να γράφει από κάτω «we pay for your videos». Η βρετανική Daily Mail πληρώνει αναγνώστες που θα της αποστείλουν βιντεάκια μικρά ή μεγάλα για το τι έχουν δει μπροστά τους.

Αυτό έχει έναν κίνδυνο, είναι η δημοσιογραφία των πολιτών, αλλά από την άλλη θυμάμαι και μια ταινία που είδα προ ημερών όπου κάποιος άνεργος στην Αμερική, βλέποντας κάποιον άλλον να κάνει το ίδιο, πήρε μια βιντεοκάμερα και άρχισε να παριστάνει το ρεπόρτερ, το δημοσιογράφο. Βρήκε δουλειά, αλλά κάποια στιγμή σε ένα ατύχημα ταξινομούσε και τον τραυματισμένο από το αυτοκίνητο πεσμένο συμπολίτη, προκειμένου να έχει καλύτερο πλάνο.

Όλα αυτά είναι νέα δεδομένα, τα οποία πρέπει να τα αξιολογήσουμε και να τα δούμε. Από την άλλη πλευρά, η ανάδειξη των αυτοκαλούμενων social media αλλάζει και αυτή με τη σειρά της τους τρόπους διάχυσης των ειδήσεων, προσωποποιεί τις ροές τους, μπορεί και παίζει επικίνδυνα με την πληροφορία και σε κάθε περίπτωση μεταβάλλει δραστικά ολόκληρο το οικοσύστημα της πληροφόρησης και της δημόσιας συζήτησης.

Κάποιοι μίλησαν για το θάνατο της δημοσιογραφίας. Τόσο το facebook όσο και το twitter μπορούν να προσφέρουν επιτόπιο ρεπορτάζ με την αμεσότητα που κάποτε ήταν αδιανόητη, με τα γνωστά προβλήματα που αναφέρθηκαν από προηγούμενους ομιλητές. Μέχρι στιγμής ο δημοσιογράφος ήταν ο αλιευτής και κατόπιν ο αφηγητής των πληροφοριών. Σήμερα ο ρόλος του διαφοροποιείται σημαντικά, ενώ ο ρόλος της σύνδεσης και της ανάλυσης γίνεται όλο και πιο σύνθετος.

Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν είναι σωστό να αναρωτηθούμε εάν τα κλασικά ΜΜΕ προσφέρουν πλέον το ορθό υπόβαθρο. Το γεγονός αυτό μαζί με την όλο και αυξανόμενη ανεργία στον κλάδο οδηγεί τους δημοσιογράφους και ιδίως τους νέους να ανακαλύπτουν τους δικούς τους δρόμους για την έκδοση της πληροφορίας. Σήμερα στην Ελλάδα αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη ένας νέος δημοσιογράφος θεωρεί τυχερό τον εαυτό του, αν μπορεί να βρει μια δουλειά σε ένα ΜΜΕ με μια σύμβαση συνήθως ορισμένου χρόνου. Πολλές φορές αυτό συνδέεται και με ένα συγκεκριμένο project και φυσικά με μια συγκεκριμένη, συνήθως χαμηλή αμοιβή. Και βεβαίως δε γίνεται συζήτηση για ΣΣΕ που είναι άγνωστες συνήθως για τους ιδιοκτήτες των ΜΜΕ.

Από την άλλη μεριά η εξέλιξη της τεχνολογίας είναι τέτοια που επιτρέπει στο νέο δημοσιογράφο να γίνει κατά κάποιο τρόπο ο εκδότης του

εαυτού του και να προσπαθήσει να τραβήξει πάνω του την προσοχή και να ξεχωρίσει. Δυο ιδιότητες, αυτή του επιμελητή της είδησης και αυτή του επιχειρηματικού μοντέλου δημοσιογράφου είναι αυτές που σήμερα παρουσιάζουν ένα επίσης αυξημένο ενδιαφέρον.

Θα μπορούσαμε να πούμε λοιπόν πως η νέα δημοσιογραφία απαιτεί καινοτόμες προσεγγίσεις, απαιτεί παράλληλα την ανταλλαγή πληροφοριών, τη διευκόλυνση του διαλόγου, την έξυπνη ομαδοποίηση και επιμέλεια των ειδήσεων, των απεικονίσεων, των δεδομένων και την αναζήτηση στοιχείων.

Η ουσία όμως της δημοσιογραφίας παραμένει πάντα η ίδια. Η αντικειμενικότητα στην παρουσίαση των ειδήσεων. Ό,τι δηλαδή δεν είναι τα fake news, τα trolls, τα hoaxes, όλος αυτός ο σκοτεινός χαώδης μανδύας του διαδικτύου που χωράει κάτω από τη βαριά βιομηχανία της εποχής μας, αυτή της παραπλάνησης, της προπαγάνδας και της μη αλήθειας.

Χωρίς να ξεφύγουμε σε φιλολογικές συζητήσεις περί ύπαρξης ή μη αντικειμενικότητας, ας θυμηθούμε απλώς ότι σε κάθε Μέσο από δημιουργίας του Τύπου υπήρχε και υπάρχει αυτό που ονομάζεται εκδοτική γραμμή, η οποία καθοριζόταν είτε από ιδεολογία είτε από οικονομικά συμφέροντα. Συνήθως το δεύτερο. Ταυτόχρονα όμως όλοι δεχόμαστε ότι το πιο σημαντικό είναι να μη χάσει η δημοσιογραφία τις ηθικές της αρχές και αξίες. Η αξία του Τύπου βρίσκεται στην απόσταση που κρατά από τα γεγονότα και την κριτική του άποψη απέναντι σε αυτά και όχι από την απλή παράθεση των γεγονότων.

Είναι πάρα πολύ εύκολο και το βλέπει κανείς εάν ανοίξει, για παράδειγμα το twitter, να χάσει την ψυχραιμία του και την απόσταση από τα πράγματα και τα γεγονότα, αν αναμιχθεί με το κοινό του. Είναι μια παγίδα που πολλοί δημοσιογράφοι της ενδιάμεσης γενιάς δεν κατάφεραν να αποφύγουν.

Η αντικειμενική δημοσιογραφία ήταν πάντα ένα δύσκολο στοίχημα. Σε έναν κόσμο όμως που οι ανθρώπινες ζωές, οι ανθρώπινες πληροφορίες μετρώνται όλο και περισσότερο σαν διαρκώς αυξανόμενα δεδομένα το στοίχημα αυτό γίνεται ακόμα πιο δύσκολο.

Ευχαριστώ πολύ.

Γιώργος Φράγκος, πρόεδρος Ενωσης Συντακτών Κύπρου:

Καλό μεσημέρι. Κατ' αρχάς θέλω να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου για την τιμή, για την πρόσκληση να συμμετέχω σε αυτή τη διημερίδα. Αλλά πιο πολύ θέλω να ευχαριστήσω για τη δυνατότητα που μου δόθηκε να γίνω κοινωνός αυτού του τόσο βαθέος προβληματισμού που παρακολουθήσαμε αυτό το διήμερο, του τόσο πλούσιου και τόσο ενδιαφέροντος διαλόγου που είχαμε τη χαρά να παρακολουθήσουμε.

Η ανάγκη για ενημέρωση δε θα εκλείπει ποτέ, ως εκ τούτου δε θα εκλείπει και η ανάγκη για ύπαρξη και λειτουργία ΜΜΕ. Αντιθέτως όσο πιο ανεπτυγμένη είναι μια δημοκρατία όσο πιο πλουραλιστική είναι μια κοινωνία, τόσο πιο ουσιαστικός και πιο διευρυμένος είναι και ο ρόλος που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ.

Άρα δημοσιογραφία θα υπάρχει στο διηνεκές και όσο εκσυγχρονίζεται όσο εκδημοκρατικοποιείται περαιτέρω ένα πολίτευμα, τόσο αναβαθμίζεται και η αποστολή της δημοσιογραφίας. Αφού τα ΜΜΕ είναι ένας βασικός μοχλός στο να καταστεί μια δημοκρατία πιότερο συμμετοχική. Γιατί η ενημέρωση είναι προϋπόθεση και συνάμα κίνητρο συμμετοχής. Προχωρώ στο δεύτερο αξίωμα. Με την ίδια κατηγορηματικότητα που υποστήριξα ότι η δημοσιογραφία συνολικά και σωρευτικά δε θα εκλείψει ποτέ εκφράζω την ακλόνητη πεποίθηση ότι θα υπάρχει στο διηνεκές η έντυπη δημοσιογραφία.

Όταν εμφανίστηκε το ηλεκτρονικό βιβλίο, αρκετοί έσπευσαν να προαναγγείλουν το θάνατο του έντυπου βιβλίου. Ισχυρίζονταν ότι τα τυπωμένα βιβλία θα εξαφανιστούν, όπως εξαφανίστηκαν οι άμαξες από τους δρόμους, όταν εμφανίστηκαν τα αυτοκίνητα. Οποία πλάνη. Το τυπωμένο βιβλίο αποδεικνύεται εφτάψυχο. Ομοίως θα εξελιχθούν τα πράγματα σε σχέση και με τον έντυπο Τύπο. Δε θα εκλείψουν οι εφημερίδες και τα περιοδικά, αλλά σταδιακά θα αναδιαμορφωθούν και θα αλλάξουν χαρακτήρα. Αυτό ήδη συμβαίνει, όπως μαρτύρησαν οι πλείστοι ομιλητές εδώ πέρα.

Το ειδησιογραφικό σκέλος υποχωρεί, συρρικνώνεται μέχρι εξαφανίσεως εν αντιθέσει με την έρευνα, τη μελέτη, την ανάλυση που κερδίζουν έδαφος. Οι εφημερίδες δεν τρέχουν πλέον πίσω από τα γεγονότα, γιατί υπάρχουν άλλοι ταχύτεροι από αυτές. Οι εφημερίδες αναλύουν τα

γεγονότα, εξετάζουν τι κρύβεται πίσω και πέρα από αυτά, εμβαθύνουν στα αίτια και τα αιτιατά των γεγονότων.

Οι εφημερίδες πλέον παρουσιάζουν τεκμηριωμένες απόψεις επί των γεγονότων. Παρέχουν στον ενημερωμένο πολίτη επιχειρηματολογία, αναλυτικά εργαλεία, προβληματισμούς και προεκτάσεις πέρα από τα γεγονότα αυτά καθαυτά. Αυτός είναι ο ρόλος και η αποστολή του ημερήσιου Τύπου σήμερα και αυτό οφείλουν να συνειδητοποιήσουν και να ενεργήσουν αναλόγως πρώτα οι εκδότες και μετά οι δημοσιογράφοι. Γιατί ως γνωστόν αυτός που πληρώνει την ορχήστρα καθορίζει και τις μελωδίες που θα ακουστούν.

Συνολικά ο δημοσιογραφικός λόγος, έντυπος, ηλεκτρονικός και διαδικτυακός τηρουμένων των δεοντολογικών κανόνων και δεδομένης της ελευθερίας έκφρασης, αποτελεί πυλώνα στήριξης του δημοκρατικού πολιτεύματος και διεύρυνσης του πολιτικού πολιτισμού. Συνεπώς δημοσιογραφία και ΜΜΕ πρέπει να τυγχάνουν πολιτειακής και κρατικής αρωγής. Αφού πρόκειται περί αμφιδρόμου υποστηρικτικής πορείας.

Δημοσιογράφοι και ΜΜΕ προκειμένου να φέρουν σε πέρας την αποστολή και το λειτούργημά τους, πρέπει να βρίσκουν τα συντεταγμένα όργανα μιας πολιτείας στο πλάι τους και όχι απέναντί τους. Η στήριξη αυτή επιβάλλεται να είναι θεσμοθετημένη, δίκαιη, ισομερής και ισοβαρής, αλλά μετρημένη. Οι υπερβολές οδηγούν σε κρατικοδίαιτα ΜΜΕ και κρατικοδίαιτους δημοσιογράφους. Συνεπώς σε ελεγχόμενα ΜΜΕ και ελεγχόμενους δημοσιογράφους. Έτσι όμως αναιρούνται όλα όσα έχω ήδη προαναφέρει.

Από την άλλη βέβαια η όποια κρατική στήριξη, η όποια αρωγή άμεση ή έμμεση, μικρή ή μεγάλη πρέπει να αγγίζει όλο το μιντιακό πλέγμα από την κορυφή της πυραμίδας μέχρι και τη βάση της. Με απλά λόγια από την όποια κρατική αρωγή δεν πρέπει να επωφελούνται μόνον οι επιχειρηματίες, εκδότες, καναλάρχες, σταθμάρχες. Αλλά και η πλέμπα, ο λαουτζίκος, οι δημοσιογράφοι δηλαδή, αυτοί που παράγουν τη δημοσιογραφική εργασία που είναι το ζητούμενο και συνάμα είναι και το προϊόν προς κατανάλωση.

Ωρα όμως να περάσω στα καθ' ημάς, στα της Κύπρου δηλαδή. Δεν αποτελούμε εξαίρεση, αλλά επιβεβαίωση του κανόνα. Η έντυπη

δημοσιογραφία ακολουθεί φθίνουσα πορεία. Δημοσιογράφοι απολύονται, δημοσιογράφοι υποαπασχολούνται και υπαμείβονται. Την ίδια ώρα εφημερίδες αναστέλλουν την κυκλοφορία τους ή καθίστανται από καθημερινές εβδομαδιαίες ή συρρικνώνουν δραστικά τον αριθμό των σελίδων τους, υποβαθμίζοντας έτσι το προσφερόμενο προϊόν βέβαια και δημιουργώντας προϋποθέσεις περαιτέρω διολίσθησης αντί ανάσχεσης της πτωτικής αυτής πορείας.

Τα προβλήματα βιωσιμότητας των επιχειρήσεων ΜΜΕ συνεχώς αυξάνονται. Η ροή διαφημίσεων παραμένει στάσιμη και οι κυκλοφορίες, ακροαματικότητες, τηλεθεάσεις δε βελτιώνονται στον προσδοκώμενο βαθμό. Βεβαίως δεν καθόμαστε και δεν παρακολουθούμε αδρανείς και απαθείς την τραυματική εξέλιξη των πραγμάτων. Επιλέξαμε τη στρατηγική της συμπόρευσης με τον επιχειρηματικό κόσμο των ΜΜΕ, προκειμένου να διεκδικηθούν με αποτελεσματικότητα λελογισμένα αιτήματα, με αποδέκτες την κυβέρνηση και τη Βουλή.

Ως Ένωση Συντακτών Κύπρου έχουμε ήδη προβεί σε κοινά διαβήματα τόσο με την Ομοσπονδία Εργοδοτών όσο και με το Σύνδεσμο Εκδοτών. Οι προσπάθειές μας απέδωσαν ήδη κάποιους καρπούς, αλλά το κυριότερο έχουν προλειάνει το έδαφος για να τρυγηθούν ακόμη πιο σημαντικοί καρποί στο βραχυπρόθεσμο αλλά και στο μεσοπρόθεσμο μέλλον. Η κοινή προσπάθεια διευκολύνεται και από το γεγονός ότι οι επιχειρηματίες ΜΜΕ στην Κύπρο είναι αμιγώς επιχειρηματίες ΜΜΕ. Η πρώτη και κύρια επιχειρηματική τους δραστηριότητα είναι αυτή καθαυτήν και καμιά άλλη. Το λέω αυτό, γνωρίζοντας τα δεδομένα στην ελλαδική πραγματικότητα. Και τι συγκεκριμένα έχει επιτευχθεί.

Με τη συμβολή της Ένωσης Συντακτών, η κυπριακή κυβέρνηση εκπόνησε και υλοποίησε μέσα στο 2017 σχέδιο επιδότησης του Τύπου. Το σχέδιο αυτό αφορούσε στο πρώτο σκέλος του την επιδότηση της κυκλοφορίας και στο δεύτερο την επιδότηση της εργοδότησης προσοντούχων δημοσιογράφων. Τα σχετικά κονδύλια ήταν βέβαια μικρά, αλλά ουδόλως ευκαταφρόνητα.

Η επιδότηση της κυκλοφορίας έγινε κλιμακωτά αναλόγως του τιράζ της κάθε εφημερίδας, ενώ η επιδότηση της εργοδότησης προσοντούχων δημοσιογράφων μελών της Ένωσης Συντακτών Κύπρου και το τονίζω αυτό, γιατί υπήρχε σχετική πρόνοια στο νομοθέτημα που διασφάλιζε και τη δική μας συνδικαλιστική συνέχεια, ήταν όρος στο νόμο. Προκειμένου να λάβει το έντυπο την επιδότηση των 1.000 ευρώ ανά εργοδοτούμενο, έπρεπε αυτός ο εργοδοτούμενος να είναι μέλος της Ένωσής μας.

Το κυβερνητικό αυτό σχέδιο θα έχει τριετή διάρκεια και ευελπιστούμε ότι στην πορεία του θα αποφασιστεί η θεσμοθέτησή του επί μονίμως βάσεως. Προσανατολιζόμαστε βέβαια για ανάλογης υφής διεκδικήσεις και με το νεοσυσταθέντα Σύνδεσμο Εκδοτών Διαδικτυακού Τύπου.

Άλλη μορφή άμεσης επιδότησης των ΜΜΕ δεν υπάρχει στην Κύπρο. Μικρή και μοναδική εξαίρεση υπήρξαν ελάχιστα τοπικά τηλεοπτικά κανάλια, 4 για την ακρίβεια, που έλαβαν κρατική χορηγία ορισμένων δεκάδων χιλιάδων ευρώ το καθένα στο πλαίσιο του προγράμματος de minimis για στήριξη της περιφερειακής ανάπτυξης. Από εκεί και πέρα η κρατική αρωγή στο μιντιακό χώρο είναι έμμεση, πολύ περιορισμένης έκτασης και μεγέθους και αφορά στις διάφορες διαφωτιστικές εκστρατείες του κράτους, πότε κατά των ναρκωτικών, πότε υπέρ της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, πότε κατά της αποχής από τις εκλογικές διαδικασίες κ.λπ.

Ειδικά ο έντυπος Τύπος επωφελείται και από τη δημοσίευση των εκλογικών καταλόγων κάθε φορά που διεξάγονται πολιτειακές εκλογές, βουλευτικές και προεδρικές. Η καταχώριση αυτή αποφέρει σημαντικά κονδύλια στις ημερήσιες αλλά και στις εβδομαδιαίες εφημερίδες. Αξίζει να σημειωθεί ότι το συνολικό κονδύλι για τη δημοσίευση των εκλογικών καταλόγων ξεπερνά το μισό εκατομμύριο ευρώ που είναι σημαντικό κονδύλι τηρουμένων των αναλογιών και των μεγεθών της Κύπρου.

Ασφαλώς η συνολική αρωγή της πολιτείας προς τα ΜΜΕ και το δημοσιογραφικό κόσμο, άμεση και έμμεση δε μας ικανοποιεί. Υπάρχουν περιθώρια και δυνατότητες βελτίωσης και μεγέθυνσης αυτής της βοήθειας και προς αυτή την κατεύθυνση εργαζόμαστε. Ως ΔΣ της Ένωσης Συντακτών Κύπρου είχαμε πρόσφατα χωριστές συναντήσεις με όλους τους βασικούς

προεδρικούς υποψηφίους, γιατί έχουμε προεδρικές εκλογές μεθαύριο Κυριακή στην Κύπρο. Σε υπόμνημα που υποβάλαμε λοιπόν στους βασικούς προεδρικούς υποψηφίους διεκδικούμε πρώτον, ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία όλων των ΜΜΕ έντυπων, ηλεκτρονικών και διαδικτυακών, με τρόπο που να διασφαλίζονται η ποιότητα, ο πλουραλισμός και η δεοντολογία, αλλά συνάμα να κατοχυρώνονται και τα δικαιώματα των εργαζομένων.

Δεύτερον, κατοχύρωση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος με την τήρηση και εποπτεία μίνιμουμ επαγγελματικών προσόντων. Ενίσχυση του Τύπου διά της καλλιέργειας αναγνωστικής κουλτούρας και φιλαναγνωσίας στις νεότερες γενιές. Επί του προκειμένου θα έχουμε συναντήσεις και με τον υπουργό Παιδείας, γιατί πιστεύουμε ότι είναι μια σημαντική επένδυση η καλλιέργεια αναγνωστικής κουλτούρας συνολικά.

Τέταρτον, αγορά και διάθεση έντυπου Τύπου για τα δημόσια πανεπιστήμια και τα στρατόπεδα της εθνικής φρουράς.

Πέμπτον, παραχώρηση δωρεάν ετήσιων συνδρομών για έντυπα και ηλεκτρονικά ΜΜΕ σε άριστους μαθητές λυκειακού κύκλου, σε φοιτητές και στρατιώτες.

Έκτον, επιδότηση επιμορφωτικών μαθημάτων για δημοσιογράφους και άλλα επαγγελματικά στελέχη επιχειρήσεων ΜΜΕ. Αυτό ειδικά το σημείο το έχουμε παλέψει πολύ, δεν καταφέραμε ακόμα να βρούμε χορηγούς και επιδότησε η συντεχνία τα πρώτα επιμορφωτικά μαθήματα στις νέες τεχνολογίες για συναδέλφους της δικής μου γενιάς και μεγαλύτερους και είχαν επιτυχία. Στο βραχυπρόθεσμο μέλλον προσβλέπουμε ότι θα βρούμε και χορηγούς και θα επαναλάβουμε αυτόν τον κύκλο των μαθημάτων.

Από τους υποψήφιους προέδρους της Κυπριακής Δημοκρατίας λάβαμε σαφείς διαβεβαιώσεις ότι όλα τα αιτήματά μας θα ληφθούν σοβαρότατα υπόψη. Κάποιοι μάλιστα αποφάνθηκαν ότι συμμερίζονται τις θέσεις μας πλήρως, υπερθεμάτισαν. Οι εκλογές θα λήξουν, ίδωμεν. Τα ΜΜΕ και ο δημοσιογραφικός κόσμος αποτελούν πυλώνα της δημοκρατίας, δικλίδα ασφαλείας για την πολυφωνία. Τα σύγχρονα κράτη σε όλη την Ευρώπη και στον κόσμο ευρύτερα στηρίζουν και ενισχύουν με πολυποίκιλες και

πολυεπίπεδες πολιτικές τα ΜΜΕ και τη δημοσιογραφική οικογένεια. Αυτό διεκδικούμε και εμείς και στον τόπο μας, αλλά και πανταχού.

Ευχαριστώ.

Τάσος Φωκιανίδης, δημοσιογράφος, τ. πρόεδρος ΕΣΗΕΜ-Θ:

Κυρίες και κύριοι, συναδέλφισσες και συνάδελφοι, καλησπέρα και από εμένα και αμέσως μετά να μεταφέρω τους χαιρετισμούς του προέδρου της Ένωσής μας, του Νίκου Καρρά, ο οποίος λόγω εξετάσεων υγείας απουσιάζει.

Τέσσερις βασικοί άξονες με τις υποσημειώσεις, τα συμπαρομαρτούντα και τα παρελκόμενά τους κάνουν λειτουργική τη συζήτηση για το μέλλον στη δημοσιογραφία, μακριά από ευχολόγια αλλά και από δαιμονοποιήσεις.

Όλοι, θέλω να πιστεύω, εκκινούμε από την παραδοχή πως αναγνωρίζουμε ότι το δημοσιογραφικό επάγγελμα βρίσκεται σε φάση μετάβασης και όχι σε διαδρομή ακύρωσης και εξαφάνισης. Πρώτον, οι παραδοσιακοί κατά το παρελθόν δημοσιογράφοι έχουν πάψει να είναι αποκλειστικοί ή έστω προνομιακοί διαχειριστές της πληροφορίας. Ο εκδημοκρατισμός στη δυνατότητα παραγωγής διακίνησης και διαχείρισης περιεχομένου ή ο πλουραλισμός τον οποίο επέφερε η διαδικτυακή επανάσταση δεν έχει βάλει απλώς στο παιχνίδι τον οποιονδήποτε, όπως συνηθίζουμε να λέμε.

Έχει βάλει επίσης απροσδόκητους και απροσδόκητα καλούς, ικανούς και επιδραστικούς παράγοντες, αλλά και κακούς έως και χείριστους ή και επικίνδυνους είτε πρόσωπα είτε σχήματα. Για αυτό έχει πλέον παρωχηθεί και ο όρος δημοσιογραφία των πολιτών που τόσο της μόδας υπήρξε. Το φαινόμενο έχει πάρα άλλα ποιοτικά χαρακτηριστικά και εντός του αναπτύσσουν τη νέα ταυτότητά τους και οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι.

Δεύτερον, το «νόμισμα» που γίνεται ολοένα σκληρότερο και από το ευρώ, πιστέψτε με, και πιο δυσεύρετο σε αυτό το πεδίο είναι η αξιοπιστία, ενίοτε και πολλάκις είναι και ζητούμενο. Η έρευνα του Ινστιτούτου Ρόιτερς για το 2017 κατατάσσει την Ελλάδα στην τελευταία θέση όσον αφορά στην εμπιστοσύνη των πολιτών στην ενημέρωση με βάση τις απαντήσεις που δόθηκαν. Μόλις το 23% εμπιστεύεται τις ειδήσεις και παρεμπιπτόντως τη θέση αυτή τη μοιραζόμαστε με τη νότια Κορέα. Αυτό το χαρακτηριστικό πρέπει να μπει στο κέντρο κάθε προσπάθειας που αναλαμβάνουμε όσοι

εμπλεκόμαστε με θεσμικούς ρόλους στην επιδίωξη να βελτιώσουμε την κατάσταση, τους όρους εργασίας, τα ιδιοκτησιακά καθεστώτα. Σχηματικά, πλούσια ΜΜΕ με χαρακτηριστικά αναξιοπιστίας είναι ή ακόμη καλύτερα πρέπει να είναι θνησιγενή. Αξιοπίστα ΜΜΕ είναι αυτά που θα αναπτύξουν ή πρέπει να αναπτύξουν πλούτο με χαρακτηριστικά ανθεκτικότητας. Αυτή πρέπει να είναι και η επιδίωξή μας.

Τρίτον, δεν έχουμε τελειώσει με τις απόπειρες ελέγχου της ενημέρωσης από το κράτος αλλά και από οποιαδήποτε μορφή εξουσίας. Η ρητορική της πολυφωνίας μπορεί να είναι εύκολη για όλους, στα λόγια όλοι λίγο πολύ καλά τα πάμε, οι ενέργειες που τη διασφαλίζουν όμως έχουν πολιτικό κόστος και δύσκολα δοκιμάζονται.

Οι περιπτώσεις της Πολωνίας, της Ουγγαρίας, της Σερβίας και όχι μόνον αλλά εδώ στη γειτονιά μας είναι οι πιο πρόσφατες υπενθυμίσεις σχετικών περιπετειών. Η μετάβαση της δημοσιογραφίας σε μια πραγματικά νέα εποχή περνά μέσα από την οριστική και πραγματική ανεξαρτησία της από το κράτος, οποιοδήποτε κράτος. Συνεπώς να έχουμε κατά νου όλοι όσοι συμμετέχουμε στις εργασίες αυτές αλλά και στα του Τύπου ότι η στήριξη του κράτους σε ΜΜΕ είναι ευπρόσδεκτη, μόνον εφόσον γίνεται χωρίς προϋποθέσεις άμεσης και αδιαφανούς ανταποδοτικότητας. Αλλιώς δεν είναι στήριξη, είναι ουσιαστικά αμοιβαία υπονόμηση.

Με διαφορετικά λόγια, όποιος στηρίζει τα ΜΜΕ με τρόπο που θα βελτιώσει την αξιοπιστία τους χωρίς να ενδιαφερθεί για βραχυπρόθεσμα και ευκαιριακά εν τω προκειμένω πολιτικά οφέλη θα καρπωθεί μακροπρόθεσμα την εμπιστοσύνη των πολιτών αναβαπτισμένη μέσα στο σκληρό μηχανισμό που την πιστοποιεί. Και δεν είναι άλλη από την ενημέρωση.

Το ίδιο βεβαίως ισχύει και για κάθε μορφή εξουσίας ιδιαίτερα δε την επιχειρηματική ή εργοδοτική, η οποία πλείστα όσα παραδείγματα έχει δώσει στις προσπάθειες κατευθυνόμενης ενημέρωσης και χειραγώγησης της κοινής γνώμης με τελικό σκοπό το ίδιο όφελος. Δηλαδή το κέρδος με οποιονδήποτε τρόπο.

Δυστυχώς εδώ εμφιλοχωρεί και συνέργεια, καθώς υπάρχουν και οι περιπτώσεις όπου εργαζόμενοι ταυτίζονται με το συμφέρον του εργοδότη είτε

αναγκαζόμενοι είτε αυτομεταλλασσόμενοι ή αυτοπειθόμενοι. Αυτό είναι μέγα τραύμα για την ενημέρωση, τη δημοσιογραφία, τη δημοκρατία για μια υγιή κοινωνία. Πρέπει να επιδιώκουμε και να ενισχύουμε τις προσπάθειες υγιών και καθαρών επιχειρήσεων, διότι και οι επιχειρηματίες έχουν την ανάγκη των εργαζομένων, χωρίς αυτούς δε γίνεται.

Τέταρτον, τελευταία επισήμανση απευθυνόμενη προς τις ενώσεις, κυρίως τις Ενώσεις Συντακτών βεβαίως. Μια εκ των οποίων και εγώ εκπροσωπώ και είμαι ιδιαίτερα υπερήφανος για όσα έχουμε προσπαθήσει, άσχετα αν τα έχουμε πετύχει, αλλά στο βαθμό που μας αφορά εμείς τα επιχειρήσαμε και τα επιχειρούμε. Μόλις που προλαβαίνουμε να διεκδικήσουμε πραγματικό ρόλο σε αυτήν τη μετάβαση. Σε αυτήν την τεράστια αλλαγή που ζούμε αν δεν εφαρμόσουμε το ταχύτερο αλλαγές που θα αυξήσουν την αντιπροσωπευτικότητά μας, αλλαγές στην πράξη όχι μόνον ανακοινώσεις προθέσεων, αν δεν υποδεχθούμε ως μέλη μας όλους εκείνους τους ανθρώπους που ασκούν τη δημοσιογραφία, όλους εκείνους που είναι μέρος της μεγάλης και συχνά επώδυνης μετάβασης, σύντομα μπορεί να καταλήξουμε σαν εκείνους τους αμήχανους καλεσμένους σε εκδηλώσεις που τους έχουν καλέσει από υποχρέωση αλλά κανέναν δε συνομιλεί μαζί τους.

Ήδη έχουμε καταγραφεί κατά την ταπεινή μου άποψη και αυτή τη φορά δεν ανήκω σε καμιά αισχρή ισχνή μειοψηφία, έχουμε καταγραφεί λοιπόν ως ελλειμματικοί στο μπόι και στο μέγεθος που έπρεπε να επιδείξουμε στην αντιμετώπιση της κρίσης στο βαθμό βεβαίως που μας αφορούσε. Γιατί καλό το αυτομαστίγωμα και η αυτοκριτική αλλά δεν πρέπει να βγάζουμε από το κάδρο και τις καταστροφικές ευθύνες από τις απαράδεκτες τακτικές και πολιτικές τόσο των κυβερνήσεων όσο και των εργοδοτών του οικονομικού κατεστημένου και των οικονομικών παραγόντων.

Δεν είμαι σίγουρος πάντως ότι μαθαίνουμε από τα λάθη μας και αν συνεχίσει να συμβαίνει αυτό να μη μαθαίνουμε δηλαδή και να αλλάζουμε, να διορθωνόμαστε και να τρέχουμε πίσω από τις εξελίξεις, τότε η ζωή, όπως μας έδειξε στο ασφαλιστικό πρόσφατα, θα αναλάβει επώδυνα για εμάς το δικό της ρόλο.

Κλείνοντας, θα υπενθυμίσω δηλαδή αυτά που είπα στο συνέδριο της Ομοσπονδίας μας, της ΠΟΕΣΥ. Να μην καταντήσουμε σαν τον καταπληκτικό Πίτερ Σέλερς σε εκείνη την αριστουργηματική ταινία «Να είσαι εκεί, κύριε Τσανς», ο οποίος χαμένος στο μικρόκοσμο των λουλουδιών του αγνοούσε την πραγματικότητα, προσωρινά σχεδόν μεγαλούργησε ψευδότυπα όμως, αλλά εξαφανίστηκε τελικά από την αδυσώπητη πραγματικότητα.

Για εμένα τα πάντα είναι θέμα παιδείας. Από εκεί πρέπει να ξεκινήσουμε και εμείς, μηδενίζοντας το κοντέρ και κοιτάζοντας μπροστά. Από εκεί να ξεκινήσουν οι αυριανοί συμπολίτες μας από τα σχολεία και εν πάση περιπτώσει θα πρέπει να βρούμε τον κοινό τόπο συνεννόησης και με την εκάστοτε εξουσία.

Σας ευχαριστώ σφοδρότατα.

Δημήτρης Χορταργιάς, πρόεδρος ΕΣΗΕΘΣΤΕ-Ε:

Καλησπέρα. Θα ξεκινήσω με ένα μνημόσυνο. Μόλις προχθές με ειδοποίησαν ότι είχαν μπει οι μηχανές που αγοράζουν τα παλιοσιδέρα και ξήλωναν το παλιό πιεστήριο της εφημερίδας «Θεσσαλία», το χειροκίνητο, γιατί έπρεπε να πουληθεί μέσα σε δευτερόλεπτα, για να μην προλάβουν οι τράπεζες να πάρουν τα χρήματα και όλα αυτά που συμβαίνουν στα μεγάλα εκδοτικά συγκροτήματα. Με συγκλονίζει και μόνο που το αναφέρω. Δε θα σας κρύψω άλλωστε ότι έκανα και την παρέμβασή μου, αν μπορούσαμε να το πάρουμε εμείς ως Ένωση και που μου είπαν: «πρόεδρε, δυστυχώς έφυγε υπέρ πίστεως και πατρίδας».

Νομίζω ότι το θέμα της ημερίδας πραγματικά είναι εκπληκτικό. Είπα και στο χαιρετισμό μου ότι έπρεπε να το είχαμε κάνει πιο μπροστά. Αλλά νομίζω ότι σε λίγο καιρό θα χρειαστεί να κάνουμε τη νέα ημερίδα, η οποία δε θα είναι για τις εφημερίδες και τα περιοδικά. Θα είναι για το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ιστοσελίδες, το διαδίκτυο το οποίο επηρέασε με αρνητικό τρόπο και θετικό όλην αυτή την ιστορία και βασικά τον έντυπο Τύπο.

Και αυτό γιατί; Γιατί όπως μας είπαν πολύ εύστοχα οι καθηγητές πανεπιστημίου στα προγράμματα επιμόρφωσης των συναδέλφων πλέον το 88% των ανθρώπων που έχουν facebook διαβάζει τις ειδήσεις μέσα από το facebook. Αντιλαμβάνεσθε λοιπόν ότι οι ίδιες οι ιστοσελίδες, οι ίδιοι άνθρωποι που δουλεύουν στις ιστοσελίδες βρίσκονται σε μια «κάθετη πτώση». Γιατί; Γιατί το λέω και εγώ, και εγώ το κάνω, όταν ανοίγω το facebook και βλέπω ότι υπάρχουν όλες οι ειδήσεις δε θα κάνω καν πλέον την κίνηση να ανατρέξω στο «Πρώτο Θέμα» και στο συνάδελφο, δε θα τρέξω στον άλλο συνάδελφο του «Έθνους», δε θα ανατρέξω σε κανέναν. Μου τα έχει προσφέρει όλα το facebook με ένα απλό πάτημα του κουμπιού.

Να σας πω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, για να καταλάβετε αυτό που λέω μέσα σε δευτερόλεπτα; Γιατί μερικές φορές όταν μιλάς πρέπει να είσαι και σύντομος και επειδή είμαι έτσι, τύπος του gadget, θα πω λοιπόν ότι πριν από δευτερόλεπτα ο Τζορτζ Σόρος, όπως διαβάζω από το tweet που

έχει κάνει το «Πρώτο Θέμα», επιτέθηκε στην Google και στο facebook για αυτό ακριβώς που συζητάμε αυτή τη στιγμή. Αντιλαμβάνεσθε δηλαδή την ταχύτητα που υπάρχει αυτήν τη στιγμή στη μετάδοση της πληροφορίας, στο πώς η πληροφορία φτάνει σε εμένα που είμαι σε μια ημερίδα και συζητάω για αυτό το θέμα και πόσο αλλάζει τα δεδομένα μιας ομιλίας.

Πολλές φορές τα Μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να βοηθήσουν και τις εφημερίδες. Μπορούν να βοηθήσουν και στην καλή δημοσιογραφία, μπορούν να βοηθήσουν και στο να υπάρξει πολύ γρήγορα ενημέρωση και μάλιστα ενημέρωση, η οποία θα είναι αξιόπιστη. Γιατί το βασικό ζήτημα που προκύπτει είναι η αξιοπιστία της είδησης. Αυτό είναι για εμένα το μεγαλύτερο ζήτημα που προκύπτει με όλα όσα ακολουθούν.

Θέλω να σας πω ένα παράδειγμα. Το 2015 (17 Αυγούστου) εργαζόμουν στην εφημερίδα «Θεσσαλία» ως αρχισυντάκτης του δευτεριάτικου φύλλου και γινόταν η διαπραγμάτευση, η γνωστή διαπραγμάτευση του μνημονίου. Σας πληροφορώ λοιπόν ότι μέχρι τις 03:30 τα ξημερώματα δεν υπήρχε εικόνα στην Ελλάδα που βρισκόμαστε. Στις 03:40 tweet Ιρλανδού δημοσιογράφου από το χώρο που βρισκόταν σε εξέλιξη η όλη διαπραγμάτευση έδειχνε ότι υπογράφουμε το μνημόνιο.

Θα πω το τι έκανα εγώ. Έπαιζα κορόνα γράμματα, το γράφω ή δεν το γράφω, το βάζω ή δεν το βάζω. Αντιλαμβάνεσθε ότι ήταν το θέμα όχι της ημέρας. Και μετά από χρόνια σε αυτό αναφερόμαστε. Το έβαλα. Το πρωτοσέλιδο της «Θεσσαλίας» εκείνης της ημέρας, με ώρα κλεισίματος 04:00 τα ξημερώματα μάλιστα, έγραφε ότι υπεγράφη το μνημόνιο. Ήμαστε η μοναδική εφημερίδα σε όλη την Ελλάδα. Δεν υπήρχε κανένας που είχε λάβει την είδηση, είχαμε κρατήσει τα πιεστήρια ανοιχτά, δηλαδή παίζαμε...

Μια εφημερίδα όπως η «Θεσσαλία», οποιαδήποτε επαρχιακή εφημερίδα, δεν έχει τη δυνατότητα ούτε καν να έχει ανταποκριτή στην Αθήνα πλέον. Θα μου πεις εσύ έπαιζες το κεφάλι σου κάνοντας ανταπόκριση με έναν ξένο δημοσιογράφο; Ναι. Γιατί ο ξένος δημοσιογράφος, ο ξένος συνάδελφος τον οποίο παρακολουθούσαμε, μέσα από τα tweets και μέσα από τις αναρτήσεις του, ήλεγχε την κατάσταση και φαινόταν ότι ήταν άριστα

αξιόπιστος, διότι από τις 12:00 η ώρα, κοιτάζτε τώρα, εγώ έκανα ρεπορτάζ... στο ρεπορτάζ του δημοσιογράφου.

Τι έκανα; Από τις 12:00 η ώρα λοιπόν εγώ έβλεπα το δημοσιογράφο να δίνει tweet, και μιλάμε για ένα εργαλείο που δεν το ξέρω και πολύ καλά, αλλά έβλεπα ότι τα tweets που σήκωναν εκείνη την ώρα μέσα από τις αίθουσες αναμεταδίδονταν από τα δικά μας μεγάλα Μέσα. Ήταν το «Πρώτο Θέμα», το «Έθνος», «Τα Νέα», «Το Βήμα» και πραγματικά είχαν αυτήν την ένταση. Δηλαδή είχαν αυτήν την εικόνα. Άρα εγώ ήξερα, γιατί και οι συνάδελφοι των Αθηνών είχαν τους ανταποκριτές τους. Αντιλήφθηκα ότι ο συγκεκριμένος δημοσιογράφος αποκλείεται να έλεγε ψέματα. Είχα διαπιστώσει πριν από καιρό παρακολουθώντας τον ότι ήξερε πάρα πολλά πράγματα μέσα από τα δεδομένα και όσα υπήρχαν για το συγκεκριμένο θέμα.

Άρα λοιπόν με το ρεπορτάζ που έκανα εγώ ή θα έκανε κάποιος άλλος, δε λέω ότι είμαι ο μοναδικός, μπορέσαμε να έχουμε μια επιτυχία. Μια επιτυχία η οποία δεν υπάρχει, δεν μπορεί να τη διαβλέψεις τώρα για μια επαρχιακή εφημερίδα, που εκδίδεται στις 03:30, 04:00 τα ξημερώματα, να έχει την επόμενη μέρα την είδηση που δεν έχει καμιά εφημερίδα. Την είχαμε μετά φυσικά όλοι, από το διαδίκτυο, στις 08:00, 09:00 το πρωί. Πράγματι όλες οι ιστοσελίδες των μεγάλων αθηναϊκών εφημερίδων είχαν τα πάντα. Αλλά εμείς είχαμε προλάβει να έχουμε το έντυπο, είχαμε το έντυπο που δεν το είχε κανένας. Αυτό το λέω για μη δαιμονοποιούμε τις καταστάσεις.

Έδειχνα προ ολίγου στο Θέμη Μπερεδήμα ένα πρωτοσέλιδο εφημερίδας. Θέλω να πω ότι μέσα σε αυτές τις δυο μέρες περάσανε από εδώ δημοσιογράφοι πραγματικά οι οποίοι είναι κορυφαίοι σε όλα τα επίπεδα. Και όμως το πρωτοσέλιδο της συγκεκριμένης εφημερίδας, με το οποίο γελάω και μόνο που το λέω, μπορεί να πουλάει 8.500 φύλλα και μια εφημερίδα η οποία έχει σπουδαίους δημοσιογράφους να μην έχει ούτε πάνω από 1.500 φύλλα.

Τι φταίει; Εμείς; Εμείς εκπαιδεύουμε το κοινό ή το κοινό τελικά εκπαιδεύει εμάς; Γιατί αυτό είναι το μεγάλο ερώτημα και είναι το μεγάλο ερώτημα ανέκαθεν μέσα σε αυτό το θέμα της δημοσιογραφίας. Οι παλιοί διευθυντές των εφημερίδων, ο κ. Κουμπιάς μπορεί να το ξέρει καλύτερα από εμένα, το ξέρω από τους παλιούς που και εγώ βρισκόμουν δίπλα, είχαν πάντα

αυτό το μεγάλο ερώτημα. Τι θέλουμε δηλαδή, την εφημερίδα που πουλάει 8.500 φύλλα και έχει το... σατανά που σκότωσε λέει το Χριστόδουλο ή την εφημερίδα η οποία πουλάει 2.500 φύλλα αλλά γράφουν οι καλύτεροι δημοσιογράφοι;

Το ερώτημα το αφήνω σε εσάς. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Σταύρος Καπάκος, γενικός γραμματέας ΔΣ ΕΣΗΕΑ:

Αγαπητέ Jim, αγαπητοί συνάδελφοι, δε θα αναφερθώ τώρα ούτε στα μέτρα, τα οποία πρέπει να ληφθούν για τη στήριξη του Τύπου ούτε σε αυτά που είχα γράψει. Όσοι θέλετε μπορείτε να διαβάσετε σχετικό άρθρο μου στην «Εφημερίδα των Συντακτών» (11+3 μέτρα για την στήριξη του Τύπου, 24/1/2018). Έχω καταθέσει τις προτάσεις αυτές και στο συνέδριο της ΠΟΕΣΥ πριν από ενάμιση μήνα και στο ΔΣ της ΕΣΗΕΑ.

Θα ξεκινήσω από αυτό που είπε ο Δημήτρης. Μπορεί να γελάσατε, αλλά δείχνει πόσο πίσω είμαστε στην Ελλάδα. Η παρέμβαση του Σόρος είναι πρωινή και τη συζητάμε στις 4.00 το απόγευμα. Δεν υποτιμώ τις ενδοαστικές αντιθέσεις και δεν τις υποτίμησα ποτέ στη ζωή μου. Η παρέμβαση του Σόρος θέτει ένα τεράστιο ζήτημα της εποχής μας. Το ζήτημα του ελέγχου της κοινής γνώμης και της κοινωνικής συνείδησης από τα δυο μεγάλα ή και τα τέσσερα μεγάλα, τα γνωστά GAFA. Αυτός τα έβαλε για το Facebook και την Google. Ανεξαρτήτως προθέσεων, είναι καίρια η παρέμβασή του, παρ' ότι είναι ένας μεγαλοστός και καπιταλιστής.

Εν πάση περιπτώσει καλό είναι να θυμόμαστε ότι η αυστηρότερη κριτική στην τηλεόραση έγινε από τον πιο διακεκριμένο φιλελεύθερο διανοούμενο του 20^{ου} αιώνα, τον Καρλ Πόπερ. Καλό είναι να τα θυμόμαστε και να είναι μέρος της δημοκρατικής μας κουλτούρας. Υποστήριζε ο Πόπερ ότι όπως πηγαίνει η τηλεόραση μπορεί να είναι επικίνδυνη για τη δημοκρατία. Κάτι ανάλογο λέει και ο Σόρος σήμερα για το Facebook και την Google, επειδή ελέγχουν την πληροφορία. Αν και δε συγκρίνεται ο Πόπερ με το Σόρος. Το λέω, για να υποψιαζόμαστε ότι ακόμα και σε αυτούς που αποφασίζουν, σε πλανητικό επίπεδο πλέον και ελέγχουν την πληροφορία, αρχίζει πια να συζητείται αυτό το πρόβλημα με το ρόλο της περιβόητης GAFA (Google, Amazon, Facebook, Apple). Ελπίζω επίσης επειδή αυτή τη στιγμή παίζεται πολύ ισχυρό παιχνίδι στη Γαλλία απέναντι σε αυτούς, οι Γάλλοι αστοί μαζί με τους εργαζόμενους να κρατήσουν και να μην ξεπουληθούν σε αυτούς τους 4 κολοσσούς. Όσοι δεν το γνωρίζετε πρέπει να ξέρετε ότι γίνεται μία άγρια μάχη στη Γαλλία, για να αγοράσουν τους γαλλικούς κολοσσούς ακόμα και των σουπερμάρκετ. Ας κλείσουμε όμως αυτήν την αναγκαία παρένθεση.

Το πρόβλημα του Τύπου στην Ελλάδα είναι τριπλό. Είναι μία μεγάλη κρίση αξιοπιστίας. Όποιος δεν το βλέπει είναι τυφλός και εν πάση περιπτώσει ας συμβουλευθεί το ευρωβαρόμετρο, που είναι η πιο αξιόπιστη μέτρηση, να δει ότι είμαστε στον πάτο στην Ευρώπη. Αυτό αφορά και στα Μέσα Ενημέρωσης. Ελπίζω ότι δεν αφορά και στους δημοσιογράφους ως ιδιαίτερη κοινωνική κατηγορία.

Το δεύτερο είναι ότι είναι μία κρίση μετασχηματισμού. Αλλάζει ο ρόλος των Μέσων, δεν έχουν την πρωτοκαθεδρία οι εφημερίδες. Πριν από ένα μήνα που γράψαμε τους νέους συναδέλφους στην ΕΣΗΕΑ, ρώτησα τους 10 τελευταίους κατά σειρά αν κάποιος είχε διαβάσει τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων ή αν ξέρουν κάποιον τίτλο εφημερίδας. Κανένας από τους 10 δεν είχε διαβάσει ούτε έναν τίτλο! Και αυτό είναι ενδεικτικό πόσο μειώνεται η επιρροή των εφημερίδων. Αφορά και σε εμάς τους ίδιους.

Και το τρίτο είναι ότι περνάμε πια μία οικονομική κρίση που μεγεθύνει ακόμα τα προβλήματα του Τύπου, ενώ ταυτοχρόνως αλλάζουν και οι ιδιοκτήτες. Όταν στην πραγματικότητα πιέζεται οικονομικά τόσο πολύ η μεσαία τάξη, είναι λογικό να πιέζεται μαζί και ο Τύπος. Αλλά δεν πιέζεται μόνον εξαιτίας αυτού ο Τύπος.

Αν θέλουμε λοιπόν να βρούμε μία λύση, πρέπει να απαντήσουμε και στα τρία αίτια της κρίσης. Το λέω γιατί το υποτιμούμε, νομίζοντας ότι υπάρχει μόνον η οικονομική κρίση και τα άλλα θα αντιμετωπιστούν. Στην Ελλάδα έχουμε μπερδέψει τις πληροφορίες με τις φήμες και τις ειδήσεις. Δεν είναι το ίδιο. Και πρέπει να ξεκινήσουμε από τα βασικά. Δεν είναι το ίδιο οι φήμες, οι πληροφορίες και οι ειδήσεις. Έχουν τεράστια διαφορά μεταξύ τους. Πολλές φορές εμείς οι δημοσιογράφοι τις μπερδεύουμε και είναι λάθος μας.

Το δεύτερο, αν θέλουμε να είμαστε αξιόπιστοι, πρέπει να ξεκινήσουμε ξανά από τα βασικά. Τα βασικά της είδησης αλλά όχι μόνο στα βασικά της είδησης, γιατί δεν παίζεται πια μόνο στο επίπεδο αυτό η βιωσιμότητα του Τύπου, μόνο δηλαδή στο ποιος έχει την πιο καλή είδηση, ακόμη κι αν είναι πλήρης. Παίζεται και στην προστιθέμενη αξία της είδησης, δηλαδή στο να δώσουμε την προέκτασή της, στο σχόλιο για την είδηση, στο αν μπορούμε να

προσδώσουμε βάθος στην πληροφορία και την είδηση, καθώς και στο κατά πόσον μπορούμε να επικοινωνήσουμε την είδηση.

Όταν είσαι στην εποχή της τεχνολογίας, στην εποχή του νόμου του Μουρ, και παραμένεις μόνο στο γραπτό κείμενο, αν δεν μπορείς να το μετουσιώσεις και να το κάνεις επικοινωνία, να του προσδώσεις προστιθέμενη αξία, τότε θα χάσεις. Δηλαδή δεν μπορεί οι εφημερίδες σήμερα να είναι σαν ένας βελτιωμένος πολύγραφος.

Αν λοιπόν θέλουμε να έχουμε προοπτική, πρέπει να απαντήσουμε σε όλα αυτά. Προφανώς αυτές οι εφημερίδες θα είναι ακριβές και θα πρέπει να στηρίζονται στα καλύτερα ονόματα της ελληνικής δημοσιογραφίας. Πάντα όμως οι εφημερίδες είχαν καλύτερους δημοσιογράφους από τα άλλα Μέσα Ενημέρωσης και δεν πρέπει να μας φοβίζει αυτό να το λέμε μεταξύ μας. Συνήθως ο Τύπος εκ του ρόλου του έχει περισσότερο βάθος.

Αν όμως θέλουμε επίσης αυτόν τον Τύπο που να έχει δηλαδή τη βασική είδηση, την προέκταση, την ανάλυση, την εξειδίκευση, την επικοινωνία της είδησης, θα πρέπει να ξέρουμε ότι αυτού του τύπου η δημοσιογραφία έχει πολύ υψηλή προστιθέμενη αξία.

Αυτή η υψηλή προστιθέμενη αξία όμως αν δεν έχει πνευματικά δικαιώματα, δεν μπορεί να επιζήσει. Ή μπορεί να επιζήσει, όπως ακούστηκαν τα φωτεινά παραδείγματα των Times της Νέας Υόρκης ή του Guardian, αγγλοσαξονικά όλα και κορυφαίες εφημερίδες. Άλλο μία σχεδόν διεθνής εφημερίδα με μεγάλη ιστορία. Ο Guardian, ας πούμε, μπορεί να έκανε ένα λάθος μετά τον πόλεμο, να ταυτίστηκε σε μία εκλογική μάχη με τους συντηρητικούς ή να επέκρινε το δημόσιο σύστημα υγείας. Και τα δύο θεωρούνται δύο κορυφαία λάθη του, τα οποία ενδεχομένως έπληξαν την αξιοπιστία του. Δεν έχασε όμως μακροπρόθεσμα, γιατί έχει μία βαριά ιστορία.

Αν επομένως κάνουμε κάποια λάθη και στην Ελλάδα, δε σημαίνει ότι πρέπει να μένουμε σε αυτά. Πρέπει να τα ξεπερνάμε. Άλλωστε μην ξεχνάμε πως ο μεγαλύτερος επαναστάτης που αφορά στο χώρο μας, δηλαδή ο Γουτεμβέργιος, χωρίς αυτόν δεν ξέρω αν θα υπήρχαμε και εμείς εδώ σήμερα, πτώχευσε. Έκανε την κορυφαία επανάσταση όλων των αιώνων, αν δεν είναι η κορυφαία είναι μία από τις κορυφαίες, αλλά πτώχευσε. Δε σημαίνει, δηλαδή,

πως όταν κάποιος καταβάλλει μία μεγάλη προσπάθεια, ακόμη και καινοτόμο, πάντα πετυχαίνει. Μέσα από αυτήν την προσπάθεια όμως έχουμε μία διαρκή αναγέννηση, η οποία τροφοδοτεί την ανάκαμψη του Τύπου αλλάζοντας τα δεδομένα.

Το δεύτερο σημείο είναι ότι προφανώς οι εφημερίδες θα συνεχίσουν να υπάρχουν παρά την κρίση και τη δραματική μείωση των πωλήσεων. Θα συνεχίσουν να υπάρχουν και εφημερίδες που θα τις χαρακτηρίζα τηλεοπτικές. Η κλασική περίπτωση στην Ελλάδα είναι το «Πρώτο Θέμα». Θα υπάρχουν. Θα συνεχίσουν να υπάρχουν και εφημερίδες-ντουντούκες, οι ταυτισμένες με κάποιους χώρους μικρότερης δυνατότητας ενδεχομένως, όπως και άλλες εφημερίδες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Εκείνο που πρέπει να καταλήξουμε είναι ότι θέλουμε εφημερίδες που να έχουν μία κριτική σχέση με τους αναγνώστες τους και τους χώρους, τους οποίους εκφράζουν.

Αν θέλουμε αυτού του τύπου τις εφημερίδες, δηλαδή με κριτική σχέση, θα πρέπει να τις υπηρετήσουμε. Και θα πρέπει να μην μπερδεύουμε την κριτική σκέψη με την ταύτιση και ακόμα περισσότερο με τη στρατηγική της έντασης. Η οποία είναι δυστυχώς εγγενές πρόβλημα και του πολιτικού συστήματος και του συστήματος ενημέρωσης της χώρας μας. Γιατί εδώ έχουμε φτάσει στο αλλόκοτο παράδειγμα, μερικοί στον Τύπο της χώρας μας να μην μπορούν να διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στον Καρλ Σμιτ και στο Γιούργκεν Χάμπερμας. Δε γίνεται. Είναι μέρα νύχτα ο ένας με τον άλλον. Άλλο πράγμα η σχέση εξάρτησης και η ροπή προς τη στρατηγική της έντασης και τον αυταρχισμό κι άλλο πράγμα η «ορθολογική σύγκλιση των απόψεων».

Το τρίτο είναι ότι έχουμε φτάσει στην Ελλάδα να είμαστε αυτό που έλεγε ο Χάξλεϊ, δηλαδή έχουμε μία πλημμυρίδα πληροφοριών από την οποία δεν μπορούμε να διακρίνουμε ποιο είναι το σημαντικό. Να καταλάβουμε την ουσία του και να μη χανόμαστε σε μία πλημμυρίδα πληροφοριών. Στην Ελλάδα, δυστυχώς, φαίνεται ότι ισχύει και η κριτική του Όργουελ, ο έλεγχος δηλαδή των πληροφοριών και της ενημέρωσης από κάποια εξουσία: πολιτική, μιντιακή, οικονομική. Προσωπικά επιμένω στην γκραμσιανή προβληματική του Στιούαρτ Χολ και τη δυνατότητα των πολιτών να αντιπαραθέτουν τη δική τους κριτική στα «κείμενα» των Μέσων. Η κριτική σχέση των αναγνωστών,

των τηλεθεατών με τα Μέσα μπορεί να υποβαθμιστεί ή να πληγεί, περνώντας κρίση. Δεν μπορεί όμως να εξαλειφθεί.

Δεν πρέπει να φοβόμαστε να πάρουμε μέτρα, τα οποία ενδεχομένως σήμερα τα θεωρούμε δευτερεύοντα, επειδή αντιμετωπίζουμε πρώτα από όλα μία κρίση επιβίωσης του Τύπου. Αν θέλουμε να αλλάξει το τοπίο της ενημέρωσης της χώρας μας, χρειάζεται νομίζω, και θα το υποστηρίξω μετά πάθους, *ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο*.

Τέτοια είναι η μεταλλαγή που πρέπει να συμβεί. Δεν είναι απλώς μία συμφωνία. Και αυτό το νέο κοινωνικό συμβόλαιο πρέπει να έχει ένα στόχο. Ο στόχος αυτός είναι ενημέρωση με αξιοπιστία, πλουραλισμό και δικαιώματα. Και τα τρία πρέπει να είναι ο βασικός στόχος μας. Δε ζητάμε μέτρα για τη στήριξη του Τύπου όπως λένε μερικοί, για να επιβιώσουν μερικοί εργοδότες. Ζητάμε μέτρα μαζί με την οικοδόμηση της αξιοπιστίας, μαζί με την ενίσχυση του πλουραλισμού, για να αλλάξει η ενημέρωση στη χώρα μας. Και να αλλάξει σε αυτό που εμείς λέμε ή θέλουμε να φτάσουμε, στην αξιοπιστία. Να επικρατήσουν και να εφαρμόζονται οι αρχές δεοντολογίας και να μην είναι κενό γράμμα και να ξέρουμε ότι αυτή η προσπάθεια δε θα τελειώσει ούτε σε μία εβδομάδα ούτε σε ένα μήνα. Θα είναι ένας διαρκής αγώνας. Μέσα από αυτόν το διαρκή αγώνα μπορούν να αναγεννηθούν και οι εφημερίδες.

Υπάρχουν τέτοια παραδείγματα σε άλλες χώρες, αλλά και στην Ελλάδα έχουμε συνεταιριστικά εγχειρήματα. Δυστυχώς όμως σε αυτήν τη φάση στην Ελλάδα είμαστε μάλλον σε μία εποχή, αν δε πω των τεράτων, θα έλεγα των μικρών τεράτων. Πρέπει λοιπόν να την περάσουμε αυτήν την εποχή, για να πάμε στην καλύτερη εποχή. Και για να την περάσουμε, πρέπει όλοι μαζί να καθίσουμε να προσπαθήσουμε. Και να αποδεχθούμε επιτέλους, χωρίς να φοβηθούμε κριτικές περί λογοκρισίας, τη συγκρότηση επιτροπών δεοντολογίας, κατά τη γνώμη μου, σε όλα τα Μέσα. Στον Τύπο, την τηλεόραση κ.ο.κ.

Επιτροπές δεοντολογίας όμως τύπου BBC. Το είπα, το ξαναλέω, θα το λέω μετά πάθους όσο είμαι εδώ. Όχι επιτροπές δεοντολογίας, για να κάνουν έλεγχο. Επιτροπές δεοντολογίας που θα είναι αξιόπιστες και άρα θα είναι αποδεκτές.

Και η επιτροπή δεοντολογίας του BBC διορισμένη είναι, κανείς δεν τολμάει όμως να μην την ακούσει όταν μιλάει. Δεν υπάρχουν τέτοιοι έγκυροι άνθρωποι στην Ελλάδα, στην τηλεόραση, στο ραδιόφωνο, στις εφημερίδες; Φοβόμαστε να τους αναζητήσουμε; Κάνουμε τόσα και τόσα και δεν έχουμε ένα τμήμα μελετών εδώ σε συνεργασία με τις πανεπιστημιακές σχολές. Πού αλλού θα συνέβαινε αυτό και δε θα είχε γίνει; Δεν το βλέπουμε πού πάει;

Να κάνουμε λοιπόν ένα τέτοιο τμήμα και να μελετήσει όλα τα προβλήματα και να μας προτείνει λύσεις.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΑΠΟ ΤΗ ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑΣ, ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ Κ.Κ. Δ. ΧΟΡΤΑΡΓΙΑΣ, ΣΤ. ΚΑΠΑΚΟΣ, Τ. ΦΩΚΙΑΝΙΔΗΣ, J. ΒΟΥΜΕΛΗ, Γ. ΦΡΑΓΚΟΣ, Ρ. ΚΑΜΕΝΚΑ, Φ. ΠΕΤΡΑΛΙΑ, Μ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ, Θ. ΑΛΑΤΑΣ, J. SCHLOSBERG, Θ. ΜΠΕΡΕΔΗΜΑΣ, Γ. ΜΗΛΙΩΝΗΣ ΚΑΙ Η Κ. ΑΓ. ΓΥΠΑΚΗ.